

ΣΧ

1•21

ANARCHISTICKÁ REVUE

**Petr
Kropotkin**

STENCE

ANARCHISTICKÁ REVUE EXISTENCE

Existence je anarchistickou tiskovinou, která vycházela nejprve v letech 1998–2002 a znovuobnovena byla počátkem roku 2010. Vydává ji Anarchistická federace (AF, dříve ČSAF) zpravidla několikrát do roka s rozsahem 40 stran a více. Proč tištěné médium v době internetu? Každý prostě nemá rád čtení delších textů z monitoru a navíc tištěný text nemizí tak rychle jako ten virtuální. I tak je ale každé číslo hned po vydání volně ke stažení na webu federace. Existence má za cíl přinášet informace o dění v rámci domácího antiautoritářského hnutí, zprostředkovávat teoretické texty, ale i praktickou inspiraci. Každé číslo je z malé části věnováno jednomu hlavnímu tématu, na které se snažíme mimo jiné nahlédnout z anarchistické perspektivy. Tento časopis je určen zejména do řad antiautoritářského hnutí, ale rádi bychom oslovili či něčím zaujali i ty, kteří s anarchistickými myšlenkami přišli do styku jen okrajově.

1 / 2021

V POŘADÍ 52. ČÍSLA

VYDÁVÁ ANARCHISTICKÁ FEDERACE (AF)

AFED@AFED.CZ

WWW.AFED.CZ

NAKLADATELSTVI.AFED.CZ

DOPORUČENÝ PŘÍSPĚVEK NA POKRYTÍ

NÁKLADŮ: 60 Kč

DISTRIBUČNÍ MÍSTA

Kde můžete *Existenci* (popř. další publikace Nakladatelství AF) přímo pořídit či objednat:

Kamenné obchody:

- * Roleta39 (Řehořova 33/39, Praha 3 – Žižkov; roleta39.cz),
- * infoPavlač (Roháčova 20, Praha 3 – Žižkov),
- * Rekomando (Trojanova 9, Praha 2; rekomando.eu),
- * Punctum - Krásovka (Krásova 27, Praha 3),
- * ALERtattoo (Zámecká 22, Pardubice),
- * Antikvariát Černý pes (Sedláčkova 20, Plzeň),
- * Tři ocásci (kpt. Jaroše 18, Brno; triocasci.cz),
- * Klub Lúč (Kniežata Pribinu 197/3, Trenčín; klubluc.sk).

Internetová distribuce:

- * Roleta39 (roleta39.cz).

Pro zájemce ze Slovenska doporučujeme objednávat na:

- * Salto Mortale (sust@riseup.net).

Uzávěrka čísla: 31. března 2021

OBSAH

AKTIVITY Hnutí

4.....KVARTÁL

TÉMA

12.....PETR KROPOTKIN

14.....V. DAMIER: PETR KROPOTKIN A REVOLUČNÍ SYNDIKALISMUS

18.....Č. PELIKÁN: KROPOTKIN, MALATESTA A MANIFEST ŠESTNÁCTI

24.....P. KROPOTKIN: VZKAZ Z REVOLUČNÍHO RUSKA

28.....P. KROPOTKIN: DVA NEZNÁMÉ DOPISY

30.....HUGO SONNENSCHNEIN A KROPOTKINŮV DOPIŠ

32.....NEJVYDÁVANĚJŠÍ AUTOR

34.....KROPOTKIN V NOVODOBĚ ANARCHISTICKÉ PUBLICISTICE

35.....EVOLUCE A REVOLUCE

HISTORIE

36.....V. SERGE: KRONŠTADT

39.....ANARCHISTICKÁ REFLEXE KRONŠTADTSKÉHO POVSTÁNÍ

43.....V. DAMIER: TŘETÍ REVOLUCE

OSOBNOSTI

44.....ZEMŘEL ALEXANDRE SKIRDA (1942–2020)

45.....VZPOMÍNKA NA LORENZA

46.....MURRAY BOOKCHIN STOLETÝ

47.....H. WILLEMSOVÁ (1949–2021)

EPIDEMIE

48.....CRIMETHINC.: JAK ANARCHISTÉ POMÁHALI BOJOVAT S CHOLEROU – NEAPOL 1884

51.....FAI: ZDRAVÍ NENÍ ZBOŽÍ

52.....ANARCHISTÉ A COVID-19

BĚLORUSKO

53.....DŮLEŽITÉ JE, ABY POZORNOST VŮČI BĚLORUSKU NEPOLEVOVALA

ANARCHISTICKÁ FEDERACE

54.....DĚLÁME, CO MŮŽEME / ZA TLAK ZDOLA / SJEZD AF / ...

A3

59.....LISTOPAD 2020 – BŘEZEN 2021

RECENZE

62.....BOJ ZA CHLĚB A RŮŽE / KAPITALISMUS SMRDÍ / ...

EDITORIAL

Anarchistická revue *Existence* se objevuje v posledních pár letech nepravidelně a do budoucna to tak asi zůstane. Aby mohla vycházet v tištěné podobě, a pokud možno i co nejčastěji, je nutné, aby se také vracely náklady do ní vložené. Což je takový malý apel na naše čtenáře, aby si ji neváhali v době, kdy nelze pro novou *Existenci* (nebo i starší čísla) někam zajít, objednat. A to nejlépe u našich přátel v e-shopu Roleta39.

Na letošní rok připadlo hned několik kulatých výročí, a tak jsme se rozhodli, že si je připomeneme. Jedno, sto let od úmrtí anarchistického klasika Petra Kropotkina, jsme dokonce zvolili jako hlavní téma čísla. Kropotkin byl bezesporu jedním z nejvýznamnějších teoretiků anarchismu vůbec a zaslouží si tedy náležitou pozornost. Připomínáme ho vedle toho i vydáním knihy *Anarchistická etika* a celoročním seriálem textů na webu Anarchistické federace (AF).

Úvodní text tématu představuje velmi stručně Kropotkinův život a jeho stěžejní myšlenky. Rozhodli jsme se, že se nebudeme zabývat rozsahem celého jeho díla, všemi jeho životními peripetemi a hodnocením vlivu na celosvětové anarchistické hnutí tehdy a dnes či aktuálností některých jeho myšlenek pro dnešní vědu. Soustředíme se spíše na závěrečná léta jeho života a vliv v Česku. V textu od historika anarchismu Vadima Damiera je podrobněji představen Kropotkinův vztah k revolučnímu syndikalismu, který velmi ovlivnil směřování anarchistického hnutí v prvních dekádách 20. století. Obšírně se věnujeme jednomu z největších názorových rozkolů v anarchistickém hnutí, jenž souvisel s příchodem první světové války a postojem k ní. Kropotkin (spolu s dalšími) se vši vervou podpořil Spojence proti německému imperialismu. Mnozí anarchisté a anarchistky, včetně Errica Malatesty, mu v tom oponovali ve jménu internacionalismu a antimilitarismu. S názory obou táborů se můžete seznámit v překladech jejich tehdejších vyjádření. Je to velmi poučné čtení, když si člověk uvědomí, že podobně protichůdné postoje mohou potkat anarchistické hnutí kdykoliv. Po návratu do Ruska, nedlouho před svou smrtí, Kropotkin, věrný opět svým původním anarchistickým postojům, varuje v několika dopisech pracující na Západě před marxistickou diktaturou. Přinášíme jejich překlady, včetně toho, jenž byl adresován pracujícím v Československu, avšak jeho posel, Hugo Sonnenschein, tehdy již bolševik, ho nedoručil v plném znění, kam měl. Zveřejňujeme také dva dopisy z Kropotkinovy pozůstalosti z let 1919 a 1920, které se zřejmě ještě neobjevily ani v anglickém překladu. Reflektujeme vliv Kropotkina na tehdejší i současné české anarchistické hnutí a přinášíme přehledy publikací, které od něj v češtině vyšly. Dále se kropotkinovského tématu týkají dvě recenze, a to na knihu *Evoluce a revoluce* od Grahama Purchase a na Kropotkinovi věnované číslo kulturního čtrnáctidenníku A2, či reportáž z on-line besedy uspořádané k výročí Kropotkinovy smrti nakladatelství Neklid.

Sté výročí připadá letos také na kronštadtskou vzpouru, jíž se věnujeme hned třemi texty: vzpomínkou Victora Serge (ta mimo jiné zachycuje i Kropotkinův skon a pohřeb), přehledem toho, jak anarchistické hnutí toto povstání proti bolševické moci reflektovalo, a úryvkem z knihy *Ocelové století* od Vadima Damiera, který stručně dokumentuje postoje kronštadtských povstalců. Nezapomněli jsme ani na sto let od narození anarchisty a sociálního ekologu Murraye Bookchina. A když už jsme u těch osobností, nechybí ani vzpomínky na ty, kteří už mezi námi nejsou – Paula Polanského, jemuž naše nakladatelství v roce 2014 spoluvydalo knihu *Tábor smrti Lety*, anarchistické historiky Alexandra Skirda a Hanneke Willemsovou či na Lorenza Orsettiho, jenž zemřel v Rojavě v boji proti Islámskému státu.

Věnujeme se také aktuálnímu tématu epidemie. Začínáme nejprve historickými připomenutím toho, jakou roli hráli anarchisté při boji s cholerou v Neapoli roku 1884, poté navazujeme prohlášením Iberské anarchistické federace, které odmítá praxi farmaceutického byznysu, a končíme sondou do postojů anarchistů ve světě k současné pandemii. Vedle toho si také můžete mimo rubriku přečíst o akcích iniciativy „Zastavme covid společně a spravedlivě“, o důvodech, proč AF tuto iniciativu podporuje, nebo v textu „Kapitalismus proti lidem“ o tom, jak představitelé průmyslu v Česku hází lidské zdraví a životy přes palubu ve snaze dále generovat zisky.

Rozhovor s běloruskou anarchistkou seznamuje s represemi vůči jejím kamarádům ze strany Lukašenkova režimu. Nechybí texty z nástěnných novin A3 či přehled aktivit domácího antiautoritářského hnutí, které jsou sice za stávající situace omezené, ale přesto neustaly. AF informuje o svých aktivitách, prohlášeních, vydáních a chystaných publikacích, z nichž doporučujeme zejména propagační brožuru *Anarchismus pro začátečníky*. V recenzích se ohlédneme za tituly *Feminismus pro 99 procent*, *Dějiny světa na příkladu sedmi laciných věcí* či dvěma čísly na Slovensku vycházejícího časopisu *Burič*.

Téma pro další číslo zatím nemáme, avšak 150. výročí Pařížské komuny, jemuž jsme se nyní nevěnovali, se bezesporu hlásí o pozornost. Ale to bychom předbíhali...
Přejeme inspirativní čtení.

ENGLISH SUMMARY

The anarchist review *Existence* has been coming out irregularly and will probably continue to do so.

This year saw several anniversaries. We chose one of them, the one hundred year anniversary of Peter Kropotkin's death, as the main theme of this edition. Kropotkin was one of the most important theoreticians of anarchism and as such deserves such attention. We are therefore also commemorating him in the book *Anarchist ethics* and a year round series of texts on the Anarchist federation (AF) website.

The first text shortly introduces Kropotkin's life and ideas and then we focus more on his later years. Vadim Damier introduces Kropotkin's relationship to revolutionary syndicalism in more detail. We have a general look at one of the biggest ideological schisms in the anarchist movement which was related to the start of WWI. Kropotkin supported the allies against German imperialism. Many anarchists, including Errico Malatesta, opposed this view in the name of internationalism and antimilitarism. You can acquaint yourself with the arguments of both sides in the translations of contemporary manifestos.

After his return to Russia, not long before his death, Kropotkin, true once again to his anarchist ideals, warns the western working class in several letters of the marxist dictatorship. We bring you a translation of several of these letters, including one addressed to the Czechoslovak working class. However the messenger, Hugo Sonnenschein, already a bolshevik then, did not pass on the letter in its entirety. We are also publishing two letters from 1919 and 1920 which have not yet appeared even in an English translation.

We reflect on the effect of Kropotkin's ideas on the past and present of the Czech anarchist movement through several of his publications. Furthermore we bring you a review of the book *Evolution and Revolution* by Graham Purchase and a review of the edition of A2 about Kropotkin and an online meeting about the 100 year anniversary of Kropotkin's death.

It is also the 100 year anniversary of the Kronstadt uprising which we are commemorating through the recollections of Victor Serge, an overview how the anarchist movement reflected in this revolt against bolshevik power and an excerpt from the book *The Steel Century* by Vadim Damier.

We have also not forgotten about the 100 years since the birth of anarchist and social ecologist Murray Bookchin. On the subject of personalities we bring obituaries of Paul Polansky, Alexandre Skirda, Hanneke Willems and a commemoration of Lorenzo Orsetti.

We are also writing about epidemics. First we have a look at what role anarchists played in the fight against cholera in Naples in 1884. Then we bring a manifesto against the practices of the pharmaceutical industry and lastly a sample of anarchist's views on the pandemic.

In an interview with a Belarussian anarchist we have a closer look and the repressions faced by her friends from Lukashenko's regime. And of course an overview of the activities of the local anti-authoritarian movement, activities and information from AF, the text of the street newspaper A3, reviews and interesting publications.

BENEFIČNÍ BAŠTA

V sobotu 10. října proběhla v prostoru nového pražského infoshopu infoPavlač benefiční kuchyně pro zapatistické družstvo Yochin Tayel Kinal, jehož sklady byly v uplynulých týdnech vyloupeny a zapáleny.

Ač byl začátek benefiční kuchyně avizován až na půl druhou, dorazil jsem na místo o něco dříve, abych mohl v případě potřeby přiložit ruku k dílu či nějak jinak kolektivu infoPavlače pomoci. Kolem druhé hodiny byla připravena první várka jídla a začali také přicházet první strážníci. Kromě jídla byla na místě k dispozici zapatistická káva, která byla stejně jako již zmíněné pokrmy za dobrovolný příspěvek. Při jídle si mohli návštěvníci listovat loňským číslem anarchistické revue *Existence*, jež je věnováno tématu zapatistického povstání, nebo kapesní knihou *Příběhy starého Antonia*, která je jakýmsi pohádkovým vzhledem do Lakandonské džungle, kde se zapatisté nacházejí.

Odpoledne ale nebylo věnováno jen zapatistům. Kolem páté hodiny proběhlo focení se solidárním transparentem pro berlínské squa-tery, kteří byli od rána předešlého dne násilně vyklizeni policií z jednoho z posledních velkých berlínských squatů, jež je znám pod označením Liebig34.

Následovalo promítání dokumentárního filmu *Zapatista* z roku 1999. Během celého odpoledne přišlo podpořit zapatistickou myšlenku zhruba dvacet lidí, z nichž někteří pouze na avizované veganské dobroty, avšak větší část návštěvníků se zdržela, jak na probíhající debaty během jídla, tak i na promítaný film. (-MA-)

VZPOMÍNKOVÝ KARNEVAL

V neděli 11. října se na mnoha místech po celém světě uskutečnily vzpomínkové akce na počest nedávno a nečekaně zesnulého anarchisty a antropologa Davida Graebera.

Když jsme si s kamarády přečetli výzvu k organizování vzpomínkových akcí, kterou sepsala Davidova žena Nika a jeho přátelé, hned jsme se rozhodli něco podniknout i v Praze. Několik Davidových knih jsem četl a byl jsem vždy nadšený, osobně ho považuji za jednoho z nejvýznamnějších anarchistických, potažmo levicových teoretiků současnosti, zúčastnil jsem se na živo v roce 2019 jedné jeho přednášky a nespočet dalších jsem slyšel on-line, a tak mě zpráva o jeho nečekané smrti bez přehánění zasáhla. Na internetu i při čtení jeho knih jsem si užíval jeho osobitý humor a těšil jsem se na další texty, které připravoval a které nyní už žel nedokončí.

Vzhledem k neustále se měnící situaci s vládními opatřeními jsme přípravu akce nechali takřka na poslední chvíli. Nakonec jsme se rozhodli náš „příspěvek“ přesunout do on-line prostoru, protože pár dní před 11. říjnem avizovali akci ve skutečném světě naši kamarádi z Radia Tuleň. Ti na 17.00 naplánovali setkání v parku na Těšnově nazvané „My a práce (nejen) na hovno“.

My jsme se tedy rozhodli v neděli od 14.00 uspořádat on-line setkání, kde si budeme číst Davidovy texty a poté diskutovat o nich, nebo o čemkoliv jiném, o čem se nám bude chtít. Připojit se mohl kdokoli, kdo chtěl, stačilo si napsat na kontakt Anarchistické federace (AF) o odkaz. Setkání proběhlo na službě call.nolog.cz, kterou poskytuje aktivistický IT kolektiv NoLog.cz. Na tomto místě bych chtěl pochválit bezproblémový průběh (s jedinou výjimkou, a to když do našeho improvizovaného studia vnikl z vedlejšího pokoje králík), obraz se nesekal a zvuk (také díky obstaranému kvalitnímu mikrofo-

Přehled některých veřejných aktivit širšího antiautoritářského hnutí za období od uzávěrky předešlého čísla Existence. Ne všechny akce jsme navštívili, některé reporty jsou proto zprostředkované podle informací uvedených na webech antiautoritářských skupin a projektů. Označení Kvartál mělo svou relevanci, když Existence vycházela jako čtvrtletník, zvyk je ale železná košile, a tak jsme ho zachovali.

nu) byl po celou dobu bezvadný. Jsem rád, že jsme toto vzpomínkové setkání mohli uskutečnit s využitím autonomně spravované infrastruktury a nemuseli jsme používat některé z korporátních, komerčních řešení.

Vybrali jsme kapitolu „Mrtvé zóny představitosti – Esej o strukturální stupiditě“ z knihy *Utopie pravidel*, ve které se David zabývá byrokracií, její skrytou přitažlivostí i častou nesmyslností, protože nám tohle téma přišlo vzhledem k neustále se měnícím vládním nařízením více než aktuální.

Po přečtení vybrané kapitoly kamarád přispěl do diskuse připraveným příspěvkem, ve kterém Davidovu „teorii byrokracie“ vztáhl právě na současnou situaci. Následovala volná diskuse, ve které jsme nakousli „práci na hovno“, což bylo i hlavní téma akce organizované Radem Tuleň. Někteří účastníci a účastnice se podělili o své zkušenosti a různé historky, ať už související s prací a/nebo byrokracií. Téměř přesně po hodině jsme vysílání ukončili a pomalu se vydali na Těšnov, kde vzpomínkový den pro Davida pokračoval.

(Asi) první (polo)veřejnou on-line akci AF tak hodnotím kladně a doufám, že tento formát budeme v budoucnu používat častěji. Vzhledem k aktuálním výhrůzkám ministra pro válku s pandemií [psáno za působení plukovníka Prymuly] možná nebudeme mít na vybranou. (-JD-)

PRÁCE JE NA HOVNO

„Vážení přátelé, je neděle a my jsme se tu dnes sešli, abychom si povídali o práci. To je mnohem lepší, než kdybychom se setkali v práci a povídali si o neděli,“ začíná svoje povídání v rámci intergalaktické vzpomínkové akce na Davida Graebera kluk říkající si Pierre, který se na akci připravil čtyřmi čárami na obličej i pivkem.

Posedáváme, postáváme a poleháváme v parčíku u zastávky Těšnov na akci, kterou svolalo Radio Tuleň, a povídáme si o odkazu tohoto antropologa, anarchisty, a především aktivisty, který náhle zemřel na začátku září. Akce se nenese v duchu bezduchého truchlení, ale je snahou přenést odkaz Graebera dál... příjemnou a zábavnou formou, tuleňům vlastní...

Čteme si Graeberovy texty, posloucháme bizarní písničky o práci (třeba *Dělání* od Svěráka) a povídáme si o tzv. práci na hovno: „... to je práce, o které tušíte, že kdyby neexistovala, nic se nestane. Je to práce pro práci. Z nějakého důvodu vám za ni někdo dává peníze, a tak ji vykonáváte. Všichni ale tuší, že kdybyste se šli místo toho projít k řece, nic se nestane. A co víc – budete u řeky, a to je super.“

I když se setkáváme v době, kdy by mnoho lidí za možnost pracovat dalo ledacos, sdílíme společně, jeden po druhém, své zkušenosti minulého i současného pracovního života...

Někdo pracuje v korporátu, kam už tři měsíce nepřišel a nikdo si toho nevšiml. Někdo na stavbě zametal chodník, po kterém každou půlhodinu projel bagr s pískem, aby ho zametal znovu. Někdo měl za úkol vyhánět děti od okraje fontány, na kterém se dobře sedělo, ale nesmělo se. Zkrátka skoro každý a každá v našem dvacetihlavém hloučku prodělal nějakou sisufovskou až tragikomickou práci. Pro mě osobně jako pro někoho, kdo již pátým rokem vybírá parkovné na místě, kde by s klidem mohla stát závora, bylo poslouchání o absurdních pracích ostatních vlastně dost terapeutické...

Obecně, celá atmosféra našeho pohodového setkání byla v kontrastu s obří blikající reklamou nad námi, hučící magistrálou za zády a budovami Mekáče, Allianz, Penty apod. všude okolo nás značně humorná...

A tak jsme alespoň na chvíli zvládli zapomenout, že miliony lidí tráví svůj život prováděním úkonů, o nichž tuší, že nejsou ve skutečnosti vůbec k ničemu. Zapomenout na tu ohromnou morální, duchovní i intelektuální zkázu, která tím vzniká. Na tu táhlou jizvu na naší kolektivní duši, kterou se snažil Graeber zahojit...

Na závěr se připojily i osobní vzpomínky na Graebera, kdy někdo vyprávěl, jak se s ním setkal v Lipsku, a někdo zas o tom, že když mu psal dotaz jako aktivista, David mu vždy odepsal takřka do půlhodiny, zatímco když mu psal jako akademik, odpovědi se většinou nedočkal, což na závěr myslím hezky vystihuje, kým David Graeber skutečně byl... (-KD-)

JAK PODPOŘIT REVOLUCI V ROJAVĚ?

Mezi 1. a 8. listopadem 2020 jsme se v rámci Výboru na obranu revoluce v Rojavě (VORR) připojili k mezinárodním akčním dnům pro Rojavu „Povstaňte proti fašismu!“, ke kterým vyzvala platforma Rise Up 4 Rojava. Vzhledem k situaci ohledně nemoci covid-19 jsme se namísto veřejných akcí rozhodli každý den sdílet informace o jednom projektu, který lze podpořit na dálku.

Přinesli jsme podrobný souhrn možností, jak podpořit rojavskou revoluci i jinak než ve stávající době nemožnými masovými akcemi v ulicích. Představili jsme Make Rojava Green Again (kampaň Internacionalistické komuny a Výboru pro ekologii v kantonu Cizire zaměřující se na jeden z hlavních pilířů rojavské revoluce: ekologii a ochranu životního prostředí), Kurdský červený půlměsíc (organizace, která pokrývá humanitární potřeby severovýchodní Sýrie), iniciativu za zavedení zbrojního embarga na Turecko, Internacionalistickou komunu v Rojavě (kolektiv lidí z celého světa, kteří od roku 2017 pomáhají přímo v Rojavě s nejrůznějšími projekty a rozvojem společnosti), Rojavskou univerzitu v Kámišlí a Rojavské informační centrum.

Mezinárodní dobrovolníci i rojavští aktivisté a aktivistky často zdůrazňují, že vedle všech projektů, solidárních kampaní a sbírek je jedna hlavní cesta, jak jejich idejím pomoci, a to přenášet je do praxe vlastní aktivitou tam, kde žijeme – klidně tisíce kilometrů od ulic Kobané, kde utrpěli osudnou porážku fanatici z ISIS, lán světa od univerzity v Kámišlí i všech místních lidových shromáždění, jež se snaží ve válku zdevastované Sýrii položit základy lepšího světa. Z takové pohnutky vznikl před několika lety i VORR, který zformoval lidi napříč českými autonomně levicovými kolektivy.

Snaha o svobodnou, spravedlivější a solidární společnost nezačíná v severosyrské Rojavě, ale tady a teď. Nyní, v době pandemické krize, kdy se otrásají zavedené pořádky, vzrůstá politický chaos a množství lidí se právem obává o zdraví i živobytí, to platí dvojnásob. (VORR)

17. LISTOPAD VE ZNAMENÍ SOLIDARITY

Sedmnáctý listopad si připomínáme jako počátek konce vlády bolševiků. Jsou tací, kteří tento den jančí pod heslem „díky, že můžem“. Jsou ale i tací, kteří nemají k radosti vzhledem ke své sociální situaci žádný důvod. Rozhodně neděkují, že mohou přijít v exekuci skoro o všechno, že mohou být vyhozeni na ulici, že mohou pak být buzerováni na každém kroku fízla, že se mohou sotva uživit, i když mají dvě práce... a dál by se dalo pokračovat. Takoví lidé opravdu neděkují, že mohou cestovat po celé planetě nebo že mohou studovat, když na něco takového nemají a asi ani nikdy mít nebudou. A asi ani neděkují, že mohou volit ty, kteří drží exekuční mafii při životě a přichází s asociálními zákony a vyhláškami.

Sedmnáctý listopad se tak stal dvojitou připomínkou. Koncem jedné kapitoly dějin nesvobody a zároveň začátkem zklamáním nadějí a pokračováním dějin sociálních nerovností, kapitalistického vykořisťování a udržování statu quo buržoazní demokracie v koloběhu voleb, které kdyby mohly něco změnit, už by byly těmi nahoře zakázány.

Letos nepřipadalo v úvahu vyjít demonstrovat do ulic. Jak si takový den tedy připomenout, aby nešlo jen o povzdech nad tím, že se nacházíme v době, kdy v čele vlády stojí bývalý agent státní bezpečnosti, aby si tak pojistil své miliardářské panství? Co třeba tím, že upřeme zraky k těm, kteří byli ze šťastného příběhu o konci diktatury jaksi vystrčeni na okraj a nyní se nacházejí na ulici nebo k tomuto osudu kvapem míří? Co namísto křepčení s nepříjemnou pachutí, že porážka jedné elity vynesla k moci elitu novou, projevit solidaritu v praxi? Vždyť právě solidarita a vzájemná pomoc jsou

jedněmi z principů, na nichž bychom chtěli, aby společnost, která by se mohla právem nazývat svobodnou, fungovala.

Na úterý 17. listopadu přichystal plzeňský kolektiv celosvětové anarchistické iniciativy Food not Bombs (FNB, Jídlo místo zbraní) benefiční akci „Kup si vegan burger!“. Členové a členky skupiny spojili své kulinářské schopnosti, rozpálili gril a připravili kopu vynikajících veganských burgerů. Objednávat si je mohli zájemci v předstihu, ale i během samotného dne. Vyzvednout si je pak mohli na náměstí Míru, v několika předem určených časech na náměstí Republiky, nebo si je nechat dovézt přímo domů. Doporučená cena byla stovka, ale pravidlem spíš byly větší částky. Akce se navíc dala využít k předání materiální pomoci pro potřebné, jako je zimní oblečení, spacáky, roušky atd.

Kolektiv FNB-Plzeň nakonec připravil cca 170 veganských burgerů, z čehož přes 50 bylo darováno přímo lidem bez domova. Příspěvky strávníků za burgery daly dohromady přes 30 000 Kč. Výtěžek akce putuje na činnost kolektivu a je opravdu vítanou podporou vzhledem k tomu, že narostl počet lidí, kteří si chodí pro jídlo na pravidelná nedělní vydávání. Také bylo možno uhradit významnou část nákladů spojených s veterinární léčbou pejsků kamarádů z ulice. „Jsme moc vděční za tak ohromnou vlnu podpory. V této nelehké době je hezké vidět, že solidarita je stále mezi námi,“ vzkazují po úspěšné akci aktivisté z Plzně.

I když se zdá, že v nouzovém stavu není prostor pro sociální aktivity, příklad výše uvedené akce mluví o opaku. Je třeba ale říci, že nejde zdaleka o první aktivitu tohoto druhu.

InfoPavlač v Praze na Žižkově uspořádala 10. října solidární oběd na podporu autonomního zapatistického družstva Yochin Tayel Kinal, které aktuálně čelilo útoku paramilitární skupiny. Dále bylo v tomto prostoru zřízeno „Pavlačový okýnko“. Například v sobotu 14. listopadu se tu mohli zájemci stavit pro smaženou pikantní dobrotu Sambal Goreng Tempe a benefičně tak přispět na provoz InfoPavlače. Týden předtím se podávalo „tofish and chips s tatarkou a vostrým hráškem“ a pokračuje se každou sobotu.

Pražská skupina FNB na podobném principu dělá své benefice již nějakou dobu. Vedle sbírky oblečení a spacáků, do nichž se zapojily coby kontaktní místa podniky Moment, Cross, Cíl nebo Sabotage vegan bistro, přišla v říjnu s úspěšnou výzvou „Upeč koláč pro Food not Bombs“. Ve dnech 1. a 2. listopadu proběhly v Prostoru39 benefiční „Vegan burger days“, kdy jste si buď mohli vyzvednout jídlo u výdejního okénka, nebo si ho nechat dovézt. Nabídka burgerů byla rozmanitá, včetně jejich názvů, jako Chiapas, Rožava, Kronštadt nebo Salé. Za oba dny se vydalo přes 500 burgerů a na benefiční účely se tak vybralo krásných 36 666 Kč. Pražský kolektiv k tomu poznamenal: „Vybraná částka nás velice zaskočila, je to mnohem více, než jsme doufali. A proto jsme se dohodli, že z vybraných peněz darujeme 5000 Kč pro organizaci Ciocia Czesia – pro skupinu dobrovolnic, které chtějí pomáhat nejen Polkám s interrupcí na českých klinikách.“ Pro potřeby Food not Bombs bylo dáno stranou dábel-ských 6666 Kč a organizaci Jako doma (ženy bez domova) putovalo 25 000 Kč. (AF-PLZEŇ)

PODPORA PROTESTŮ ŽEN V POLSKU

Členové a členky Kolektivu 115 spolu s několika kamarádkami a kamarády vyjádřili ráno v úterý 24. listopadu solidaritu s aktuálními protesty v Polsku tím, že vyvěsili z železničního mostu pod Vyšehradem transparent s nápisem „Strajk kobiet“. Další banner s nápisem „Piekło kobiet“ byl vyvěšen na jiném místě v Praze. Fotky z této akce zveřejnili o den později na Mezinárodní den proti násilí na ženách.

Navázali tak na protest, který uspořádali v pátek 30. října, kdy se s pikety a transparentem „Feminismus, nebo barbarství. Proti patriarchální církvi a státu. Za tělesnou samosprávu“ sešli před polským velvyslanectvím, aby vyjádřili podporu ženám a všem lidem v Polsku, kteří bojují proti klerofašistickému spojení konzervativní vlády, nenávislné polské církve a krajní pravice.

V průběhu listopadu vyjádřilo několik lidí solidaritu polskému protivládám povstání v ulicích Ostravy, a to formou transparentů a piketů. Několik anarchistů se také zúčastnilo protestního pochodu za práva žen v polském Těšíně.

Úžasným projevem solidarity je iniciativa Ciocia Czesia, skupina dobrovolnic, která chce pomáhat Polkám s interrupcí na českých klinikách.

Ostravský kolektiv Food not Bombs připravil nášivky a potiskl trička a mikiny, jejichž prodej je benefičí právě na iniciativu Ciocia

Czesia. A jak jsme už psali, podpořil je i pražský kolektiv Food not Bombs při své listopadové benefiční akci. Anarchistická federace vydala tematické číslo svého nástěnného měsíčníku A3 s názvem „Ženy proti tmářství“.

Je třeba nejen být solidární s ženami v Polsku, ale také se stavět proti podobným tmářským tendencím v Česku. Kolektiv 115 upozorňuje, že například rádoby líbivé kampaně Hnutí pro život jsou jen zástěrkou pro ultrakonzervativní agendu omezování svobodné volby žen, a proto vyzývá: „Nedejme ultrakonzervativcům a klerofašistům šanci, aby se téma omezování interrupcí dostalo do veřejného diskurzu! Braňme reprodukční práva žen! Budme solidární se ženami ze zemí, kde jsou omezována reprodukční práva (např. podporou svépomocné sítě Ciocia Czesia)! Bojujme proti patriarchy!“ (-BJ-)

SVOBODU BĚLORUSKÝM ANARCHISTŮM!

Ve dnech 23.–30. listopadu 2020 vyjádřili svou podporu perzekvovaným anarchistům z Běloruska desítky lidí napříč světem. V rámci týdne solidarity s anarchisty a antifašisty vězňenými v Bělorusku proběhly akce v různých koutech světa. K výzvě se připojila také Anarchistická federace (AF). Začaly se posílat pozdravy našemu kamarádovi Mikolovi Dziadokovi, který si prošel martyriem policejního mučení. AF na svém webu zveřejnila úryvek z knihy stíhaného Mikoly, která nese název *Paralelní svět v barvě* a v květnu 2018 ji český vydal Nakladatelství AF. Kromě toho formou graffiti vyjádřili solidaritu vězňeným kamarádům anarchisté a anarchistky ve Vysokém Mýtě.

O dalších projevech solidarity přišly našim běloruským kamarádům zprávy z Rakouska (Salzburk a Vídeň), dále z Paříže, ze švédského Stockholmu, z Polska z Varšavy, Katovic, Lublinu a Gdaňsku, z hlavního města Velké Británie Londýna, z USA z Richmondu a Seattlu, z Ruska z Moskvy, Petrohradu a Permu na Urale, ze Švýcarska z Bernu, z Izraele z Tel Avivu, z Německa z Brém a Lipska, z finských Helsinek a z řeckých Athén. Přímou v Bělorusku se akce konala ve městě Lida. (ZAHRANIČNÍ SEKRETARIÁT AF)

NA PODPORU OKUPACE DANNENROSKÉHO LESA

Pražská skupina Anarchistické federace (AF) se coby spolupřátelka zapojila do protestní demonstrace před německým velvyslancem, které se nachází ve Vlašské ulici a kam přišlo asi třicet lidí s transparentem „Les místo asfaltu“ vyjádřit svou solidaritu s aktivistkami a aktivisty, kteří již déle než rok okupovali 300 let starý Dannenrodský les. Akce se konala ve středu 9. prosince krátce po druhé odpoledne. Tato brzká doba sice zajistila dostatečné světlo v jinak mrazivém dni, avšak nemohli se jí tak účastnit ti, kteří tou dobou trávili svůj čas v zaměstnání. Dalšími spolupřáteli byly skupiny Limity jsme my, Socialistická solidarita, Univerzity za klima a Extinction Rebellion Česká republika (XR).

Kvůli brzkému konci pracovní doby na ambasádě tam byl nejprve předán otevřený protestní dopis. Samotná akce pak začala úvodním slovem, kdy bylo zmíněno, že den před touto demonstrací padl poslední okupovaný strom, který stál na vytyčeném úseku plánované spojky dálnice A49. Boj proti dálnici ale nadále trvá. Nyní je třeba dostat z vazby zadržované aktivisty a aktivistky a nenechat policejní násilí, které kácení umožnilo, bez povšimnutí, což byl i účel této akce.

První proslov měl zástupce iniciativy Limity jsme my. Mluvil o chráněných družích v donedávna zdravém bukovém lese, o nebezpečí pro podzemní pitnou vodu a o nesmyslnosti dálničního projektu, který sahá do počátku 80. let minulého století. Už tehdy narážel na odpor místních lidí. Připomněl, že na celé věci se podílí i Zelení zastoupení v hesenské vládě. Popsal vznik okupace proti kapitalistickému ničení i vlastní zkušenost s budováním protestní infrastruktury.

Po skandování „Dani bleib!“ byl puštěn pozdrav od českých účastníků přímo z Dannenrodského lesa, v němž byly popsány policejní násilnosti a zmíněna falešná obvinění. Mluví o našťavanosti lidí na stát, policii a systém, který nehledí na přírodu a lidské životy. Svůj vstup zakončili slovy „Solidarita žije, boj pokračuje!“.

Zástupce AF ve svém proslovu popsal násilí uplatňované policejními složkami, jako mlácení, přehazování zabezpečujících lan, kácení ohrožující přítomné osoby, sadistické týrání zadržovaných, užívání taserů na lidi ve výškách, nasazení vodních děl v mrazivém počasí a nepokryté pohrdání lidskými životy. Neváhal připomenout, že po-

licejní násilí je obecnou metodou užívanou vůči klimatickým aktivistům, jak to můžeme znát například z českých klimakempů. Prohlásil: „Pokud si někdo myslí, že je policie ochráncem našich práv, kterému je na protestech vhodné dokonce děkovat, měl by rychle vystřízlivět.“ I když nejmenoval, je evidentní, že měl na mysli k policii podlézavou politiku spoluprádající skupiny XR.

Nakonec promluvil zástupce Socialistické solidarity, který na příkladu Dannenrodského lesa ilustroval kapitalistickou praxi, která nemá s nějakou udržitelností nic společného. Na závěr proběhla ještě chvilka skandování, načež se demonstranti rozešli.

I když nebyla akce zrovna nepočtenější, je důležité, že zaznělo odsouzení policejních násilností, jež jdou ruku v ruce se zájmy průmyslových lobby, kterým je nějaké klima naprosto ukradené. Nutno pochválit dobré ozvučení. A k dispozici na místě bylo i nové číslo anarchistické revue *Existence*, které je věnováno klimatickému hnutí, jehož je okupace Dannenrodského lesa součástí. (-BJ-)

560 BURGERŮ PRO LIMITY

Ve čtvrtek 7. ledna nasmažila v rámci Vegan Burger Days naše žilkovská parta z Food not Bombs (FNB) neuvěřitelných 560 burgerů. A to znamená 40 000 Kč jako dar pro Limity jsme my.

Boj za spravedlivé klima pro všechny je i naším bojem a jsme rádi, že můžeme naše kamarády a kamarádky z Limitů podpořit nejen na Klimakempu, ale i takto finančně. Limity jsme my fungují celý rok a tyto aktivity je třeba také nějak financovat. Stojíme v nerovném boji proti miliardářům a státu, ale na rozdíl od nich máme zásadní výhodu – naši zbraní je solidarita!

Děkujeme všem, co se zastavili v Prostoru 39 v Řehořově ulici na burger, jenž byl za dobrovolnou cenu. A nejenom za vaše příspěvky, ale i za vaši trpělivost při čekání, které si někteří krátili zaplatitickou kávou od Black Seeds Collective. Nejsme profesionální anarchomekáč, ale snažíme se, aby chutnalo víc než od korporátů. Tentokrát byly v nabídce burgery „Climate justice“ (s tempehovou „slaninkou“), „Pomáhat a chránit“ (s pepř(ák)ovou omáčkou), „Tykačův ortel“ (s extra pálivou omáčkou z papričky carolina reaper), „Chiapas“ (s jalapeños, tabascem a chipotle mayo), „Kronštadt“ (s karamelizovanou cibulkou a bbq omáčkou), „Punctum“ (s kimchi a sriacha mayo) a naprostá klasika „Salé“.

Podle principů vlastních FNB jsou všechny příspěvky dobrovolné, finanční ohodnocení jídla není podmínkou, rozdáváme všem bez rozdílu. Zároveň jsme tedy rozdali přes sto burgerů pro lidi v nouzových hostelech Amadeus v Dalimilově a Sophie's v Melounově ulici. Několik desítek burgerů jsme poslali i do denního centra Jako doma pro ženy bez domova. Tašku s burgery dostali také Medici na ulici Praha, kteří jeli ošetřovat pacienty na azylovou loď Hermes v centru. A zastavily se i dvě dobrovolnice, které nabraly burgery pro lidi bez domova v jejich lokalitě. (FNB-PRAHA)

UKAŽME SI NA PRÁZDNÉ DOMY!

Je to již dva roky, co proběhlo vyklizení autonomního sociálního centra Klinika. Aktivisté a aktivistky z pražského kolektivu ODS (Opravdu dobré squaty) se proto rozhodli připomenout Kliniku a téma squatingu. V týdnu od 10. ledna (datum, kdy před dvěma lety začal exekutor s vyklizením Kliniky) do 17. ledna vyhlásili akci „Ukažme si na prázdné domy!“.

Pár dní před plánovanou plakátovací akcí se scházíme se členkami a členy kolektivu ODS, abychom vyzkoušeli naši metodu lepení a vytvořili první fotku pro naši výzvu.

Jako první objekt jsme si vybrali dlouho opuštěný dům na Pohořelci. Jeho majitel Radovan Vítek ho nechává, poté co dal vystěhovat všechny nájemníky, kteří v domě žili i několik desítek let, chátrat. Na dům bylo poukázáno již v roce 2013 při akci „Vzpomínky na budoucnost“. Tehdy byl dům na několik dní obsazen, squateři dům uklidili a uspořádali zde několik akcí a sousedské setkání. Dům následně brutálně vyklidila policie se zástupcem majitele.

Schází se nás nakonec asi šest, rozdělujeme si role. Někteří hlídají, druhí zatím připravují a seřazují písmenka, co jsme vytiskli na obyčejné tiskárně. Pro jejich umístění vybíráme velké dřevěné dveře v podloubí, které jsou každému na oči. Pak už jen stačí namíchat lepidlo na tapety a rychle vylepit. Akce je za pět minut hotova, ještě si vše nafotíme a odcházíme spokojení a připravení na další akce.

Po pár dnech se scházíme v jednom bytě. Někteří zde už připravují a kreslí obrysy písmen na velký transparent. Ostatní se ložím baví

nebo seřazují stovky vytisklých písmenek. Do hodinky jsme všichni a vydáváme se večer k prvnímu baráku, kde budeme věšet transparent.

Tím prvním domem je vila Milada v Holešovicích. Legendární squat, který byl obsazen koncem 90. let. Deset let pak sloužil jako kulturní centrum, udála se zde spousta přednášek, koncertů a promítání. V roce 2009 byl však vyklizen. Na vyklizení se tenkrát podílela soukromá ochranka, převážně složená s neonacistů, kteří se tu mohli dosyta vyřádit. Domu byla posléze odstraněna střešní krytina a do stropů byly navrtány díry, aby voda zatékala co nejvíce dovnitř a dům tak mohl chátrat.

Přicházíme k Miladě, už z dálky je vidět, že dům je po těch letech totální ruina. Obcházíme ho a koukáme, jaké graffity na něm bylo zanecháno, a nadáváme, jaká je to škoda. Vzadu u vstupu pak vydáváme transparent a sprejem vyplňujeme písmenka. Já zatím vše natáčím. Po chvíli ustane zvuk sprejů a transparent je hotový. Teď začíná další úkol, a to kam s ním. Nakonec jsme vybrali místo nad bývalou garáží, kde kdysi býval infoshop. Tři se po vzájemné pomoci nakonec vyškrábeme nahoru a upevňujeme transparent. Původně jsme se chtěli povídat dovnitř, ale okénko, kudy se ještě nedávno dalo vlézt, je zadělané OSB deskou. Vyvěsíme transparent, mezitím co nás ostatní fotí a natáčí. Pak ještě přijde zábavná scénka, kdy se snažíme dostat z garáže dolů.

Od Milady se vydáváme zpět na zastávku, ostatní cestou ještě sprejují. Jedeme na Žižkov, k dalším domům.

Dalším domem, na něj chceme upozornit, jsou bývalé městské lázně na Husinecké ulici. Ty tu dlouhodobě nechává chátrat Praha 3. Opět si rozdělujeme úkoly. Já hlídám za začátku ulice, zda se neblíží policie, je už taky po zákazu vycházení. Mezitím ostatní na dům z několika áčtyřek vylepují nápis „Nenechme prázdné domy prázdným lidem“. Lepení je za pět minut u konce a my se vydáváme polepit ještě jeden dům nápisem „Obsaď a žij“.

Další den se setkáváme před nádražím Vyšehrad. Památka UNESCO, kterou nechává developer záměrně chátrat a čeká, až spadne. Sám tomu napomáhá tím, že sundává části střechy, aby do domu co nejvíce teklo. Kolem budovy už je proto také postaven ochranný plot, aby na někoho něco nepadlo. Tento plot musíme přelézt a už se začíná s lepením. Na budově je posléze krátké heslo „Vyvlastnit!“. My však narážíme na problém. Došlo nám lepidlo na tapety. Tak chvíli procházíme večerky a snažíme se něco pořídit. Když jsme neuspěli, vrátili jsme se k osvědčené klasice, a to mouka-voda. Tímto lepidlem jsme pak bez problému polepili zbytek domů.

Kousek od nádraží Vyšehrad je další památka, a tou jsou lázně Albertov. Nechává je zde chátrat italská firma spekulantů. V domě již jednou proběhla squaterská akce, kde posléze vylezlo několik lidí na střechu a následně byli sundáni policií, která neopomněla pro jistotu zmlátit demonstranty na ulici. Pro nápis nám poslouží velká OSB deska v bývalé výloze. Na dům umísťujeme „Flavio Serughetti se o mě skvěle stará“.

Po opět rychlé akci vyrážíme k dalším domům. Jednu zastávku máme na Újezdě. Nádherný rohový činžák zde chátrá už pár let. Vlastní ho opět italská firma, která zde velmi hrubě vystěhovala všechny nájemníky. Zanecháváme zde nápis „Zde nechává chátrat firma Leonardo“. Při dalším domě na Letné jsme však narazili na první problém. Při lepení u nás zastavuje policejní hlídka. Po chvílkové výměně názorů nás však nechává lepit dál. Bohužel se objevuje další hlídka a ta už nás celý nápis nechává strhat dolů.

My se ale tak lehce nevzdáme a vyrážíme k dalšímu domu v Kamenické ulici. Opět se jedná o chátrající činžovní dům. Rozmícháváme poslední zbytky mouky a košťátkem na zametání vylepujeme „Domy lidem!“. Tím završujeme náš poslední dům pro tuto noc a vydáváme se všichni postupně domů. (-DP-)

„OPUŠTĚNÝ, CHÁTRAJÍCÍ“

„Opuštěný, chátrající“, „Zde nechává chátrat město“, „Obsaď a žij!“ či „Život baráku. Táhni Kozáku!“ – takové nápisy se objevily na několika opuštěných domech v centru Plzně. Místní aktivisté a aktivistky se tak připojili k akčnímu týdnu, který vyhlásil kolektiv ODS ve dnech od 10. do 17. ledna.

Nedostatek bytů k bydlení a vzrůstající ceny nájmu považujeme za stěžejní společenský problém. Na jedné straně jsme svědky vyklizení squatů (jsou to dva roky od vyklizení pražské Kliniky), na druhé dalšího chátrání vyklizených budov (viz např. zmíněnou Kliniku, Miladu i méně známé plzeňské squaty), které jejich majitelé zřejmě nechtějí nijak využívat, ale zároveň se jim nelíbí, když pro ně někdo vyu-

žití najde. Právě na tyto skutečnosti reaguje celorepubliková výzva „Ukažme si na prázdné domy“, kterou lze zároveň vnímat jako upozornění na komodifikaci bydlení, zanedbávání péče o domy k bydlení určené, ale i jako připomínku divokého rozprodávání bytového fondu města. Proto se i tady v Plzni do výzvy zapojili lidé, kterým situace není lhostejná.

Na ulici umírají lidé a nespočet dalších lidí se tísni na pře-dražených ubytovnách, přitom jsou v Plzni desítky prázdných domů, které v minulosti k bydlení sloužily, ale dnes jsou v různých fázích chátrání. Čtyři níže uvedené opuštěné domy jsou příkladem toho, jak město Plzeň nebo soukromí vlastníci hospodaří s objekty, kde by mohly najít domov potřebné rodiny či jednotlivci, kteří by zde mohli žít důstojný život. Není tajemstvím, že lidé, kteří bydlí v běžných bytech, jsou menší zátěží pro sociální i zdravotní systém než osoby na ulici, v azylových domech, ubytovnách apod., a tudíž je zabydlování osob bez domova či přístřeší s podporou sociální práce dlouhodobě nejlevnějším a nejefektivnějším způsobem ukončování bezdomovectví.

Nápisy byly označeny tyto budovy:

V Šípce 5: 11 majitelů s podivnými podíly nemá zájem o budovu v centru města, která chátrá déle než deset let. Opravdu má být soukromé vlastnictví zcela nedotknutelné? Nemá vlastnictví i zavazovat?

Resslerova 13: Jen kousek od Americké třídy stojí v Resslerově ulici zchátralý dům ve vlastnictví města Plzně. Opuštěný dům určený k bydlení stojí hned za rohem bytového odboru. Dostupných bytů je podle města málo a opuštěná budova z počátku 20. století chátrá bez zájmu o opravu.

Veleslavínova 34: Opuštěný dům, opět v centru města. Nepodařilo se nám dopátrat mnoha informací, důvod chátrání je nám neznámý.

Riegrova 22: Tento dům roku 2014 prodalo město Plzeň neblaze známému Ing. Radku Kozákovi. Časem se ale i poslední nájemce odstěhoval, a tak dům v ulici vedoucí na náměstí Republiky stojí opuštěný. Pan Kozák vlastní stavební firmu Robstav k. s., která při výstavbě Nového divadla vyvážela kontaminovanou zeminu za město na pozemky určené k zástavbě. Jak je vidět, tak si pan Kozák necení žádných míst k bydlení a je záhadou, proč vůbec město Plzeň prodalo tento dům podnikateli toho času úzce navázanému na lokální ODS (v tomto případě zkratka znamená onu proslulou partaj proslavenou z let tunelářství – Občanskou demokratickou stranu). (FNB-PLZEŇ)

VZPOMÍNKA NA HONZU KUČERU

Před třinácti lety byl v noci z 18. na 19. ledna v Příbrami pobodán devatenáctiletý antifašistický skinhead Jan Kučera. Následkům zranění podlehl 20. ledna 2008. Od té doby se každý rok konají na různých místech ČR a někdy i v zahraničí vzpomínkové akce různého charakteru.

Letos nějakou hudební akci s mottem „Nezapomeneme! Neodpusťme!“ kvůli situaci kolem pandemie covid-19 uskutečnit nešlo. Proto jsme se s několika přáteli rozhodli udělat 24. ledna ve večerních hodinách alespoň pietní vzpomínkový banner na žižkovském kopci Na křížku (známém spíše jako Parukářka) a formou videa a fotky na sociálních sítích toto smutné datum připomenout. Na akci se sešli lidé z kolektivů Vršovice skins, Infopavlač, FNB Žižkov a některé členové skinheadské kapely Aculeos.

Stejně tak na toto smutné datum poukázaly na svých profilech Anarchistická federace či Kolektiv 115. (-MA-)

SOLIDARITA S LUBLAŇSKÝM SQUATEM

Ráno 19. ledna násilně vnikli zaměstnanci bezpečnostní agentury a brigáda policejních robokopů do prostorů autonomní továrny Rog ve slovinské Lublani. Několik lidí z kolektivu Rogu, tzv. rogovců, zatkl, řadu z nich zranili. „Když už se po celodenním nátlaku ze strany rogovců, rozzlobených občanů Lublaně a novinářů povedlo dosáhnout toho, aby si rogovci mohli vzít svoje věci, ani to nešlo lehce. Policiaji všem nejdřív zabavili telefony a prohledali tašky, aby nemohli zdokumentovat, jak to v prostorách po zásahu policie a agentury vypadá. Většina jejich věcí, zejména skromné úspory, dokumenty, počítače, fotoaparáty, telefony, umělecká díla, studijní materiály, jízdní kola a vybavení kuchyně, už tam vůbec nebyla. Všechno oblečení bylo rozházeno v blátě na nádvoří, rozrhané a špinavé se válelo ve směsi skla z rozbítených oken, kousků azbestové

střešní krytiny a kusů stěn. Ležely tam také roztrhané, promočené a špinavé knihy,“ uvedli aktivisté z Rogu na facebooku.

Budova patří městu, které ji koupilo v roce 2002, nikdy s ní ale nic nedělalo, i když toho hodně plánovalo. Od roku 2006 byla bývalá továrna na kola osquatována a fungovala jako autonomní sociální centrum. Za uplynulých patnáct let našly v Autonomní továrně Rog stovky lidí prostor pro své aktivity. Rozličné akce konané v prostorech továrny za dobu jejího fungování navštívily tisíce lidí. Migranti a migrantky, osoby z okraje společnosti, umělci a umělkyně vzdorující diktátu kapitalistické kultury, skejťáčky a skejťáci, lidé okolo graffiti kultury nebo cirkusu a mnoho dalších, kteří navzdory tlaku hlavního města, městské ochranky a policie udržovali tohle město živé a tvořili místo, kde stojí za to žít. Není to první pokus Rog vystěhovat, město se Autonomní továrnu Rog snažilo zničit už roky.

V neděli 24. ledna se sešla na pražském Žižkově asi desítky lidí z kolektivů infoPavlač, Food not Bombs Žižkov a Vršovice Skins, aby za použití pyrotechniky a na pozadí transparentu „Rog Solidarnost“, černo-rudé a antifašistické vlajky natočili solidární video coby vzkaz své podpory lublaňským kamarádům a kamarádkám ze squatu Rog. (-BJ-)

SOLIDÁRNÍ DEMONSTRACE ZA FNB MINSK

Ve středu 27. ledna proběhla „Solidární demonstrace za Food not Bombs Minsk“. Akce narychlo svolaná členy kolektivu Food not Bombs (FNB) z Prahy a Brna reagovala na bleskové zatčení, odsouzení a okamžité uvěznění členů a členek FNB Minsk a kolektivu Medicin na ulici (Street Medicine Minsk), které běloruská pořádková policie zatkla během výdeje jídla a ošetřování zdarma pro všechny bez rozdílu. Kromě členů a členek kolektivu policie zadržela i několik lidí, co přišli na výdej jídla, často těch nejchudších...

Podobně jako byla rychlá běloruská fašistická prokuratura, tak byla rychlá i organizace protestu proti ní. Ani ne za 48 hodin se podařilo zajistit legální zábor prostor před běloruskou ambasadou, obvolat kolektivy FNB po celé ČR, domluvit ozvučení, rozšířit informace o chování běloruské policie mezi příznivci FNB a hlavně mobilizovat přátele a známé. I přes doslova šibeniční termín přípravy dorazilo před běloruskou ambasadu přes sto lidí z celé ČR. I při tak velké účasti byl stále prostor na dodržování ohleduplnosti a vzájemnosti – nošení roušek a respirátorů, hlídání si bezpečných rozestupů a dezinfekci rukou.

Přímo na místě projevíli solidaritu s uvězněnými desítky příznivců FNB a také členi a členky kolektivů z Prahy, Brna, Liberce, Kolína, Plzně či Hradce Králové. Zcela pochopitelně nebylo možné, aby se tak narychlo zúčastnily všechny kolektivy z celé republiky, a tak aspoň symbolicky zazněly reproduované projevy také z Karlových Varů, Ostravy, Frýdku-Místku a Prostějova. Vzkazy zaslal nejen kolektiv přímo z Minsku, ale také kolektiv FNB z Glasgow, který shrnul podstatu protestů: „Když bude někdo utlačovat a zakazovat vzájemnost a solidaritu, nikdy nebudeme zticha. Vyjádříme náš nesouhlas pořádně nahlas, aby nás každý slyšel.“

Kromě projevů a vzkazů demonstraci doprovázelo i skvělé ozvučení kolektivu Raw Rave. Na začátku demonstrace se jednalo o běloruské revoluční hity a na její závěr zas o nefalšovaný pouliční rave, který doprovázela projekce hesla „Freedom for Food Not Bombs Minsk“ přímo na budovu běloruské ambasády. Samozřejmostí bylo i to nejpodstatnější z činnosti Food not Bombs – jídlo místo zbraní! A tak si mohli účastníci a účastnice solidární demonstrace dát občerstvení ze surovin, které by jinak skončily na skládce.

Během pokojné demonstrace se taky vybralo do klobouku přes 100 eur jako příspěvek na Běloruský anarchistický černý kříž, který pomáhá obětem politických procesů, a tedy i zatčeným aktivistům a aktivistkám z Minsku. Na údajné bezpečí demonstrujících dohlíželo bezmála 30 policistů a policistek. Je jen otázka, zda by nebylo možné prostředky na tolik státních zaměstnanců vynaložit jinak, třeba na pomoc lidem bez domova anebo na podporu důstojného bydlení. Ať už v Minsku, v Ostravě nebo v Glasgow platí stále to samé: Jídlo i dostupné bydlení je právo a ne privilegium! Naši zbraní je stále solidarita a náš hlas bude slyšet pokaždé, když jakýkoliv režim použije násilí proti vlastním lidem.

Nešlo o jediný projev solidarity. Již krátce po zatčení běloruských kamarádů a kamarádek zaslal kolektiv FNB Plzeň vyjádření nesouhlasu s represí na e-mailovou adresu běloruské vlády, ostravský kolektiv FNB zase zveřejnil fotografii s transparenty odsuzujícími represe vůči minské skupině, podobně reagovaly kolektivy v Liberci, Hradci Králové či Frýdku-Místku a v Praze před běloruskou

ambasadou zanechali aktivisté FNB s transparentem „Freedom for FNB Minsk“ jednoznačné vzkazy. (FNB-PRAHA)

SOLIDEMO S VYSTĚHOVANÝMI RODINAMI VE VARNSDORFU

Ve čtvrtek 28. ledna byla Iniciativou za důstojné bydlení a křesťansko-feministickým ekumenickým uskupením RFK uspořádána solidární demonstrace na podporu vystěhovaných varnsdorfských rodin z Kovářské ulice, které šbr Lukáš Rak připravil o střechu nad hlavou ze dne na den, a to během celosvětové pandemie covidu-19. Tenhle bílý muž právě teď moc potřebuje vlastnit a zvelebovat paneláky v tzv. ghettu. Radnice o tom od léta ví, ale na své obyvatele kašle. Demonstrující proto přišli vyjádřit podporu postiženým rodinám a zároveň apelovali na město, aby před situací přestalo zavírat oči a zasažené komunitě vypomohlo v maximální možné míře.

Demonstrace zhruba 50 lidí odstartovala ve 13.00 před varnsdorfskou radnicí, jejíž představitelé vystěhovaným rodinám nepodalí pomocnou ruku. Na místě byly symbolicky od pračky a sušáku na prádlo po troubu rozestaveny rekvizity připomínající domov. Mezi mluvčími byli mimo jiné Iveta Balázová reprezentující vystěhovanou komunitu, romský aktivista Jožka Miker či bývalá ombudsmanka Anna Šabatová.

Následně se část přítomných přemístila před restauraci Lidová zahrada, kde mělo každou chvíli začít zasedání zastupitelstva. K vidění byly transparenty s nápisy jako „Vy máte domy, my potřebujeme domovy!“ či „Lidé v zimě na ulici? Ostuda radnice!“ Zanedlouho po příchodu aktivistů se začali objevovat zastupitelé s úsměvnou policejní ochranou. Protestující před restaurací vyčkali do zahájení zasedání a za skandování hesla „Bydlení je právo!“ akci ukončili. (-HM-)

BENEFICE PRO FNB MINSK

Jak informujeme výše, běloruská pořádková policie zatkla 23. ledna během výdeje jídla na Michajlovském náměstí několik aktivistů a aktivistek minského kolektivu Food not Bombs (FNB). Téměř všichni zadrženi (4 aktivisté FNB a 2 pouliční zdravotníci) byli okamžitě ve zrychleném řízení odsouzeni okresním soudem k 15 dnům vězení a někteří také k pokutě 14 500 Kč (to jsou v tamních poměrech přibližně dva měsíční platy). Jejich zločinem bylo poskytování bezplatného jídla a lékařské péče těm, kteří to potřebují.

FNB Minsk po 15 let rozdávala každý týden jídlo na třech různých místech ve městě, aby tak protestovali proti chudobě a hladu ve světě, kde se místo na lidské potřeby vynakládají obrovské prostředky na udržování armády a policie. Ve světě nadále pokračují různé akty podpory s perzekvovaným kolektivem.

V Česku proběhly kromě jiných projevů solidarity také dvě benefiční akce, při nichž mohli lidé příspěvkem za veganský burger přispět na aktivisty z Minsku. První proběhla 31. ledna v Jihlavě v režii místního kolektivu FNB a rozdalo se při ní celkem 69 burgerů, a to jak formou rozvozu, tak přímého odběru od 15 do 16 hodin v parku Gustava Mahlera.

Druhá benefiční akce se konala ve dnech 3. až 5. února v Ostravě. Tamní kolektiv FNB, který má sám bohaté zkušenosti s policejní buzerací, rozdáváním burgerů za dobrovolný příspěvek formou rozvozu na kole či vyzvednutí v jednom ostravském baru nashromáždil v uvedených dnech 11 460 Kč, tedy částku, která umožní uhradit celou jednu pokutu nařízenou běloruským soudem. „Zastáváme názor, že jídlo je základní lidské právo, nikoli privilegium, a že proti represím, diktatuře, bezpráví a násilí je třeba se postavit,“ uvedli k akci její organizátoři. (-BJ-)

NO BORDERS BURGERS

V neděli 7. a v pondělí 8. února se u okénka Prostoru39 na pražském Žižkově konala další benefiční akce pod hlavičkou Vegan Burger Days. Pod heslem „Refugees welcome“ se během ní rozdalo přes 850 veganských burgerů s možností dobrovolně přispět na aktivitu zmírňující těžkou situaci mnoha uprchlíků. Jak popsali veganští smažiči: „Za zvuků toho nejvýběrovějšího death metalu nám to šlo hezky od ruky a nikdo venku nečekal na burger déle než 10 minut.“

Několik desítek burgerů dostali také lidé v nouzovém bydlení pro lidi bez domova v Dalimilově ulici, v denním centru Jako doma na Palmovce a z organizace Dignity, která pomáhá přímo lidem na

útěku před válkou. Zastavili se taky Medici na ulici Praha, co chodí ošetřovat lidi bez domova po celé Praze.

Tentokrát peníze z dobrovolných příspěvků putovaly na pomoc těm, co utíkají před válkou. Část byla určena Iniciativě Hlavák, co pomáhá přímo v českých detencích, a část poputuje na ostrov Lesbos, kde jsou nyní v utečeneckých táborech otřesné podmínky k životu.

Vedle burgerů byly ale také k dispozici benefiční pomerančové marmelády z pomerančů, co chtěl někdo vyhodit, i když byly naprosto v pořádku, nebo benefiční merch s deskami, kazetami, tričky a vším možným. Přípraveny byly navíc balíčky se samolepkami a benefiční hudební kompilace *REFUGEES WELCOME!*, která vyšla 1. února a 22 českých interpretů a interpretek na ni představilo svou současnou tvorbu. Jen připomeňme, že kompilace zaznamenala za prvních 24 hodin 1100 přehrání, přičemž se vybralo 4000 korun pro Iniciativu Hlavák a další projekty, co pomáhají uprchlíkům. (-BJ-)

KROPOTKIN, JAKO

Je dobré občas udělat něco, co člověk ještě nikdy nedělal. Díky tomu nezakrní a posouvá se dopředu. V rámci osobní evoluce jsem se tedy rozhodl poprvé v životě připojit na on-line přednášku. Moje první vlašťovka se jmenovala „Petr Kropotkin – geograf, anarchista a revolucionář“, konala se v úterý 9. února a pořádalo ji nakladatelství Neklid, jelikož dle pozvánky to je 100 let od smrti známého anarchistického fousáče. Ačkoli se před sto lety objevovaly zprávy o Kropotkinově úmrtí, když ještě žil, tentokrát mu organizátoři dali den navíc.

Po připojení jsem sice viděl, že se už mluví, ale nic neslyšel. Chyba byla na mé straně a navzdory svým chabým počítačovým zkušenostem jsem ji záhy odstranil. To už Arnošt Novák z Neklidu mluvil o relevanci Kropotkina pro dnešní debaty, aby záhy představil knihu od Grahama Purchase o Kropotkinovi a chystanou *Vzájemnou pomoc* z pera samotného Kropotkina. První vřele doporučují a na druhou už se moc těším.

Na přednášce byla přihlášena stovka lidí, z čehož někteří měli asi potřebu seznamovat ostatní se zvuky ze svého soukromí. Většina však byla natolik soudná, že měla vypnuté mikrofony. Rušení z cizího soukromí však záhy vystřídalo vyrušení z vlastního, když se z kuchyně ozvalo: „Ještě jednou tam někdo řekne ‚jako‘ a něco tam hodím.“ Parazitní slovo, společné oběma mluvčím, by možná face-to-face člověka tak netahalo za uši, ale domácí on-line poslech trochu kazilo. Ale dost nevěcného hurování.

Zatímco Arnošt ve stručnosti představoval Kropotkinův život, dával otázky a prostor pro vstupující hosta přednášky, Ondřeje Slačálka. Ten zřejmě nikdy nepřestane udivovat svým přehledem a schopností vlastních postřehů k různým tématům. Prvně mluvil o Kropotkinovi v rámci revolučního hnutí v Rusku v době, kdy se přidal ke kroužku čajkovců. Připomněl Stěpňakovy vzpomínky na tu dobu i dvě fáze tehdejšího hnutí – chození mezi lid a atentáty na představitelce moci, včetně samotného cara. Konspirační prostředí ale podle Ondřeje nevyhovovalo Kropotkinovým potřebám, lépe mu bylo spíše na západě, kde mohl plně rozvinout svou publikační činnost a zároveň podporovat revoluční hnutí z emigrace.

Následoval dotaz na rozdíly mezi dvěma ruskými anarchistickými velikány – Bakuninem a Kropotkinem. Ondřej nastínil pohled, který říká, že Kropotkin a další už jen dovršovali Bakuninovy myšlenky. Bakunin mluvil více na úrovni teorie revoluce a v některých momentech odmítal utopii, Kropotkin naopak již reflektoval potřebu nějaké vize, která radikálně překračuje stávající situaci.

Dál Arnošt s Ondřejem hovořili o Kropotkinově spojování anarchistických myšlenek s vědou. Ondřej toto vidí zároveň jako silný i problematický moment, vyčítá Kropotkinovi odmítání dialektiky a připomíná Malatestovu kritiku, která Kropotkina obviňuje z toho, že do vědy příliš projektuje svůj optimismus. Zmínil také, že i když Kropotkin popíral ekonomický determinismus marxistů, vyzdvihoval naopak až příliš ten biologický.

Přes krátké zamyšlení nad některými tvrzeními ve *Vzájemné pomoci* se Ondřej přenesl k otázce nacionalismu a Kropotkinově podpoře dohodových mocností ve světové válce, což rozdělilo tehdejší anarchistické hnutí. Kropotkin vycházel z předpokladu, že vítězství německého imperialismu by znamenalo naprosté zadušení potenciálu revolučních hnutí.

Další debata sledovala Kropotkinův návrat do Ruska v roce 1917. Ondřej vysvětloval Kropotkinův ambivalentní vztah k první revoluci toho roku. Ten se zejména (a zcela oprávněně) děsil jakobínské tra-

dice revoluční diktátorské vlády. Kládl důraz na odpor k centralismu, na lokální iniciativy a družstva a na respektování autonomie jednotlivých regionů. Tato přání se ale nenaplnila.

Další část přednášky už byla věnována dotazům z publika, které přicházely prostřednictvím chatu. Byl jich celý tučet a směřovaly k různým tématům spojeným s Kropotkinem: na jeho návrhy na republikánské uspořádání Ruska po revoluci; na jeho postoj k propagandě činem; jak se potkává se současnou vědou a v čem byl ve své době dle dnešního stavu poznání napřed; na vztah s anarchistou a geografem Elisée Reclusem; jaké jeho dílo je nejužitečnější pro seznámení s jeho myšlenkami a postoji (doporučena byla *Anarchistická morálka*); na jeho představy o fungování společnosti po revoluci; na jeho vztah k náboženství; proč byl Kropotkin v českém anarchistickém hnutí nejoblíbenějším zahraničním teoretikem; zda se podrobněji věnoval i udržitelnému rozvoji moderních měst; jaký vliv měly jeho myšlenky v Rusku nebo v čem se rozcházel s postoji L. N. Tolstého.

Ondřej a misty i Arnošt dotazy uspokojivě zodpověděli a nezbyvá než jim poděkovat za poučné a podnětně strávenou hodinu a půl. Tajně doufám, že nešlo o poslední podobnou on-line přednášku, zvláště teď, když už vím, jak si zapnout zvuk. (-JK-)

VAKCÍNY PRO VŠECHNY!

V souvislosti s jednáním generální rady Světové obchodní organizace (WTO) o pozastavení patentů na vakcíny proti covidu-19 proběhly v pondělí 1. března v několika evropských městech akce na podporu návrhu podporovaného stovkou převážně chudých zemí. Hlavní akce se konala v Mnichově před sídlem Evropského patentového úřadu.

V Praze se k mezinárodní akci připojili aktivisté a aktivistky Kolektivu I15, a to symbolickou akcí před sídlem českého patentového úřadu, kde rozvinuli transparent „Patenty zabíjejí. Vakcíny pro všechny!“.

Pozastavení patentů by usnadnilo zejména zemím globálního Jihu převzít výrobu naléhavě potřebných vakcín do vlastních rukou a čelit tak jejich nedostatku na globální úrovni. Boj proti pandemii by pak při spravedlivém přístupu k technologiím byl účinnější než pomocí stávajících programů, které dosud selhávají. Patentový systém vytváří monopoly s cílem maximalizovat soukromý zisk farmaceutických společností, čímž na úkor zdraví všech lidí, zejména těch v méně bohatých zemích globálního Jihu, snižuje výrobu potřebných vakcín a všeobecně zvyšuje jejich cenu.

Globálně dostupná vakcína je jedním z pěti požadavků petice Zero Covid. Celosvětově masivní a spravedlivé očkování je klíčovou součástí efektivního boje s pandemií. Právě nedostatek efektivity a absence strategie při boji s pandemií v Evropské unii, Spojeném království a USA vyústily v iluzorní představu, že při snaze porazit virus se stačí spoléhat na očkování, a přispěly k zanedbání pečlivějších a sociálně spravedlivých opatření.

Podobné iniciativy Zastavme covid společně a spravedlivě mimo jiné požaduje „rovnoměrnou distribuci vakcín do všech regionů, na mezinárodní úrovni pak pozastavení patentové ochrany vakcín, aby se umožnila jejich rychlejší produkce, lokální výroba a spravedlivější distribuce v globálním měřítku.“ (-BJ-)

VEGAN BURGER DAYS PRO PROSTOR39

Již jsme si zvykli na to, že se na pražském Žižkově, konkrétně v nám velmi sympatickém Prostor39 v Rehořově ulici, konají každý měsíc Vegan Burger Days – zpravidla dvoudenní benefiční akce spočívající v rozdávání burgerů za benefiční příspěvek. A pokud někdo nemá, tak klidně zdarma. Vzhledem k tomu, že se někteří lidé nacházejí v karanténě nebo prostě nemají kvůli vytížení doma či v práci možnost se zastavit přímo na místě, žižkovský „anarchomekáč“ zajišťuje i rozvoz a dodává, že tíživé situace „využívaj různé firmy na dovoz jídla, které si za to účtují nemalé provize a ani neplatí férově svým prekarizovaným zaměstnancům“.

Tentokrát byla benefiční akce, která se konala ve dnech 7. a 8. března, zaměřena přímo na Prostor39. Je totiž potřeba podporovat prostory, které zároveň poskytují zázemí sociálním aktivitám a alternativní kultuře. Díky koronavirové krizi jsou v ohrožení a každý finanční příspěvek pomůže jejich provozovatelům a provozovatelkám je udržet, jelikož jejich kritickou situaci ti, jimž musí platit nájem, hypotéku nebo půjčku, vůbec nezohledňují. V nabídce vedle

burgerů, kterých se hned první den akce rozdalo na 400, byl také pařížský salát ve veganské verzi se sojanézou a robi. Plánovaných 10 kilo salátu muselo být nakonec více než dvojnásobně navýšeno.

Zároveň do 15. března probíhala aukce děl umělců kolem Rolyty39, obrazů z „Výstavy, kterou nikdo nezavře“ na fasádě budovy, která byla uvedena v rámci akce „Prostor39 všemi smysly (týdenní benefice)“. Výtěžek poputuje na Prostor39. Vyvolávací cena každého díla byla 1000 Kč.

Pokud chcete finančně podpořit Prostor39, můžete tak kdykoli učinit prostřednictvím příspěvku na adrese <https://www.donio.cz/prostor39>. (-BJ-)

PROTI PATRIARCHÁTU

Při příležitosti Mezinárodního dne žen se 8. března sešly před ostravskou Novou radnicí členky a členové kolektivů Food not Bombs Ostrava, Ostravské anarchistické federace, Extinction Rebellion Ostrava a Ciocia Czesia, aby v rámci společného happeningu „Polsko je všude“ vyjádřili podporu bojujícím ženám po celém světě. Samozřejmě byla ohleduplnost v podobě rozestupů a respirátorů.

Několik desítek lidí si na spontánní akci přineslo transparenty „To jest wojna!“; „Jejich tělo, jejich volba“, „Od přírody podřadné? Omyl...“ či „Let's make noise, they want choice“ a po přečtení společného projevu všech kolektivů rozdávalo Food not Bombs teplý čaj. Prostory před radnicí pak byly pomocí kříd vyzdobeny feministickými hesly („Rovnost začíná u dřezu“).

Aktivisté a aktivistky rovněž připomněli novou iniciativu Zastavme covid společně a spravedlivě, jejíž buňka se formuje i v Ostravě, stejně jako sbírku, která má za cíl pomáhat Polkám, které se ve své zemi dostanou do problémů. Na místě byla také petice proti rozšiřování spalovny odpadu.

Text projevu: „Vítáme všechny, kteří si s námi přišli připomenout Mezinárodní den žen. Den, který nejdřív zprofanovali bolševici, aby ho pak patriarchální kapitalismus začal vnímat jako zbytečný. My tomuto dni ale chceme vrátit jeho význam, protože i přes všechny proklamace o rovnosti pohlaví je dnes otázka práv žen nanejvýš aktuální. Ženy – naše matky, sestry, dcery, milenky, manželky či soudružky – totiž právě v tuto chvíli aktivně vzdorují patriarchálnímu útlaku a bojují za lepší svět pro nás všechny. Ať už jako bojovnice Ženských obranných jednotek v syrské Rojavě, jako demonstrantky proti klerofašistickému tmářství v Polsku, jako aktivistky, které nastartovaly revoluci proti diktatuře v Bělorusku. Česká republika se zdá být v klidu. Ale jen zdánlivě. Ženy v Česku čelí podobnému útlaku jako v jiných zemích. O tom, že kultura sexismu a genderové nespravedlnosti trvá, nás minulý rok přesvědčil sexuolog Radim Uzel, který zcela veřejně hájil právo šahat na cizí ženský zadek. Je šokující, že taková slova slyšíme od člověka, který by měl z pozice své profesní autority proti takovým věcem naopak aktivně vystupovat. Důsledky takové kultury zažívají ženy dennodenně – bagatelizací sexuálního násilí počínaje a fetišizací ženského těla konče. Zcela symptomatická je pak nenávisť českých mužů vůči aktivistce Gretě Thunbergové. Ženská a ještě mladší jim přece nebude radit, jak se máme chovat k životnímu prostředí! Nůžky genderové nerovnosti nakonec ještě více rozšířila pandemie koronaviru, která citelně dopadla na ty, kteří patří v naší společnosti mezi nejohroženější – matky samoživitelky, ženy v domácnosti či zdravotní sestry. Boj proti kapitalismu a patriarchátu pokračuje! Tato akce je aktem solidarity s polským hnutím StraiK Kobiet. Jsme s vámi, nevdávejte to!“ (OAF)

CHRAŇME ŽIVOTY, ZASTAVME PRŮMYSL!

V úterý 9. března podpořila pražská skupina Anarchistické federace zapálením svíček veřejnou akci pořádanou iniciativou Zastavme covid společně a spravedlivě. Samotná akce začala v pět hodin odpoledne naproti Úřadu vlády a lidé mohli přicházet se svíčkami až do osmé večerní. Na začátku se na místě sešlo pár desítek lidí s transparenty „Chraňme životy, zastavme průmysl“ a „Patenty zabíjejí. Vakcíny pro všechny!“, aby si vyslechli v následujících 20 minutách několik vzkazů. Předně od zdravotní sestry Barbory Tomšů z covidového oddělení ARO ve zlínské Nemocnici Tomáše Bati o tom, v jaké kritické psychické situaci se zdravotnický personál nachází. Následně mluvčí iniciativy přečetla její základní prohlášení a požadavky. Pak přišel na řadu reprodukováný vzkaz od biochemika Jana Trnky, který prohlásil, že s epidemií si nedokážou poradit jednotliv-

ci, ale musí jít o akci celé společnosti, která ochrání ty nejzranitelnější. Dodal také, že dopady pandemie pocítují zejména chudí a lidé mimo velká města. Je potřeba zaměřit se na to, aby virus ze společnosti vymizel.

Mezitím kolem nápisu „Za zbytečné oběti neschopnosti vlády ČR“ přibývaly stovky smutečních svíček. K dispozici byl také petiční stánek a o akci informovalo i několik mediálních webů včetně požadavku na zastavení zbytného průmyslu, který jede covid necovid kvůli ziskům několika jedinců veselé dál, zatímco jsou omezovány volnočasové aktivity obyčejných lidí. Během akce se dbalo na ohledy k druhým formou užití respirátorů.

Ve středu 10. března proběhla podobná akce také v Ostravě před budovou Krajské hospodářské komory Moravskoslezského kraje, kde byl vyvěšen transparent „Zachraňte životy, zastavte průmysl!“ a byly zapáleny svíčky s nápisy „Zastavme covid společně a spravedlivě“, „Většina lidí se nakazí v práci“, „Za zbytečné oběti neschopné vlády“, „Patenty zabíjejí, vakcíny pro všechny“ apod.

V prohlášení iniciativy Zastavme covid společně a spravedlivě se píše:

„V boji s pandemií česká vláda selhává. Zbytečně umírají tisíce lidí a zároveň čelíme hluboké sociální krizi. Nemoc představuje extrémní zátěž pro zdravotníky, rodiče, pečující a pedagogy, sociální pracovníky či pracující v průmyslu, zkrátka pro ty, s nimiž společnost stojí a padá. Vláda odmítá chránit lidské životy a ignoruje situaci těch, kteří proti pandemii bojují s nasazením vlastního zdraví. Omezení míří na osobní a rodinný život, školy, kulturu a menší obchody. Naproti tomu stojí netknutý průmysl, který vytváří především soukromé zisky. Požadujeme efektivní řešení pandemie a spravedlivé sdílení jejích sociálních důsledků.“

Požadujeme:

1) Úplně uzavřít ekonomiku na čtyři týdny (s výjimkou životně důležitých provozů, kde bude zajištěno testování a očkování. Požadujeme dostatečnou kompenzaci výpadku příjmů zaměstnancům a živnostníkům, úplnou kompenzaci všem s příjmy do výše průměrné mzdy. Dále dostatečnou podporu živnostníkům a malým podnikatelům.)

2) Skutečně podpořit zdravotníky a zaměstnance v sociálních službách. (Požadujeme zvýšení jejich mezd a platů tak, aby se dotklo zejména zaměstnanců v prvních dvou dekádách kariéry a působilo jako prevence jejich odchodu do zahraničí. Navíc pak okamžitý a významný rizikový příplatek. Splnění vládního smlou z ledna 2021, podle kterého mají být navýšeny platy i mzdy všech zaměstnanců v sociálních službách o 10 %. Zřízení nonstop krizové linky a týmu terapeutů pro podporu v psychicky náročných situacích, jako je vyhoření, stres, ztráta důvěry.)

3) Zohledňovat sociální spravedlnost opatření. (Požadujeme moratorium na exekuce a vystěhovávání domácností. Rozložení dlužných nájmu do rozumného časového období nebo jejich přebírání státem. Koordinovanou potravinovou pomoc. Nemocenskou ve výši 100 % příjmu, a to nejen v březnu a dubnu 2021, ale i v dalších měsících. Covid za dva měsíce nezmizí. Ošetřovné ve výši 100 % příjmu pro lidi s nižším než průměrným příjmem a pro samoživitele, ve výši 80 % pro ostatní. Distribuci respirátorů zdarma všem. Zajištění důstojného ubytování všem lidem bez domova jako při loňské jarní vlně v Praze.)

4) Brát vážně význam škol. (Školy se nemají zavírat jako první, ale naopak až jako poslední, po restauracích a průmyslu. Obnova bezpečné výuky musí začít hned po snížení virové nálože a musí ji doprovázet pravidelné testování. Vedením škol by měla být s předstihem dána možnost připravit plán postupného otevírání škol pro ty, kteří to nejvíce potřebují – sociálně slabí žáci a studenti, nebo ti, kteří prospěchově zaostávají za ostatními. Nedovolme další zvyšování nerovnosti v českém vzdělávání. Do doby, než se školy otevřou, je třeba zajistit doučování tam, kde domácí online výuka nestačí. Dále je nezbytné podporovat neziskové organizace pracující se školními dětmi a posílit krizové linky pro děti i učitele.)

5) Zásadně zrychlit očkování populace. (Požadujeme rovnoměrnou distribuci vakcín do všech regionů, na mezinárodní úrovni pak pozastavit patentovou ochranu vakcín, aby se umožnila jejich rychlejší produkce, lokální výroba a spravedlivější distribuce v globálním měřítku.)

Co nejdříve je také potřeba připravit vizi společenské obnovy. Už nyní víme, že bude existenčně ohroženo nejméně 1,5 milionu lidí. Na jejich podporu je třeba vyčlenit prostředky a připravit opatření. Je nejvyšší čas začít řešit dlouhodobé bolesti české společnosti, které pandemie ještě prohloubila – kupříkladu zrušit soukromé exekutory a regulovat ceny bydlení. Potřebujeme odvážnou a spravedlivou

vizi společenské obnovy, při které investujeme do klíčových oblastí společenského života, jako je péče, vzdělávání či zdravotnictví a ekologická transformace ekonomiky. Jedním ze zdrojů by měla být mimořádná daň zohledňující, kdo v časech pandemie získává a kdo nezaviněně ztrácí. Tato daň by také měla korigovat postupující oligarchizaci české společnosti a být přednostně zaměřena na velké majetky.“ (-BJ-)

ČESKÁ REPUBLIKA NENÍ PRACOVNÍ TÁBOR

V reakci na skandální výroky ministra průmyslu a obchodu Karla Havlíčka, které zazněly v pořadu Máte slovo vysílaném 11. března, svolala iniciativa Zastavme covid společně a spravedlivě, kterou svým podpisem podpořilo již více než 500 lidí, svou druhou veřejnou akci.

V úterý 16. března se v pět odpoledne sešlo pár desítek lidí před budovou ministerstva průmyslu a obchodu, aby odmítli argument ministra Havlíčka, že průmyslové podniky nelze na přechodnou dobu uzavřít proto, aby stát neztratil kontrolu nad zaměstnanci. K dispozici byl opět petiční stánek a lidé až do sedmé hodiny přicházeli zapálit svíčky coby vyjádření soustrasti se všemi, kterým někdo zemřel na covid-19, jelikož vláda nezvládá řešení pandemie. Akce se tentokrát obešla bez přítomnosti policie, nepočítáme-li jedno policejní auto za rohem. Na rozdíl od minulé akce před úřadem vlády v budově ministerstva ještě někdo byl, zaměstnanci vyšli ven, a mohli se tak seznámit s účelem akce – minimálně skrze velké transparenty hlásající „Chraňme životy, zastavme průmysl“ a „Patenty zabíjejí. Vakcíny pro všechny!“.

Na začátku se konal asi dvacetiminutový blok proslovů, který zahájil mluvčí iniciativy Jan Májíček, aby sdělil, proč vlastně tato iniciativa vznikla, že vláda nadále při řešení koronavirové krize selhává

a že je třeba odsoudit výroky ministra průmyslu, že kdyby se zavřel průmysl, lidé by běhali nekontrolovaně po ulicích a šířili virus.

Signatář iniciativy Jan Černý ve svém proslovu upozornil na skutečnost, že uzávěra průmyslu je poslední, avšak stěžejní opatření, které zatím nebylo učiněno. I odborníci upozorňují na to, že bez tohoto kroku jsou veškerá opatření nedostatečná. Kvůli vládnímu chaosu je ČR již dlouhou dobu světově na vrcholu mrtvých v přepočtu na počet obyvatel. A vláda? Výzvy odborníků prostě ignoruje, jelikož neodpovídají jejím vlastním zájmům spojeným s velkým průmyslem. V pořadu Máte slovo ministr Havlíček požadavek na dočasné zastavení průmyslu (s výjimkou kritické infrastruktury) odmítl a ještě přitvrdil. Jeho koncept boje s pandemií zcela popřel demokratické principy a připomněl spíše projekt korporátního autoritářství, který by z ČR udělal jeden velký pracovní tábor. Vydává průmysl za nositele ideálního řešení pandemické situace, kde mohou být lidé testováni. Stát potřebuje držet lidi v průmyslových podnicích, aby je mohl efektivně kontrolovat. Jeho cesta boje s pandemií je tedy jakýsi systém nucené práce, jelikož v podniku je jasná hierarchie a panuje poslušnost k nadřazeným. Je třeba požadovat ministrovu rezignaci. Navíc má ve vládě větší slovo v otázkách boje s pandemií než třeba ministr zdravotnictví.

Další mluvčí iniciativy Zastavme covid společně a spravedlivě Michela Hadravová sdělila, že iniciativa vznikla také z pocitu, že v mediálním a veřejném prostoru nefiguruje žádná síla, která by se postavila proti výrokům zástupců průmyslu a ministra, který hájí jejich zájmy. Představila pět požadavků iniciativy a speciálně se zaměřila na ten pátý, který se týká očkování a spravedlivé distribuce vakcín. Očkování se totiž neomluvitelně protahuje a vláda opět selhává. Velké firmy, které mají patenty na vakcíny, nezvládají dosáhnout svých závazků. Měli bychom požadovat pozastavení patentů. Vakcíny nemohou zůstat jen výsadou bohatých zemí – vždyť 10 nejbohatších zemí spravuje 70 % všech vakcín. (-BJ-)

HISTORICKÝ SPOLEK ZÁDRUHA

nabízí následující publikace:

- Anarchističtí komunisté ku proletariátu* (10 Kč)
- A. Šefl – *Zničené štěstí. Obrázek z hornického života* (35 Kč)
- V. Kudlata – *Komunistický anarchismus a marxistický socialismus* (20 Kč)
- Anarchismus a klamně důvody jeho odpůrců* (20 Kč)
- Mostecká stávka 1906 – Anarchističtí horníci v boji* (60 Kč)
- F. Dlouhý – *Z pohnutých dob* (30 Kč)
- Verše pro Kuchařky bez domova* (poezie, 50 Kč)
- Anarchismus na Žižkově na přelomu minulého století* (20 Kč)
- K. Vohryzek – *Abeceda anarchismu* (20 Kč)
- Snažný jako hračka* (poezie, 20 Kč)
- J. (Georges) Thonar – *Co jsou a chtějí anarchisté* (20 Kč)
- G. Yvetot – *Abeceda syndikalismu* (20 Kč)
- Tajná anarchistická tiskárna Hluboká 1885* (30 Kč)
- A. V. Haber – *Listopad* (20 Kč)
- F. Vágner – *Z počátku hornického hnutí na severu* (20 Kč)
- Noční chod* (poezie, 25 Kč)
- L. Knotek – *čelní představitel českého anarchosyndikalismu* (35 Kč)
- H. Holub – *vzpomínky na nestora severočeského anarchismu* (40 Kč)
- První severočeská hornická stávka 1882* (20 Kč)
- Šibenice pro anarchistu!* (30 Kč)
- Tomeš Kaše – průkopník anarchismu hornického severu* (100 Kč)
- G. Thonar – *Co jsou a co chtějí anarchisté* (20 Kč)
- Kladenská hornická stávka 1893* (35 Kč)
- Anarchista mučedník Ladislav Brunclík* (30 Kč)
- F. J. Hlaváček – *Anarchismus podmínka individuální a společenské svobody* (30 Kč)
- J. Nekvasil – *Mylná učení a klamně cesty parlamentní levice* (40 Kč)
- Zapomenuté verše ođ neznámých anarchistických buřičů* (70 Kč)
- P. Kropotkin – *Komunismus a anarchie* (40 Kč)
- E. Reclus – *Anarchie* (35 Kč)

více info na <http://zadruha.org/>

TÉMA EXISTENCE: PETR KROPOTKIN

Letošní rok jsme se rozhodli věnovat připomínce stého výročí úmrtí anarchistického myslitele Petra Alexejeviče Kropotkina, a to vydáním jeho knihy Anarchistická etika, celoročním seriálem na webu Anarchistické federace a také tímto tematickým číslem Existence. Začneme velmi stručným představením jeho života a některých jeho myšlenek.

Kropotkin se narodil 9. prosince 1842 v Moskvě v rodině starobylého knížecího rodu. Studoval v Pázečím institutu, po jehož dokončení se stal komorníkem Alexandra II. Získal důstojnickou hodnost a odešel sloužit k Amurskému kozáckému vojsku. Potom odjíždí na Sibiř, kde se zabývá vědeckou a společenskou činností (účastní se geografických expedic). Roku 1867 se přesouvá do Petrohradu, kde nastupuje do zaměstnání na univerzitě, a o rok později je zvolen členem Ruské geografické společnosti. Roku 1872 se po cestě do Švýcarska setkává s následovníky svého krajana Michaila Bakunina a přechází na pozice anarchismu. Po návratu do Ruska se věnuje anarchistické propagandě, vstupuje do kroužku „čajkovců“, po jehož rozprášení je zatčen a uvězněn v Petropavlovské pevnosti. V roce 1876 uskutečnil útěk z vězeňské nemocnice a uprchl do zahraničí.

Během 40 let v exilu se z něho stal jeden z nejvýznamnějších činitelů anarchistického hnutí – vystupuje na schůzích, účastní se kongresu anarchistické Internacionály a veřejných akcí, píše propagační publikace a zakládá noviny. V roce 1878 si vzal studentku biologie Sofii, která ho doprovázela až do jeho smrti. Roku 1881 je pro své aktivity vyhoštěn ze Švýcarska. Dva roky nato je ve Francii, ač nevinný, odsouzen k pěti letům vězení, ale v roce 1886 je pod tlakem veřejnosti předčasně propuštěn. Mezitím Kropotkinův přítel Elisée Reclus, rovněž anarchista a geograf, vydává výběr z jeho textů pod názvem *Buřičovy řeči*. Kropotkin přesídlí do Anglie, kde si obstarává prostředky na živobytí své rodiny zejména psaním článků na přírodovědná témata v časopise *The Nineteenth Century*.

V následujících letech vycházejí jeho nejznámější díla jak z oblasti vědy (především geografie), tak i anarchistické teorie. Mezi jeho nejznámější spisy patří *Dobývání chleba*, *Pospolitost*, *Pole, dílny a továrny*, *Anarchistická morálka*, *Paměti revolucionáře*, *Současná věda a anarchie* a mnohé další. Ovládal prý více než dvacet jazyků a oprávněně ho lze považovat za jednoho z posledních encyklopedistů – lidí dobře se orientujících v nejrůznějších oborech lidského poznání. Velké historické změny se pro něj neodehrávaly v parlamentech a kabinetech vládců a vojevůdců, nýbrž ve městech a na venkově.

Nejspornější období Kropotkinova života souviselo s vypuknutím první světové války. Již dříve varoval před německým militarismem, ale v této době navzdory jeho internacionalismu převládl protiněmecký postoj, jenž vyústil v jeho veřejnou podporu Spojencům. Kropotkin se tak připravil o mnoho přátel, přesto byl přesvědčen, že vítězství německého militarismu a jeho imperiálních snah by udusilo veškeré revoluční aspirace v Evropě.

Po únorové revoluci 1917 se konečně může vrátit do Ruska, avšak jeho působení na ruský lid je brzy omezeno bolševickou vládou – je vystěhován z Moskvy na venkov do Dmitrova a tak držen prakticky v izolaci. Ve svých dopisech se ještě snaží varovat dělníky v Evropě před bolševickou diktaturou – ale marně. Záhý, 8. února 1921, umírá. Jeho pohřeb za účasti sta tisíc lidí byl na desítky let jediným masovým shromážděním ruských anarchistů.

VÝZNAM PRO ANARCHISTICKÉ HNUTÍ

Z hlediska formulování filozofických základů anarchistického hnutí se Kropotkin stal jednou z jeho nejdůležitějších osobností. Jako jeden z mála se pokusil podat koncepci anarchismu systematicky. Co by přírodovědně orientovaný vzdělanec promítl do svého teoretického díla osobitý výklad evoluce, jímž zaštitil vizi budoucí spravedlivé společnosti. Polemizoval se sociálním darwinismem, proti němuž

stavěl jako základní evoluční prvek spolupráci a vzájemnou pomoc. Ve svých výkladech ovšem neusiloval jen o teoretický koncept anarchokomunismu, ale také o jeho ukotvení v klíčových oblastech života. I v posledních měsících svého života varoval před revolučními vládami, které již ze své podstaty zavedou pracující do pasti krutého autoritářství.

Díky svému teoretickému dílu by mohl být Kropotkin směle označen za předchůdce sociální ekologie. Dnes je oceňován za to, že ve své době snažil anarchistické myšlenky založit na přírodovědném, antropologickém a historickém základě a vědecky je zdůvodnit. De facto popsal současný model ekoregionální samosprávné ekonomiky, navržený teoretiky ekologického a komunitního hnutí: „Aby každá země, každá zeměpisná oblast mohla pěstovat obilí a zeleninu, které potřebuje, a sama mohla vyrábět velkou část potřebných předmětů. Tato rozmanitost je nejlepší zárukou rozvoje průmyslu za pomoci vzájemného působení různých průmyslových odvětví, zárukou rozvoje a rozšíření technických znalostí a obecně pohybu vpřed.“

Kropotkin vymanol anarchismus z úzké škatulky sociální teorie, když ve své práci *Současná věda a anarchie* (1901) konstatoval: „Anarchie je pojetí vesmíru, založené na mechanickém výkladu jevů, který zahrnuje celou přírodu včetně života společnosti. Její metoda je metodou přírodních věd a touto metodou každý vědecký vývod musí být verifikován. Její snahou je založit syntetickou filozofii, která by chápala všechna fakta přírody – čítajíc v to život lidských společností a jejich hospodářské, politické a mravní problémy.“

Ač byl Kropotkin v anarchistickém hnutí (a často i mimo něj) široce uznáván, nevyhnul se ani kritice. Pokud odhlédneme od jeho podpory Spojenců, pak mu například jiný anarchistický „velikán“ Errico Malatesta vyčítal idealizaci přírody, přílišnou důvěru ve schopnosti mas či jakousi víru ve směřování lidstva k anarchistickému komunismu. Malatesta ve své vzpomínce na Kropotkina poznamenal: „A tak Kropotkin, který byl tolik kritický k fatalismu marxistů, se sám stal obětí mechanistického fatalismu, který brání lidem jednat ještě mnohem víc.“ Je tedy i přes obrovský Kropotkinův přínos potřeba vztahovat se k jeho dílu kriticky.

EVOLUCI NAPROTI

Kropotkin se stavěl proti teoriím, jako byl marxismus, malthusianství nebo sociální darwinismus, v různých kruzích oblíbeným a „nepochybnitelným“. Studium evoluce se stalo jednou z os jeho bádání. Asi nejznámějším výstupem v tomto ohledu je jeho kniha *Vzájemná pomoc. Faktor evoluce* (1902). Vyvrátil názor, že evoluce je jen jakýmsi bojem o život všech proti všem, a poukázal na význam vzájemné spolupráce, a to nejen mezi lidmi, ale i v říši mimolidských zvířat. Pokud v dějinách došlo k nějakému pokroku, bylo to zejména díky pospolitosti a často navzdory autoritě. Myšlenka pospolitosti a vzájemné pomoci šla zároveň proti tvrzením o nutnosti centralismu v lidské společnosti. Navíc Kropotkin odvozoval, že „v procesu pospolitosti, jak ho můžeme sledovat od prvopočátku vývoje, lze hledat skutečný a nepochybný původ našich mravních představ“.

V textu „Revoluční menšina“, jenž je také součástí *Buřičových řečí*, Kropotkin z agitačních důvodů poněkud znásilňuje pojem evoluce ve prospěch svých přání, když tvrdí: „Evoluce nepokračuje ve smyslu autoritářství; spěje k nejuplněnější svobodě jednotlivce, výrobní a spotřební skupiny, obce, sdružení, volné federace. Evoluce pokračuje ne ve smyslu majetkového individualismu, nýbrž ve smyslu společné výroby a spotřeby.“

Ve své tiskem vydané přednášce *Historická úloha státu* (1898) sleduje vývoj státního zřízení a současně konflikty násilnického autoritativního státu a volných sdružení. Načež dochází k závěru, že východiskem ukončení tohoto konfliktu je prosazení takového sociálního uspořádání, které bude založeno na místní samosprávě autonomních skupin.

I když Kropotkin kritizoval marxismus pro jeho (poněkud náboženský) ekonomický determinismus, sám psal v *Polích, dílnách a továrnách* (1899) o sebezáhubné tendenci kapitalismu: „Každá krize nám přibližuje okamžik, kdy celý náš systém individuálního vlastnictví a výroby bude otřesen až do základů vnitřními zápsy, jejichž více nebo méně násilný charakter bude záviset na více nebo méně dobrém rozumu dnešních privilegovaných tříd.“

ANARCHISTICKÁ ETIKA A PRÁCE RADOSTÍ

Svou etickou teorii se snažil Kropotkin vyložit na vědeckém základě. Vychází ze své studie pospolitosti a vzájemné pomoci. Pokud má být člověk úspěšný, musí prohlubovat své schopnosti vzájemné pomoci a lidské vztahy musí být zakládány na vzájemné solidaritě a důvěře. Zároveň je podmínkou pospolitosti mravnost a počátky mravnosti vycházejí z citu pospolitosti, vlivnosti a nutnosti vzájemné podpory. Pospolitost je spojena s prospěchem a rozvojem celé společnosti. Naopak sociálně darwinistický princip boje o život je spojen s amoralností a zlem.

V knize *Dobývání chleba* z roku 1892 (sestavené z článků z 80. let), jejíž charakter byl zejména propagační, předestřel své úvahy o významu a potřebě různorodé pracovní činnosti. Téma dále rozvíjí například v díle *Pole, dílny a továrny*, když ze zabývá nezdravým oddělením duševní a fyzické práce a na místo dělby práce hlásá její integraci. Na základě vlastních pozorování se v knize věnuje sociálně ekonomickým úvahám o možnostech hospodářské decentralizace, o soběstačných komunitách či možnostech zemědělství. Předestřel nevyužitý potenciál k ukončení strádání neprivilegovaných vrstev.

Kropotkin věřil, že na člověka se musí pohlížet jako na celek, který má velmi různorodé schopnosti, vlohy a potřeby a je stejně schopný teoretických i manuálních počinů. Rozdělovat tedy svévolně jednotlivce na mysl a tělo a dle toho mu doživotně přiřknout manuální, či intelektuální práci je škodlivé nejen pro jeho vývoj, ale i pro rozvoj a pokrok společnosti. Zrušení dělby práce by vedlo k rozmachu tvůrčích schopností jednotlivců, a to ku prospěchu celku. Práce by už nebyla prokletím osudu, ale svobodným uplatněním lidských schopností.

Kropotkin zároveňrazil postoj, aby bylo lidem zboží přidělováno nikoli podle výsledků jejich práce, nýbrž jejich potřeb. „Ať si každý bere, kolik potřebuje, všeho, čeho je nadbytek, a dostává omezené množství všeho, co se musí kontrolovat a dělit.“ Nestačilo mu ale pouze uspokojit lidské materiální potřeby, protože lidské bytosti musí být také svobodné k tomu, aby uspokojovaly své umělecké a estetické smysly.

Kropotkin vyvracel námitky, že nikdo nebude pracovat bez dohledu a nátlaku, a ve své době tvrdil, že postačuje maximálně pět hodin práce. Dnes je aktuální i pro feministické hnutí se svým prohlášením: „Revoluce, která... zachová domácí otroctví ženy, nebude skutečnou revolucí.“

KOMUNY A FEDERACE

Ekonomickým základem Kropotkinova komunistického anarchismu je socializace výroby a spotřeby organizovaná bez jakékoli autority. Struktura společnosti má spočívat v různých uskupeních, která jsou vytvořena na základě lokality, sociálně ekonomického zaměření nebo zájmů a zálib jednotlivců. Základním prvkem budoucí společnosti je podle Kropotkina svobodná komuna. Varuje ale před komunami příliš malými a uzavřenými, které nemají dlouhého trvání. Skutečná sociální změna totiž nemůže nastat mimo kontext organicky zakoreněné lidské komunity vykazující vícegenerační propojení s obyvaným územím.

Základem sociální organizace je pro Kropotkina federalismus. „Povalte stát a z jeho trosek vznikne federativní společnost, opravdu jediná, skutečně nedělitelná, ale volná a rostoucí v solidaritě vlastní svobodou.“ Předestřel komplexní, dynamickou a svobodně federativní koncepci společnosti, v které by byly hierarchické a centralizované administrativní, výrobní a distribuční celky nahrazeny dobrovolnými asociacemi uvnitř a mezi federacemi federa-

cí agroindustriálních komunit. „Federativní princip, tj. volné sjednocení čtvrtí, průmyslových spotřebních, směnných a dalších svazů, zcela dostačuje k tomu, aby se uvnitř komun vytvořila shoda mezi výrobci, spotřebiteli a dalšími skupinami občanů.“ Federalistická společnost by skrze decentralizaci a ustavení lokální nezávislosti vytvořila bohatší, udržitelnější a různorodější kulturní a environmentální mozaiku.

ŽÁDNÁ VLÁDA NEMŮŽE BÝT REVOLUČNÍ

Již v *Buřičových řečech* Kropotkin vysvětluje, proč je nesmyslné něco jako revoluční vláda, a odmítá pro její zhoubnost jakoukoli diktaturu, včetně té dělnické, i kdyby vznikala s těmi nejlepšími úmysly. I později a opakovaně mluví o tom, že neodvratným výsledkem snah státních socialistů o státní kapitalismus a socialistický stát bude „pohroma jejich snů a vojenská diktatura“. Rozporu mezi anti- a autoritářským pojetím socialismu se věnoval ve stati *Komunismus a anarchie* (1900). Komunismus jako hospodářská instituce „je schopen přijmout všechny formy svobody, nebo útlu“. Může zplodit na jedné straně klášter a na straně druhé volné sdružení svobodných individuí. Může být autoritářský, nebo anarchistický. Autoritářskou komunu čeká jedině pád. „S anarchií jako cílem a prostředkem stává se komunismus možným. Bez ní by byl nutně poddanstvím a jako poddanství nemohl by trvat.“

Marxismus považoval za zhoubnou ideologii, už když psal o První internacionále: „Konflikt mezi marxisty a bakuninisty nebyl osobní. Šlo o neodvratný střet mezi principy federalismu a centralismu, mezi svobodnými komunami a nadvládou státu, mezi svobodnou akcí mas lidu, která je přibližuje jejich osvobození, a právním vylepšením stávajícího kapitalismu.“

Po návratu do Ruska v červnu 1917 se Kropotkin přiklonil k myšlence vzniku volné federace republik a byl ochoten slevit z odmítání revoluční vlády kvůli jednotě v postupu vůči Německu. Obával se vnitřního ohrožení buď obnovením carismu, nebo zavedením marxistické diktatury. Po nástupu bolševické moci svůj dočasný pragmatismus zcela opustil a vrátil se na anarchistické pozice. V několika dopisech varoval pracující v ostatních zemích před tím, jak bolševici popřeli veškeré revoluční naděje a potlačili samosprávné prvky ve společnosti. „Z ruských poměrů se učíme, jak by komunismus neměl být zaváděn.“ A předvídavě prorokoval: „Když bude dále trvat nynější situace, stane se samo slovo socialismus kletbou.“

KROPOTKINŮV ODKAZ V ČESKU

Pro český anarchismus přelomu 19. a 20. století se stal Kropotkin hlavním inspiračním zdrojem. Byl nejvydávanějším anarchistickým teoretikem.

Po jeho smrti byla jeho kritika bolševismu využívána měšťáckým tiskem proti nově se formující komunistické straně. Na opačné straně byly tajeny skutečné Kropotkinovy názory na vývoj Ruské revoluce a bylo předstíráno, jak se měl v Rusku pod vládou Lenina, který Kropotkina doslova nesnášel, dobře. Takže z jeho dopisu dělnictvu v Československu, který předal Hugo Sonnenscheinovi, bylo v časopise *Červen* z 11. listopadu 1920 otištěno jen torzo, tedy bez kritiky bolševického režimu. I když se v nekrolozích na Kropotkina odvolával kdekdo, o jeho myšlenky už šlo jen málokomu. Jeho smrt 8. února 1921 vzpomene nejedno periodikum, jeho odkaz se však zdá být na dlouhá léta minulostí.

Je jen na nás ho oživit, kriticky nahlédnout a jít vstříc anarchistickému federalismu na cestě evoluce, která však není dopředu nalajnovaná tak, jak by si možná Kropotkin přál.

Zdroje:

- O. Slačálek, V. Tomek: *Anarchismus. Svoboda proti moci*
- G. Purchase: *Evoluce a revoluce. Úvod do života a myšlenek P. A. Kropotkina*
- V. Damier: Aktuálnost Kropotkinova anarchokomunismu
- C. Berneri: Petr Kropotkin a jeho federalistické myšlenky
- J. Bekken: Anarchistický komunismus Petra Kropotkina
- Errico Malatesta: Petr Kropotkin – vzpomínky na starého přítele a několik kritických poznámek
- K. Lukeš: Kropotkinovo zmrtnýchvstání

PETR KROPOTKIN A REVOLUČNÍ SYNDIKALISMUS

VADIM DAMIER

Při jedné z besed o odkazu Petra Kropotkina ho historik anarchismu Vadim Damier charakterizoval jako posledního encyklopedistu, jehož odborné práce současníci často ani nebyli s to pochopit. Dnes je podle Damiera aktuální především jako sociální myslitel, protože problémy, které zkoumal a kritizoval, nikam nezmizely – stále je tu společenská nerovnost, hierarchie, nadvláda, války, průmyslově-kapitalistický systém s jeho dělbou práce a odcizením člověka, s podrobením člověka nemilosrdné a na jeho logice nezávislé byrokracii, trhu a mašinerii. V následujícím textu se Damier jako aktivní anarchosyndikalista zaměřil právě na toto téma v souvislosti s názory Petra Kropotkina.

Neúspěch taktiky „propagandy činem“ (tj. orientace na individuální rebelii a atentáty v naději na to, že pracující kapitalistických států díky nim zahájí sociální revoluci) přiměl anarchisty v Evropě v devadesátých letech 19. století hledat nové cesty. Naprostá většina anarchistů si uvědomila, že příprava revoluce je mnohem složitější a dlouhodobější proces vyžadující nemalé organizační a ideové úsilí. Bylo potřeba překonat izolovanost vlastního hnutí od širokých mas, najít k nim cestu a pokusit se je vymanit z vlivu sociální demokracie a parlamentarismu. Tuto cestu otevíralo především zapojení do praktických bojů za každodenní zájmy námezdních pracujících, do syndikalistického hnutí.

NÁVRAT K MASÁM

Jedním z prvních anarchistických myslitelů, který vyzval k návratu k masám, byl Petr Kropotkin. „Ten, kdo chce něco víc než jen izolované činy, kdo chce kolem sebe shromáždit lidi a přimět je ke společným činům, ten se musí spojit s lidem,“ prohlásil v roce 1890 (cit. dle Guerin 1967, s. 78). V dopise Marii Goldsmithové-Kornové v roce 1907 Kropotkin zmiňuje, že jen v novinách *La Révolte*, které vydával, vyšlo „jistě na dvacet článků o nezbytnosti práce v dělnických organizacích“. Když se s Kropotkinem v roce 1897 v Detroitu setkal německo-americký anarchista Johann Most, řekl mu: „Když jste zahájil kampaň za zapojení do odborových svazů, byl jsem zpočátku velmi proti tomu. Pak jsem ale pochopil, že máte pravdu, a myslím si to i teď.“ V uvedeném dopise po zmínce o debatě s Mostem Kropotkin pokračuje: „Byly doby, kdy jsem vedl tuto kampaň jako jediný a proti všem, nemluvě o Graveovi, Malatestovi a dalších. A vlastně jsem ji zahájil ještě v *Bulletinu*, kde jsem stále psal o odborových svazech, s nimiž jsem už tehdy vedl jednání.“ (Anarchistes 1995, s. 290) Je tu řeč o *Bulletinu* Jurské federace První internacionály.

Kropotkin energicky agitoval pro posílení odborů a zapojení anarchistů do jejich práce. V roce 1900 v novinách *Freedom* vyzýval k ustavení všeobecné „Dohody pracujících“, v roce 1901 k založení „mezinárodní federace všech odborů na celé Zemi“. Velké naděje v něm vzbudila stávka barcelonských hutníků v roce 1902 a vzestup stávkového hnutí v Evropě. I díky tomu navrhl založení Mezinárodního svazu práce. V časopise *Tierra y Libertad* se tak otevřela otázka organizace Dělnické internacionály, která by měla vystupovat obecně za socialistické cíle a socialistickou ekonomiku, za sebeosvobození pracujících, přípravu stávek, bojovat proti ženské a dětské práci, podporovat rozvoj spolupráce a do budoucna rozpracovávat plány socialistické expropriace výroby. Při přípravě detailního programu bylo třeba zohlednit, čím se bude toto nové mezinárodní sdružení lišit od předcházející Internacionály. Je zajímavé, že ve dvou následujících číslech novin vydavatel Federico Urales návrh odmítl, protože se mu zdál povrchní a ulpívající v minulosti (Nettlau 1932, s. 116).

Kropotkin však neměl na mysli jen taktiku, ale mnohem zásadnější věci. V jeho představách o budoucí anarchokomunistické společnosti zaujímaly profesní a výrobní svazy pracujících důležité místo. Domníval se, že základem sociální organizace svobodného světa budou samosprávné a na soběstačnost orientované volné komunity, které se následně zdola sjednotí ve federaci. O to důležitější

bylo doplnit tyto komunity o svazy a asociace jiného druhu, včetně nezávislých asociací výrobců. „Toto společenství,“ poznamenává Kropotkin, „bude složeno z řady svazů, sjednocených za všemi potřebnými cíli – z provozních federací zahrnujících všechny druhy produkce: zemědělskou, průmyslovou, intelektuální, uměleckou; a ze spotřebitelských komun, které se budou věnovat všemu, co se týká na jedné straně bydlení a zlepšení hygienických podmínek a na straně druhé zásobování potravinami, oblečením atd.“ (Kropotkin 1988, s. 389) Už v antiautoritářském křídle První internacionály existovalo přesvědčení o tom, že tyto provozní asociace budou zodpovědné za technické řízení výroby a její koordinaci a že předobrazem a základem těchto budoucích asociací se mohou stát dělnické svazy a sdružení odporu (odborové organizace) zakládané pracujícími za účelem ekonomického stávkového boje v podmínkách kapitalismu. Právě na těchto konceptech vyrostlo na přelomu 19. a 20. století anarchistické hnutí ve Španělsku, které přežilo rozpad První internacionály. Později se na základě těchto názorů začalo formovat revolučně syndikalistické hnutí (podrobněji Damier 2006, s. 21–50).

ANTIAUTORITÁŘSKÁ DĚLNICKÁ INTERNACIONÁLA

Kropotkin nikdy neopustil myšlenku obnovy antiautoritářské První internacionály. Organizačním základem obrozeného mezinárodního anarchistického sjednocení se ovšem podle jeho představy musely stát i dělnické odborové organizace. Svou představu o tomto procesu vysvětlil v dopise francouzskému anarchistovi Jeanu Graveovi z 3. července 1902. Nesouhlasil s obavami, že by rozvoj odborového hnutí (syndikalismu) uškodil anarchistickému hnutí ve Francii. „Samozřejmě, že pokud se naše skupina – jediná, která zůstala revoluční – zcela poddá pokojnému odborovému hnutí, ztratí oprávnění své existence,“ konstatoval Kropotkin. „Ale když jsem podporoval práci v odborech a poukazyval na jejich nezbytnost, dělal jsem to proto, že jsem věřil v existenci revolučního jádra, jež by v odborech spatřovalo pomocný faktor, nikoli hlavní cíl.“ Nelze samozřejmě, jak to někteří dělají, brát tento faktor jako „jediný a hlavní cíl propagandy“. „Přesto si myslím,“ pokračoval Kropotkin, „že jen mezinárodní hnutí pracujících může opět nadchnout srdce a zformovat revoluční socialistické (myslím tím komunistické) hnutí. Nová internacionála – ať už by se jmenovala jakkoli, ale byla by ohniskem socialismu a revoluce – by ho mohla oživit.“ Budoucí „evropské revoluční sjednocení“ přece není možné „formou blanquistického spiknutí“, ale pouze formou „velkého hnutí pracujících“.

Kropotkin vycházel ze sympatií k anarchistům v dělnických masách Španělska a Francie, a navrhol proto ustavení mezinárodního dělnického kongresu. Nová „mezinárodní dělnická aliance“ musí být podle něj založena „zcela mimo sociální demokracii“. Ruský anarchista doporučoval nezačínat vyhlášením otevřené války sociální demokracii a její parlamentaristické strategii, ale pracovat tak, že pokud by došlo na její podporu za pomoci mimoparlamentního dělnického hnutí, „na první místo by byly postaveny socialistické požadavky, které musí být nutně internacionální“. Současně by bylo třeba uvnitř masové revoluční internacionály pracujících vytvořit cosi na způsob bakuninské Aliance uvnitř První internacionály. „Vytvoříme tuto organizaci se záměrem antikapitalistického boje

pracujících proti zaměstnavatelům. V útrobach této nové mezinárodní aliance by pak byla vytvořena užší aliance lidí, kteří se navzájem znají.“ „Jako internacionálu chápu cosi většího, co prostřednictvím svých kongresů ovlivní širokou veřejnost a jehož jádrem bude aliance revolucionářů, kteří zůstanou komunisty.“ (Nettlau 1932, s. 116–117)

Kropotkin tedy vlastně doporučoval následující strategii: anarchisté měli aktivně pomáhat světovému sjednocení odborů a potom mu díky vlastní organizaci dodat revoluční charakter, čímž by vytlačili sociální demokracii, a jeho prostřednictvím uskutečnit sociální revoluci. Je zajímavé, že zhruba tak (jen bez nějaké vnitřní „aliance“) se argentinským anarchistům podařilo začátkem 20. století dostat pod kontrolu Argentinskou dělnickou federaci (budoucí Argentinskou regionální dělnickou federaci, FORA) a proměnit ji v anarchistické hnutí pracujících.

PODPORA REVOLUČNÍHO SYNDIKALISMU

Bereme-li v úvahu tyto Kropotkinovy cíle, nepřekvapí nás, že projevoval velký zájem o francouzský revoluční syndikalismus. Masové francouzské odborové sjednocení vystupující od roku 1902 pod názvem Všeobecná konfederace práce (CGT) vyhlásilo ideovou „neutralitu“ v boji různých socialistických proudů, ale současně se vyslovovalo pro nesmiřitelný třídní boj vůči kapitálu „na ekonomickém základě“, přímou akci pracujících a souběžný boj za zlepšení životních podmínek námezdních pracujících a přípravu na všeobecnou stávku a socialistickou revoluci, po níž by se odbory (syndikáty) musely změnit z orgánů odporu v orgány spravující novou svobodnou společnost. Aktivně se do činnosti CGT zapojili francouzští anarchisté, kteří v této době dokázali získat skutečný vliv v mnoha klíčových odborových organizacích a orgánech Konfederace.

Není tedy divu, že Kropotkin s nadšením uvítal mocný vzestup revolučního syndikalistického hnutí ve světě. V textu „Náš vztah k revolucím a dělnickým svazům“, připraveném pro londýnský sjezd ruských anarchokomunistů v září 1906, kladl zvláštní důraz na fakt, že pracující se spojují do svazů a profesních federací „mimo existující politické strany, včetně sociálnědemokratických“ a usilují o „ustavení Mezinárodního svazu pracujících, který by přímo, neprospědkovaně bojoval proti kapitálu – ne skrze parlament, ale bez prostředníků, všemi prostředky dostupnými pracujícím“. Navíc zdůraznil roli odborů při vytváření budoucí svobodné společnosti, v „organizaci komunistického života a výroby ve společných začátcích“ a v obsáhlé práci na „přestavbě průmyslu v zájmu celé společnosti“. Podle Kropotkina „se anarchisté na odbory dívají jako na základní jednotky budoucího sociálního uspořádání a jako na mocný prostředek k přípravě takového společenského převratu, který by se neomezoval na změnu vlády, ale zrušil by i současné formy hospodářského života, tj. rozdělení vytvářeného bohatství a způsoby jeho produkce“ (Anarchisté 1998, s. 239–240).

Jako řada dalších anarchistů (Luigi Fabbrì nebo Marie Goldsmithová ad.) viděl Kropotkin souvislost mezi bakuninským, antiautoritářským křídlem První internacionály a revolučním syndikalismem. Nejednou se o tom vyjadřoval či psal a zdůrazňoval tuto okolnost detailně ještě v článku „Anarchisté a odbory“, publikovaném 25. května 1907 ve francouzských anarchistických novinách *Le Temps Nouveaux* (Antonlioli 2009, s. 13).

„Oba hlavní principy současného syndikalismu, přímá akce a důkladné vypracování nových forem života společnosti, jsou založeny na svazech pracujících: oba tyto principy byly zprvu vedoucími principy Mezinárodního dělnického sdružení... Pro nás anarchisty není toto hnutí nové,“ psal Kropotkin v práci „Syndikalismus a anarchismus“. „Uvítali jsme ho, když byly zformulovány jeho tendence v programu Mezinárodního dělnického sdružení. Bránili jsme ho, když na něj v Internacionále útočili němečtí političtí revolucionáři, kteří v tomto hnutí viděli překážku na cestě k vybojování politické moci. Radili jsme dělníkům všech národností jednat tak, jak jednali Španělé, jejichž odborové organizace úzce spolupracovaly se sekce Internacionály. Od té doby jsme s hlubokými sympatiemi sledovali všechny fáze dělnického hnutí a víme, jak budou vypadat střety mezi pracujícími a kapitálem v nejbližší budoucnosti, bude to syndikalistické hnutí... Je to jediné hnutí schopné ukázat myslícím lidem cestu ze slepé uličky, kam je zahnal současný rozvoj kapitalismu naší generace.“ (Kropotkin 2005, s. 254, 262)

TAKTIKU DIKTUJE SÁM ŽIVOT

Kropotkin na jedné straně spojoval rozšíření syndikalistických představ v dělnickém hnutí (mimoparlamentní přímé akce, generální stávky, vyvlastnění ekonomiky dělnickými svazy atd.) s vytrvalou mnohaletou prací anarchistů, kteří „se během této doby mezi pracujícími masami věnovali probouzení snah vypracovat principy, podle kterých musí dělnické svazy převzít loděnice, železnici, doly, továrny, pole a obchody s cílem nevyrábět už v zájmu kapitalistické menšiny, ale v zájmu celé společnosti“. V usilovném boji se anarchistům a antiautoritářsky naladěným dělníkům podařilo porazit stoupence parlamentní cesty. Současně ale Kropotkin zdůrazňoval, že anarchistickou taktiku a názory na roli odborů v reorganizaci společnosti neposkytli syndikalistickému hnutí anarchisté: diktoval je sám život, „žijí v domovech samotných pracujících celého světa“, našli a zformulovali je oni sami (Kropotkin 2005, s. 257, 259–263).

K této myšlence se Kropotkin často vracel. Ještě krátce před smrtí, v roce 1920, psal z Dmitrova svému mnohaletému spolubojovníkovi a budoucímu tajemníkovi anarchosyndikalistické Internacionály Alexandru Šapirovi: „Vypracování anarchistického životního ideálu, ve všech jeho souvislostech s výrobou, spotřebou, zbožní směnou a vzděláváním, může a musí být uskutečněno jedině v těsné spolupráci s dělnickým prostředím. Právě čtu korektury knihy *Dobývání chleba* a celou dobu přemýšlím: vždyť jsou to myšlenky Jurské federace, francouzských, belgických a španělských dělníků! – promyšlené, navzájem propojené? ano! vštípené obecnou ideou anarchie? Jistěže! Jen proměněné v jejich myslích vlivem skutečného života. Nebo si vezmi příspěvek francouzského dělníka na Lyonském kongresu... nemohu si teď vzpomenout na jeho jméno [řeč je o vystoupení Baliveta na kongresu francouzské sekce První internacionály – V. D.]..., od kterého Lagardelle odvozuje rodokmen syndikalismu. Vždyť to jsem napsal... já! v Ženevě. Ale byla v tom tak věrně vyjádřena myšlenka anarchismu, jak se utvářela v myslích lidí pracujících ve výrobě, v dělnickém prostředí, že jde o skutečný projev myšlení dělníků.“ (Kropotkin 1992, s. 192)

ROLE ANARCHISTŮ V ODBOŘECH

Jakou roli měli anarchisté hrát v dělnických odborech a syndikalistickém hnutí obecně? V letech 1906–1907 vypukly kolem této otázky v anarchistickém prostředí ostré diskuse. Vyvrcholily na Mezinárodním anarchistickém kongresu roku 1907 v Amsterdamu. Část přítomných, jako například italský anarchista Errico Malatesta, prohlášovala, že odbory jsou důležitou zbraní a prostředem pro anarchistickou agitační práci, kde se může rozvíjet antikapitalistické uvědomění dělníků, ale nikdy nedokážou uskutečnit revoluci a nemá smysl to od nich očekávat. Anarchisté by se dokonce ani neměli pokoušet zakládat samostatné revoluční odborové svazy. Jejich úkolem je upevnit vlastní organizaci a propagovat své anarchistické myšlenky v dělnických odborech. Druhá část anarchistů na kongresu, jako například francouzský syndikalista Pierre Monatte, se oproti tomu domnívala, že revoluční syndikalismus je „soběstačný“ a schopný sociálního převratu i bez nějaké zvláštní anarchistické organizace (viz Damier 2006, s. 42–43). Jiná část účastníků kongresu, jako například Amédée Dunois a další anarchokomunisté z francouzsky mluvící části Švýcarska, byla pro masový dělnický anarchismus (jako autentické pokračování antiautoritářské tradice První internacionály) a ustavení „anarchistické syndikalistické Internacionály“ (Antonlioli 2009, s. 11–14).

Kropotkin se v této diskusi snažil držet kdesi „uprostřed“. V již zmíněném referátu pro londýnský sjezd ruských anarchokomunistů v roce 1906 zvažoval, zda mají anarchisté vstupovat „do už existujících dělnických svazů, nebo usilovat o zakládání nových anarchisticky orientovaných syndikátů“, anebo se snažit zakládat nestrannické odborové svazy s anarchistickým vlivem (jako to začali dělat anarchisté ve Španělsku). A přidal obezřetnou poznámku: „Domníváme se, že není nutné zaujímat k této otázce navždy platné stanovisko. Lze říci jen tolik, že pokud dělnický svaz žádá od svých členů, aby přijali sociálnědemokratický program, pak tam anarchista nemá co dělat a musí v daném odvětví zakládat nové, třebaže menší svobodné dělnické svazy.“ Když anarchista vidí, že odbory jsou už revoluční silou a základem budoucí organizace, „obvykle sám najde ve spojení se soudruhy správnou formu působení v dělnických svazech, takovou, která nejvíce odpovídá jeho myšlení a tempera-

mentu“. Hlavní je nepřipustit, aby se dělnické svazy proměnily ve zbraň parlamentních stran a zapomínaly na to, „že jejich posláním je přímý boj s kapitálem a jeho ochránci ve státě, nikoli kompromis s nimi v parlamentu. Jejich cílem není upevňování vztahů mezi vykořisťovateli a kapitalisty cestou smyšlených ústupků, ale úsilí o zničení kapitalismu a reorganizaci politického života, založenou na dohodě mezi svobodnými dělnickými svazy.“ (Anarchisté 1998, s. 242)

ÚSKALÍ REVOLUČNÍHO SYNDIKALISMU

Nadšení spolu s růstem a rozšířením revolučního syndikalismu nebránilo Kropotkinovi v tom, aby si uvědomoval jeho slabé stránky a pokoušel se během diskusí o jejich odstranění. Ruští anarchisté v emigraci pozorně sledovali činnost francouzských revolučních syndikalistů a věnovali její analýze řadu textů (podrobněji viz v Rubljev 2006; Rubljev 2005). Kropotkin v roce 1907 k článku o odborech člena skupiny Chléb a svoboda Georgije Gogeliji napsal L. V. Ikonnikov: „Článek je velmi dobrý, právě takové potřebujeme... Trebaže někde říká, že dobře vidíme nedostatky ve francouzských syndikátech i to, jak se s nimi už snaží vypořádat, ale syndikát je i prostředkem boje, přímého boje, pokud jsou lidé, kteří mají co říci, v tomto hnutí. V syndikátech, ale i jako jednotlivci známí v dělnictvu... To jen aby nás nevinili ze zaslepenosti.“ (Anarchisté 1995, s. 272) Stoupenci Kropotkina ze skupiny Chléb a svoboda kritizovali tendence k byrokratizaci a utváření centralistického aparátu v CGT, ideový zmatek v řadě revolučně syndikalistických organizací, nebezpečí ztráty vlivu revolučního křídla a vývoj k obvyklému odborářství. Navrhovali takové kroky jako aktivizaci základních organizací a skupin odborového hnutí s decentralizovaným přijímáním rozhodnutí a šíření anarchokomunistických myšlenek uvnitř Konfederace. To by vyžadovalo zrušení odborového zákazu politické propagandy. Pak by CGT mohla přijmout anarchistické ideje jako svá názorová východiska (Rubljev 2006, s. 151–153).

Důležitou roli v tomto procesu měla sehrát diskuse s aktivisty revolučně syndikalistického hnutí o strategických cílech a úkolech boje a obrysech budoucí společnosti, tedy de facto o programových otázkách. V roce 1911 napsal Kropotkin předmluvu ke knize členů CGT Émila Patauda a Émila Pougeta *Jak uskutečňíme revoluci*, kde je v podstatě předvedena linie sociální transformace a svobodného společenského uspořádání, jak si ji představovali v kruzích francouzského syndikalistického hnutí. Zde je poměrně jasně vidět nejen shody, ale i rozdíly mezi anarchokomunistickou teorií a revolučním syndikalismem.

Kropotkin hodnotí pozitivně „obecnou ideu revoluce“, navrženou syndikalisty v dané knize, a obraz nového světa, který představují, považuje za důležitý krok vpřed. „Organizace, o níž mluví,“ poznamenává ruský anarchista, „má už tu výhodu, že není založena na hierarchické – kariérní a úřednické – byrokracii, jak to měly všechny organizace vychvalované dosud socialisty-etatisty. V Pataudově a Pougetově knize je naopak cítit životodárný duch anarchie, když nastiňují svou představu budoucnosti – zejména na stránkách věnovaných výrobě a směně.“

Současně zde Kropotkin shledával, že syndikalisté „ještě platí dost vysokou daň minulosti“ (marxistické, mohli bychom dodat). „Ještě nám nevykreslují anarchii“ a jejich „syndikalistická utopie“ (na rozdíl od anarchistické „utopie komun“) se důsledně nerozešla s centralismem a normami staré společnosti. „Sjezd Konfederace“ syndikalistů se v jejich pojetí zabývá otázkami, „které by se lépe řešily lokálně, bez ústředního výboru“. Kropotkin kritizuje představu o tom, že každý „místní podnik vykonávající společensky nutnou práci“ je povinen plnit rozhodnutí Centra (namísto toho, aby se prodiskutovaná a konsenzuální rozhodnutí přijímala „zdola nahoru“, jak to navrhuje anarchistický federalismus). „Výbor Konfederace si tu příliš mnohé vypůjčuje od té samé vlády, kterou právě svrhl.“

„Snahu autorů o smíření“ se starou společností viděl Kropotkin i ve vycouvání od komunistického principu organizace hospodářského života: každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb v mezích výrobních možností. Poukazuje na to, že syndikalisté „navrhují kombinaci komunismu pro všechno životně nezbytné s knížkou ‚pracovních šeků‘, jaká by se vydávala každému pro obstarávání luxusního zboží“ (zachování systému mezd prostřednictvím pracovních šeků v porevoluční budoucnosti obhajovali i tehdejší marxisté). Za stejnou nedůslednost považoval Kropotkin myšlenku

„expropriace velkých statků a jejich využití syndikalisty“, ale zároveň „zachování malých a středních zemědělských usedlostí, jež budou jako předtím obhospodařovat původní majitelé“ (Kropotkin 2011, s. 5–9).

ROZDÍLY MEZI ANARCHISMEM A REVOLUČNÍM SYNDIKALISMEM

Kořeny těchto rozdílů mezi anarchismem a revolučním syndikalismem sahaly ve skutečnosti mnohem hlouběji a do značné míry jsou připisovány vlivu, který měl na syndikalistické hnutí marxismus a jeho pojetí historie. Přestože se ve zpracování a receptech revolučních syndikalistů daly najít mnohé základní rysy anarchistické samosprávné alternativy k průmyslově-kapitalistické společnosti, revoluční syndikalismus se mnohem pozitivněji stavěl k průmyslovému rozvoji a průmyslovým formám organizace než k anarchokomunistické doktríně. Anarchismus neodmítal jen kapitalismus, soukromé vlastnictví a stát, ale i centralizaci veřejného života a přísnou dělbu a specializaci práce. Teoretici anarchismu neměli námitky proti profesním asociacím a zájmovým spolkům, ale za základ budoucí svobodné společnosti považovali samosprávné autonomní územní komuny, spojené do federace. Proti průmyslové centralizaci, výrobní hierarchii a specializaci, továrnímu despotismu s jeho nejpřísnější dělbu práce a funkcí na manažerské a vykonávané, s jeho kultem produkce a produktivity stavěli anarchisté odvržení logiky industrialismu: decentralizaci a umenšení průmyslu, jeho přeorientování na místní potřeby, integraci průmyslové a zemědělské, duševní a fyzické práce, maximální možnou soběstačnost komun a regionů. Mnozí syndikalisté naopak usilovali o vliv na pracovní proces v již existujících podnicích, nikoli o likvidaci systému velkého centralizovaného průmyslu.

Teoretici anarchistického komunismu (včetně Kropotkina) tvrdili, že základem společenského rozvoje je pokrok etických idejí lidstva, že kapitalismus je regresivním uspořádáním, protože podvrací sociální přirozenost člověka s jemu vlastní vzájemnou pomocí, a rozdělení na oponující si třídy hraje reakční roli a brzdí seberealizaci lidské osobnosti. Odtud anarchokomunisté odvodili potřebu likvidace třídního rozdělení společnosti. Cestu k ní viděli v odporu utiskovaných sociálních vrstev, ale zdůrazňovali, že anarchistická revoluce neslouží zájmům jedné třídy a neusiluje o to, aby ji přivedla k moci. Jejím cílem je likvidace rozdělení společnosti na třídy. Oproti tomu revoluční syndikalismus převzal od marxismu ideu o primátu ekonomiky a pokrokovosti třídního boje ve společenském vývoji. Vycházel z představy, že rozvoj průmyslového kapitalismu vytvoří ekonomický a výrobní základ pro svobodnou společnost, když boj proletariátu za jeho třídní zájmy nevyhnutě a zákonitě povede ke svržení kapitalismu.

Revoluční syndikalismus tak ve srovnání s komunistickým anarchismem představoval jen částečný, nedůsledný a rozporuplný konflikt s industriálně-kapitalistickým systémem. V tom je třeba hledat vysvětlení faktu, že v anarchistických kruzích bylo nové hnutí často přijímáno kriticky, zejména když syndikalisté prohlašovali, že je „soběstačné“ a nepotřebuje žádnou speciální ideologii (viz Damier 2016, s. 37–40).

NADĚJE UKONČENÁ VÁLKO

Kropotkin i nadále pozorně a s živým zájmem sledoval aktivity dělnického a syndikalistického hnutí. Je fakt, že francouzské odbory stále více uznávaly obavy, které anarchisté vyslovily, ale současně se syndikalistické tendence bouřlivě rozšířily ve Velké Británii, kde Kropotkin žil. V roce 1913 proběhla v Londýně mezinárodní konference syndikalistických odborů, na níž bylo přijato rozhodnutí o založení mezinárodní asociace. Kropotkin se konference osobně nezúčastnil, nicméně část důležité organizační práce připadla jeho blízkému spolubojovníkovi Alexandru Šapirovi. Obrovské všeobecné stávky horníků a pracovníků v dopravě budily optimismus. V dopise z ledna 1914 Kropotkin s nadšením vyprávěl Marii Goldsmithové o tom, jak během stávky povozníků s uhlím a nedostatku topiva v Londýně buržoazní noviny *Times* navrhly, aby uhlí prodávaly samotné odbory povozníků bez pánů a zprostředkovatelů. Kropotkin v tom viděl tep dějin, známku toho, „jak moc se uvažování v Anglii začíná ubírat směrem k přestavbě současné kapitalistické organizace“ (Anarchisté 1995, s. 463).

Ve skutečnosti se už nad Evropou stahovala mračna nadcházející války. Vypukla za pár měsíců a pohřbila revoluční syndikalismus, který přes deklarovaný antimilitarismus nedokázal zorganizovat slíbenou generální stávkou. Situaci neodhadl ani sám Kropotkin, který se vzdal dosavadního internacionálního a bezvýhradně se postavil za jednu z válčících stran – Trojdohodu...

Když v roce 1918 zbraně utichly a začaly revoluční bouře, byla situace v dělnickém hnutí už zcela jiná. Na jedné straně převzali odkaz revolučního syndikalismu zuřivě bojující bolševici, na straně druhé anarchisté. Ti první se snažili podmanit si odbory po celém světě a dostat je pod kontrolu komunistických stran sjednocených v Kominterně. Ti druzí se postupně klonili k závěru, že „neutrální“ syndikalismus je už přežitek a syndikáty teď musí otevřeně přijmout anarchistické cíle a úkoly.

NÁVRAT DO RUSKA

Kropotkin se v roce 1917 mohl vrátit do Ruska a ještě stihl začátek tohoto souboje o vliv na dělnické hnutí. Bylo mu jasné, že bolševismus není skutečnou revoluční alternativou a nepovede ke svobodné komunistické společnosti. V dopise pracujícím západní Evropy z června 1920 již starý a nemocný anarchista vyzývá pracující světa, aby bolševiky nenásledovali. „Musím vám upřímně říci, že z mého pohledu je snaha o budování komunistické republiky na základech silně centralizovaného státního komunismu, pod železným zákonem diktatury strany, odsouzena k neúspěchu,“ varoval. Totální státní kontrola veřejného života a byrokracie dusící každou společenskou organizaci nevedou ke svobodě a rovnosti. „A právě tomu byste se vy, pracující západu, měli všemi prostředky vyhnout...“ A Kropotkin znovu opakuje ideu vytvoření revolučních odborů nezávislých na politických stranách. Podle něj se „pro dosažení tohoto cíle pracující třídy všech národů musí těsně sjednotit a za tímto účelem musí znovu povstat myšlenka velké internacionály všech pracujících celého světa; nikoli ve formě jednoty, ovládané jednou politickou stranou, jako tomu bylo v případech Druhé a Třetí internacionály. Pro existenci takových uskupení je jistě mnoho rozumných důvodů, ale mimo ně a jako jejich celkové sjednocení by měla existovat unie všech dělnických organizací, sdružující všechny, kteří vytvářejí světové bohatství, a sdružující je proto, aby tuto produkci osvobodili z otroctví kapitalismu.“ (Kropotkin 1991)

Tuto myšlenku Kropotkin vytrvale opakuje v korespondenci s jinými anarchisty. V dopise Alexandru Atabekjanovi z května 1920 vyjádřil přesvědčení o tom, že odborové hnutí v příštích padesáti letech natolik zesílí, že se bude moci vydat cestou bezstátní komunistické společnosti. Kdyby teď byl ve Francii, zcela by se tomuto hnutí – hnutí První internacionály – oddal (Nettlau 1932, s. 119–120). „Obzvláště bych si přál,“ píše Kropotkin Šapirovi, „aby se tak tři čtyři z nás pravidelně setkávali se zahraničními přáteli a syndikalisty a ve spolupráci s nimi vypracovali společný program, a s ním se potom pustili do organizační práce v Rusku. S cílem a jasnou představou o velkoleposti tohoto úkolu: založit anarchistickou, rolnícko-dělnickou Internacionálu se stejnými širokými cíli, na základě každodenního boje proti kapitálu, takovou, jakou začali tvořit naši předchůdci v šedesátých letech z rozmanitých prvků, jež přežily porážku z roku 1848, a z radikálů, kteří se zrodili z jeho vlivu.“ (Kropotkin 1992)

MEZINÁRODNÍ ASOCIACE PRACUJÍCÍCH

Kropotkin už byl natolik starý a nemocný, že se nemohl žádné skutečné přípravné práci věnovat. Zůstala mu jen setkání a rozhovory s lidmi, kteří za ním přijížděli. Delegátům britských odborů předal dopis pro pracující západní Evropy. Americkému anarchistovi Alexandru Berkmanovi řekl, že bolševici předvedli, „jak se nemá dělat revoluce“ (Berkman 1989, s. 75). V roce 1920 přijel do Dmitrova i delegát německých anarchosyndikalistů Augustin Souchy s doporučujícím dopisem od Kropotkinova starého známého a spolubojovníka Rudolfa Rockera. Kropotkin a Souchy mluvili o Ruské revoluci, zhubnutí bolševismu a o ideálu svobodné federace volných měst, sovětvů, komun a svazů (Souchy 1985, s. 46–49). Sám Rocker už o rok dřív sepsal na žádost anarchosyndikalistického Volného sjednocení německých odborů (FVdG) *Deklaraci principů syndikalismu*, která propojila syndikalistické organizační principy a anarchokomunistické cíle, zformulované v Kropotkinových pracích. Tento dokument znamenal počátek západoevropského anarchosyndikalismu.

Petr Alexejevič Kropotkin se nedožil dne, kdy se koncem prosince 1922 v Berlíně sešel mezinárodní kongres revolučních dělnických svazů, na němž bylo oznámeno založení anarchosyndikalistické internacionály – Mezinárodní asociace pracujících (IWA). Zemřel v Dmitrovu 8. února 1921. Ovšem samozřejmě ne náhodou byli u zrodu IWA, která se prohlásila za obrození antiautoritářského křídla První Internacionály, právě ti anarchisté, kteří dlouho spolupracovali s Kropotkinem – dopisovali si s ním nebo se s ním setkávali v posledním roce jeho života. Prvními sekretáři IWA byli zvoleni Rudolf Rocker, Augustin Souchy a Alexandr Šapiro, který byl nucen opustit bolševické Rusko a udělal na radu starého přítele z Dmitrova mnoho pro to, aby revolučním dělníkům otevřel oči ohledně dění v jeho zemi a aby stmelil evropské syndikalisty. Nebude tedy nijak nadnesené, budeme-li považovat IWA za Kropotkinovo dítě. A ještě dnes můžeme tuto internacionálu chápat jako symbol a znak aktuálnosti idejí velkého ruského anarchisty.

Literatura

- *Anarchistes en exil. Correspondance inédite de Pierre Kropotkine à Marie Goldsmith 1897–1917*, ed. Confino, M., Paris: Institut d'Etudes Slaves 1995.
- *Анархисты. Документы и материалы. 1883–1935 гг. В 2 тт, sv. 1. 1883–1916*, Москва: РОССПЭН 1998, s. 239–242.
- Antonioli, M. Anarchism and/or Syndicalism (Introduction), in Antonioli, M. (ed.), *The International Anarchist Congress: Amsterdam (1907)*, Edmonton: Black Cat Press 2009, s. 1–24.
- Berkman, A., *The Bolshevik Myth (Diary 1920–1922)*, London, Winchester: Pluto Press 1989.
- Дамье, В. В., *Забывтый Интернационал. Международное анархо-синдикалистское движение между двумя мировыми войнами. Т. 1.*, Москва: Новое литературное обозрение 2006.
- Damier, V., *Dějiny anarchosyndikalismu*, Praha: Nakladatelství Anarchistické federace 2016.
- Guerin, D., *Anarchismus: Begriff und Praxis*, Frankfurt a. M.: Suhrkamp 1967.
- Кропоткин, П. А., *Записки революционера*, Москва: Московский рабочий 1988.
- Кропоткин, П. А. Обращение Кропоткина к рабочим и передовым кругам общественности о текущих событиях, *Вопросы философии*, Москва 1991, č. 11, s. 43–51.
- Кропоткин, П. А., Письма М. И. Гольдсмит, А. А. Боровому и А. Шапиро, Предисловие и публикация Ударцева С. Ф., *Труды Комиссии по научному наследию П. А. Кропоткина. Выпуск I*, Москва: Институт экономики РАН 1992, s. 130–150.
- Кропоткин, П. А., Предисловие, in Пато, Э., Пуже, Э. *Как мы совершим революцию*, Москва: Книжный дом «ЛИБРОКОМ» 2011, s. 3–10.
- Кропоткин, П. А., Синдикализм и анархизм, in *Михаил Александрович Бакунин. Личность и творчество (к 190-летию со дня рождения)*, Вып. III, Москва: Институт экономики РАН 2005, s. 251–263.
- Nettle, M. Eine Arbeiterinternationale in Kropotkins Auffassung, *Die Internationale*, Berlin 1932, Heft 5, Mai, s. 113–120.
- Рублев, Д. И., П. А. Кропоткин и становление идей российского анархо-синдикализма начала XX века, in *Петр Алексеевич Кропоткин и проблемы моделирования историко-культурного развития цивилизации. Материалы международной научной конференции*, ed. Талеров, П. П., Санкт-Петербург: Соларт 2005, s. 121–126.
- Рублев, Д. И. Французский революционный синдикализм и формирование антиэтатистских концепций российских анархистов, in *Прямухинские чтения 2005*, Тверь: Золотая буква 2006, s. 143–158.
- Souchy, A., „Vorsicht: Anarchist!“ *Ein Leben für die Freiheit. Politische Erinnerungen*, Grafenau: Trotzdem Verlag 1985.

Zdroj: *Сборник материалов IV Международных Кропоткинских чтений. К 170-летию со дня рождения П.А. Кропоткина (Материалы и исследования)*, Дмитрий, 2012, s. 91–100. Překlad -dm-. Mezitituly redakce.

KROPOTKIN, MALATESTA A MANIFEST ŠESTNÁCTI

ČESTMÍR PELIKÁN

Masivní válečná propaganda ve všech zúčastněných zemích byla založena na podněcování nacionálních, až šovinistických vášní, a každý stoupenec mezinárodní solidarity byl proto obecně považován za vlastizrádce a nepřítele státu. Z toho důvodu byl také ve většině válčících zemí zastaven veškerý anarchistický tisk, a jak to známe z českých poměrů, přední činitelé anarchistického hnutí byli internováni. Ještě silněji než internacionalismus byly pochopitelně stíhány jakékoli protiválečné aktivity. Masová mobilizace ve válčících zemích a plošné odvody do armády tak přivedly některé anarchisty do vězení za odpírání vojenské služby.

Mnohem těžší ranou pro anarchistické hnutí však byla skutečnost, že se v postojích k válečnému konfliktu rozdělilo. Část anarchistů se rozhodla aktivně se do války zapojit na straně takzvaných dohodových mocností, tedy Francie, Anglie a Ruska (později se k nim přidala i Itálie a v roce 1917 i Spojené státy americké). Jednalo se především o francouzské syndikalisty, kteří uzavřeli s vládou takzvanou „svatou unii“ (*Union sacrée*). Smlouva mezi francouzskou vládou a vedením odborů CGT a SFIO spočívala v tom, že výměnou za podporu syndikalistů, vyjádřenou tím, že se zdrží stávek a sabotáží, vláda upustila od aplikace tzv. „Carnet B“, což byl v podstatě plán pro zajištění hladké mobilizace a přechodu na vojenský režim, jehož součástí byl seznam podezřelých jedinců, převážně anarchistů a socialistů, kteří měli být s vyhlášením mobilizace preventivně zatčeni a který byl již rozeslán na každý policejní okrsek. Bylo rovněž zachováno vycházení syndikalistického tisku, který na oplátku otevřeně podporoval francouzskou válku proti Německu, deklarovanou jako válku obrannou, vedenou ve jménu svobody a pokroku. I mezi francouzskými syndikalisty se ovšem našli zapřisáhlí odpůrci války, a v průběhu válečných let postupně získávali převahu.

Se stejným stanoviskem, které hlásal tisk francouzských syndikalistů, vystoupil v říjnu 1914 také Petr Kropotkin. Publikace textu s názvem „Dopis o současné válce“ v říjnovém čísle britského anarchistického časopisu *Freedom* vedla k otevřenému vyjádření rozkolu v anarchistickém hnutí. Kropotkinův kritický postoj k německému, zejména pruskému militarismu byl dobře známý již z předválečné doby, ve svém textu ovšem celý problém zobecňuje do formulací typu: „Německo se stalo trvalou hrozbou evropského pokroku“, případně tvrzení, že neustálá hrozba vojenského napadení Německem znemožnila svobodný rozvoj sousedních zemí jako Francie či Belgie a paralyzovala aktivity dělnického hnutí v těchto zemích. Kropotkin v textu dále shrnuje, že veškeré aktivity Německa posledních několika desítek let byly přípravami na válku proti Francii a Británii, rozvíjí spekulace o dalších válečných plánech Německa, jako je například připojení Holandska k německé říši kvůli převzetí kontroly nad oblastí Indického oceánu, obsazení francouzských kolonií v severní Africe nebo okupace Dánska a Skandinávie jako předpolí pro invazi do Británie. Závěrečné shrnutí jasně deklaruje Kropotkinův postoj: ve válce nelze zvítězit pomocí pacifistických snů ani antimilitaristickou propagandou; možná, že v budoucnu válka otevře oči masám, aby si uvědomily roli kapitálu při rozpoutání válečných konfliktů, ale v současné chvíli je především

Když v srpnu 1914 vypukl v Evropě ozbrojený konflikt, známý dnes jako první světová válka, bylo tím anarchistické hnutí vystaveno těžké zkoušce. Té byly podrobeny především dva z jeho základních principů: internacionalismus a antimilitarismus.

třeba porazit Německo, osvobodit okupovaná území Francie a Belgie, odvrátit další postup německé invaze.

V následujícím čísle otiskla *Freedom* několik článků pod shrnutím nadpisem „Symposium o válce“. V bloku vyšly dva texty na podporu účasti anarchistů ve válce, od Jeana Gravea a Varlama Čerkesova, a velmi ostrá odmítavá odpověď Errica Malatesty s názvem „Anarchisté zapomněli na své zásady“ (tento text vyšel původně francouzsky v ženevském anarchistickém týdeníku *Le Réveil*). Malatesta zde jasně vykládá to, co považuje za první a nepřekročitelnou zásadu anarchistického postoje: neuzavírat kompromisní spojení s buržoazními a kapitalistickými vládami, a argumentuje i praktickými závěry, že totiž francouzský či britský militarismus, projevující se především válkami v koloniích, není o nic lepší než militarismus německý, a je tedy třeba bojovat proti militarismu obecně, a nikoli využít spojení s jedním k porážce druhého. Celá tato diskuse ještě pokračovala na stránkách *Freedom*, kde byl otištěn nejprve Kropotkinův článek „Antimilitarismus – byl správně pochopen?“ (v čísle z listopadu 1914) a Malatestova odpověď se stejným titulem v čísle následujícím.

Rozkol v anarchistickém hnutí je tu tedy demonstrován na sporu dvou výrazných představitelů. Ovšem na obou stranách se formují početnější skupiny. Kropotkinovu pozici, která hlásala zapojení anarchistů do války pod praporem národních vlád, a bývá obecně označována jako „intervencionalistický postoj“, podpořili již výše zmínění francouzští syndikalisté, dále jeho dlouholetý spolupracovník Jean Grave a někteří v Anglii žijící emigranti jako Varlam Čerkesov či Christian Cornélissen. Je třeba připomenout, že podporu Kropotkinovi vyjádřili i v první fázi také čeští anarchisté v Americe ve svém tiskovém orgánu *Volné listy*, kde vyšel nejen český překlad jeho Dopisu, ale i Čerkesovův příspěvek ze Symposia o válce, nazvaný „Válka, její příčiny a odpovědnost Německa“, a několik komentářů na Kropotkinovu podporu.

Proti tomuto názoru ale vystoupila celá řada výrazných osobností anarchistického hnutí. K Malatestovi se připojila prakticky celá redakce britské *Freedom*, což nakonec vedlo k rozchodu Kropotkina, bývalého zakladatele časopisu, s touto skupinou. Ve Francii vystoupil s kritikou, směřující především k Jeanu Graveovi, Sébastien Faure, který v prosinci 1914 vydal apelující brožuru *Za mír (Vers la paix. Appel aux socialistes, syndicalistes, Révolutionnaires et Anarchistes)*. V Americe vyjádřil své překvapení a zklamání za celou redakci *Mother Earth* Alexander Berkman. V listopadovém čísle z roku 1914, kde je přetištěn Kropotkinův „Dopis o současné válce“, následuje Berkmanův text „Odpověď Kropotkinovi“, kde vyjadřuje především rozčarování a zklamání nad zaujetím takového postoje. Kropotkinovy argumenty označuje jako „slabé a povrchní“ a vyčítá mu, že ve své argumentaci naprosto přehlíží postavení dělníků a dělnické třídy jak v Německu, tak ve zbývajících částech Evropy a světa. Jako nejsilnější argument proti Kropotkinovi ale otiskuje *Mother Earth* v tomto a následujících číslech na pokračování text samotného Kropotkina „Války a kapitalismus“, který vyšel nejprve francouzsky v roce 1912.

Za vyvrcholení této první fáze roztržky v anarchistickém hnutí lze považovat vydání *Mezinárodního anarchistického manifestu* v březnu 1915. Je podepsán skupinou, která se prezentuje jako mluvčí mezinárodního anarchistického hnutí, odvozující svůj mandát ze sjezdu anarchistů v Amsterdamu v roce 1907, a zahrnuje převážně anglosaské představitele nebo v Americe či Británii žijící emigranty, mezi nimi i Malatestu. Manifest odsuzuje válku jako takovou, vinu za ni připisuje bez rozlišení všem buržoazním vládám a za jediný úkol anarchistů označuje boj za osvobození od kapitalistického útlačku, tedy podněcování vzpoury a revoluce.

Prodlužování války, v podstatě patová situace na západní frontě, a důsledky, které to přinášelo pro běžný civilní život válčících zemí, hlavně nedostatky v zásobování a další omezení společenského života, vedly k určitým posunům v názorových pozicích. Především se začaly podnikat pokusy o obnovu internacionalismu socialistických stran. V září 1915 bylo ve švýcarském Zimmerwaldu uspořádáno setkání, jehož cílem bylo navázat spojenectví francouzských a německých socialistů. Francouzské syndikalisty reprezentovali v Zimmerwaldu Albert Bourderon a Alphonse Merrheim, představitelé frakce, která v rámci odborového hnutí vytrvale protestovala proti *Svaté unii*. Odpor proti „intervencionismu“ ve Francii nadále sílil. Kromě odstěpeneckých hlasů mezi revolučními syndikalisty se proti válečnému tažení postavili také francouzští anarchisté-individualisté. Emile Armand, který již v dubnu 1915 vydal provolání kritizující *Svatou unii* a postavil se proti jakékoli válce, publikuje v září další leták s názvem *L'authentique embusqué* (Autentický ulejšák) a jeho pomocník a přítel Pierre Chardon vydává osmistránkovou brožuru *Anarchisté a válka. Dva postoje*, kde sice jasně popisuje obě strany roztržky, ale staví se jednoznačně na stranu protiválečných internacionalistů.

V této situaci vychází asi nejznámější text, vyjadřující postoj anarchistů k první světové válce, takzvaný *Manifest šestnácti*. Text prohlášení koncipovali společně Jean Grave a Petr Kropotkin (názory na to, kdo z nich byl spíše autorem a kdo spíše pomocníkem, se různí). Text je datován 28. února 1916 a vyšel poprvé v syndikalistickém listu *La Bataille* 14. března. Podepsalo jej 15 anarchistů, jako šestnáctý signatář bylo omylem připočteno místní jméno Hussain Bey, které však označovalo bydliště jednoho z nich (tím byl Alžířan Antoine Orfila). O měsíc později byl text otištěn pod názvem *Deklarace* znovu ve švýcarském anarchistickém listu *La libre Fédération* a k původním signatářům byla připojena necelá stovka dalších jmen. Manifest opakuje zčásti Kropotkinovy protiněmecké argumenty, ale především reaguje na nově vzniklou situaci a varuje před uzavřením míru mezi Francií a Německem za podmínek, které by znamenaly fakticky vítězství Německa. Vedle vyjádření lítosti nad tím, že německý lid neprojevil žádné známky odporu proti válce, zaznívá v Manifestu jako hlavní poselství výzva bojovat proti německému agresorovi až do jeho konečné porážky.

Manifest vyvolal vlnu kritických odpovědí. V dubnovém čísle *Freedom* byla otištěna Malatestova replika s názvem „Provládní anarchisté“, kde autor postupně polemizuje s jednotlivými argumenty *Manifestu*, především s jeho deklarovaným cílem, jímž je porážka Německa, a tedy implicitně upevnění militarismu a kapitalismu ve vítězných státech, což podle Malatesty prakticky znamená otevřené odsunutí programu sociální revoluce do neurčité budoucnosti. Další kritiku přinesl ve Francii Sébastien Faure, který začíná v dubnu 1916 vydávat list *Ce qu'il faut dire* (Co je třeba říci), jehož první číslo je věnováno téměř zcela kritice *Manifestu*. Proti *Manifestu* a konkrétně i proti jeho autorovi Petru Kropotkinovi vyjadřuje svoji kritiku i skupina ruských anarchických emigrantů ve Švýcarsku; nejvýrazněji Alexandr Ghe ve svém *Otevřeném dopise Petru Kropotkinovi* (Lettre ouverte a P. Kropotkine, Lausanne 1916).

Reakce českých anarchistů v Americe vyšla ve *Volných listech* 25. 1916, č. 5, 15. května, s. 13. Pod názvem „Anarchistický manifest“ se v ní píše: „V 15. čísle Československé samostatnosti uveřejněn článek s nadpisem: Anarchisté a války, pojednávající o anarchistickém manifestu, vydaném našimi předními kamarády, dlicími této doby v Anglii, jediném bezpečném asyly anarchistů. Jelikož jsme dosud žádného přímého originálu nedostali, přinášíme zmíněný článek, který otiskly také již některé zdejší české listy.“ V následující pasáži je přetištěn článek pozitivně přijímající manifest s tím, že „anarchisté od Bakunina až ke Graveovi a Kropotkinovi měli vždy porozumění pro otázky národnosti“, snili o slovanské federaci, která by vykazovala místo i svobodným Čechům, a dnes tedy vypovídají boj pangermanismu. Článek pokračuje několika přímými citacemi z *Manifestu*. Přijetí ovšem nebylo ve *Volných listech* jednoznačné, v číslech 7 a 8–9 se rozvíjí polemika Karla Kratochvíla a Václava

Kokošky o postoji anarchistů k válce, a v souvislosti s tím i k nacionalismu.

Roztržka v anarchistickém hnutí mezi tábory „intervencionalistů“ a „antimilitaristů“, kterou jsme pro zjednodušení převedli na spor mezi Petrem Kropotkinem a Erricem Malatestou, skončila sice převahou v táboře stoupenců anarchických zásad, ale toto vyústění nelze považovat za přesvědčivé vítězství. Mnohem spíše tento spor odhalil palčivé otázky, které nadále hlodají v nitru anarchistického hnutí. Malatestova pozice se zdá být jasná a neotřesitelná: hájí zásady anarchismu, jeho hlavní principy, mezi něž patří internacionální solidarita a odpor vůči válce jakožto výrazu expanzivního úsilí kapitálu, dále nedůvěru vůči státu, nemožnost přidat se na jednu stranu ve válečném konfliktu vedeném kapitalistickými vládami. Nicméně ani Kropotkinův postoj není nějak výrazně v rozporu s jeho výkladem principů anarchismu: válka je pro něj totožná s německou agresivitou, být antimilitarista tedy v tuto chvíli znamená bojovat proti militarismu, proti jeho nejvýznamnějšímu proponentovi, proti Německu. Kropotkinovy předválečné texty o válce jsou nově interpretovány ve světle současné situace. Východiskem je tu jeho interpretace Francouzské revoluce, podle které je současný francouzský stát i nadále nositelem revoluční myšlenky, i když značně deformované, ale z tohoto titulu stejně stojí za to ho proti Německu bránit. Kropotkin i Malatesta se tedy shodují v obecných zásadách – odpor k militarismu –, ale rozcházejí se v taktice, tedy jak konkrétně tento obecný postoj uskutečňovat. Jako kritiku je třeba připustit, že Kropotkin si někdy poněkud účelově přizpůsobuje aplikaci obecných zásad pro svou konkrétní potřebu. Malatesta zase trochu neprakticky nadřazuje lpění na abstraktních zásadách před možnostmi nějaké praktické akce, byť by jen částečně splňovala požadavky zásad.

Jako dokumenty této roztržky v anarchistickém hnutí přinášíme pět textů: Kropotkinův *Dopis o současné válce*; Malatestovu odpověď *Anarchisté zapomněli na své zásady*; *Mezinárodní anarchistický manifest o válce* z března 1916; *Manifest šestnácti* z února 1916 a Malatestovu repliku na něj *Provládní anarchisté*. Přesné bibliografické odkazy jsou uvedeny za každým textem. První dva byly z důvodů rozsahu mírně kráceny; krácení je vyznačeno v textu.

PETR KROPOTKIN: DOPIS O SOUČASNÉ VÁLCE

(Náš kamarád P. Kropotkin byl požádán švédským profesorem Gustavem Steffenem, aby mu vyložil svůj názor na současnou válku, a učinil to v dopise, který zde reprodukuje spolu s dodatky, jež k němu připojil a které tvoří tři závěrečné odstavce.)

Drahý Steffene,

ptáte se mne na můj názor na válku. Vyjádřil jsem ho již při několika příležitostech ve Francii a současně události mě v něm jen utvrzují.

Domnívám se, že je povinností každého člověka, který hájí ideály lidského pokroku obecně a zvláště ty, jež byly vepsány evropským proletariátem na prapor Internacionály dělnických asociací (IWA), udělat vše, co je v jeho silách, vše, na co stačí jeho schopnosti, aby zmařil invazi Němců do západní Evropy. [...]

Během uplynulých čtyřiceti let tu jako hrozba nad Evropou stále visela francouzsko-německá válka. Bismarck nebyl se zdrcující porážkou, kterou Francii zasadil, spokojen. Sledoval, že Francie se ze svých ran příliš rychle vzpamatovává. Litoval toho, že neobsadil i provincii Champagne a nevmohl si odškodnění ve výši 15 miliard franků, namísto 5 miliard. Alexandr II. a Alexandr III. museli při třech různých příležitostech intervenovat, aby zabránili německým imperialistům znovu Francii napadnout. A ve chvíli, kdy se Němci začali cítit silni na moři, kdy se začali považovat za námořní velmoc, vzali si do hlavy, že zničí námořní síly Británie, že zaujmou silné vojenské postavení na jižním pobřeží Lamanšského kanálu a budou Anglii hrozit invazí. Německý „servilní provládní tisk“ nyní tvrdí, že když vyslali své divoké hordy drancovat a plenit města Belgie a Francie, bojují tím proti Rusku; doufám, že tu není nikdo tak hloupý, aby této absurdnosti uvěřil. Dobývají Belgii a Francii a bojují proti Anglii.

Jejich cílem je donutit Holandsko, aby se stalo součástí německé říše, takže cesty, vedoucí z Indického oceánu do Pacifiku, které jsou nyní pod kontrolou Holanďanů, by padly do německých rukou; chtějí se zmocnit Antverp a Calais; chtějí anektovat východní část Belgie, stejně jako francouzskou provincii Champagne, aby se tak dostali na dosah pouhých dvou dnů cesty od hlavního města Francie. Byl to sen německých „kaiseristů“ od Bismarckových dob, dávno předtím, než

došlo k *rapprochement* [sblížení] mezi Francií a Ruskem, a zůstává to jejich snem i nadále.

Když Německo v roce 1866 vztáhlo ruce na Dánsko a anektovalo Šlesvicko-Holštýnsko, nebylo to proto, aby tím bojovalo proti Rusku. Nebylo to namířeno proti Rusku, ale proti Francii a Anglii, když Německo vybudovalo své obrovské loďstvo, když vyhloubilo a opevnilo Kielský kanál a založilo svou vojenskou námořní základnu Wilhelmshafen, kde invaze do Anglie nebo přepadení Brestu či Cherbourgu mohou být připravovány v naprostém bezpečí a utajení. Pohádka o boji proti Rusku na pláncích Francie a Belgie, kterou dnes stále opakuje německý tisk, byla vybájena pro export do Švédska a do Spojených států; jistě však neexistuje jediný inteligentní člověk ani v samotném Německu, který by nevěděl, že nepřítel, na které se tu koneckonců míří, jsou Británie a Francie. Sami Němci se tím ve svých rozhovorech a ve svých pracích o nadcházející válce nijak netají. [...]

Nyní jsme pochopili, co Německo chce, jak rozsáhlé jsou v této válce jeho záměry, jak ohromné a detailní jsou jeho přípravy na tuto válku a jaký druh „evoluce“ musíme od Němců očekávat, jestliže vyhrají. Jaké jsou jejich sny o dobytých územích, to nám řekl sám císař, jeho syn a jeho kancléř. A nyní jsme slyšeli nejen to, co opilý německý lajtnant nebo generál umí říci na obhajobu zvěrstev spáchaných německými hordami v Belgii, ale také co vůdce německé sociálnědemokratické strany dr. Sudekum, *delegát své vlastní strany*, vyslaný k dělníkům Itálie a Švédska, má tu drzost říkat na obhajobu barbarství páchaného německými Huny v belgických vesnicích a městech. Páchali tato zvěrstva proto, že civilní obyvatelé pálili na útočníky při obraně svého území! Na německého sociálního demokrata je to docela dost! Když podal Napoleon III. stejnou omluvu za odpovědnost při zastřelení Pařížanů v den svého státního převratu, celá Evropa ho nazvala ničemou. Nyní je stejná omluva pronesena jako vysvětlení mnohem ohavnějších zvěrstev německým žákem Marxe!

Poskytujte nám to měřítko pro posouzení degradace tohoto národa za posledních padesát let. A nyní ať si každý sám představí, jaké by byly následky, kdyby Němci v této válce zvítězili. Holandsko bude donuceno připojit se k německé říši, protože má v držení cesty z Indického oceánu do Pacifiku a „Němci je potřebují“. Většina Belgie bude anektována Německem, *už je anektována*. A budou jí uloženy ohromné, zničující kontribuce, kromě již spáchaného drancování a plenění. Antverpy a Calais se stanou vedle Wilhelmshafenu dalšími německými vojenskými přístavy. Dánsko bude vydáno Německu na milost a bude anektováno v okamžiku, kdy se odváží přestat sloužit agresivním plánům Němců, a tyto plány se musí dále rozpínat, jako se rozpínají již od vítězství v roce 1871.

Východní Francie bude anektována Německem, jehož nové pevnosti se nyní ocitnou v dosahu dvou dnů pochodu od Paříže. Francie tak bude po příštích padesát let rovněž vydána Německu na milost. Všechny francouzské kolonie – Maroko, Alžírsko, jižní Vietnam – připadnou Německu. „Nemáme žádné kolonie, které by stály za zmínku, ale musíme je mít,“ řekl onehdy starší Vilémův syn. Je to tak jednoduché a tak upřímné!

Jelikož proti Spojenému království bude stát na protější straně Lamanšského kanálu a Severního moře řetězec německých vojenských přístavů, bude sice moci žít, ale bude to život zcela ovládaný myšlenkou na novou válku, kterou bude muset vybojovat, aby zabránilo trvalé hrozbě invaze – invaze, která již nebude nemožná, protože agresor bude mít ve svých službách velké parníky, ponorky a letadla.

Finsko se stane německou provincií. *Německo na tom pracuje již od roku 1883*, a jeho první kroky v současné kampani ukazují, kam míří. Polsko bude donuceno definitivně se vzdát svých snů o národní nezávislosti. Nezacházejí snad již dnes vládcové Německa s Poláky v Poznani stejně špatně, ne-li hůře, jako ruský autokrat? A nepovažují německí sociální demokraté polské sny o národním obrození již dnes za hloupý žvást? *Deutschland über Alles!* Německo nade vše!

Ale dost! Každý, kdo má nějakou představu o evropských záležitostech a o obratu, jakého se jejich směřování dostalo za posledních dvacet let, si tento obrázek dokončí sám.

„Ale co nebezpečí z Ruska?“ budou se pravděpodobně ptát mí čtenáři.

Na tuto otázku by vám každá seriózní osobnost pravděpodobně odpověděla, že pokud jste ohrožováni velkým, ale velmi velkým nebezpečím, první věcí, kterou musíte udělat, je bojovat proti tomuto nebezpečí, a teprve potom se ohlížet po dalším. Belgie a velká část Francie jsou dobyté Německem a celá evropská civilizace je ohrožena jeho železnou pěstí. Vypořádejte se nejprve s tímto nebezpečím.

Pokud jde o další, je tu snad někdo, kdo by si sám nemyslel, že současná válka, ve které všechny strany v Rusku jednomyslně vystoupily proti společnému nepříteli, učiní návrat ke staré autokracii výrazně nemožným? A potom, ti, kdo vážně sledovali revoluční hnutí v Rusku roku 1905, jistě vědí, jaké myšlenky převládaly v první a druhé Dumě, které byly obě víceméně svobodně zvolené. Jistě vědí, že dokončit domácí pravidla pro všechny součásti říše bylo fundamentálním bodem všech liberálních i radikálních stran. Více než to: Finsko potom skutečně dokončilo svou revoluci ve formě demokratické autonomie a Duma to potvrdila.

A konečně ti, kteří znají Rusko a jeho poslední vývoj, zajisté cítí, že *samožřzaví nebude již obnoveno ve formách, jaké mělo před rokem 1905, a že ruská ústava nikdy nenabude imperialistickou formu a ducha, jaké získala parlamentní vláda v Německu*. Stejně tak my, kteří známe Rusko zevnitř, víme jistě, že Rusové by nikdy nebyli schopni stát se tak agresivním a válekyčtivým národem, jako je národ německý. Nejenže to ukazují celé ruské dějiny, ale s federací, již se Rusko jistě bude muset v nejbližší budoucnosti stát, je takový válekyčtivý duch naprosto neslučitelný.

Ale i kdybychom se v těchto předpovědích mýlili, ačkoli každý inteligentní Rus by je potvrdil, tedy dobře, potom by byl čas bojovat proti ruskému imperialismu stejným způsobem, jako je celá svobodomylná Evropa připravena v tuto chvíli bojovat proti tomuto odpornému válečnému duchu, který posedl Německo, protože opustilo tradice své bývalé civilizovanosti a přijalo svody bismarckovského imperialismu.

Je jisté, že současná válka bude pro všechny národy velkým ponaučením. Naučí je, že válku nemohou vybojovat pacifistické sny a že všechny druhy nesmyslů o válce, která je tak vražedná jako ta nynější, budou v budoucnosti nemožné. Nemůže být vybojována ani takovou antimilitaristickou propagandou, která byla až dosud vedena. Tato válka vyžaduje něco hlubšího.

Je třeba zaútočit na příčiny války u jejich kořene. A máme velkou naději, že současná válka otevře oči masám dělníků a mnoha lidem ze vzdělané střední třídy. Uvidí, jakou roli hrály kapitál a stát v rozpoutání ozbrojených konfliktů mezi národy.

Ale v tuto chvíli nesmíme ztratit ze zřetele hlavní úkol přítomnosti. *Území Francie a Belgie MUSÍ být osvobozena od uchvatitelů*. Německá invaze musí být odvrácena – bez ohledu na to, jak obtížné to může být. Všechno úsilí musí být napřeno tímto směrem.

(P. Kropotkin, „A Letter on the Present War“, *Freedom* 28, 1914, č. 306, říjen, s. 76–77.)

ERRICO MALATESTA: ANARCHISTÉ ZAPOMNĚLI NA SVÉ ZÁSADY

I když riskuji, že budu vypadat jako hlupák, přiznávám se, že bych byl nikdy nepovažoval za možné, aby socialisté – nebo dokonce sociální demokraté – aplaudovali válce, jako je ta současná, devastující celou Evropu, a dobrovolně se jí účastnili, ať už na straně Německa nebo Dohody. Co ale říci, když tento postoj zaujali nyní i anarchisté, pravda v nevelkém počtu, avšak patří mezi ně i kamarádi, které milujeme a cítíme k nim hlubokou úctu?

Říká se, že současná situace demonstrovuje krach „našich hesel“, to jest našich zásad, a že je nutno je zrevidovat. [...]

Dnes můžeme slyšet socialisty, kteří mluví tak jako buržoazie o „Francii“ nebo o „Německu“ a o jiných politických a národních skupeních, vzešlých z historických bojů, jako by se jednalo o etnograficky homogenní jednotky, z nichž každá má své vlastní zájmy, vlastní tužby a vlastní poslání, v protikladu k zájmům, tužbám a poslánímu soupeřících jednotek. To může být relativně pravda tak dlouho, dokud utlačovaní, a především dělníci, nemají vlastní sebevědomění, neuvědomují si nespravedlnost svého podřadného postavení a zůstávají poslušnými nástroji svých utlačovatelů. Neboť pak je tu jen vládnoucí třída, která se počítá; a je pochopitelné, že tato třída, v souladu se svou touhou zachovávat a rozšiřovat svou moc, stejně jako své předsudky a své vlastní ideály, má zcela konkrétní zájem na tom vyvolat rasové ambice a nenávisť, vyslat svůj národ, své stádo do „cizích“ zemí s cílem osvobodit je od jejich momentálních utlačovatelů, aby je podřídili své vlastní politické a ekonomické nadvládě.

Ale poslání těch, kteří jako my usilují o zrušení veškerého útlaku a každého vykořisťování člověka člověkem, spočívá v probouzení vědomí o antagonismu zájmů mezi vládnoucími a ovládanými, mezi vykořisťovateli a vykořisťovanými, a v podněcování třídního boje ve

všech zemích a rozvíjení solidarity mezi všemi pracujícími přes všechny hranice, proti všem předsudkům a všem rasovým či nacionálním vášním.

Dělali jsme to po celou dobu. Ve své propagandě jsme vždy tvrdili, že dělníci všech zemí světa jsou bratry a že nepřitelem, „cizincem“, je vykořisťovatel, ať už se narodil u nás nebo ve vzdálené zemi, ať už mluví naším jazykem nebo neznámou řečí. Vždy jsme si volili naše přátele, naše soudruhy v boji, stejně jako naše nepřátele, na základě idejí, které zastávali, a podle jejich pozice ve společenském boji, ale nikdy na základě jejich rasy nebo národnosti. Vždy jsme bojovali proti patriotismu jako přežitku minulosti, sloužícímu jen zájmům utlačovatelů; a byli jsme hrdí na to, že jsme internacionalisté nejen slovy, ale i hlubokými city našich srdcí.

A nyní, když by následky nanejvýš kruté nadvlády kapitalismu a státu měly o pravdě našich koncepcí přesvědčit i ty nejzaslepenější, část socialistů a někteří anarchisté z válčících zemí se připojili k vládám svých zemí a k tamější buržoazii, zapominají na socialismus, třídní boj, mezinárodní bratrství a na všechno ostatní! [...]

Vše, co jsem zde řekl, patří do oblasti teorie, a bude patrně také za teorii považováno těmi, kteří v praxi dělají pravý opak. Jaké je tedy její uplatnění v současné situaci? Co bychom měli dělat, po čem musíme toužit v zájmu naší věci?

Na této straně Rýna se říká, že vítězství Dohody bude znamenat konec militarismu, triumf civilizace, mezinárodního práva atd. Totéž se tvrdí na opačné straně hranice s výhledem na vítězství Německa.

Osobně, jakkoli oceňuji skutečné hodnoty „vzteklého psa“ z Berlína a „starého kata“ z Vídně, nemám o nic větší důvěru v krvavého cara, ani v anglickou diplomacii, utiskující Indii, podvádějící Persii a zabíjející búrské republikány, ani ve francouzskou buržoazii, masakrující domorodé obyvatelstvo v Maroku; a ani v tu belgickou, která dovolila zvěrstva spáchaná v Kongu a ještě z toho měla značné zisky – a to zde uvádím jen některé z jejich zločinů, vybrané zcela nahodile, a nezmiňuji všechno, co tyto vlády a představitelé kapitalistické třídy spáchali na pracujících a revolucionářích svých vlastních zemí.

Vítězství Německa by podle mého názoru nepochybně znamenalo triumf militarismu a reakce, ale triumf spojenců by znamenal rusko-anglickou (to znamená knuto-kapitalistickou) nadvládu v Evropě a v Asii, nástup odvodů do armády a rozmach militaristického ducha v Anglii a klerikální, ba dokonce monarchistické reakce ve Francii.

Věřím nicméně, že není příliš pravděpodobné definitivní vítězství ani jedné, ani druhé strany. Po dlouhé válce, nezměrných ztrátách na lidských životech i bohatství národů budou obě strany vyčerpány stejně, bude dojednán zdánlivý mír, aniž by byly vyřešeny sporné body, a my budeme za čas vystaveni nové, mnohem smrtonosnější válce, než je ta současná.

Jedinou naší nadějí je revoluce; a protože si myslím, že vzhledem k současnému stavu věcí vzejde velmi pravděpodobně z poraženého Německa, z tohoto důvodu – a pouze z tohoto důvodu – si přeji, aby Německo bylo poraženo.

Jistě, mohu se mýlit ve svém hodnocení skutečné situace. Ale co se mi zdá být pro každého socialistu (ať už anarchistu či někoho jiného) základní a podstatné, je nutnost držet se mimo všechny kompromisy s vládami a vládnoucími třídami, abychom byli připraveni zužít každou vhodnou příležitost a abychom byli v každém případě schopni obnovit naše přípravy revoluce a naší revoluční propagandu a pokračovat v nich.

(E. Malatesta, „Oubli des principes“, *Le Réveil* (Ženeva) 15, 1914, č. 398, 28. listopadu, s. 1-2.)

MEZINÁRODNÍ ANARCHISTICKÝ MANIFEST O VÁLCE

Evropa je v plamenech, dvacet milionů mužů se účastní toho nejhoršího masakru, který kdy historie zaznamenala; miliony žen a dětí se zalýkají slzami; hospodářský, intelektuální i morální život sedmi velkých národů byl brutálně zastaven a s novými vojenskými komplikacemi se tato hrozba stává každým dnem ještě zřetelnější – toto bolestivé, zoufalé a nenáviděné představení nám po sedm měsíců předvádí civilizovaný svět.

Není to však představení neočekávané – alespoň ne pro anarchisty, protože ti nikdy nepochybovali a nepochybují ani dnes, a strašlivé události dneška toto přesvědčení jen potvrzují, o tom, že válka je současným společenským systémem neustále podporována. Ozbrojený konflikt, ať už omezený nebo všudypřítomný, koloniální nebo

evropský, je přirozeným důsledkem a nevyhnutelným, osudovým plodem společnosti, která je založena na vykořisťování dělníků, spočívá na zuřivém boji mezi třídami a nutí labouristickou stranu, aby se podříдила nadvládě menšiny parazitů, kteří drží jak politickou, tak ekonomickou moc.

Válka byla nevyhnutelná. Kdekoli se objevila, bylo to nutné. Nebylo to nadarmo, že se polovinu století konaly horečnaté přípravy té nejužasnější výzbroje a neustálého navyšování rozpočtů smrti. Lidé se nedopracují míru neustálým vylepšováním válečné techniky a soustředěním myšlení a vůle na lepší organizaci militaristické mašinerie.

Po takovém rozmnožení záminek a příležitostí ke konfliktu je tedy šílené a dětinské snažit se přiřknout odpovědnost té či oné vládě. Žádné rozlišení mezi útočnou a obrannou válkou není možné. Vlády v Berlíně a ve Vídni se v současném konfliktu snažily samy sebe ospravedlnit dokumenty o nic méně autentickými, než byly dokumenty předkládané vládami v Paříži, Londýně a Petrohradě. Každá z vlád se snažila, jak nejlépe dovedla, vypracovat co nejnepopiratelnější a nejpřesvědčivější dokumenty, aby doložila svou dobrou víru a prezentovala se jako neposkrvněný obránce práva a svobody a zastánce civilizace.

Civilizace? Kdo ji tedy dnes představuje? Je to německý stát, s jeho hrozivým militarismem, a tak mocný, že zadusil jakoukoli náchyllost ke vzpouře? Je to ruský stát, pro nějž jsou jedinými prostředky přesvědčování bič, šibenice a Sibiř? Je to francouzský stát s jeho *Biribi*, s jeho krvavým dobýváním území v jižním Vietnamu, na Madagaskaru, v Maroku a s jeho povinnou vojenskou službou v černošských oddílech? Francie, která ve svých věznicích drží po léta naše kamarády, kteří se provinili jen tím, že psali nebo mluvili proti válce? Je to anglický stát, který vykořisťuje, rozděluje a utlačuje populaci svého ohromného koloniálního impéria?

Ne, žádná z těchto válčících stran nemá právo se dovolávat pojmenování civilizace nebo o sobě prohlašovat, že jedná pouze v duchu oprávněné obrany.

Pravda je, že příčina válek – té, která dnes barví krví pláně Evropy, stejně jako všech válek, které jí předcházely – spočívá jedině v existenci státu, který je politickou formou privilegia.

Stát vznikl z vojenské síly, rozvinul se díky použití vojenské síly a na vojenské síle stále nutně a logicky spočívá, aby si udržel svou všemohoucnost. Ať už na sebe vezme jakoukoli formu, stát není ničím jiným než organizovaným útlakem v zájmu privilegované menšiny. Současný konflikt to ilustruje do očí bijícím způsobem. V této válce se účastní všechny formy státu: absolutismus v podobě Ruska, absolutismus zmírňovaný parlamentními institucemi v podobě Německa, stát panující nad zcela odlišnými národy v podobě Rakouska, demokratický konstituční režim v podobě Anglie i demokratický republikánský režim v podobě Francie.

Neštěstí lidí, kteří jsou hluboce oddáni míru, spočívá v tom, že ve snaze odvrátit válku vkládají svou důvěru ve stát s jeho intrikujícími diplomacii, v demokracii a v politické strany (včetně těch, které jsou v opozici jako parlamentní socialisté). Tato důvěra byla záměrně zrazena a je i nadále zrazována, když vlády s pomocí všeho svého tisku přesvědčují své národy, že tato válka je válkou za osvobození.

Jsme rozhodně proti všem válkám mezi národy a také naši kamarádi v neutrálních zemích, jako je Itálie, kde se vlády snaží vrhnout do horoucí výhně války další národy, byli, jsou a vždy budou co neenergičtěji vystupovat proti válce.

Rolí anarchistů v současné tragédii, ať už je jejich postavení či situace, v níž se nacházejí, jakákoli, je i nadále hlásat, že existuje pouze jediná válka za osvobození: ta, která je ve všech zemích vedena utlačovanými proti utlačovatelům, vykořisťovanými proti vykořisťovatelům. Naším úkolem je vyzývat otroky, aby se vzbouřili proti svým pánům.

Anarchistická činnost a propaganda by se měla neúnavně a vytrvale zaměřovat na oslabení a rozložení různých států, na kultivování ducha vzpoury a podněcování nespokojenosti v národech i armádách.

Všem vojákům všech zemí, kteří věří, že bojují za spravedlnost a svobodu, musíme jasně ukázat, že jejich hrdinství a jejich udatnost budou sloužit jen k zachování nenávisť, tyranie a bídy.

Dělníkům v továrnách a dolech je třeba připomenout, že stejné pušky jako ty, které mají nyní v rukou, byly použity proti nim ve dnech stávek a vzpour, a později budou proti nim použity znovu, aby je přinutily nadále snášet a trpět kapitalistické vykořisťování.

Dělníkům na statcích a na polích je nutné ukázat, že po válce se budou muset znovu ohnout pod jhem a pokračovat v obdělávání půdy svých pánů a dále živit zbohatlíky.

Všem vyvrženým vzkazujeme, že by neměli přijmout účast a přiložit ruce k dílu, dokud si nevyřídí účty se svými utlačovateli, dokud nezískají půdu, továrny a dílny pro sebe.

Matkám, ženám a dcerám, obětem rostoucí bídy a nedostatku ukážme, kdo jsou ti jediní skutečně odpovědní za jejich nářky a za masakrování jejich otců, synů a manželů.

Musíme využít všech hnutí odporu a veškeré nespokojenosti, abychom zformovali povstání a zorganizovali revoluci, na niž se spoléháme, že skončuje se všemi společenskými křivdami.

Neklesejme na mysl ani před pohromou, jako je tato válka. Právě v těchto nesnadných dobách, kdy tisíce mužů hrdinsky pokládají své životy pro myšlenku, musíme těmto mužům ukázat ušlechtilost, velikost a krásu anarchistického ideálu: je jím společenská spravedlnost, uskutečněná skrze svobodnou organizaci výrobců; válka a militarismus budou navždy odstraněny a zrušením státu a všech jeho ničivých orgánů zvitězí naprostá svoboda.

Podpísáni: Leonard D. Abbott, Alexander Berkman, L. Berton, L. Bersani, G. Bernard, G. Barrett, A. Bernardo, E. Boudot, A. Calzitta, Joseph J. Cohen, Henry Combes, Nestor Ciele van Diepen, F. W. Dunn, Ch. Frigerio, Emma Goldmanová, V. Garcia, Hippolyte Havel, T. H. Keell, Harry Kelly, J. Lemaire, E. Malatesta, H. Marques, F. Domela Nieuwenhuis, Noel Panavich, E. Recchioni, G. Rijnders, I. Rochtchine, A. Savioli, A. Schapiro, William Shatoff, V. J. C. Schermerhorn, C. Trombetti, P. Valina, G. Vignati, Lilian G. Woolf, S. Yanowsky

Londýn 1915

Tento manifest je publikován Mezinárodním anarchistickým hnutím a bude otištěn v několika jazycích a rozšířen také formou letáků. („International anarchist Manifesto on the war“, *Freedom* 29, 1915, č. 311, březen, s. 21.)

MANIFEST ŠESTNÁCTI

Z různých stran se zdvihají hlasy požadující okamžitý mír. „Dost již bylo prolito krve, dost již bylo ničení!“ říká se, „je čas s tím skoncovat, ať tak nebo tak.“

Více než kdo jiný a po značně dlouhou dobu jsme byli v našich novinách a v našich skupinách proti každé válce, proti každé agresi mezi národy a proti každému militarismu, ať už si navléká jakoukoli uniformu, imperiální či republikánskou.

Byli bychom proto potěšeni, kdybychom viděli, že o podmínkách míru – kdyby to bylo možné – diskutují evropští dělníci, sjednocení na mezinárodním kongresu. Tím spíše, že německý lid se nechal v srpnu 1914 podvést, a jestliže skutečně věřil, že je mobilizován na obranu svého území, měl již dost času si uvědomit, že byl oklamán, aby mohl být vehnán do války doboyačně.

Ve skutečnosti dnes němečtí dělníci, přinejmenším ve svých více či méně pokročilých skupinkách, musí chápat, že plány na invazi do Francie, do Belgie a do Ruska byly připravovány již dlouhou dobu, a jestliže tato válka nevypukla již v roce 1875, 1886, 1911 nebo 1913, bylo tomu tak proto, že mezinárodní vztahy se tehdy nezdály být dostatečně příznivé a vojenské přípravy nebyly ještě natolik dokončeny, aby slibovaly vítězství Německa (bylo třeba dokončit strategické dopravní linie, rozšířit Kielský kanál, zdokonalit velká obléhací děla).

A nyní, po dvaceti měsících války a děsivých ztrátách, by si měli jasně uvědomit, že území dobytá německou armádou nebude možné udržet. Nadto budou muset uznat princip (který byl uznán již Francií v roce 1859 po porážce Rakouska), že populace každého teritoria musí mít možnost se vyjádřit, zda s anexí souhlasí či nikoli.

Jestliže němečtí dělníci začínají chápat situaci tak, jak ji chápeme my a jak ji chápe již i slabá menšina jejich sociálních demokratů – a kdyby tak dokázali vykonat něco, aby je slyšela i jejich vláda –, byla by tu již společná půda, na které by mohla začít diskuse o míru.

Němečtí dělníci ale musí vyhlásit, že absolutně odmítají podílet se na anexích nebo je schvalovat; že odmítají nárok na výběr „kontribucí“ od napadených národů; že uznávají povinnost německého státu nahradit v maximální možné míře materiální škody způsobené útočníky jejich sousedům a že si nenárokují klást svým sousedům pod záminkou obchodních dohod podmínky ekonomického podrobení.

Naneštěstí dosud žádné příznaky takového procitnutí u německého lidu nevidíme.

Mluvílo se o konferenci v Zimmerwaldu. Ale na této konferenci chybělo to nejpodstatnější: zástupci německých dělníků. Také se hodně diskutovalo o několika pouličních bouřích, které se v Německu odehrály kvůli drahotě potravin. Zapomíná se ale na to, že

k podobným bouřím docházelo za velkých válek vždy, a na trvání války neměly nikdy žádný vliv. A také všechna opatření, která v tuto chvíli činí německá vláda, dokazují, že s příchodem jara se připravují nové agrese.

Ale jelikož tato vláda ví, že na jaře pro ni spojenci postaví nové armády, vybavené novou výzbrojí a novou municí, mnohem účinnější než předtím, pracuje zároveň na tom, aby mezi populacemi spojenců zasela svár. A za tímto účelem uplatňuje prostředky, staré jako válka sama, například šíření zvěstí o blížícím se míru, proti němuž se u nepřátel staví pouze vojenští představitelé a armádní dodavatelé. Právě to použil von Bülow spolu se svými tajemníky během nedávného pobytu ve Švýcarsku.

Ale za jakých podmínek nabízí uzavření míru?

Neue Zürcher Zeitung věří, že ví – a oficiální deník *Norddeutsche Zeitung* to nepopírá –, že prakticky celá Belgie bude evakuována, ovšem za podmínky, že budou poskytnuty záruky, že se nebude opakovat to, co se stalo v srpnu 1914, kdy se Belgie postavila proti průchodu německých vojsk. Jaké to mají být záruky? Belgické uhelné doly? Kongo? To nebylo řečeno. Ale již se objevily požadavky vysokých ročních kontribucí.

Dobytá území Francie by měla být restituována, stejně jako část Lotrinska, kde se mluví francouzsky. Ale výměnou za to by Francie měla převést na německý stát všechny ruské půjčky, jejichž hodnota se blíží osmnácti miliardám. Jinak řečeno, jde o kontribuce v hodnotě osmnácti miliard, které budou muset splatit francouzští zemědělstí a průmysloví dělníci, protože jsou to především dělníci, kdo platí daně. Osmnáct miliard jako výkupné za deset departementů, které byly díky svému úsilí tak bohaté a opulentní, ale vracejí se zpět zruinované a zdevastované.

Pokud jde o to, co si v Německu myslí o podmínkách míru, jedna věc je jistá: buržoazní tisk připravuje národ na myšlenku čisté a prosté anexe Belgie a severních departementů Francie. A v Německu neexistuje síla, která by byla schopná se proti tomu postavit. Dělníci, kteří by proti takové doboyačnosti měli pozdvihnout své hlasy, to neučinili. Pracující, organizovaní v odborech, se nechali vtáhnout do imperialistického běsnění, a sociálně-demokratická strana – příliš slabá na to, aby měla vliv na rozhodnutí vlády, týkající se míru, dokonce i když reprezentuje kompaktní masu – je v názoru na tuto otázku rozdělena na dvě nepřátelské části, a většina strany jde s vládou.

Německá říše, vědoma si toho, že její armády jsou již 18 měsíců jen 90 kilometrů od Paříže a *podporována ve svých snech o novém dobování německým lidem*, nevidí důvod, proč by z již dobytých území neměla profitovat. Věří si, že má sílu diktovat podmínky míru, což jí dovolí využít nové miliardy z kontribucí na vývoj a výrobu nových zbraní, aby mohla zaútočit na Francii, když se jí to bude zdát vhodné, a zabrat přitom její kolonie, stejně jako další provincie, aniž by se musela obávat jejího odporu.

Mluvit v tuto chvíli o míru znamená hrát přesně tu hru, kterou předložila strana německého ministerstva, Bülow a jeho agenti.

Z naší strany se naprosto odmítáme podílet na iluzích některých našich kamarádů, jež se týkají mírových sklonů těch, kteří řídí osudy Německa. Dáváme přednost tomu postavit se nebezpečí tvář v tvář a hledat, co se dá dělat, abychom se s ním vyrovnali. Přehlízet toto nebezpečí znamená ho ještě zvětšovat.

V našem nejhlubším vědomí byla německá agrese hrozbou – která se nyní uskutečnila – nejen pro naše naděje na emancipaci, ale pro veškerý vývoj lidstva. Právě proto se my anarchisté, my antimilitaristé, my nepřátelé války, my vášniví zastánci míru a bratrství mezi národy stavíme na stranu odporu a nemyslíme si, že bychom měli náš osud oddělit od osudu zbytku populace.

Nepovažujeme za nutné trvat na tom, že bychom raději viděli tuto populaci vzít starost o svou obranu do vlastních rukou. Kdyby to bylo nemožné, bylo by nutné se jen podřídit tomu, co nelze změnit.

A spolu s těmi, kteří bojují, se domníváme, že dokud se německá populace nevrátí k rozumnějšímu pojetí spravedlnosti a práva, dokud neodmítne sloužit nadále jako nástroj v plánech pangermánské politiky na ovládnutí Evropy, nemůže být o otázce míru řeč.

Navzdory válce a navzdory mrtvým bezpochyby nezapomínáme, že jsme internacionalisté, že si přejeme sjednocení všech národů a zmizení hranic. A právě proto, že si přejeme smíření všech národů, včetně národa německého, myslíme si, že je nutno klást odpor agresorovi, který představuje hrozbu zničení všech našich nadějí na osvobození.

Mluvit o míru, když strana, která již čtyřicet pět let dělá z Evropy obrovský opevněný tábor, má možnost diktovat své podmínky, by bylo tou nejstrašlivější chybou, kterou bychom mohli učinit. Klást

odpor a zmařit její plány znamená připravit německé populaci cestu, jak zůstat normální, a poskytnout jí prostředky, jak se této straně zbavit.

Nechť naši němečtí kamarádi pochopí, že je to jediné přijatelné východisko z obou možností a my jsme připraveni s nimi spolupracovat.

28. února 1916

Podpísáni: Christian Cornélissen, Henri Fuss, Jean Grave, Jacques Guérin, Pierre Kropotkin, A. Laisant, F. Le Levé (L'orient), Charles Malato, Jules Moineau (Liège), Ant. Orfila, Hussain Bey (Algérie), Paul Reclus, M. Mierrot, [P.] Richarð (Algérie), S. Schikava (Japon), W. Tcherkésoff

(Původně publikováno v *La Bataille*, 14. března 1916; přeloženo podle pozdějšího vydání pod titulem „Déclaration“, v *La libre Fédération* (Lausanne) 2, 1916, č. 11, 14. dubna, s. 1-2; k tomuto přetisku je připojeno dalších asi 100 podpisů anarchistů z Itálie, Švýcarska, Francie či Belgie a na závěr také výzva, že další podporovatelé mohou zaslat své podpisy na adresu redakce.)

ERRICO MALATESTA: PROVLÁDNÍ ANARCHISTÉ

Právě se objevil manifest, podepsaný Kropotkinem, Gravem, Malatem a tuctem dalších starých kamarádů, v němž se znovu ozývají podporovatelé vlád Dohody, kteří žádají bojovat až do konce a rozdrtit Německo; zaujímají odmítavé stanovisko k jakémukoli „předčasnému míru“.

Kapitalistický tisk s pochopitelným uspokojením publikoval výňatky z tohoto manifestu a oznamoval, že je dílem „vůdčů Mezinárodního anarchistického hnutí“.

Anarchisté, téměř všichni z těch, kteří zůstali věrni svému přesvědčení, mají sami vůči sobě povinnost protestovat proti takovému pokusu zahrnout anarchismus do pokračování zbesilého krveprolití, které v sobě nikdy neneslo příslib jakéhokoli prospěchu ve věci Spravedlnosti a Svobody a které se nyní samo ukazuje být i z hlediska vládců na obou stranách absolutně neplodné a bezvýsledné.

O dobré víře a dobrých úmyslech těch, kteří manifest podepsali, nelze ani v nejmenším pochybovat. Nicméně jakkoli je těžké nesouhlasit se starými přáteli, kteří v minulosti tak nezištně sloužili tomu, co jsme považovali za společnou věc, nemůžeme – samozřejmě s ohledem na naše emancipační hnutí a jedině v jeho zájmu – se vyhnout tomu, abychom se distancovali od našich kamarádů, kteří si sami myslí, že lze smířit anarchistické ideály a spolupráci s vládami a kapitalistickými třídami jistých zemí v jejich potyčce s kapitalisty a vládami některých jiných zemí.

Během této války už jsme viděli republikány, kteří sami vstupovali do služeb králů, socialisty, kteří spolupracovali na společné věci s vládnoucí třídou, labouristy, sloužící zájmům kapitálu; všichni tito lidé jsou ale ve skutečnosti, v té či oné míře, konzervativci, věřící v posláni státu, a jejich váhání lze pochopit, protože jediným lékem na ně je zničení veškerých vládních okovů a rozpoutání sociální revoluce. Nepochopitelné je ale takové váhání v případě anarchistů.

Zastáváme názor, že stát není schopen být dobrý. Jak na mezinárodním poli, tak v oblasti individuálních vztahů může bojovat proti agresi jedině tím, že se sám stane agresorem; může zabránit zločinu jen tak, že organizuje a páchá zločin ještě větší.

Dokonce i za předpokladu – který má k pravdě velmi daleko –, že by za současnou válku bylo odpovědné jedině Německo, je zcela průkazné, že dokud budou zachovány vládní metody, lze Německu klást odpor jedině tak, že se potlačí všechny svobody a oživí se moc všech reakčních sil. Kromě lidové revoluce neexistuje jiná cesta, jak odporovat hrozbě disciplinované armády, než pokusit se mít silnější a disciplinovanější armádu; takže i ti nejpřísnější antimilitaristé, pokud nejsou anarchisty a pokud mají obavy z destrukce státu, jsou nuceni stát se horlivými militaristy.

Ve skutečnosti s problematickou nadějí na zničení pruského militarismu popřeli veškerého ducha svobody a všechny její tradice; poprušáčtili Anglii a Francii; sami se podřídili carismu; obnovili prestiž kýmácejícího se italského trůnu.

Mohou anarchisté na jediný okamžik přijmout tento stav věcí věcí, aniž by se tím zřekli jakéhokoli práva nazývat se anarchisty? Pro mne je i cizí nadvláda, vynucovaná silou a vedoucí ke vzpouře, přijatelnější než domácí útlak poddajně, ba téměř vděčně přijímaný ve víře, že jsme tím chráněni před větším zlem.

Je marné tvrdit, že nyní jde o výjimečnou dobu a že poté, co přispějeme k vítězství Dohody v „této válce“, vrátíme se, každý ve svém vlastním táboře, k bojům za svůj vlastní ideál.

Jestliže je dnes nutné pracovat ve shodě s vládou a kapitalisty na tom, abychom se ubránili před „německou hrozbou“, bude to nutné i potom, stejně jako během války.

Ať už bude porážka německé armády jakkoli velká – pokud se stane, že bude vůbec porážena –, nikdy nebude možné zabránit německým patriotům, aby mysleli na odvetu a připravovali ji; patrioti jiných zemí, z jejich vlastního hlediska zcela pochopitelně, se budou chtít sami držet v pohotovosti, aby nebyli znovu zaskočeni a nepřipraveni. To znamená, že pruský militarismus se stane trvalou a běžnou institucí ve všech zemích.

Co potom budou moci říci ti samozvaní anarchisté, kteří dnes touží po vítězství jedné z válčících aliancí? Budou si i nadále říkat antimilitaristé a žádat odzbrojení, odmítat vojenskou službu a sabotovat národní obranu, jen aby se stali při první hrozbě války rekruty či poddůstojníky ve službách vlád, které se pokoušeli odzbrojit a paralyzovat?

Bude se tvrdit, že tyto věci skončí, až se německý lid sám zbaví svých tyranů a přestane být hrozbou pro Evropu, neboť zničí militarismus ve své vlastní zemi. Ale pokud je to tak, potom Němci, kteří si myslí, že nadvláda Anglie a Francie (nemluvě již o carském Rusku) by pro Němce nebyla o nic radostnější než nadvláda Německa pro Francouze a Angličany, budou toužit především po tom, že se dočkají, až jejich militarismus zničí Rusové a jiní [tj. Anglie a Francie], a mezitím budou pokračovat v budování své vlastní domácí armády.

A potom, na jak dlouho bude odložena revoluce? A na jak dlouho anarchie? Musíme vždy čekat, až začnou jiní?

Kam směřovat své chování, to je pro anarchisty jasně vyznačeno samotnou logikou jejich aspirací.

Válce se musí zabránit rozpoutáním revoluce nebo přinejmenším dosažením toho, že se vlády budou revoluce obávat. Síla či schopnost, jež jsou k tomu zapotřebí, nyní chybí.

Mír musí být vynucen rozpoutáním revoluce nebo přinejmenším hrozbou, že k ní dojde. Do dnešní doby na sílu či schopnost k tomu stále čekáme.

Dobře, existuje jen jediný lék: jednat v budoucnu lépe. Více než kdy jindy se musíme vyvarovat kompromisu, prohloubit propast mezi kapitalisty a námezdními otroky, mezi vládci a ovládanými, hlásat vyvlastnění soukromého vlastnictví a zničení států jako jediného prostředku, jak zajistit bratrství mezi národy a Spravedlnost a Svobodu pro všechny, a musíme připravovat uskutečnění těchto věcí.

Mezitím se mi zdá, že je zločinné dělat cokoli, co vede k prodloužení války, vraždění lidí, ničení bohatství a brání znovuzahájení boje za emancipaci. Zdá se mi, že hlásat „válku až do konce“ znamená ve skutečnosti hrát hru německých vládců, kteří podvádějí své poddané a rozněcují jejich zápal bojovat tím, že je přesvědčují o touze jejich protivníků rozdrtit Německo a zotročit německý lid.

Nechť je dnes, stejně jako kdykoli, naším heslem: Pryč s kapitalisty a vládami, se všemi kapitalisty a všemi vládami!

Ať žijí národy, všechny národy!

(Errico Malatesta, „Pro-Government Anarchists“, *Freedom* 30, 1916, č. 324, duben, s. 28.)

SVOBODY SE NEDOSTÁVAJÍ, NÝBRŽ BEROU!

P. A. KROPOTKIN

VZKAZ Z REVOLUČNÍHO RUSKA

PETR KROPOTKIN

DOPIS PRACUJÍCÍM ZÁPADNÍ EVROPY

Dmitrov, 10. června 1920

Byl jsem požádán, jestli bych neučinil poselství pracujícím západního světa. Jistě, o současných událostech v Rusku lze říci mnohé a lze se z nich mnohé naučit. Aby však má zpráva mohla obsáhnout vše, musela by být příliš dlouhá. Proto naznačím jen základní body.

Předně, pracující civilizovaného světa a jejich přátelé v jiných třídách mají povinnost působit na své vlády, aby se tyto zcela vzdaly myšlenky ozbrojené intervence v Rusku, ať již otevřené nebo skryté, ať v přímé vojenské formě nebo ve formě podpory jiných národů. Rusko nyní prochází revolucí stejné velikosti i významu jako Anglie v letech 1639–1648 a Francie v letech 1789–1794. Každý národ by měl odmítnout ostudnou roli, jakou sehrály Anglie, Prusko, Rakousko a Rusko během Francouzské revoluce.

Dále je třeba vzít v úvahu, že Ruská revoluce – která se snaží vybudovat společnost, v níž budou všechny výnosy práce, technické schopnosti i vědecké poznatky plně k dispozici celému společenství – není pouhou nahodilou událostí v boji zneprátených stran. Byla připravována téměř sto let socialistickou a komunistickou propagandou, od dob Roberta Owena, Saint-Simona a Fouriera. A přestože je snaha o zavedení nového společenského uspořádání cestou diktatury strany očividně odsouzena k neúspěchu, je třeba uznat, že právě revoluce vnesla do našeho každodenního života nové představy o právech pracujících, jejich legitimním postavení ve společnosti a o povinnostech každého občana – které přetrvávají.

Všichni, nejen dělnictvo, ale všechny pokrokové síly civilizovaného světa by se měly zasadit o ukončení podpory, která byla nepřátelům revoluce až dosud poskytována. Ne že by na metodách bolševické vlády nebylo nic, proti čemu je třeba protestovat. To zdaleka ne! Ale každá zahraniční ozbrojená intervence nutně posiluje diktátorské tendence vlády a paralyzuje úsilí těch Rusů, kteří jsou připraveni pomoci při obnově života v Rusku na nových základech, nezávisle na vládě.

Přirozená zkaženost stranické diktatury byla ještě zvýrazněna válečnými podmínkami, v nichž si strana pěstovala svou moc. Tento válečný stav byl záminkou pro posílení diktátorských metod, které soustředily v rukou vlády kontrolu nad každým detailem života a které měly za následek konec mnoha běžných aktivit země. Přirozená zkaženost, vlastní státnímu komunismu, byla ještě desateronásobně rozšířena pod záminkou, že celé naše utrpení bylo způsobeno cizí intervencí.

Také bych měl podotknout, že potrvá-li spojenecká vojenská intervence, dozajista se budou v Rusku rozvíjet pocity hořkosti vůči západním národům, pocity, které budou jednou využity v budoucích konfliktech. Tato zahořklost stále narůstá.

Je zkrátka nejvyšší čas, aby evropské národy vstoupily do přímých vztahů s národem ruským. A v tomto ohledu byste vy – pracující třída a pokrokové složky všech národů – měli říci své slovo.

Ještě něco navíc k jedné obecné otázce. Obnovení vztahů mezi euroamerickými národy a Ruskem neznamena nadvládu ruského národa nad národnostmi, které tvořily carskou říši. Carské Rusko je mrtvé a nebude obnoveno. Budoucnost těchto rozmanitých provincií spočívá ve velké federaci. Ti z nás, kteří jsou schopni s rus-

Kropotkin se v závěru života nacházel v neodobrovolném ústraní. Byl zklamán z vývoje revoluce v Rusku a o svých pocitech informoval v několika dopisech radikální pracující ve zbytku Evropy. Žel jeho slovům nebylo již dopřáno příliš sluchu, díky čemuž se v následujících letech mohli ruští bolševici v mnoha zemích těšit nekritickým sympatiím mezi pracujícími. K překladům tří těchto dopisů připojujeme rozsáhlý ediční komentář.

kou historií a etnografií, dobře vědí, že přirozená území různých částí této federace jsou zcela odlišná. Všechny snahy znovu sjednotit pod centrální vládou přirozeně oddělené části, jež dříve tvořily Ruskou říši, Finsko, pobaltské země, Litvu, Ukrajinu, Gruzii, Arménii, Sibiř a další, jsou předurčeny k nezdaru. Budoucnost toho, co byla dříve Ruská říše, je ve směřování k federaci nezávislých jednotek. Bylo by proto v zájmu všech západních národů, aby přiznaly každé z částí bývalé carské říše právo na nezávislost.

Podle mého názoru bude tento vývoj dále pokračovat. V blízké budoucnosti přijde doba, kdy každá část této federace bude sama volnou federací vesnických komun a svobodných měst. Také věřím, že další oblasti západní Evropy budou brzo následovat stejným směrem.

Ruská revoluce je, vzhledem k naší současné ekonomické a politické situaci, pokračováním velkých revolucí Anglie a Francie, a pokouší se postupovat dále tam, kde francouzská revoluce skončila předtím, než se jí podařilo dosáhnout toho, co nazvala „skutečnou rovností“, tj. rovnost ekonomickou.

Naneštěstí probíhalo toto úsilí v Rusku pod silně centralizovanou stranickou diktaturou sociálních demokratů-maximalistů (tj. bolševiků). Tento pokus byl veden zcela v duchu centralismu a jakobinismu Babeufova spiknutí. Musím vám upřímně říci, že z mého pohledu je snaha o budování komunistické republiky na základech silně centralizovaného státního komunismu, pod železným zákonem diktatury strany, odsouzena k neúspěchu. Nyní se v Rusku učíme poznávat, jak by neměl být zaváděn komunismus – dokonce i když lidé, znechucení starým režimem, nevyvíjejí žádný aktivní odpor proti experimentům nových vládců.

Je třeba říci, že idea sovětů, tedy dělnických a rolnických rad, která byla poprvé představena při revolučním pokusu v roce 1905 a bezprostředně realizována únorovou revolucí roku 1917, kdy padl carismus – idea takových rad, jež kontrolují ekonomický i politický život země, je velká myšlenka. O to více, že tato myšlenka nezbytně vyžaduje, aby tyto rady byly tvořeny všemi, kteří se vlastním úsilím podílejí na tvorbě národního bohatství.

Ale od té doby, co je země řízena diktaturou strany, ztrácejí dělnické a rolnické rady evidentně svůj význam. Jsou redukovány na pasivní roli, jakou dříve hrály generální stavy svolávané panovníkem, jež musely bojovat se všemocnými královskými radami.

Dělnická rada přestává být svobodná a jakkoli užitečná, jestliže v zemi neexistuje svoboda tisku, a my se v takové situaci nacházíme již dva roky – pod záminkou, že je válečný stav. Ale ještě více. Dělnické a rolnické rady ztrácejí svůj význam, jestliže volbám nepředchází svobodná volební kampaň a samy volby se odehrávají pod tlakem stranické diktatury. Přirozeně, obvykle uváděná výmluva zní, že diktatura je nezbytná v boji se starým režimem. Ale jakmile by měla revoluce přistoupit k budování nové společnosti na novém ekonomickém základě, je takový stav věcí evidentně krokem zpět. Představuje pro toto budování rozsudek smrti.

Způsoby, jak svrhnout již oslabenou vládu, jsou dobře známé z dávné i moderní historie. Ale když je nutné vytvořit nové formy života, zejména nové formy výroby a směny, neexistují téměř žádné příklady k napodobení, zvláště když je nutné vytvořit vše znovu a namísto. Jestliže se vláda zavazuje opatřit každému občanu lampu, a dokonce i sirky na její zapálení, a pak není schopna to splnit ani s neomezeným počtem úředníků, v takovém případě se stává

překážkou. Bují při tom byrokracie tak hrozně, že i ta francouzská, která k tomu, aby prodala strom spadlý při bouři na hlavní silnici, musí zapojit čtyřicet úředníků, je v porovnání s ní maličkostí. Právě to nyní zakoušíme v Rusku. A právě tomu byste se vy, pracující západu, měli všemi prostředky vyhnout, jestliže vám leží na srdci úspěch skutečné společenské přestavby a vyslali jste sem své delegáty, aby viděli, jak funguje sociální revoluce ve skutečném životě.

Ohromná konstruktivní práce, kterou sociální revoluce vyžaduje, nemůže být vykonána centrální vládou, ani kdyby se tato vláda při své činnosti řídila něčím podstatnějším než jen několika socialistickými a anarchistickými příručkami. Jsou k tomu třeba vědomosti, otevřené hlavy a dobrovolná spolupráce mnoha místních i specializovaných sil, které jediné se mohou vyrovnat s různorodostí ekonomických problémů v jejich lokálních aspektech. Odmítnutí této spolupráce a podřízení všeho génia stranických diktátorů vede ke zničení všech nezávislých center našeho života, odborových svazů (kteří se v Rusku nazývají profesní) a místních družstevních a spotřebních organizací, k jejich přeměně v byrokratické orgány strany, jako se to v naší současné situaci děje. Tato cesta nesměruje k dovršení revoluce, naopak činí její plnou realizaci nemožnou. Proto považují za svou povinnost vás varovat, abyste se použití takových metod vyhnuli.

Imperialističtí dobyvatelé všech národností mohou toužit po tom, aby obyvatelstvo bývalého ruského samoděržaví setrvalo v bídných ekonomických podmínkách tak dlouho, jak je to jen možné, a bylo odsouzeno k tomu zásobovat západní a střední Evropu surovinami, zatímco západní továrny, vyrábějící průmyslové zboží, shrábnou všechny zisky, které by jinak mohlo obyvatelstvo Ruska mít ze své práce. Ale pracující třídy Evropy a Ameriky, intelektuální prostředí těchto zemí jistě pochopí, že udržet si Rusko v tomto područí by mohli jediné dobovačnou silou. Sympatie, s nimiž se naše revoluce po celé Evropě a Americe setkala, zároveň ukazují, že jste s radostí pozdravili v Rusku nového člena mezinárodního soudružství národů. A brzy jistě uvidíte, že je v zájmu dělníků celého světa, aby Rusko z této situace, která nyní paralyzuje jeho rozvoj, vyšlo co možná nejrychleji.

Několik slov na závěr. Poslední válka nastolila novou situaci v životě celého civilizovaného světa. Socialismus jistě přinese značný pokrok a nové formy svobodnějšího života budou založeny na místní autonomii a volné iniciativě. Bude jich dosaženo poklidně, nebo revolučními prostředky, jestliže se inteligentní část civilizovaných národů nepřipojí k úkolu nevyhnutelné obnovy.

Ale úspěch této obnovy bude do značné míry záviset na možnosti úzké spolupráce mezi různými národy. Pro dosažení tohoto cíle se pracující třídy všech národů musí těsně sjednotit a za tímto účelem musí znovu povstat myšlenka velké internacionály všech pracujících celého světa; nikoli ve formě jednoty, ovládané jednou politickou stranou, jako tomu bylo v případě Druhé a Třetí internacionály. Pro existenci takových uskupení je jistě mnoho rozumných důvodů, ale mimo ně a jako jejich celkové sjednocení by měla existovat unie všech dělnických organizací, sdružující všechny, kteří vytvářejí světové bohatství, a sdružující je proto, aby tuto produkci osvobodili z otroctví kapitalismu.

CO DĚLAT?

Dmitrov, 23. listopadu 1920

23. listopadu. Bouřlivý rozhovor se Sofií a se Sašou [Kropotkinova žena a dcera]. Všechny ty věčné výčitky – proč nevystoupím s jasným programem – čeho? akce? – ne: „náзору“; obecnějšího názoru na současnou situaci!

Zde je tedy můj názor.

Revoluce, kterou jsme prošli, je úhrnem nikoli snažení izolovaných jednotlivců, ale je přirozeným jevem nezávislým na lidské vůli, podobajícím se smršti, která se znenadání objevuje na pobřeží východní Asie.

Tisíce příčin, mezi kterými byla práce jednotlivců, a dokonce i stran pouhým zrnkem písku, jedním z mírných poryvů místních víchřů, přispěly k vytvoření ohromného živelného úkazu, velké pohromy, která mohla buď obnovovat, nebo ničit, nebo možná obojí.

Všichni – a já také – jsme tento živelný převrat připravovali. Přípravovaly ho ale také předchozí revoluce roku 1793, 1848 a 1871, veškerá tvorba jakobínů, socialistů, politiků... i všechny úspěchy vědy, průmyslu, umění atd. Miliony přirozených příčin přispívaly stejně, jako když milionů pohybů molekul vzduchu a vody způsobí náhlou bouři, která potopí stovky lodí nebo zničí tisíce domů – jako chvění

země při zemětřesení, které je způsobeno tisíci malými otřesy a připravováno pohyby oddělených částic.

Lidé obecně vzato nevidí události konkrétně, věcně. Myslí více ve slovech než v jasných obrazech a nemají absolutně žádnou představu o tom, co je revoluce – o těch milionech příčin, které jí daly současnou podobu –, a mají proto sklon přikládat své osobě a postoj, který v těchto převratných revolučních změnách zaujali oni sami nebo jejich přátelé a lidé stejně smýšlející, nadměrný význam pro vývoj revoluce. A samozřejmě nejsou absolutně schopni pochopit, jak bezmocný je jakkoli inteligentní a zkušený jednotlivec v tomto víru stovek tisíc sil, které se daly revolučními změnami do pohybu.

Nerozumějí tomu, že jestliže tak obrovský přírodní jev začal podobně jako zemětřesení nebo ještě lépe jako tajfun, pak bezmocní izolovaní jednotlivci nemají na běh události sebemenší vliv. Ještě tak strana může něco dělat, i když daleko méně, než se obvykle myslí, a na povrchu blížících se vln může být její vliv alespoň letmo postřehnutelný. Ale izolované skupiny, které netvoří dostatečně početnou stranu, jsou naprosto bezmocné. Jejich síla je zcela nulová. Představte si vlnu vysokou několik sáhů valící se na břeh, a představte si člověka, který se proti ní postaví se svým členem!

Jestliže se přitom soustředí takové síly, zbývá ti jen jedno: tajfun přežít.

V této situaci se já, anarchista, nacházím. Ale ve velmi podobné situaci jsou v současné době v Rusku dokonce i početné strany.

Zajdu ještě dále: sama strana, která dnes vládne, je ve stejné situaci. Už nevládne, nyní je unášena proudem, který pomáhala vytvořit, ale který je dnes již tisíckrát silnější než strana samotná.

Bývala to přehrada, která držela masu vody. Všichni jsme ji podkopávali. I já jsem na tom měl svůj podíl.

Jedni toužili přivést vodu úzkým kanálem na svůj mlýn. Druzí snili o tom prorazit pomocí proudu vody novou cestu spoutané řece. Nyní se voda nevalí na mlýn – mlýn už odnesla – ani námi předurčeným korytem, protože k protržení hráze došlo nikoli díky našemu usilování, ale díky množství daleko mocnějších příčin, které učinily protržení hráze možným. – A nyní se ptáme: co tedy dělat?

Ucpat hráz? Nesmysl. Je pozdě.

Najít vodě novou cestu není možné. Připravili jsme jí cestu, kterou jsme považovali za tu nejlepší. Ale když došlo k protržení, ukázalo se, že ještě není dostatečně hluboká, není dostatečně připravená, a voda touto cestou nešla. Dere se a valí jinou cestou.

Co tedy dělat?

Zažíváme revoluci, která vůbec nepostupovala těmi cestami, které jsme pro ni připravili, a my jsme neměli čas je dostatečně připravit... Co je tedy potřeba nyní udělat?

Zabránit revoluci? Absurdní! Je příliš pozdě. Revoluce bude postupovat svým vlastním směrem, cestou nejmenšího odporu, bez toho, aby věnovala sebemenší pozornost našim snahám.

Ruská revoluce je v současnosti v následující situaci.

Páchá hrůznosti. Ničí celou zemi. Ve své šílené zuřivosti likviduje lidské životy. Proto je to revoluce a ne nenásilný pokrok, neboť ničí bez ohledu na to, co ničí a kudy se ubírá.

V tuto chvíli nemáme moc ji přeměrovat do jiného koryta. Potrvá to do té doby, než se sama vyčerpá.

A potom?

Potom nezbytně přijde reakce.

Takový je zákon dějin a je snadné pochopit, proč to nemůže být jinak.

Lidé si myslí, že vývoj revoluce dokážeme změnit. To je jen dětská iluze. Revoluce je takovou silou, že její postup měnit nelze.

A nástup reakce je absolutně nevyhnutelný – právě tak, jako následuje po každé vlně zase pokles vodní hladiny, nebo jako v lidské činnosti po období horečnaté aktivity následuje ochabnutí.

Proto jediné, co můžeme dělat, je věnovat veškeré naše úsilí zmenšení zuřivosti a síly nastupující reakce.

V čem by mělo naše úsilí spočívat?

Zmírňovat vášně na jedné i druhé straně? Kdo by nás poslouchal? I kdyby existovali takoví diplomaté, kteří by v této věci dokázali něco udělat, čas pro jejich vystoupení ještě nenastal; ani jedna strana ještě není ochotna jim naslouchat.

Vidím jednu věc; musíme shromáždit lidi, kteří se budou schopni, až se revoluce sama vyčerpá, pustit do konstruktivní práce ve všech stranách. My anarchisté musíme mezi sebou vyzdvihnout jádro poctivých, oddaných, nesobeckých pracovníků. A kdybych byl mladší a mohl se vídat se stovkami lidí – dělal bych to prostě tak, jak se to má dělat, když chceš shromáždit lidi pro společnou věc...

Jestli se takoví „shromažďovatelé“ anarchistů najdou mezi soudruhy, jsem samozřejmě připraven jim pomáhat. Potom bude také

nutno pokračovat v psaní – ovšem daleko více dopisováním a osobními styky než formou tisku.

DOPIS GEORGU BRANDESovi

Dmitrov, 28. dubna 1919

Konečně se naskytla příležitost, abych Vám napsal, a tak ji musím bez meškání využít, ačkoli si nemohu být jistý, zda se k Vám tento dopis dostane.

Oba Vám srdečně děkujeme za bratrský zájem, který jste projevili o dávného přítele, když se začaly šířit zvěsti o mém uvěznění. Na těch zvěstech není asi špetka pravdy, stejně jako na povídačkách o mém zdraví.

Osoba, která Vám snad tento dopis předá, Vám bude vyprávět o poustevnickém životě, který vedeme v našem provinčním městečku: v mém věku již není fyzicky možné účastnit se veřejných událostí během revoluce a na to, abych se jimi zabýval jen tak na oko, nemám povahu. Mínilou zimu jsme strávili v Moskvě a spolu s dalšími spolupracovníky jsme pracovali na návrhu základů federativní republiky. Skupina se ale musela rozejít a já jsem se znovu pustil do práce na etice, se kterou jsem začal před patnácti lety v Anglii.

Jediné, co pro Vás mohu nyní udělat, je poskytnout Vám obecné vylíčení situace v Rusku, o které podle mého názoru na Západě nepanují jasné představy. Možná to objasní analogie.

Prožíváme nyní období podobné tomu, jaké zakoušela Francie během jakobínského revoluce od září 1792 do července 1794, s tím rozdílem, že nyní si proboují svou cestu sociální revoluce.

Diktátorský postoj jakobínů nebyl nikdy správný. Nedokázal vytvořit stabilní organizaci a nevyhnutelně vedl k reakci. Nicméně v červenci 1793 se jakobínům podařilo dosáhnout zrušení feudálních práv, kvůli němuž revoluce v roce 1789 vypukla, a které ani Konstituační, ani Zákonodárné shromáždění nedokázaly dovést do konce. Jakobíni halasně vyhlásili politickou rovnost všech občanů. V průběhu 19. století tak došlo v Evropě k hlubokým proměnám.

Něco podobného se nyní odehrává v Rusku. Bolševici se pracně snaží pomocí diktatury jedné frakce sociálně-demokratické strany zavést společenské vlastnictví půdy, průmyslu a obchodu. Tato změna, kterou hodlají uskutečnit, je základním principem socialismu. Naneštěstí metoda, kterou se pokoušejí v přísně centralizovaném státě prosadit komunismus, připomínající ten Babeufův, a potlačít veškeré konstruktivní snažení lidu, činí úspěch prakticky nemožným. Vyvolalo to u nás vzteklost a zběsilou reakci. Ta se nyní dokonce snaží znovu zorganizovat tak, aby obnovila starý řád, využívajíc k tomu všeobecné vyčerpání, způsobené zaprvé válkou a potom hladem, který jsme v centrálním Rusku zažili, a také naprostý zmatek v oblasti obchodu a výroby – což jsou během tak všeobecné revoluce, prováděné dekrety, věci nevyhnutelné.

Na Západě se mluví o obnovení „pořádku“ prostřednictvím ozbrojené intervence spojenců. Jistě víte, drahý příteli, jaký zločin proti veškerému společenskému pokroku Evropy podle mého názoru znamená postoj těch, kteří se snažili podkopat ruskou schopnost odporu – což prodloužilo válku o rok, pod rouskou mírové dohody nám to přineslo německou okupaci a stálo nás to potoky krve, abychom zabránili dobovačnickému Německu utiskovat jeho imperialistickou holkou celou Evropu. Mé mínění o této věci dobře znáte.

A přesto ze všech svých sil protestují proti jakékoli ozbrojené spojenecké intervenci do ruských záležitostí. Taková intervence by vedla jen k posílení ruského šovinismu. Dovedla by nás zpět k ultranacionalistické monarchii – její náznaky jsou již dobře postřehnutelné – a v širokých masách ruského lidu by vyvolala, dovolte mi to připomenout, nepřátelství vůči západní Evropě, postoj, který by měl ty nejmnohemější následky. Američané to již dobře znají.

Možná věří, že když pomohají admirálu Kolčakovi a generálu Děnikinovi, podporují liberální, republikánskou stranu. Ale i to je omyl. Ať už jsou osobní záměry obou těchto vojevůdců jakékoli, drtivá většina těch, kteří se okolo nich seskupili, má jiné cíle. To, k čemu nás dovedou, bude nevyhnutelný návrat k monarchii, k reakci, k potokům krve.

Ti spojenci, kteří vidí události jasně, by se tedy měli jakékoli ozbrojené intervence vyvarovat. Zvláště pokud si opravdu přejí přijít Rusku na pomoc, najdou mnoho příležitostí jinde.

Ve všech rozsáhlých centrálních a severních oblastech se nám nedostává chleba.

Aby člověk v Moskvě nebo zde v Dmitrovu získal libru černého (režného) chleba – kromě té libry či přesněji čtvrt libry na člověka, kterou vláda vydává za vysokou, i když stále poměrně mírnou cenu

jednoho rublu a šedesáti kopějek za libru (což se kdysi rovnalo čtyřem frankům) –, musí zaplatit 25 až 30 rublů (tedy 62 až 75 franků) za libru, která má 450 gramů. A ani za tuto cenu ho není lehké sehnat! Takže – máme tu hlad se všemi jeho následky. Celá generace chřadne... A je nám upíráno právo nakoupit chléb na Západě! Proč? Snad proto, aby se nám vrátil nějaký Romanovec?

Všude v Rusku nám chybí průmyslové výrobky. Sedlák platí šílené ceny za vidle, sekeru, hrst hřebíků, jehlu, za metr jakékoli látky. Za čtyři kola se železnou obručí na ubohý ruský vůz zaplatí tisíc rublů (což bylo kdysi 2500 franků). Na Ukrajině je situace ještě horší: tam se nedostane zboží za žádnou cenu.

Místo aby hráli roli, kterou zaujalo Rakousko, Prusko a Rusko v roce 1793 ve vztahu k Francii, měli by spojenci odhodit všechny zbraně a pomoci ruskému lidu dostat se z této strašné situace. Nicméně i kdyby chtěli navrátit ruský lid do minulosti a prolili kvůli tomu třeba řeky krve, nikdy by neuspěli.

Spojenci by nám měli pomoci budovat novou budoucnost prostřednictvím konstruktivní organizace nového života, která se už navzdory všemu začíná rýsovat. Neváhejte a přijďte na pomoc našim dětem! Přijďte nám pomoci v nezbytné konstruktivní práci! A za tím účelem nám pošlete nikoli vaše diplomaty a generály, ale chleba, nářadí na jeho získávání, a organizátory, kteří dokázali v průběhu těch hrozných pěti let tak dobře pomáhat spojencům zabránit ekonomickému chaosu a odvrátit barbarskou německou invazi.

Připomínají mi, že bych měl dopis ukončit, beztak je už příliš dlouhý. Udělám to. Bratrsky Vás objímám
Petr Kropotkin

přeložili -BR-, -ČP-

EDIČNÍ KOMENTÁŘ

Chtěli jsme k vydání českého překladu Kropotkinova dopisu připojit stručný odkaz, kdy vznikl a byl zveřejněn. Pátrání po tomto faktu se rozrostlo do následující poznámky.

Kropotkinův „Dopis pracujícím západní Evropy“ má složitou historii. Podle jedné z nejdůležitějších Kropotkinových bibliografií, která je k nahlédnutí na webu (http://oldcancer.narod.ru/bibliogr/PAK_biblio-1980-1.htm), vyšel dopis v letech 1920–1921 nejméně ve čtyřech vydáních. Jednak ve formě osmistránkové brožury vydané (patrně v srpnu) roku 1920 skupinou Groupe de propagande par l'écrit (jako 1. svazek jejich řady Publications) v Robinsonu (část Paříže) pod názvem *Kropotkine aux ouvriers occidentaux*. Zároveň vyšel v červenci 1920 v britském socialistickém listu *The Labour Leader*, není však jasné, pod jakým názvem (v bibliografii je v hranatých závorkách uveden jen francouzský titul *Lettre aux travailleurs de l'Europe Occidentale* (10 juin 1920)“ v pařížském anarchistickém listu *Les Temps Nouveaux*, č. 19, 21. března 1921, spolu s několika dalšími Kropotkinovými texty.

Z těchto prvních čtyř vydání nám byla dostupná dvě. Jednak francouzské vydání v brožure vydané skupinou Groupe de propagande par l'écrit. (Její naskenované stránky se nacházejí na webu amsterodamského IISH, fond č. 1001, Max Nettlau Papers, a. j. 2720.) Text dopisu je v tomto vydání uveden krátkým odstavcem o jeho původu: „Delegáti, vyslaní do Ruska anglickou Labour Party, aby si udělali představu o událostech, které tam probíhají, navštívili 10. června [1920] [Petra Alexejeviče] Kropotkina v Dmitrovu (nedaleko Moskvy), kde přebývá. Když jej požádali, aby něco vzkázal anglickým dělníkům, předal slečně Bonfieldové následující prohlášení.“ Následuje pět stránek s textem dopisu. Identická kopie tohoto vydání je dostupná též v přepisu na webové stránce La Presse Anarchiste. Liší se pouze uvedením zdroje. Tvrdí se zde, že brožura vyšla v edici „Publications de la Révolte et des Temps Nouveaux“, č. 1, srpen 1920. Není ovšem vyloučeno, že se jednalo o dvě různá vydání textu v samostatných edicích.

Dále jsme měli k dispozici vydání ve zprávě delegace britských labouristů z jejich cesty do Ruska, *British Labour Delegation to Russia 1920. Report*. Dopis zde byl publikován jako devátá kapitola na s. 89–92 pod názvem „Kropotkin's Message“ (Kropotkinovo poselství). Text je datován: Dmitrovo, 10. června 1920.

Z novějších vydání jsme měli možnost pracovat se čtyřmi pozdějšími edicemi v anglickém jazyce. K prvnímu knižnímu vydání dopisu došlo

patrně v souboru Rogera N. Baldwina *Kropotkin's Revolutionary Pamphlets*, první vydání New York, Vanguard Press 1927 (podle jiných zdrojů: New York and London, Benjamin Blom 1927), dostupná je reedice v Dover Publications, New York 1970, z níž také citujeme. Zde je dopis publikován pod názvem „The Russian Revolution and the Soviet Government. Letter to the Workers of Western Europe“ (Ruská revoluce a sovětská vláda. Dopis dělníkům západní Evropy) a je uveden značně matoucí poznámkou „Note for ‚The Russian Revolution and the Soviet Government‘“ na s. 251. Doslova zní: „Kropotkinův postoj k sovětské vládě v souvislosti s ruskou revolucí byl vyjádřen pouze v dopisech přátelům a ve dvou veřejných prohlášeních, která zde publikujeme s drobnými vynechávkami nepodstatných částí. *Dopis dělníkům západní Evropy* napsaný počátkem roku 1919 a zasláný Georgu Brandesovi, významnému dánskému kritikovi, vznikl v době, kdy ještě platil válečný komunismus, a pojednává částečně o aspektech, které se až dosud nijak podstatně nezměnily. Byl napsán pro delegaci britské Labour Party roku 1920 a je zahrnutý do jejich zprávy. Memorandum, datované jen několika měsíci před Kropotkinovou smrtí v roce 1921, se týká revoluce v mnohem obecnějším významu. Není dokončené a nemělo by být pokládáno za úplné vyjádření myšlenek, odpovídajících na otázku, kterou inspiruje svým názvem – *Co dělat?* Bylo napsáno jako reakce na opakované výzvy jeho rodiny a přátel, aby vyjádřil svůj názor, co by měli dělat anarchisté v Rusku.“ Z textu je zřejmé, že se jedná o přinejmenším o dva různé texty, Dopis a *Co dělat?*. Ve skutečnosti jde ovšem o texty tři: v první části došlo pravděpodobně k mylnému spojení dvou dopisů. Jednak víceméně soukromého dopisu Georgu Brandesovi z dubna 1919 a otevřeného dopisu dělníkům západní Evropy z června 1920. Oba dopisy byly publikovány v *Les Temps Nouveaux* – dopis G. Brandesovi byl součástí širšího souboru Kropotkinových textů, jak je uvedeno výše; byly také otištěny v ruském překladu v Maximovově sborníku (o tom viz níže) a také ve výboru D. Guérina *Ni dieux, ni maitres* (i o něm bude pojednáno níže). V samotné edici dopisu v Baldwinově výboru je v záhlaví (s. 252) uvedeno datum 28. dubna 1919 a v poznámce pod čarou toto: „Publikován poprvé v angličtině v *Labour Leader* 22. července 1920, později v *Temps Nouveaux*, z nichž byl pro toto vydání přeložen.“ Z toho tedy, zdá se, vyplývá, že původní anglické vydání Baldwin neměl k dispozici. V porovnání s francouzským originálem, z něhož vychází, je vynecháno několik krátkých pasáží a celý odstavec (třetí od konce) o mezinárodním postavení Ruska v současné situaci. Zároveň je k textu dopisu plynule připojeno zmíněné nedokončené memorandum *Co dělat?* (s. 256–259). Také tento text je poznamenán četnými výpustkami, alespoň ve srovnání s vydáním ruského originálu (viz níže; francouzské vydání nemáme k dispozici).

Další verze dopisu, kterou máme k dispozici, je ruské vydání ve sborníku Grigorije Maximova (Maximoff), *P. A. Kropotkin i jeho učenie*, vydala Federace ruských anarchokomunistických skupin USA a Kanady, Chicago 1931. Zde se nacházejí jasně vyznačené všechny tři texty, Dopis G. Brandesovi, Dopis západoevropským pracujícím a stať *Co dělat?*. Dopis G. Brandesovi je zde přeložen z francouzského vydání v *Les Temps Nouveaux*, Dopis západoevropským pracujícím z anglického vydání v Baldwinových *Kropotkin's Revolutionary Pamphlets*. I Maximov se ale s politováním pozastavuje nad tím, že „vydavatelé *Pamfletů* považovali z nějakého důvodu za nutné tisknout tento dopis nikoli podle vydání v *The Labour Leader*, ale přeložit francouzský text, otištěný v *Les Temps Nouveaux*“. Pokud jde o text *Co dělat?*, k němu se u Maximova nachází následující komentář: „Kropotkin o ruské revoluci – ačkoli byl tento dokument již publikován v časopise *Rabočij Put'* (orgán ruských anarchosyndikalistů, č. 5, červenec 1923, vyd. Výbor pro podporu anarchosyndikalismu při Mezinárodním sdružení pracujících, Berlín), dospěli jsme s ohledem na velký význam tohoto dokumentu a nedostupnost výtisků *Rabočij Puti* k rozhodnutí otiisknout jej znovu v našem sborníku a změnili jsme jeho název. Redakce *Rabočij Puti* doprovodila vydání tohoto dokumentu poznámkou jeho dcery, Alexandry Petrovny Kropotkinové: ‚Alexandra Petrovna, dcera P. A. Kropotkina, nám zaslala k otištění jeho v ruském tisku dosud nepublikovaný příspěvek o významu ruské revoluce. Píše k tomu následující: S jistým váháním jsem se rozhodla nechat publikovat následující úryvek. Obávám se, že by mohl být považován za pesimistický. Revoluce se neukazují být výsledkem jakéhosi usilování o destrukci nebo snahy o rychlou změnu ze strany takzvaných revolucionářů, ale ukazují se být neodvratným následkem apatie těch, co věří v evoluci. Ti, kteří to nechápou, najdou v náčrtku mého otce důkaz o ‚hrůzách‘ revoluce. Jelikož pokrok je k těm, kdo »v pesimismu nacházejí uspokojení«, nelitostný, není třeba se ničeho obávat, ať už se tito lidé v tom úryvku najdou či nikoli. / Bylo to v Dmitrově večer 23. listopadu 1920. Otec pozval mne a mou matku, abychom si poslechy, co napsal. Byl velmi vzrušený a hlas se mu třásl. Písmo originálu – vždy tenké, pravidelné a úhledné – bylo na první stránce téměř nečitelné; celý rukopis byl napsán v záchtavu nadšením. Ze všech tragédií, které jsem prožila v průběhu těch tří let – let

plných lidského strádání, spíše duševního než fyzického – byl jednou z nejhlubších z těchto tragédií boj za schopnost trpět. Tuto tragédii, jak jsem se dohadovala, prožíval ve svých myšlenkách můj otec, když sledoval ohromný pohyb koloběhu dějin. Jeho hluboká a aktivní láska k celému lidstvu způsobovala, že pro něj bylo krajně bolestivé prožívat utrpení druhých, jemuž nebylo v jeho silách ani ulehčit, ani předcházet. Nezvrátlost revolučního vývoje, směřujícího již od prvních kroků po špatné cestě a vedoucího jen k porážce a k reakci, byla pro jeho strážlivý rozum tragickou zkouškou. / V tomto úryvku je nicméně mnoho poučného – a nejen pro ty, kdo se již o anarchismus zajímají a mají o něm nějaké vědomosti, ale i pro všechny ty, v jejichž myslích vyvolává zájem o ruskou revoluci nevyčerpatelnou řadu otázek a problémů. / Je jasné, že následující příspěvek nebyl určen k publikování. Odpovídá na některé položené otázky a je pouhým náčrtem, který můj otec napsal pro mne a pro mou matku.“

Dalším anglickým vydáním, které máme k dispozici je překlad výboru anarchistických textů od Daniela Guérina *No Gods, No Masters* (fr. originál 1980, úplné vydání v angličtině AK Press, Oakland 2005). Toto vydání obsahuje Dopis Georgu Brandesovi a Dopis pracujícím západní Evropy (pod titulem „Jak by neměl být zaváděn komunismus“). Vydání je ovšem skoupé na edičních údajích, u Dopisu G. Brandesovi je uvedeno pouze 1919 a u Dopisu pracujícím datace 28. dubna 1919. Textace překladu se liší od Baldwinova, zachováva odstavec jako francouzské vydání a obsahuje také pasáže v Baldwinově vydání vypuštěné. Liší se ovšem značně od původního anglického textu, jde tedy pravděpodobně jen o pečlivější překlad francouzského znění, který provedl Paul Sharkey.

Třetí dostupná edice v angličtině je výbor z Kropotkinových prací, který sestavil Marshall Shatz a který vyšel pod titulem Peter Kropotkin, *The Conquest of Bread and Other Writings* v roce 1995 v nakladatelství Cambridge University Press. V závěrečném oddíle, nadepsaném „Kropotkin o ruské revoluci“, jsou vydány mimo jiné Dopis dělníkům západní Evropy (ovšem pod odlišným titulem „Message to the Workers of the Western World“, tedy „Poselství pracujícím Západu“) a text *Co dělat?*, ovšem rovněž se změněným názvem („What Is to Be Done?“ tady „Co musíme učinit?“). Na počátku oddílu uvádí Shatz ediční komentář: „Poselství pracujícím západu“ bylo předáno členům delegace britské Labour Party, která přijela [Kropotkina] navštívit 10. června 1920. Přetiskujeme z *The Labour Leader*, vydání 22. července 1920. [...] „Co musíme učinit?“, datováno 23. listopadu 1920, bylo publikováno v Berlíně v roce 1923. Zde přetiskujeme poněkud zkrácený překlad, který se nalézá pod titulem „Co dělat?“ ve vydání Rogera N. Baldwina *Kropotkin's Revolutionary Pamphlets*, New York and London, Benjamin Blom 1927, s. 256–259.“ Zde tedy máme pravděpodobně k dispozici přetisk prvního časopiseckého vydání Dopisu pracujícím západní Evropy z roku 1920. Text se každopádně shoduje (až na nepatrné odchylky) s nám dostupným původním vydáním anglického znění ve Zprávě delegace britských labouristů v Rusku, 1920 (viz výše) a podstatně se liší od vydání Baldwinova i od překladu Paula Sharkeyho v Guerinově výboru.

Původní anglická verze textu z *The Labour Leader* z roku 1920 (tedy text shodný z verzí ze Shatzova výboru) byla znovu otištěna ještě v antologii Iana McKaye *Peter Kropotkin, Direct Struggle Against Capital*, AK Press, Edinburgh – Oakland – Baltimore 2014.

Shrnuto: za základní text „Dopisu pracujícím západní Evropy“ lze tedy pokládat původní vydání ve zprávě delegace britských labouristů z jejich cesty do Ruska, *British Labour Delegation to Russia 1920. Report*, případně přetisk původního anglického vydání ze Shatzova výboru *The Conquest of Bread and Other Writings*. Dopis byl napsán 10. června 1920 pro delegaci britské Labour Party, která Kropotkina v Dmitrovu navštívila. Náš překlad vychází z edice Rogera N. Baldwina *Kropotkin's Revolutionary Pamphlets*, text je opraven a doplněn podle jeho zdroje, francouzského vydání *Kropotkine aux ouvriers occidentaux*.

Datum 28. dubna 1919 je datace jiného dopisu, dopisu Georgu Brandesovi, který vyšel původně v *Les Temps Nouveaux*, č. 19, 21. března 1921. Přeložili jsme jej podle vydání ve výboru D. Guérina *No Gods, No Masters* s přihlédnutím k ruskému překladu v Maximovově sborníku (francouzský text jsme neměli k dispozici). Třetí text, „Co dělat?“, vznikl pro soukromé potřeby 23. listopadu 1920; poprvé byl otištěn v *Les Temps Nouveaux*, č. 19, 21. března 1921, společně s oběma dopisy. Ruský originál byl poprvé vydán v časopise *Rabočij Put'* v roce 1923. Pro naše vydání byl přeložen podle Baldwinova anglického překladu, včetně vynechaných pasáží. Ty jsme doplnili podle ruského vydání v Maximovově sborníku. Celý oddíl „Kropotkin o ruské revoluci“ z výboru M. Shatze *The Conquest of Bread and Other Writings* – tedy Dopis pracujícím západní Evropy (zde s titulem Poselství pracujícím Západu), dva dopisy Kropotkina V. I. Leninovi a text *Co dělat?* (pod titulem *Co musíme učinit*) – vyšel česky: *Svobodná práce*, č. 16, 1999, s. 56–59. Překlad PW. (-CP-)

DVA NEZNÁMÉ DOPISY

PETR KROPOTKIN

DOPIS S. L. MILNEROVI

Dmitrov, 6. února 1919

Velevážený Semjone Lvoviči,
učinil jste mi jménem sovětské vlády následující návrh:

Podstoupím na 5 let práva k vydávání mých prací soudruhu I. D. Sytinovi a Ústřednímu výboru s tím, že v prvních třech letech bude vydáno 12 svazků mého díla. Tři z nich už vyšly – kvůli nedostatku papíru v nevelkém počtu výtisků. Čtvrtý díl je v sazbě.

Nyní mi sovětská vláda nabízí následující podmínky: Ústřední výkonný výbor (II. II. K.) vydá 4 svazky mých spisů: *Zápisky revolucionáře, Velká francouzská revoluce, Pole, továrny a dílny a Vzájemná pomoc*, v nákladu 60 000 výtisků u každé z nich a rozhodně si přeje vyplatit mi za ně autorský honorář. – Případně by bylo možné vydat tyto čtyři svazky pod hlavičkou Výboru památky Věry Michajlovny Veličkinové.

Ačkoli plně připouštím, že záměry tohoto návrhu jsou skvělé, nemohu ho přijmout.

Přijmout ho by znamenalo uznat, že když se vláda ustanoví jako jediné vydavatelství pro celý národ, postupuje správně. Ovšem uskutečnění této zásady by znamenalo, že bude v Rusku potlačen jakýkoli rozvoj myšlenek kromě těch, které zastává vláda.

A to již nemluvím o tom, že kromě zmíněných čtyř svazků existují i jiná má díla, která ve své kritice státního socialismu nebudou programu sovětské vlády vyhovovat, a proto nebudou ani vydána. Ale to je otázka soukromá. Ovšem uznáním onoho základního principu by šlo o vážnou věc, a to nemohu v žádném případě připustit. Znamenalo by to, že v socialistickém státě, kde jsou knižtisk a vydavatelská činnost znárodněny, se nedovoluje vyjadřovat tiskem myšlenky – nejen takové, které jsou stávající vládě nepřátelské a vyzývají k aktivnímu odporu proti ní, ale dokonce ani ty, které s vládou pouze *nesouhlasí*, pokud jde o její principy a způsoby jejich uskutečňování v praxi.

A znamenalo by to zřeknout se všeho, co vybojovaly tři předcházející revoluce 16., 17. a 18. století v Holandsku, Anglii a Francii, které umožnily myšlenkový pokrok v celé Evropě, položily základy ke svržení idolů náboženství i moci a připravily právě tu proletářskou revoluci, za jejíhož garanta a vůdce se sovětská vláda považuje.

Když v roce 1878 švýcarská vláda na základě požadavků Německa a Itálie vyzvala všechny tiskárny, aby odmítaly tisknout náš anarchistický list *Le Révolté*, a všechny tiskárny, na které jsem se obrátil, mi odpověděly, že si nemohou dovolit tuto výzvu neuposlechnout, protože jinak by přišly o pro ně naprosto nezbytné státní zakázky, našli jsme jinou možnost, jak vydávání našich novin obnovit – koupili jsme za 2000 franků malou tiskárnu, zaplatili jsme jí na splátky díky *dělnickému předplatnému* a sami jsme v ní pracovali (naše noviny potom mohly vycházet až do roku 1914). Díky těmto a podobným novinám, které vznikaly v jiných zemích, jsme mohli v dělnické třídě zformovat směr známý dnes jako anarchismus.

A to není vše. Když jsme se později já a moji přátelé ocitli ve francouzských věznicích, naše knihy po celou dobu nacházely své nakladatele.

V Rusku se ale sovětská republika snaží, jak se zdá, zlikvidovat dokonce i tuto možnost.

Kdybych přijal váš výše uvedený návrh, znamenalo by to můj morální souhlas s tím, aby celá země klesla na úroveň otrockého mlčení, které považují za zhoubné nejen pro rozvoj myšlení a života obecně, *ale i pro samotnou ruskou revoluci.*

Až do devadesátých let 20. století ležela část Kropotkinovy korespondence ze sklonku života zavřena v archivu. Hned, jak to bylo možné, ji ke zveřejnění připravila Kropotkinova biografka Natálie Pirumová. Jenže ji publikovala v originále – v ruštině, a nejspíš proto ji anglofonní anarchističtí badatelé dosud pomíjejí...

Likvidace jakékoli svobodné iniciativy ve veškerém hospodářském i politickém životě země, a dokonce i ve vyjadřování myšlenek, povede nevyhnutelně a fatálně ne-li k úplné restauraci předrevolučního režimu, tedy jistě k zlověstné a hluboké reakci, jež bude trvat několik desetiletí.

Mou povinností je to představitelům sovětské republiky říci a nikoli jim pomáhat v podrobování myšlení, jež má nevyhnutelně osudové následky, které se již začínají projevovat.

P. Kropotkin

Dopis obsahuje tři přípisky:

Na horním okraji prvního listu je Kropotkinova poznámka: „Dopis S. L. Milnerovi v odpovědi na návrh V. I. Lenina, který mi byl doručen, na vydání některých mých prací Ústředním výkonným výborem (II. II. K.)“

Na okraji prvního listu po straně je přípisek sotva čitelným Kropotkinovým písmem: „(tedy rozhodně nesouhlasím, abych jim je poskytl, jako jsem to udělal s některými anarchisty. Dělejte, jak chcete; neschvaluji to, ale nebudu do toho samozřejmě zasahovat. Ústřední výkonný výbor (II. II. K.) nabízí horší honorář než Sytin, to znamená jeden rubl za výtisk.“

Na čtvrtém listu je Kropotkinovou rukou přípisek:

„Dopis, který jsem zaslal S. L. Milnerovi, byl předán Leninovi a Bonč-Brujevičovi, kteří podali onen návrh.“

DOPIS ALEXANDRU ŠAPIROVI (ROK 1920)

Milý Saňo,
děkuji ti, že jsi dovolil svým dětem, aby k nám přijeli. Jen to počasí bylo zamračené a studené. Vaše Lenočka je kouzelná.

– Prosiš mne, abych napsal stať do *Ročenky*. Můj milý – cítím, že už tu dlouho nebudu. Mám špatné srdce – je to zjevně horší než před rokem – a to mi ustavičně připomíná, že musím dokončit rozdělanou práci na *Etice*. Ta je také potřeba. Blíží se to, co se stalo s Elišéem, se Spencerem a mnoha dalšími, s jejich posledními pracemi. To znamená, že se nemůžu rozptylovat.

– A potom, uvažoval jsem o těch dvou tématech, která jsi mi navrhl, ať už o nich bude psát kdokoli. O „Anarchismu a rolnictvu“ může psát jen ten, kdo s rolníky žije a pracuje: jinak půjde jen o obecnost, kterých už máme dost.

A na druhou otázku – „Je možné sjednotit anarchisty všech směrů v Rusku?“, je nutné odpovědět přímo: *ne!* Není to ani žádoucí, ani možné!

Stali jsme se anarchisty právě proto, že považujeme za nutné uvést v život *své* názory, že se nezbavujeme vlastní individuality a zůstáváme sami sebou: jinak bychom byli už dávno pohlceni spikleneckým blankismem.

Jestliže se nám, staříkům, podařilo v 70. a 80. letech vytvořit anarchistický *směr*, pak jen proto, abychom si zachovali osobitost vzhledem k podobným socialistickým stranám a různým poloblankistickým a polonečajevským odnožím. Žili jsme mezi nimi a drželi jsme si svoji linii.

Jestliže věříme v pravdivost svých základních principů, musíme věřit v to, že až aktivně vstoupí do života, *buď se náš směr táhnout mezi jinými směry jako červená nit a bude působit blahodárně, ba možná bude dokonce i vzkvétat.*

Proto jsme s ostatními revolučními socialistickými stranami udržovali soudružské vztahy. I když jsme se například s narodovci nebo s francouzskými blankisty neshodli, neškodili jsme jim polemikami. Neškodili jsme ani sociálním demokratům, pokud oni neško-

dili revolucionářům. Ale k nějakému sjednocení (i když po tom někteří z nás volali) nikdy nedošlo a nikdy dojít nemohlo. Cožpak ses o tom ještě nepřesvědčil z našich smutných zkušeností? – Vezmi si jen, jak se z „ex-“ staly čiré „a-proprie“!

- O výběru předpokládaných spolupracovníků *Ročenky* mi tvůř oběžník nic neříká. Ale podle toho, co říká Táňa, z toho různorodého shluku sotva vzejde nějaké sjednocení. Jenom zmatete mládež. Ostatně, *eklekticismus nikdy nic nevytvořil – ani v anarchismu, ani v Cousinsově filozofii*. V 80. letech vedl k Serrauxové a Andrieuxové *Révolution sociale*, a v Rusku k nedávnému sjezdu Ruské anarchistické mládeže, tedy k chaosu.

Často přemýšlím o tom, co kdyby v květnu 1914, když už bylo možné předvídat, že neodvratná válka povede k vážným událostem – kdyby se tehdy u nás shromáždila malá, ale pevně spojená skupina ruských anarchosyndikalistů, nerozdělená názory na válku, a vydávala by časopis, i když jen měsíčník, naše ruská mládež, nehledě dokonce ani na úspěchy bolševické revoluce, by se už tehdy začala sjednocovat okolo tohoto časopisu pro nadcházející práci, která před námi stála.

Po neúspěchu státního socialismu stojí před pracujícími, a spolu s nimi i před námi, velká, důkladná a těžká práce. Bude nutné ji vést všemi způsoby: zpočátku možná nastoupí skrytá reakce, dokonce i ilegální, podzemní, ale potom tu bude široký prostor pro seriózní vypracování anarchistického ideálu: *20. století ho bude muset vypracovat ve vztahu ke všem otřesům společenského života a začít ho používat – výměnou za neúspěšný ideál sociální demokracie, vytvořený ve století devatenáctém jako směs Babeufa, Pecqueura, Cabeta a jejich německých následovníků a plagiátorů*.

Podle všeho budeš mít tuto práci na starosti zvláště ty sám. Ale je potřeba ji začít s novými spolupracovníky. S našimi současnými kádry intelektuálů, kteří všichni už mají své oblíbené názory, nic nena-děláme ani my, ani nikdo jiný.

Vypracování anarchistického životního ideálu, ve všech jeho souvislostech s výrobou, spotřebou, zbožní směnou a vzděláváním, může a musí být uskutečněno jedině v těsné spolupráci s dělnickým prostředím. Právě čtu korektury knihy *Dobývání chleba* a celou dobu přemýšlím: Vždyť jsou to myšlenky Jurské federace, francouzských, belgických a španělských dělníků! – promyšlené, navzájem propojené? ano! vštípené obecnou ideou anarchie? Jistěže! Jen proměněné v jejich myslích vlivem *skutečného života*. Nebo si vezmi příspěvek francouzského dělníka na Lyonském kongresu... nemohu si teď vzpomenout na jeho jméno [jde o vystoupení Baliveta na kongresu francouzské sekce I. internacionály]... od něhož Lagardelle odvozuje rodokmen syndikalismu. Vždyť to jsem napsal... já! v Ženevě. Ale byla v tom tak věrně vyjádřena myšlenka anarchismu, jak se utvářela v myslích lidí, pracujících ve výrobě, v dělnickém prostředí, že jde o skutečný projev myšlení dělníků. Totéž jsem učinil v New Yorku v roce 1897 v závěrečné přednášce dělnickým odborovým svazům, kdy jsem rozvíjel myšlenku Eugena Debse o státu-komuně.

Anebo si vezmi Pougeta, jeho *Comment nous feront la Révolution* [Jak uskutečníme revoluci]. Opět je to dělnická myšlenka – zde již syndikalistická (nikoli však výhradně) –, myšlenka předních dělníků, věrně vyložená intelektuálem.

Nyní je tedy třeba, aby i anarchisté vyložili, jak se *anarchistická myšlenka* přetvoří v hlavách pracujících po dnešní neúspěšné politice sociální revoluce na principech státního kolektivismu.

To je možné udělat jen v těsné spolupráci s dělníky. Nelze začít s kroužkem intelektuálů-anarchistů – Bože chraň! –, svou samolibostí nakazí i dělníky, ale s dvěma třemi dělníky, v docela těsném svazku a v plné domluvě s nimi. A nemělo by se začínat ani s „literaturou“, i té je třeba se ještě zdržet, ale s upřímnými a důvěrnými rozhovory. A když se domluvíme, musíme se semknout. Musíme, **samo-zřejmě**, hledat stejně smýšlející intelektuály. Ale něco hledat je třeba mezi těmi, kteří, každý jednotlivě, už vystoupili, *mimo spojení se vše-obecnou dělnickou masou*, se svým „Specific cine“ [konkrétním filmem]. Možná, že potom pomůžou, ale jen tehdy, když už vzniknou nové dělnické a pracovní skupiny (včetně některých rolnických družstev, s nimiž jsem se setkal, tedy i z rolníků).

Spolu s tím jsou pochopitelně potřeba také noviny, reagující na současné události (až to bude možné) a široce informující o tom, co se děje na Západě.

Obzvláště bych si přál, aby se tak tři čtyři z nás pravidelně setkávali se zahraničními přáteli a syndikalisty a ve spolupráci s nimi vypracovali společný program, a s ním se potom pustili do organizační práce v Rusku.

S cílem a jasnou představou o velkoleposti tohoto úkolu: založit anarchistickou, rolnicko-dělnickou Internacionálu se stejně širokými cíli, na základě každodenního boje proti kapitálu, takovou, jakou začali tvořit naši předchůdci v šedesátých letech z rozmanitých prvků, jež přežily porážku z roku 1848, a z radikálů, kteří se zrodili z jeho vlivu.

Když budeš moci, přijed' na dva, na tři dny, popovídáme si o tom všem s čistou hlavou.

Zatím tě pevně objímám.

P. Kropotkin

Ediční komentář

Oba Kropotkinovy dopisy byly poprvé publikovány v roce 1991 v jedenáctém čísle časopisu *Вопросы философии*. V rubrice „Filozofický archiv“ vyšel tehdy úvodní článek Natálie Pirumovové „Humanismus a revoluce Petra Kropotkina“, který uváděl soubor Kropotkinových textů ze závěrečné fáze jeho života, jež nemohly být do té doby v Sovětském svazu publikovány, protože vyjadřovaly jeho silně kritický postoj k nastupujícímu bolševickému režimu. Edice obsahuje „Dopis pracujícím západní Evropy“, jehož český překlad je otištěn v tomto čísle *Existence* na jiném místě, dále rukopisy dvou nedokončených Kropotkinových článků o tehdejší situaci v Rusku („O současných událostech“ a „Dnešní situace v Rusku“), ustavující dokumenty Ligy federalistů z roku 1918, na jejichž koncipování se Kropotkin významnou měrou podílel, a nakonec čtyři dopisy – kromě těchto dvou, jejichž překlad zde publikujeme, ještě jeden delší dopis Semjonu Lvoviči Milnerovi a jeden dopis Sergeji Petroviči Turinovi. Dopis Alexandru Šapirovi byl současně otištěn ještě v jiném korpusu Kropotkinových listů – jednalo se o edici С. Ф. Ударцев: „Письма П. А. Кропоткина М. И. Голдсмит, А. А. Боровому и А. Шапиро“ (Dopisy P. A. Kropotkina M. I. Goldsmithové, A. A. Borovému a A. Šapirovi), která vyšla ve sborníku Н. М. Пирумова у др. (ред.), *Труды комиссии по научному наследию П. А. Кропоткина*, Москва 1992, svazek I, s. 175–195.

Přeložil a edičním komentářem doplnil -ČP-

V DOBÁCH, KDY PYŠNÁ PROSTŘEDNOST DUSÍ KAŽDOU INTELEGENCI, KTERÁ SE NEKLANÍ JEJÍM VELEKNĚŽÍM, KDY JE ZÁKONEM FALEŠNÁ MRAVNOST „PROSTŘEDNÍ GESTY“ A KDY VÍTEZNĚ PANUJE NÍZKOST – V TAKOVÝCH DOBÁCH SE STÁVÁ REVOLUCE POTŘEBOU.

P. A. KROPOTKIN

HUGO SONNENSCHNEIN A KROPOTKINŮV DOPIS

Francouzský anarchistický týdeník *Le Libéraire* (3. ročník, č. 131) uveřejnil 22. července 1921 na titulní straně následující text:

KROPOTKINŮV DOPIS (UNE LETTRE DE KROPOTKINE)

Ve svém sídle nedaleko Moskvy přijímá Kropotkin návštěvy mnoha delegací. Často bývá oklamán, pokud jde o jejich postoje, a mnozí, kteří jsou pouhými socialisty, si před ním navlékají masku anarchistů.

Jeden z nich, Čechoslovák Hugo Sonnenschein, obdržel od velkého anarchistického teoretika několik následujících řádek, které měl doručit a dát na vědomí revolucionářům své země. Byl to jeden z těch, kteří Kropotkina podvedli, pokud jde o jejich smýšlení; byl to bolševik, a jelikož dopis autora *Paměti revolucionářových* a mnoha dalších obdivuhodných knih nijak neoplyvá chválou bolševického režimu, více než šest měsíců dopis zdržoval.

Dozvěděli jsme se o něm až před několika dny. Publikujeme ho s nadějí, že si ho všichni naši soudruzi s radostí a prospěchem přečtou.

Kamarádi a přátelé, minulá válka prokázala mimo jakékoli pochybnosti, že v naší současné společnosti je naprostým šílěním doufat v příchod dne, kdy se války stanou nemožnými, dokud i nadále přetrvává dnešní vykořisťování práce kapitálem a národů zaostalejších národů průmyslově vyspělejšími. Dokud bude i nadále přetrvávat toto vykořisťování, budou i války devastovat lidstvo a brzdit jeho vývoj. Čtyřletá válka (kteřá ostatně stále trvá), znovu potvrdila, co socialisté všeho druhu neustále opakují: „Dokud si bude kapitál kupovat pracovní sílu a obohacovat jedny na úkor práce druhých, budou existovat vnitřní války. A co platí pro jeden národ, platí i pro společenství národů. Národ, který předstihne druhé národy ve svém ekonomickém rozvoji (nebo si jen bude myslet, že je předstihl), se bude nevyhnutelně snažit obohatit na jejich úkor silou svých zbraní.“

Za těchto podmínek se války budou opakovat a jejich povaha, jak jsme právě viděli, bude pro budoucí generace čím dál zběsilejší, čím dál odpornější a čím dál katastrofálnější. Za této situace se nutnost hluboké přestavby společnosti na nových základech – to znamená sociální revoluce – stává čím dál tím zjevnější. Už si toho začíná všimnout i sama buržoazie. A právě proto je absolutně nezbytné, aby ti, kteří mají největší zájem na této obnově, mezi sebou důkladně prodiskutovali základní obrysy této změny ve struktuře společnosti, o jejíž uskutečnění jde.

Až dosud se pracující jen málo zajímali o tento druh diskusí. Nevěřili v možnost blízké sociální revoluce. Nyní však musí vidět, že se mýlili. Sám život a především válka si tuto obnovu vynutily. Sociální revoluce buší na naše brány. Na druhé straně, jak jste se jistě již dolechli od vašich delegátů, vyslaných do Ruska, pokus o jakobínskou sociální revoluci, který se u nás již tři roky odehrává v grandiózním měřítku, nepřinesl výsledky, v jejichž dosažení jsme doufali.

Tento neúspěch se vysvětluje válkou, která ještě stále trvá. Příčina je však mnohem hlubší.

Říjnová revoluce roku 1917 se pokusila zavést v Rusku smíšený režim autoritářského, silně centralizovaného komunismu Babeufova

Půl roku před svou smrtí adresoval Kropotkin jeden ze svých dopisů pracujícím v Československu. Posel ho ale nedoručil, jak měl, ohrozil by tak totiž pověst bolševiků, k nimž se sám přidal.

typu, spolu se stejně centralizovaným kolektivismem Pecqueurova ražení, v Evropě již čtyřicet let zlidovělým pod označením marxismus. Ale tento pokus – musíme si to přiznat – rozhodně nepřinesl výsledky, v jejichž dosažení jsme doufali.

Pokus nastolit značně centralizovanou moc, prosazující komunistickou revoluci pomocí dekretů a armády úředníků – tento pokus neuspěl. Tuto správu nahlořádávají obvyklé neřesti každého centralistického státu, masa lidí je od práce na obnově odtržena, a místo aby diktátorské pravomoci komunistických úředníků tyto potíže zmírňovaly, jen je ještě zhoršují.

Je tedy naprosto jasné, že když pracující střední a západní Evropy, a především příslušníci latinských národů, poznali výsledky revoluce v Rusku, hledali pokud možno účinnější prostředky jak svých cílů dosáhnout. Již v První internacionále, když studovali „veřejné služby v budoucí společnosti“, hledali řešení sociálního problému v zespolečnění výroby a směny, ale chtěli k tomu dospět nikoli pomocí centralizovaného státu, nýbrž pomocí federace svobodných komun, decentralizací výroby a směny, a povzbuzením místní iniciativy skupin výrobců a spotřebitelů. Zkrátka, studovali otázku, jak vybudovat novou společnost nikoli na základě centrálního uspořádání, ale postupně, od jednoduchého ke složitějšímu, přičemž lokální a individuální iniciativě je třeba vždy dávat přednost, a ne ji ubíjet armádou funkcionářů, kteří vykonávají, jak nejlépe umí, vůli centra.

Zkušenost získaná v Rusku potvrdila nutnost rozvíjet tyto tendence k autonomii a federalismu a právě tímto směrem nepochybně zamíří snahy pracujících, jakmile důkladně prozkoumají velké a obtížné otázky, které před každou revolucí vyvstanou, jak jsme to učinili v první federalistické Internacionále.

Bratři a přátelé v západní Evropě, dějiny přisoudily vaší generaci ohromný úkol. Je na vás, abyste začali s uskutečňováním principů socialismu a našli pro to praktické formy. A právě na vás dopadá úkol vybudovat nové formy společnosti, kde zmizí vykořisťování člověka člověkem, stejně jako třídy, a současně také společnosti, kde se namísto centralizace, která nám přináší útlak a války, rozvinou tisíce center života a konstruktivních sil ve svobodných odborech a nezávislých komunách.

Historie nás posouvá tímto směrem.

Takže, dejme se směle do díla!

Rozlučme se s dvěma předsudky, o dobrodiní Kapitálu a o prozřetelnosti Státu! A v našich skupinách a výborech, v našich syndikátech a komunách hledejme nezbytné prvky pro vybudování nové společnosti, společnosti práce a svobody, osvobozené od kapitálu, státu a kultu autority.

Moskva, srpen 1920.

Petr Kropotkin

HISTORIE DOPISU DĚLNICTVU V ČESKOSLOVENSKU

Dopis byl podle vyjádření Václava Tomka (*Český anarchismus a jeho publicistika*) o měsíc později otištěn i německy v týdeníku Federace komunistických anarchistů Německa (Föderation kommunistischer Anarchisten Deutschlands). Doplňme také, že nedávno byl přeložen

i do angličtiny Robertem Grahamem; překlad je dostupný na jeho webu¹.

Kolem tohoto dopisu se nejen díky úvodnímu odstavci z *Le Liberaire* vynořilo mnoho mýtů a spekulací. Pokusíme se ve stručnosti rekonstruovat pozadí jeho vzniku.

Hugo Sonnenschein patřil spolu s S. K. Neumannem po roce 1918 k vedoucím představitelům Svazu komunistických skupin, jedné z následnických „organizací“ (jednalo se spíše o volné sdružení, nikoli o pevnou formální organizaci) České anarchistické federace. Publikacním orgánem Svazu byl týdeník *Červen*, který v čísle 18 z 15. července 1920 uveřejnil na s. 215 tuto krátkou zprávu: „Na sjezd III. Internacionály do Moskvy odjeli členové prozatímní Ústřední rady komunistických skupin soudr. Hugo Sonnenschein a soudr. Helena Malířová, kandidátka do Nár. shromáždění za stranu soc. dem. Byli pověřeni, aby soudruhy Kamila Zemana (Ivana Olbrachta) a dra Em. Vajtauera informovali o pokroku komunistického hnutí u nás a společně s nimi vypracovali pro III. Internacionálu memorandum o poměrech v Českosl. republice a vyžádali si od exekutivy III. Internacionály další směrnic.“

Druhý kongres III. Internacionály se konal v Petrohradě 17. července a v Moskvě od 19. července do 7. srpna 1920. Bezprostředně poté následovalo v Moskvě ještě zasedání Exekutivy III. Internacionály. V seznamu delegátů z Československa figurují jen Ivan Olbracht a Hugo Sonnenschein, ten ovšem pouze jako pozorovatel, bez hlasovacího práva. O Sonnenscheinově činnosti v Moskvě máme dvě zprávy: jednak jeho dopis z 13. srpna 1920 k Exektivě III. Internacionály se žádostí o finanční podporu Svazu komunistických skupin, zejména jeho tiskového orgánu *Června* (otištěno jako příloha v knize K. McDermotta a J. Agnewa *Kominternu*, NLN, Praha 2011, s. 293–294), a potom Sonnenscheinovo vlastní vyličení jeho vystoupení na zasedání Exekutivy 17. srpna 1920. Sonnenschein zde přednesl návrh Svazu komunistických skupin na okamžité založení Komunistické strany Československa a zároveň kritiku postupu marxistické frakce české sociální demokracie, usilující o totéž. Celá Sonnenscheinova zpráva je otištěna v *Červnu* v číslech 35, 36 a 38 (11. a 18. listopadu a 2. prosince 1920); vystoupení na zasedání Exekutivy III. Internacionály popisuje v č. 36 na s. 423–426.

Jistou pozornost tisku vzbudila i cesta delegátů zpět z Moskvy do Prahy. Čerstvě založený deník *Rudé právo* z 30. září 1920 informuje o tom, že „soudružka Helena Malířová zároveň se členy iniciativních komunistických skupin Hugem Sonnenscheinem a drem Em. Vajtauerem byli zatčeni ve Vardö. Toto město leží v severním Norsku... Helena Malířová, H. Sonnenschein a dr. Vajtauer se vraceli touto cestou z Ruska, kde se účastnili sjezdu Internacionály, do Čech. Byli patrně poznáni jako komunisté a zatčeni.“ Zprávu opakuje i *Červen* v č. 31 ze 14. října. Věc se po nějaké době vyřešila, protože *Rudé právo* 24. října informovalo, že „včerejšího dne přibyli do Prahy soudr. Malířová, soudr. Sonnenschein a Vajtauer“.

Z výše zmíněné Sonnenscheinovy souhrnné zprávy o cestě do Moskvy je pro nás nejzajímavější pasáž z *Června* č. 35 z 11. listopadu, kde se na s. 411–412 píše: „Také pan Beneš, než odejde, měl by, když tak miluje mír, vzít si k srdci slova Petra Kropotkina, která tento poctivý revolucionář dal mi při odchodu z Moskvy pro českoslov. lid a pro presidenta této republiky: ‚Řekněte, pravil, českoslov. pracujícím lidu, jež miluji, a Masarykovi, prvnímu presidentu Československa, jež jsem tu v roce 1917 osobně ocenil, řekněte jim, jak jsem rád, že se váš národ osvobodil od habsburské despotie a hlouposti.

Ale to je teprve první krůček ke svobodě. Hlavní zápas o svobodu nastává teprve českoslov. pracujícím lidu – povalení kapitalismu. A kdo miluje budoucnost svého lidu, kdo miluje svobodu a mír, nesmí stavět se proti tomuto boji. Minulá válka dokázala nad veškerou pochybnost, že v dnešní společnosti nemůžeme naprosto doufat, že by nadešel den, kdy války byly by nemožny, pokud potrvá vykořisťování práce kapitálem a národů v průmyslu opožděných národů pokročilejšími. Pokud toto vykořisťování potrvá, potud budou války pustošit lidstvo a zdržovat jeho vývoj. Čtyřletá válka (která ostatně posud trvá) znovu potvrdila, co socialisté všech odstínů stále opakovali: – Pokud kapitál bude moci kupovat sílu práce a obohacovatí jedny tím, co druhí vykonají, budou vnitřní války. A co platí pro jeden národ, platí též pro celou společnost národů. Národ, který předstihne druhé národy ve vývoji hospodářském (či aspoň bude se domnívat, že je předstihl), vynasnaží se obohatit na jejich účet silou svých zbraní. Za těchto podmínek přijdou války opět; a jejich povaha, jak jsme to viděli, bude stále surovější, stále hnusnější a stále příšernější pro příští pokolení. A proto je ustavičně nezbytnější úplná přestavba společnosti na nových základech, to jest sociální revoluce.“

Je tedy evidentní, že první část, asi čtvrtina dopisu, byla česky publikována v listopadu 1920. Text se prakticky doslova shoduje s francouzským vydáním. Proč nebyla otištěna zbývající část, je rovněž pochopitelné – vyjadřovala se zcela proti tehdejšímu zájmu Svazu komunistických skupin. Zda o krácení rozhodl sám autor nebo po konzultaci s redakcí týdeníku, lze stěží posoudit. Zbývá ještě jedna otázka: kdy a jak se Sonnenschein a Kropotkin setkali a jakou formu Kropotkinovo poselství a jeho předání mělo? Všimněme si, že Sonnenschein píše, že je třeba „vzít si k srdci slova Petra Kropotkina, která... mi dal při odchodu z Moskvy“. Není tedy úplně jisté, zda šlo o písemnou formu dopisu, nebo zda se jednalo o Sonnenscheinův zápis Kropotkinova ústního sdělení. O současném uchování dopisu není nic známo, avšak o jeho fyzické existenci cosi napovídá fakt, že se o více než půl roku později dostal do redakce francouzského anarchistického týdeníku. Jakými cestami, to ovšem zůstává záhadou. S určitostí můžeme říct jen to, že Petr Kropotkin byl nepochybně 14. srpna 1920 v Moskvě. Tak je totiž datován jeho dopis V. I. Leninovi, ve kterém píše, že se s ním nutně potřebuje setkat z důvodu intervence v otázce soudu nad členy tzv. Taktického centra² (soud probíhal ve dnech 16.–20. srpna 1920), a speciálně kvůli tomu do Moskvy přijel, nicméně brzy by se potřeboval vrátit do Dmitrova. Je tedy pravděpodobné, že někdy v této době se Hugovi Sonnenscheinovi podařilo s Kropotkinem v Moskvě setkat.

Smutný osud dopisu je paralelou stejně smutného osudu českého anarchistického hnutí, jehož někteří stoupenci (dříve prosazující antiautoritářství a věcně kritizující marxistický proud socialismu) se nechali strhnout k nekritické podpoře bolševické moci v Rusku. A tak jako Sonnenschein zamlčel kritiku nového autoritářství z Kropotkinova vzkazu, i oni náhle zamlčovali svou někdejší kritiku státu a omezování individuální svobody.

Zpracoval -ČP-

Poznámky:

¹ <https://robertgraham.wordpress.com/2017/12/23/kropotkin-on-the-russian-revolution-2/>

² více na <http://oldcancer.narod.ru/Nonfiction/PAK-Letters91.htm#y1920>

**UŽ ŽÁDNÉ ZÁKONY! UŽ ŽÁDNÍ SOUDCI. SVOBODA, ROVNOST
A PRAKTICKÁ LIDSKÁ SOUNÁLEŽITOST JSOU JEDINÝMI
EFEKTIVNÍMI BARIÉRAMI, KTERÉ MŮŽEME POSTAVIT DO
CESTY ANTISOCIÁLNÍM INSTINKTŮM JISTÝCH Z NÁS!**

P. A. KROPOTKIN

NEJVYDÁVANĚJŠÍ AUTOR

KAREL LUKEŠ

V českém anarchistickém hnutí přelomu devatenáctého a dvacátého století patřil Petr Kropotkin k nejoblíbenějším teoretikům.

Jestliže bychom měli jmenovat jednoho jediného anarchistického teoretika, který svým dílem nejvíce ovlivnil české anarchistické hnutí přelomu 19. a 20. století, byl by to bezesporu Petr Alexejevič Kropotkin. Nejenže jeho jméno bylo mezi tehdejšími anarchisty a anarchistkami všeobecně známé, cizí nebylo ani mnohým mimo toto hnutí, zejména mezi socialistickými intelektuály a dělníky. Jedním z důkazů jeho oblíbenosti je jistojistě skutečnost, že se v rámci tehdejší české anarchistické publicistiky stal nejvydávanejším autorem. Nedalo mi to – sáhl jsem do knihovny, projel „internety“, pobral moudra od dalších anarchistických bibliofilů a dal dohromady přehled vydaných publikací. Netvrdím, že je úplný, ale naprostou většinu kropotkinovských knih a brožur, které tehdy vyšly v českém jazyce, obsahuje.

Nezačnu ale v Čechách, nýbrž až za velkou louží. Právě ve Spojených státech se soustředila česká anarchistická emigrace, která na své aktivity navázala právě tam. Někteří se díky svým cestám s Kropotkinem i osobně setkali. České anarchistické časopisy vydávané ve Spojených státech otiskovaly Kropotkinovy texty. Kropotkin pak pozdravil *Volné listy* u příležitosti 25. výročí tohoto časopisu.

Newyorští anarchisté ze skupin Bezvládí a Samospráva vydávali Kropotkinovy texty za lidové ceny v rámci Mezinárodní knihovny prostřednictvím útlých brožur, které pak byly šířeny i v Čechách, kde by jinak nemohly vycházet bez cenzorských zásahů tehdejšího mocnářství. Další výrazné publikační aktivity přicházely ze strany Dělnické knihovny, která fungovala po boku *Dělnických listů*. Kropotkinovu oblíbenost dokumentuje např. zpráva z čtvrtletní konference newyorských skupin Mezinárodní dělnické jednoty, která se konala 1. prosince 1896: „Většina přítomných soudruhů povzbuzovala k agitaci pro výtečné dílo P. Kropotkina *Blahobyť všem*, jež vydáno bude v sešitech nákladem *Dělnických listů* v nejbližší době; dílo toto hojnou slibuje agitaci, je to téměř úplná snůška anarchistického vědění, čerpaná na základě historického vývinu společenských tříd a majetku.“ V následujícím roce se čeští anarchisté z Mezinárodní dělnické jednoty účastnili rozlučkového setkání newyorských anarchistů s Petrem Kropotkinem, který ukončoval svoji agitační návštěvu po USA: „Jest nám dopřáno sdělit čtenářům *Dělnických listů*, že dostalo se nám toho potěšení rozloučit se se slovutným buditelem a učencem idejí komunistického anarchismu Petrem Kropotkinem. Náš milý soudruh Kropotkin přijal od nás překlady české jeho vlastních prací písemných, za které nám vřelými slovy poděkoval. Dojemnému aktu bylo přes dvě stě anarchistů obého pohlaví a různých jazyků přítomno.“

Ve Spojených státech amerických tedy od Kropotkina česky vyšlo v rámci Epištol revoluce:

Mládeži

Chicago, 1885, vydala Mezinárodní dělnická jednota tiskem časopisu *Budoucnost*, Epištoly revoluce č. 1, 40 stran.

V rámci Mezinárodní knihovny:

Revoluční vlády

New York, 1890, vydáno skupinou Bezvládí, Mezinárodní knihovna č. 6, přeložil Eduard Milý, 16 stran.

Námezdní soustava

New York, 1892, vydáno skupinou Bezvládí, Mezinárodní knihovna č. 7, 16 stran.

Zákon a autorita

New York, 1893, vydáno skupinou Bezvládí, Mezinárodní knihovna č. 9, 16 stran.

Revoluční duch

New York, 1894, vydáno skupinou Bezvládí, Mezinárodní knihovna č. 10, 16 stran.

Zastupovací vláda

New York, 1897, vydáno skupinou Bezvládí, Mezinárodní knihovna č. 11, 26 stran.

Slova vzpůrcova (díl I.)

New York, 1898, vydáno skupinou Bezvládí, Mezinárodní knihovna č. 13, 24 stran.

Slova vzpůrcova (díl II.)

New York, 1899, vydáno skupinou Bezvládí, Mezinárodní knihovna č. 14, 22 stran.

Slova vzpůrcova (díl III. – Pařížská komuna)

New York, 1900, vydáno skupinou Bezvládí, Mezinárodní knihovna č. 15, 12 stran.

Komunismus a Anarchie

New York, 1901, vydáno skupinou Bezvládí, Mezinárodní knihovna č. 16, 16 stran.

Anarchistická morálka

New York, 1907, nákladem *Volných listů*, Mezinárodní knihovna č. 22, 40 stran.

V rámci Dělnické knihovny:

Mravouka anarchie

New York, listopad 1896, *Dělnické listy*, Dělnická knihovna č. 6, přeložil Matyáš Hodek, 56 stran.

Revoluční duch

New York, 1896, *Dělnické listy*, Dělnická knihovna, přeložil Matyáš Hodek, 50 stran.

Revoluční menšiny

New York, 1897, *Dělnické listy*, Dělnická knihovna č. 9, přeložil J. A. P., 10 stran.

Blahobyť všem

New York, 1897, *Dělnické listy*, Dělnická knihovna, přeložil Václav Kudlata.

Blahobyť všem (Životní prostředky)

New York, 1898, *Dělnické listy*, Dělnická knihovna, přeložil Václav Kudlata, 36 stran.

Blahobyť všem (Anarchistický komunismus a Vyvlastnění)

New York, 1898, *Dělnické listy*, Dělnická knihovna, přeložil Václav Kudlata.

Pařížská komuna

New York, 1898, *Dělnické listy*, Dělnická knihovna, přeložil Jan Nekvasil, 16 stran.

Podíváme-li se přímo do Čech, kde již byly hojně čtené Kropotkinovy brožury vydávané v USA, první zde vydaná brožura s nějakým jeho textem, kterou jsem objevil, se datuje rokem 1899. Pak už o podobné počiny nebyla nouze. A mohlo jich být i více, například Knihovna revolucionářů avizovala v roce 1905 vydání Kropotkinovy *Anarchie*, avšak nikde jsem nezaznamenal, že by k jejímu vydání nakonec došlo.

Názory ruského revolucionáře (stejně jako vše, co zavánělo anarchií) dráždily represivní složky Rakouska-Uherska, o čemž svědčí třeba zpráva o policejní razii: „Po konfiskaci *Buřičových řečí*, které prošly nezavadně ve všech evropských zemích, i Německu i Rusku, slídí pražská policie po nákladu knih. Celý Žižkov je naplněn špicly, kteří běhají jako pominití. V pátek 5. dubna 1907 vpadli do bytu administrátora *Komuny* kamaráda Václava Nikláška, převrátili celý byt a odtáhli s nepořízenou.“

Zvláště pak pár let po první světové válce vycházely kvalitně zpracované Kropotkinovy knihy, jednak z iniciativy člena bývalé České anarchistické federace Aloise Adalberta Hocha a dále na popud Vlasty Borka, který mimoto vydal i krátký životopis *Petr Kropotkin: Život a dílo – Názor na ruskou otázku* (Praha, 1921, Melantrich, 8 stran). Borek byl ještě ve 20. letech 20. století propagátorem Kropotkinových myšlenek, a to i navzdory svému vstupu do KSČ.

Kratší Kropotkinovy texty byly často k vidění v anarchistických časopisech, jako byly například *Omladina*, *Nová Omladina*, *Pokrok*, *Malice dělnická*, *Nový kult*, *Generalstreik!*, *Klíčení*, *Zádruha* či *Mladý průkopník*. Stačilo, abych otevřel nějaký ročník anarchistického časopisu a na Kropotkina jsem záhy narazil. V I. ročníku *Anarchistické revue* (č. 12, 1905) na článek o Eliseém Reclusovi. V VII. ročníku *Malice Svobody* to byly texty „Positivism Comteův“ (č. 2, 1905), „Vznik anarchismu“ (č. 3, 1906), „Vítězství reakce v prvních letech 19. století“ (č. 4, 1906) nebo „Přímá akce a jenerální stávka v Rusku“ (č. 5, 1906). V I. ročníku tiskového orgánu České anarchistické federace *Práce* šlo za články „Vývlastnění“ (I. a 2. č., v 3. č. zabaveno, 1905), „Původ zákonů“ (č. 8, 1905), „Pořádek“ (č. 13, 1905), „Moderní věda a anarchie“ (č. 15, 1905), „Válka“ (č. 16, 1905), „Bakunin“ (č. 18 a 19, 1905). V II. ročníku téhož periodika jsem našel texty „Dělba práce“ (č. 6, 1906), „Pařížská komuna“ (č. 6, 9, 10 a 11, 1906, hodně míst zabaveno), „10. srpen a jeho kosekvence“ (č. 16 a 17, 1906). Z poválečných časopisů jsem sáhl po I. ročníku (1924–5) tiskového orgánu Svazu socialistických bezvěrců *Maják* a našel například články „Nevolníci státu“, „Daň jako prostředek k vytvoření panství státu“ nebo „Daň, prostředek k obohacení bohatých“. Kropotkinovy texty byly i součástí zvláštních sborníků, tak kupříkladu v *I. máji revolucionářů 1905* vyšel jeho „Špicl“ nebo jako součást *Kalendáře revolucionářů 1904* (Praha, 1903, nákladem *Nového kultu*) byla otištěna, i když značně konfiskovaná, „Anarchistická morálka“.

Mimo anarchistické kruhy vyšly Kropotkinovy texty například v sociálnědemokratické *Záři* či v *Mladém socialistovi* („Studentstvu!“, 1918). Na Kropotkina narazíme také v Neumannově poválečném *Červnu* (např. v II. ročníku (1919–20) články „Státní pověra“, „Vzájemná pomoc“, „Základní zásada moderního státu“, „O válce“ či „O antimilitarismu“), který se ale začal rychle přiklánět k nekritickým sympatiím s bolševickou revolucí a snažil se vyvracet zvěsti o tom, že Kropotkin je v Rusku de facto v domácím vězení a strádá. V pozdějším bolševickém *Proletkultu* vyšla kritická recenze Kropotkinovy *Pospolitosti*, která tam byla označena za utopickou.

Kropotkinovi se věnovali i mnozí neanarchističtí autoři ve svých článcích a knihách, kupříkladu T. G. Masaryk v *Rusku a Evropě*. Osobní vzpomínky na Kropotkina z pera ruského revolucionáře S. Stepňaka si mohli čtenáři přečíst v knize *Podzemní Rusko* (Praha, 1905, Samostatnost).

Václav Tomek ve své práci *Český anarchismus a jeho publicistika* zmiňuje jednu epizodu, kdy se asi naposledy Kropotkin dostává do styku s českým prostředím: „Poněkud symptomatický se zdá být osud Kropotkinova poselství určeného dělnictvu v Československu. Francouzsky psaný dopis Kropotkin v srpnu 1920 předával v Moskvě Hugo Sonnenscheinovi. Redakce berlínského orgánu Federace komunistických anarchistů Německa *Der freie Arbeiter* dopis uveřejňuje s ročním zpožděním (v srpnu 1921) s poznámkou, že „... Sonnenschein, který je bolševikem, zatajil tento dopis, a pouze náhodě lze děkovat, že tento dopis, poté co byl tak dlouho zadržován, může být nyní publikován.“

V Čechách tedy na přelomu 19. a 20. století vyšly v podobě brožur a knih následující texty, jejichž autorem je Petr Kropotkin:

Kolektivism a komunism

Praha, 1899, nákladem redakce *Omladiny* (Viléma Körbera), přeložil Vilém Körber, 20 stran.

Blahobyť pro všechny

Brno, 1900, nákladem Jana Opletala, Socialistická knihovna č. 1, 216 stran.

Komunismus a anarchie

Praha, 1901, *Nový kult*, Knihovna Nového kultu č. 2, interpelace poslance Klofáče a soudruhů, přeložil S. K. Neumann, 16 stran.

Velká revoluce

1903, *Nový kult*, Knihovna Nového kultu č. 6, s obálkou od J. Laman-na, 24 stran.

Vyvlastnění

Praha–Žižkov, 1905, nákladem M. Káchy, Knihovna Práce č. 1, z části interpelace poslance Choce a soudruhů, přeložil František Bezecný, 16 stran.

Paměti revolucionářovy (I. díl)

Praha, 1906, Tiskové a vydavatelské družstvo Samostatnost, Knihovna Samostatnosti č. 21, přeložil Emanuel Volný, předmluva (k ruskému vydání) Jiří Brandes, 188 stran.

Paměti revolucionářovy (II. díl)

Praha, 1907, Tiskové a vydavatelské družstvo Samostatnost, Knihovna Samostatnosti č. 22, přeložil Emanuel Volný, 220 stran.

Buřičovy řeči

Praha–Žižkov, 1907, nákladem časopisu *Komuna* (Karel Vohryzek, Ladislav Knotek), přeložil Petr Pohan, 216 stran.

Anarchie, její filosofie a ideál

Praha, *Zádruha* (vycházelo nepravidelně jako vystřihovací příloha *Zádruchy* od 2. čísla I. ročníku, tj. od 12. září 1908, do čísla 23, tj. 6. února 1909), 56 stran.

Nová doba

Liberec, 1909, *Proletář*, přeložil Vlasta Borek, 84 stran, částečně zabaveno.

Kolektivistické námezdnictví

Plzeň, 1914, nákladem Sdružení českých neodvislých socialistů v Plzni, Knihovna česk. komunistů č. 1, přeložil PhC. V. Icha, 22 stran.

Anarchistická morálka, Komunism a anarchie, Velká revoluce

Praha, 1919, František Borový, Edice Června č. 5 Drobných spisů Petra Kropotkina č. 1, s obálkou od Josefa Čapka, 138 stran.

Mladým lidem. Sto let čekání

Praha, 1920, František Borový, Edice Června č. 10 Drobných spisů Petra Kropotkina č. 2., s obálkou od Josefa Čapka, přeložil Junius [Alois Adalbert Hoch], 76 stran.

Pole, továrny a dílny

Praha, 1920, nákladem tiskového a vydavatelského družstva Mladé proudy, přeložil Vlasta Borek, 341 stran.

Mládeži

Brno, 1920, nákladem Zemského výkonného výboru Československé sociálně-demokratické strany dělnické na Moravě, Sociálně-politický věstník č. 9, přeložil J. Š.

Pospolitost (Vzájemná pomoc)

Praha, 1922, Nákladem družstva Kniha, Knihovna socialistické kultury č. 2, přeložil a úvodem o životě a díle autora opatřil Junius [Alois Adalbert Hoch], s obálkou od Sylvy Marvana, 282 stran.

Moderní věda a anarchie

Praha, 1922 (1923 – 2. vydání), nákladem Dr. B. Vrbenského a Inž. V. Borka, Socialistická knihovna SOLIDARITA č. 1, přeložil Vlasta Borek, součástí je také stať „Komunismus a anarchie“, 116 stran.

Herbert Spencer – jeho filosofie

Praha, 1923, nákladem Dr. B. Vrbenského a Inž. V. Borka, přeložil Vlasta Borek, 32 stran.

Historická úloha státu

Praha, 1926, nákladem Dr. B. Vrbenského a Inž. V. Borka, přeložil Vlasta Borek, Socialistická knihovna SOLIDARITA č. 2, 79 stran.

Kamarád mě ještě upozornil na Kropotkinovu knihu, která vyšla ve slovenštině:

Ku mladíkovi o socialisme

Zvolen, 1920, Československá sociálně demokratická strana robotnícka na Slovensku, 30 stran.

**JEDINCI NEMŮŽETE POSKYTNOUT ŽÁDNOU AUTORITU, ANIŽ
BYSTE HO TÍM NEZKORUMPOVALI.**

P. A. KROPOTKIN

KROPOTKIN V NOVODOBÉ ANARCHISTICKÉ PUBLICISTICE

KAREL LUKEŠ

Přehled toho, co vyšlo od vzniku novodobého anarchistického hnutí v Česku od Kropotkina nebo o něm.

Novodobé anarchistické hnutí v Česku se začalo tvořit koncem 80. a začátkem 90. let minulého století. Samozřejmě, že hledalo praktické i myšlenkové zdroje, nad kterými by se konstitovalo. Jednou z mála tehdy dostupných ideových studnic byly publikace, které vydávalo české anarchistické hnutí v období přelomu 19. a 20. století a na které šlo narazit v některých velkých knihovnách. Vzhledem k tomu, že jedním z nejvydávanějších a nejoblíbenějších autorů mezi tehdejšími anarchisty byl Petr Kropotkin, stal se jím i o sto let později. Vyšlo hned několik přeписů jeho kratších děl, některé opakovaně (nejčastěji šlo o jeho *Anarchistickou morálku*). V anarchistických časopisech 90. let jsme tak mohli narazit na úryvky z jeho prací, krátké texty či citáty, stejně tak se objevovaly jeho více či méně stručné životopisy.

První rozsáhlejší text o Kropotkinovi, jeho životě a díle vyšel ve dvoudílném pokračování v roce 1991 v tehdy stěžejním anarchistickém periodiku *A-kontra*. Ve stejném roce čtvrté číslo časopisu *Fronta* obsahovalo Kropotkinův text „Společenský ideál“ a druhé číslo *Konfliktu* krátké ukázky z jeho díla. V roce 1992 vyšly v prvním a šestém čísle časopisu *Autonomie* Kropotkinovy články „Pořádek“ a „Původ zákonů“. Ve stejném roce pak vydalo Nakladatelství Doutník, které mělo blízko k tomuto časopisu, brožuru *Anarchistická morálka* s využitím překladu z roku 1919. Na Kropotkinovy citáty se dostalo ve čtyřčísle *A-kontra* z roku 1993 a o rok později vyšly samostatně v Holešově dvě brožury, *Komunismus a anarchie* a *Anarchistická morálka*. V roce 1994 byl Kropotkin citován v anarchopunkovém časopise *Cabaret Voltaire* a v *Syndikalistovi* č. 2 vyšel článek o jeho životě spolu s krátkým textem o jeho myšlenkách. Časopis *Buřič* pak v letech 1994 až 1997 publikoval v každém ze svých sedmi vydaných čísel jeden díl textu „Život a dílo P. A. Kropotkina“. V roce 1995 přinesla první dvě čísla *Svobodné mysli* práci *Komunismus a anarchie*, která se dala poskládat do samostatné brožury. V rámci nakladatelského projektu Anarchosyndikalistické federace nazvaného A-syndikát byla v roce 1995 v Brně vydána brožurka *Anarchismus* a o rok později člen Moravského regionu České anarchistické federace předzřívající Tamara publikoval vlastním nákladem brožuru *Anarchistická morálka*.

Československá anarchistická federace (ČSAF, dnes Anarchistická federace (AF)) v roce 1998 v prvních dvou číslech svého ústředního periodika *Existence* připomněla Kropotkina prostřednictvím vzpomínek ruského revolucionáře Stěpňaka a v roce 2001 byl jeho stručný životopis součástí přehledu významných osobností anarchistického hnutí z Ruska a Ukrajiny. V rámci Nakladatelství ČSAF-Morava vyšly v roce 1998 tituly *Spisy I.* (obsahující stati O původu zákonů, Anarchistická morálka, Mladým lidem, Sto let čekání, Revoluční vlády) a *Historická úloha státu*.

Na přelomu století se začínaly objevovat i nové překlady. *Svobodná práce* č. 16 zveřejňuje v roce 1999 poslední dopisy P. A. Kropotkina. O rok později vychází zcela nový překlad jeho *Anarchistické etiky*, o který se postaral Alan Černošus a vydalo ho v Olomouci tehdy velmi aktivní nakladatelství Votobia. I když šlo o počínající mimo anarchistické hnutí, kniha se setkala se skvělým ohlaselem zejména

díky oživení jazyka doposud vydávaných Kropotkinových prací. Nešlo ale jen o notoricky známou stať, součástí knihy byly také texty „Spravedlnost a mravnost“, „Morální volba L. N. Tolstého“ a „O smyslu odplaty“. V roce 2002 se zas objevil překlad kapitoly o smrti a pohřbu Petra Kropotkina z knihy Emmy Goldmanové (další její vzpomínka, kde Kropotkina zmiňuje, vyšla v *Existenci* č. 4/2017). Překlady, které nově rozebírají Kropotkinovy myšlenky, se objevily v roce 2006 v publikaci Anarchokomunistické alternativy nazvané *Politická ekonomie zdola v anarchokomunistické tradici*. Šlo o texty J. Bekkena „Anarchistická politická ekonomie Petra Kropotkina“ a C. Berneriho „Petr Kropotkin a jeho federalistické názory“. V rámci Anarchistické knihovny se na internetu objevil překlad knihy G. Purchase *Evoluce a revoluce. Úvod do života a myšlenek P. A. Kropotkina*, který se v roce 2020 dočkal nové redakce a knižní podoby, o níž se postaralo nakladatelství Neklid.

Přesto i v novém tisíciletí nadále vycházely stále přepisy starých překladů. V roce 2001 vydala Anarchistická knihovna *Buřičovy řeči*, CV Press publikoval soubor Kropotkinových citátů pod názvem *Žádná vláda není revoluční* a sbírku několika textů (Anarchismus, Anarchistická morálka, Komunismus a anarchie) tohoto ruského anarchisty doplněnou jeho stručným životopisem pod titulem *Petr Alexejevič Kropotkin a Apress Historickou úlohu státu*. Ještě v roce 2008 vydala ČSAF brožurky *Anarchistická morálka* a *Anarchismus a komunismus* a v anarchistické revue *Existence* č. 2/2017 vyšel jazykově upravený přepis textu „O původu zákonů“.

Za zmínku jistě ještě stojí reportáž z míst spojených s P. A. Kropotkinem, která vyšla v *Existenci* č. 1/2012, rozbor Vadima Damiera „Aktuálnost Kropotkinova anarchokomunismu“ v čísle 2/2016 či představení jeho sociální utopie v čísle 3/2017. Pro úplnost je třeba také zmínit, že Kropotkin je jmenován ve spoustě článků a knih o anarchismu. Doporučit můžeme zejména kapitoly věnované Kropotkinovi v knihách Václava Tomka a Ondřeje Slačálka *Anarchismus. Svoboda proti moci* nebo *Průvodce anarchismem*.

V letošním roce je pak u příležitosti stého výročí Kropotkinova úmrtí avizováno hned několik knižních titulů. Již zmíněná *Anarchistická etika* vyjde v Nakladatelství AF, *Vzájemná pomoc: faktor evoluce* u Neklidu (doplněná úvodem od antropologů Davida Graebera a Andreje Grubačiče a rozsáhlou studií Iaina McKaye, jednoho z editorů Anarchist FAQ, který Kropotkinovo dílo kriticky analyzuje) a historický spolek Zádruha vydává *Blahobyť pro všechny* podle překladu Václava Kudlaty vydaného formou několika brožur v letech 1897–8.

Zdroj: *Anarchistická publicistika 1990–2013*. Nakladatelství Anarchistické federace, 2014.

Ještě v loňském roce vydalo nakladatelství Svobodná knihovna (edice Neklid) knihu, která předznamenala letošní připomínání Petra Kropotkina při výročí sta let od jeho úmrtí. Jde o Evoluci a revoluci z pera australského anarchisty Grahama Purchase. Prvně tento titul vyšel česky v roce 2003 v elektronické podobě v rámci Anarchistické knihovny. Naštěstí prošel původní překlad výraznou jazykovou úpravou, což se značně projevilo na jeho čtivosti.

Purchaseova kniha poprvé publikovaná v prosinci 2001 podle předmluvy vychází z autorovy disertační práce, která je ale datovaná rokem 2003 (?). Připomeňme, že od autora vyšla v roce 2002 ve slovenském překladu práce *Anarchizmus a ekológia*, přičemž jeho první text v češtině vyšel v roce 1991 v časopise *A-kontra* („Anarchismus, stát a technologická revoluce“).

Kniha je pokusem poměrně čtivou formou, bez nadbytku cizích slov a těžko pochopitelných souvětí, přiblížit život známého ruského revolucionáře a jeho dílo, zejména s ohledem na Kropotkinovu teorii evoluce. Protože, jak píše Purchase, „zdaleka největší procentní podíl Kropotkinových prací se věnuje tématu r/evoluce“. Autor se pak Kropotkinovy vědecké i propagační práce snaží zasadit do současného stavu vědění v oblastech evoluční biologie, antropologie, sociální ekologie a dalších vědních disciplín, přičemž se při zkoumání Kropotkinova díla neváhá odvolávat k teoriím komplexity a chaosu. Při podrobnějším čtení celé práce se ale člověk neubrání pocitu, že je i při svém rozsahu tak trochu ušita horkou jehlou, a to místy včetně českého překladu. Pojdme se podívat na pár příkladů v životopisném úvodu.

Už na str. 12 Purchase píše „... jako pobočník generála Kukela. To byl člověk pozoruhodně radikálních názorů, který se později jen stěží vyhnul uvěznění, protože byl zapojen do útěku velkého anarchistického revolucionáře Michaila Bakunina.“ V naprosté většině Bakuninových životopisů není Kukel v souvislosti s Bakuninovým útekem ze Sibíře vůbec zmiňován. Píše o něm jen Natalia Pirumovová, ovšem v tom smyslu, že se jednalo o smyšlenku, mýtus dobových komentátorů, kteří si nedovedli Bakuninův útek vysvětlit jinak než jako v podstatě pouhý „odchod“, správou Sibíře po přiměřeném uplacení tolerovaný. Obviňování byli všichni tři představitelé, jak Kukel, který byl ovšem gubernátorem Zabajkalska, tak generální gubernátor Nikolaj Muravjov-Amurský, ale především gubernátor východní Sibíře Korsakov. Ten také skutečně po dlouhém váhání a přemlouvání dal oficiální svolení k Bakuninově cestě po Amuru. Pokud jde o generála Kukela, Kropotkin ve svých pamětech výslovně píše, že byl odvolán při nástupu reakce v Rusku po polském povstání (jež proběhlo v roce 1863) v únoru či březnu 1864 dopisem, kde se mu přikazovalo opustit pozici gubernátora Zabajkalska, ovšem bez jakéhokoliv zdůvodnění. Takže, někdy „později“ se možná stěžil vyhnul uvěznění, ale rozhodně nebyl zapojen do Bakuninova útěku.

Na straně 22 se o Kropotkinovu dočteme, že „na podzim roku 1878 se setkal se svou budoucí ženou Sofií, studentkou filozofie, která předtím žila na Sibíři. Svatba se konala 8. října 1878.“ Tady jde zas o chybu překladu. Purchase píše správně, že studovala biologii, nikoli filozofii; jeho věcná chyba je v tom, že se seznámili na jaře, nikoli na podzim – bylo by také podivné, kdyby nějaké dva tři týdny po seznámení už měli svatbu.

Na straně 27 se v českém překladu dočteme: „... přednášku nazvanou *Místo anarchismu v socialistické evoluci*. Ta byla jako brožura vydána v mnoha jazycích, ale v angličtině nebyla nikdy zpřístupněna v knižní podobě.“ V originále je ale myšleno, že nebyla nikdy zařazena do pozdějších knižních výborů (antologií) z Kropotkinova díla v angličtině. Jako samostatná brožura, tedy v knižní podobě, vyšla anglicky v roce 1887. – Tedy matoucí originál a zmatek dovršen špatným překladem.

Překlad „Lidový a pitoreskní způsob, jakým Kropotkin vysvětluje...“ na straně 33 evokuje směšnost a podivnost, i když význam slova „pictureque“ v tomto kontextu je třeba přeložit jako „malebný“. Navíc na straně 41 udělal překladatel z Marie Goldsmithové souduhu.

Autorovo tvrzení na straně 49, že „holocaust byl výsledkem nacionalismu a rasismu, na němž měl Kropotkin v tomto období rovněž svůj díl viny“, je samozřejmě naprostý nesmysl, stejně jako obviňovat z fašismu či holocaustu Nietzscheho, Wagnera nebo Platóna. Už jen kvůli této větě působí celá práce naprosto nedůvěryhodně. Nehledě na necitlivé užívání slova holocaust v souvislosti s „velkou oxidační událostí“, k níž došlo před více než 2 miliardami let.

Na str. 50 Purchase píše: „... po marxistickém pokusu o státní převrat v roce 1990“, což je věcně holý nesmysl. Autor má na mysli zřejmě tzv. „srpnový puč“, který se ale odehrál 18. srpna 1991 a provedlo ho konzervativní křídlo KSSS vedené Vladimírem Krjučkovem (které ale určitě nemělo s marxismem nic společného, leda verbálně).

Stejně tak je na první pohled nesmyslné tvrzení na str. 56: „Po příjezdu do Dmitrova se Kropotkin chopil příležitosti dopsat *Etiku*, což byl úkol, který odkládal patnáct let a nikdy jej nebyl schopen dokončit. První svazek projektované dvoudílné knihy byl posmrtně sestaven s použitím dvou dlouhých článků, které vydal v časopise *Nineteenth Century and After* v letech 1904–1905, po čemž následoval nedokončený rukopis prvního svazku.“ Zmiňovaný „první svazek“ je kniha *Spravedlnost a mravnost*, kterou Kropotkin sám připravil k tisku během roku 1920 a která vyšla péčí Nikolaje Lebeděva v anarchistickém nakladatelství Golos Truda v Petrohradě a Moskvě krátce po Kropotkinově smrti v roce 1921. Je to přepis Kropotkinovy přednášky z roku 1888, která potom skutečně vyšla tiskem ve dvou částech v časopise *Nineteenth Century and After* v letech 1904–1905. Kropotkin na rukopis textu narazil při revizi svého materiálu k nové práci na *Etice* a rozhodl se ji vydat rusky samostatně hned, protože to bylo nejjednodušší. Sám k tomu napsal předmluvu, která to vysvětluje a která samozřejmě v knížce z roku 1921 vyšla. Nedokončený rukopis velkého díla o etice vyšel ve stejném nakladatelství v roce 1922.

Dokonce ani obrazový doprovod není prost chyb. Na str. 236 dole je záhlaví listu *Le Révolté* (ex- *Le Communiste*) a pod ním je popiska: „Titulní strana Kropotkinem oživeného a editovaného časopisu *La Révolte* z roku 1908.“ Kropotkin skutečně oživil časopis, původně vycházející pod titulem *Le Révolté* (Vzbouřenec), který zanikl v roce 1885, a začal ho s mírnou změnou názvu *La Révolte* (Vzpouřa) znovu vydávat, ale to bylo v roce 1887. To, co je na obrázku, je časopis *Le Révolté*, který vycházel od roku 1908 v belgické anarchistické komunitě či kolonii Boitsfort nedaleko Bruselu. Psal do něj své první práce Victor Serge. Pod tímto titulem vycházel od roku 1907, předtím se jmenoval, jak je evidentní z podtitulu *Le Communiste*, což ovšem neznamenalo komunista v dnešním slova smyslu, ale člen komuny.

Za takřka ohavné se dá označit Purchaseovo nakládání s citacemi. Autor nejednou vytrhává pasáže z Kropotkinova textu a skládá je podle vlastní chuti – proto také na mnoha místech neuvádí přesné stránkové odkazy citací, musel by totiž tuto manipulaci vyznačit. Další věcí je užití stejně poměrně dlouhé citace na dvou místech (strany 109–111 a strany 177–179), kde navíc překvapí, že stejná pasáž je pokaždé jinak přeložená. Nebo na straně 217 jeden odstavec citace, který je spatlaný ze dvou různých textů.

Těžko říci, zda to bylo z pohodlnosti, že Neklid sáhl po práci uvádějící život a dílo P. A. Kropotkina, která již vyšla v minulosti. Přínosem je bezesporu jazyková úprava, která původní překlad posunula o level výš. Přesto zůstává poměrně dost věcných faulů pocházejících přímo od autora, stejně jako nemálo zavádějících tvrzení daných často nepřilíh šťastným překladem.

Graham Purchase: *Evoluce a revoluce. Úvod do života a myšlenek P. A. Kropotkina*. Svobodná knihovna (edice Neklid) 2020, 256 stran, cena 215 Kč, k dostání v e-shopu Roleta39. (-CP- A -JK-)

Ke stoletému výročí Kronštaďtského povstání zveřejňujeme vzpomínku „pragmatického“ anarchisty Viktora Serge (1890–1947). Ten se narodil jako Viktor Lvovič Kibalčič ruským rodičům, žijícím v exilu v Bruselu. V mládí se stal anarchistou, za což byl několikrát vězněn. Po skončení první světové války byl „expatriován“ do Sovětského Ruska. Když přijel do Petrohradu, zamrzlého, hladovějícího a obklíčeného hlavního města, obešel nejprve anarchisty a socialisty, než se rozhodl pracovat s bolševiky, což považoval prakticky za jediný možný způsob, jak udržet při životě revoluci, zatímco doufal, že ji ovlivní v anarchistickém duchu, až dosáhne svého vítězství...

ANARCHISTÉ V RUSKU

Zblízka jsem sledoval drama anarchismu, které s Kronštaďtským povstáním nabývalo historického významu. Během druhého kongresu Komunistické Internacionály jsem sledoval vyjednávání, která s Leninem vedl Benjamin Markovič Alejnikov, bývalý emigrant, matematik, sovětský obchodník v Holandsku a anarchistickejší intelektuál; jednali o možnosti spolupráce s anarchisty. Lenin se tvářil příznivě, nedávno přijal přátelsky Nestora Machna; Trockij považoval později, mnohem později (myslím, že v roce 1938...) za nezbytné vylicít, že Lenin a on přemýšleli o tom uznat oblast ovládanou anarchistickejšími rolnickým hnutím na Ukrajině, jehož byl Machno vojenským velitelem, za autonomní území. Bylo by to spravedlivé, šikovné a možná by tento velkorysý postoj uchránil revoluci před tragédií, k níž jsme směřovali. Na Čičerinově Komisarjátu pro zahraniční záležitosti pracovali dva prosovětští, pilní a schopní anarchisté: Herman Sandomirskij, mladý učenec a bývalý trestanec, kdysi ve Varšavě odsouzený k trestu smrti, a Alexandr Šapiro, kritický duch s mírnou povahou. Kameněv, předseda moskevského Sovětu, nabídl anarchistům úplnou legalizaci hnutí, včetně jejich tisku, klubů i knihoven, pod podmínkou, že se anarchisté sami zaregistrují a vyčistí své prostředí, v němž se to hemžilo buřiči, nezvladatelnými živly, polovičními bláznů a několika autentickými, špatně maskovanými kontrarevolucionáři. Většina anarchistů tuto myšlenku organizace a kontroly s hrůzou odmítla: „Cože, máme snad i my vytvořit nějakou stranu?“ Raději riskovali zmizením a ztrátou svého tisku a svých společenských prostorů. Jeden z jejich vůdců, Gordin, vynalezl v tom bouřlivém roce 1918 nový univerzální jednoslabičný jazyk *Ao*; další, Jefim Jarčuk, výrazná postava mezi kronštaďtskými námořníky, byl ve vězení v Butyrkách, kde ho trápily kurděje; třetí, Nikolaj Rogdajev, řídil v Turkestánu sovětskou propagandu; čtvrtý, Novomirskij, bývalý terorista a trestanec, vstoupil do strany a nyní se mnou pracoval jako korektor u Zinověva, dalšího podivně horlivého neofyta; pátý, Grosman-Roščin, kdysi (1906) teoretik „terorismu bez motivu“, který měl zaútočit na starý režim kdykoli a kdekoli, se stal syndikalistou a přítelem Lenina a Lunačarského; vypracoval anarchistickejší doktrínu diktatury proletariátu; a konečně můj starý přítel Appolon Karelin, úžasný stařec, kterého jsem poznal v Paříži, v jednom pokojku v Rue d'Ulm; věnoval se studiu kooperace a byl nyní členem Vše-ruské exekutivy Sovětů. Se svou plavovlasou družkou žil v malém pokojku v bývalém hotelu National (nyní Dům Sovětů), byl sešlý věkem, slábl mu zrak, měl mohutný bílý plnovous, na starožitném psacím stroji vytukával jedním prstem svou velikou knihu *Proti trestu smrti* a hlásal federaci svobodných komun. Skupina, která už byla téměř získána pro komunismus, vynalezla „univerzalistickejší anarchismus“ (Askarov); jiná, kropotkinovská, neviděla jiné řešení než volnou kooperaci (Atabekian). Vsevolod Voline zůstával ve vězení. Když se tyto lidé spojili, pak jen proto, aby vyhlásili: „Bojujeme za zrušení všech státních hranic a omezení. Prohlašujeme: celá země patří všemu lidu!“ (Konference Moskevské anarchistickejší unie, prosinec 1919). Bolševici je považovali za „maloburžoazní utopisty“, jejich existence je neslučitelná s rozvojem „vědeckého socialismu“. Pro čekisty, stížené psychózou autority, se tyto představitelé „maloburžoazie“ stali proti své vůli bandou kontrarevolucionářů.

ROLNICKÁ ARMÁDA Z GULJAJ POLJE

Gorkij to často opakoval: charakter ruského lidu, formovaný jak podrobením se carskému despotismu, tak i odporem proti němu, má v sobě sklony k antiautoritářství, to znamená prvek spontánního anarchismu. Mezi ukrajinskými rolníky vedl tento duch vzpoury, schopnost sebeorganizace, láska k lokální volnosti a svobodě a nutnost spoléhat se při obraně před nebezpečím jen sami na sebe, ke zrodu mimořádně vitálního a mocného hnutí, ke vzniku „Rolnické armády“, která se utvořila v okolí Guljaj Polje. Anarchistickejší konfederace Alarm (*Nabat*), inspirovaná Vsevolodem Volinem a Aaronem Baronem, dodala tomuto hnutí ideologii: ideologii třetí, anarchistickejší revoluce. Nestor Machno, vesnický učitel nedávno propuštěný ze žaláře, piják, ranař a věčně neupravený idealista, se ukázal být rozumným stratégem. Někdy měl pod svým velením i několik desítek tisíc bojovníků. Zbraně získali tak, že se sebrali nepřátelům. Jeho povstalci občas nastupovali do bitvy jen s jednou puškou pro dva nebo tři muže; a puška šla z rukou umírajícího do rukou živého. Machno vybavil svoji péchotu lehkými selskými povozy, což jí zajišťovalo ohromnou mobilitu. Vymyslel také taktiku zakopávání zbraní a dočasného rozpouštění svých oddílů, jejichž příslušníci mohli jako neozbrojení civilisté snadno překračovat bojové linie a na jiném místě zase dříve ukryté zbraně vykopat a vynořit se tam, kde je nikdo nečekal. V září 1919 uštědřil v Umanu generálu Děnikinovi porážku, ze které se generál už nikdy nevzpamatoval. Byl to „bařko“, „tatíček“ a vůdce. Když po něm železničáři v Jekatěrinoslavi (Dněpropetrovsku) žádali, aby jim vyplácel mzdu, odpověděl jim: „Organizujte se a sami provozujte železnici. Já ji nepotřebuju.“ Jeho sláva mezi lidmi po celé Rusi byla a zůstávala obrovská. V říjnu 1920, když baron Wrangler stále ještě držel Krym, byla podepsána spojenecká dohoda mezi Machnovou Černou armádou a Rudou armádou pod velením Bély Kuna, Frunzeho a Guseva. Dohoda počítala s amnestií pro všechny anarchisty v celém Rusku a s legalizací jejich hnutí. Černá kavalerie prolomila linie Bílých a pronikla na Krym; toto vítězství, spolu s tím, jak Frunze a Blucher dobyli Perekop, definitivně zpečetilo osud Bílého Krymu, jehož režim nedávno předtím uznaly Velká Británie a Francie.

PERZEKUCE ANARCHISTŮ

V Petrohradě a v Moskvě mezitím anarchisté připravovali svůj kongres. Ale sotva bylo dosaženo společného vítězství, byli najednou všichni masově pozatýkáni Čekou (listopad 1920). Vítězové z Krymu, Karetnik, Gavrilenko a další, byli zastřeleni. Machno, obklíčený v Guljaj Polji, se bránil jako šílený, probil si cestu ven a pokračoval v odboji až do srpna 1921. (Později byl internován v Rumunsku, v Polsku, v Dantzigu [dnešní Gdaňsk leží v Polsku, ovšem mezi válkami město patřilo Německu] a skončil jako tovární dělník v Paříži.) Tento nepochopitelný postoj bolševické moci, která před očima neobyčejně statečné rolnické menšiny rozcupovala své vlastní sliby, měl strašlivě demoralizující účinek: v tom spatřuji jednu z hlavních příčin Kronštaďtského povstání. Občanská válka pomalu končila a rolníci, vyčerpaní neustálými rekvizicemi, přitom dospěli k závěru, že s „komisaři“ není žádná dohoda možná.

Jinou vážnou věcí bylo, že mnoho dělníků, a mezi nimi i nemálo komunistů, si myslelo v podstatě totéž. „Dělnická opozice“, vedená Šljapnikovem, Alexandrou Kolontajevovou a Medveděvem, se do-

mnívala, že jestliže strana nedokáže provést radikální změny v organizaci práce, jestliže nezajistí odborům svobodu a skutečnou autoritu a jestliže se ihned nevydá cestou opravdové sovětské demokracie, bude revoluce ztracena. Vedl jsem se Šljapnikovem na toto téma dlouhé rozhovory. Bývalý hutník, jeden z mála bolševiků, kteří se v Petrohradě účastnili revoluce v únoru a březnu 1917, si zachoval, i když byl u moci, své smýšlení, svůj způsob oblékání i svou práci dělníka. Nevěřil funkcionářům, tomu „davu nenasytných žroutů“, pochyboval o Kominterně, viděl v ní příliš mnoho parazitů, hladových po penězích. Byl zavalitý a neohrabaný, s velkou kulatou hlavou a knírem pod nosem, a když jsem se s ním setkal, byl již značně zahořklý. Diskuse o odborech, ve kterých se vášnivě angažoval, nevedly téměř k ničemu. Trockij navrhoval spojení odborů a státu. Lenin trval na zachování principu odborářské autonomie a práva na stávkou, ale s úplným podržením odborů straně. Pomalu je zadupávali. Zúčastnil jsem se debaty v jednom z petrohradských obvodů a byl jsem zděšený, když jsem viděl, jak byla zfalšována „většina“ hlasů ve prospěch Lenina a Zinověva. Nic se tím neřešilo. V listopadu a prosinci 1920 se každý den ve Smolném paláci probírala otázka nějakého incidentu v dílnách, nějaká stávka nebo vypískání stranických agitátorů.

SMRT KROPOTKINA

V únoru 1921 zemřel v Dmitrovu nedaleko Moskvy staříček Kropotkin. Nesnažil jsem se ho navštívit, bál jsem se, že by to bylo bolestné setkání; stále věřil, že bolševici byli financováni německými penězi atd. Jelikož jsme věděli, že žije ve studeném a tmavém domě, pracuje na své *Etice* a odpočívá při hře na piáno, poslali jsme mu, mí přátelé a já, přepychový balík svíček. Znal jsem obsah jeho dopisů Leninovi o znárodnění obchodu s knihami a o bolševické netoleranci. Budou-li jednou publikovány, bude očividné, s jakou jasnozřivostí Kropotkin odhalil nebezpečí kontroly myšlení. Vydal jsem se do Moskvy, abych pomohl s organizací jeho pohřbu. Byly to pohnuté dny, dny třeskutého mrazu v době velkého hladu. Byl jsem jediný člen strany, kterého mezi sebe anarchisté přijali jako kamaráda. Okolo těla věhlasného starého muže, vystaveného v sloupové síni Domu odborů, se množily incidenty, navzdory taktu a dobré vůli, jež projevoval Kameněv. Všude dopadal stín Čeky, ale hustý a zarputilý zástup proudil dovnitř a pohřební ceremonie se proměnila ve významnou manifestaci. Kameněv slíbil na jeden den propustit všechny uvězněné anarchisty: tak přišli Aaron Baron a Jarčuk a drželi stráž u tělesných ostatků mrtvého. S ledovou tváří, vysokým, odhodlaným čelem, úzkým nosem a sněhobílým plnovousem připomínal Kropotkin spícího mága, zatímco okolo něj šeptaly zlostné hlasy, že Čeka porušila Kameněvův slib, že ve vězeních se rozhodně zahájí hladovku, že byl právě uvězněn ten a ten, že popravy zastřelením na Ukrajině stále pokračují... Pracná vyjednávání, aby se mohl nést černý prapor či aby mohly zaznít proslovy nad hrobem, vyvolala v zástupu další vlny hněvu. Dlouhý průvod, orámovaný studenty, kteří se drželi za ruce a dělali podél cesty řetěz, se vydal na pochod směrem k Novoděvičímu hřbitovu za doprovodu sborového zpěvu a pod černými prapory s nápisy odsuzujícími tyranii. Na hřbitově, v průzračném světle zimního slunce, byl otevřen hrob pod zcela stříbrnou břízou. Delegát bolševického ústředního výboru Mostovenko a delegát Exekutivy Kominterny Alfred Rosmer mluvili smířlivým tónem. Aaron Baron, zatčený na Ukrajině, který se měl večer vrátit znovu do vězení, aby z něj už nikdy nevyšel, napřímil svou vyzáblou a vousatou siluetu se zlatými brýlemi a nemilosrdně vykřičel své protesty proti novému despotismu, proti katům, pilně se činícím v hlubokých kobkách, proti veškeré té hanbě, vržené do tváře socialismus, proti vládnímu násilí, zadupávajícímu revoluci do země. Zdálo se, jako by tento neohrožený a strhující řečník zaséval zárodky nové vzpoury. Vláda založila Kropotkinovo muzeum, jeho jménem pojmenovala školy, přislíbila vydávání jeho knih... (10. února 1921)

ZA STĚNOU LŽÍ

Uplynulo osmnáct dnů. V noci z 28. na 29. února mě vzbudilo zvonění telefonu ve vedlejší pokoji hotelu Astoria. Chvějící se hlas mi sdělil: „Bílí se zmocnili Kronštadt. Je vyhlášena všeobecná mobilizace.“ Ten, kdo mi tuto hroznou zprávu oznámil – hroznou, protože znamenala bezprostřední ohrožení Petrohradu –, byl Zinověvův švagr Ilja Jonov.

- Kteří bílí? Kde se tam vzali? To je neuvěřitelné!

- Generál Kozlovski.

- A naši námořníci? Co místní sovět? Čeka? Dělníci ve zbrojnici?

- Nic víc nevím.

Zinověv byl na poradě Revoluční rady Rudé armády. Běžel jsem na Výbor druhého obvodu. Spatřil jsem tam jen zachmuřené tváře. „Je to nepochopitelné, ale je to tak. – Dobře, říkám, všichni musí hned mobilizovat!“ Vyhýbavě mi odpovídají, že to se již stalo, ale že se čeká na instrukce Petrohradského výboru. Zbytek noci jsme strávili s několika kamarády studiem mapy Finského zálivu. Dozvěděli jsme se, že řada drobných stávek se slila dohromady a zaplavila celé předměstí. Bílí před námi a v zádech hlad a stávky! Když jsem za rozbrusku odcházel, potkal jsem starou služku z hotelového personálu, jak se tiše a potají vykrádá z hotelu se všemi svými věcmi.

- Kam jdete tak brzo ráno, babičko?

- Ve městě to zavání malérem. Všechny vás povraždí, synku nebohý, a znova všechno rozkradou. Tak si raději odnáším věci pryč.

Malé plakátky, vylepené na zdech v zatím ještě pustých ulicích, oznamovaly, že kontrarevolucionář generál Kozlovski se pomocí zrádného spiknutí zmocnil Kronštadt a proletariát je volán do zbraně. Ale ještě předtím, než jsem se vrátil na obvodní výbor, potkával jsem kamarády, vybíhající se svými revolvéry, kteří mi řekli, že je to odporná lež, že se vzbouřili námořníci, že je to vzpoura flotily a je vedená sověty. To nebylo o nic lepší, možná dokonce naopak. Nejhorší bylo, že nás paralyzovala oficiální lež. Že by nám naše strana takhle lhala, což se ještě nikdy nestalo. „Je to nutné,“ říkali někteří, nicméně naprosto zdrčení, „pro uklidnění veřejnosti...“ Stávka byla téměř generální. Nebylo jasné, jestli vůbec pojedou tramvaje.

Téhož dne jsme se s mými přáteli z frankofonní komunistické skupiny (vzpomínám si, že tam byli Marcel Body a Georges Helfer) rozhodli, že nenastoupíme do zbraně a nebudeme bojovat ani proti hladovým stávkujícím dělníkům, ani proti námořníkům, kterým došla trpělivost. Na Vasiljevském ostrově jsem viděl dav, tvořený převážně ženami, které stály na bílé, zasněžené ulici a bránily v cestě a pomalu zatlačovaly zpět kadety z vojenského učiliště, kteří byli vysláni, aby uvolnili vstupy do továren. Byl to tichý a smutný dav, který mluvil ke kadetům o bídě, který je nazýval bratry a žádal je o pomoc. Kadeti vydávali z kapes chleba a dělili se o něj. Organizace generální stávky se připisovala menševikům a levým eserům.

V dělnických předměstích se šířily letáky, které informovaly o požadavcích Kronštadtského sovětu. Byl to program obnovení revoluce. Shrnu jeho obsah: nové volby do sovětů tajným hlasováním, svoboda slova a svoboda tisku pro všechny revoluční strany a skupiny, svobodné odbory, propuštění všech revolučních politických vězňů, zrušení oficiální propagandy, zastavení rekvizic na venkově, svobodu pro všechny řemeslníky, okamžité uvolnění blokády měst, která bránila lidem, aby se sami zásobovali potravinami z venkova. Kronštadtský sovět, posádka kronštadtské pevnosti a námořníci 1. a 2. eskadry se vzbouřili, aby tento program prosadili.

Pravda prosakovala postupně, kousek po kousku, hodinu za hodinou, skrze kouřovou clonu tisku, doslova chrlícího bezuzdné lži. A byl to náš tisk, tisk naší revoluce, první socialistický, to znamená nepodplatitelný a nestranný tisk na světě! Až dosud používali vůči svým nepřátelům jistou dávku překrucování a demagogie, jež byla ovšem vášnivě upřímná. Mohlo se jednat do značné míry o poměrně čestný boj a v každém případě to bylo pochopitelné. Nyní lhal systematicky. *Leningradská pravda* psala, že komisař Kuzmin, sloužící u flotily a v armádě, byl v Kronštadt uvězněn, byl vystaven brutálnímu zacházení a o vlasek unikl trestu smrti, který měl být vykonán na písemný rozkaz kontrarevolucionářů. Znal jsem Kuzmina, který byl expertem ve svém oboru, energický a pracovitý voják, šedivý od hlavy po paty, od uniformy po vrásčitou tvář. „Uprchl“ z Kronštadt a vrátil se do Smolného paláce. „Stěží uvěřím,“ řekl jsem mu, „že vás chtěli zastřelit. Viděl jste opravdu ten rozkaz?“ Zaváhal a znejistěl: „Ale no tak, všichni stále trochu přehánějí. Byl to jen malý kus papíru s vyhrůžkami...“ Bylo mu z toho zkrátka jen trochu horko, nic víc. Ale ačkoli Kronštadtské povstání neprolilo ani kapku krve, uvěznilo pouze několik komunistických funkcionářů a zacházelo s nimi ohleduplně (velká většina komunistů, několik stovek, se přidala k povstání, což ukázalo rozkolísanost stranických kadrů), zrodila se legenda o chytaných, i když neuskutečených povražděních.

Fámy hrály ostatně v celém tomto dramatu osudnou roli. Oficiální tisk tajil vše, co nebylo úspěchem a chválou režimu, a Čeka pracovala v absolutní temnotě, takže hrůzyplné fámy vznikaly každou chvíli. V důsledku stávek v Petrohradě se v Kronštadt šířily zvěsti o masovém zatýkání stávkujících dělníků a o tom, že v továrnách zasahuje vojsko. V zásadě to byly fámy, ačkoli Čeka nepochybně pokračovala, jak bylo zvykem, v nesmyslném zatýkání a obvykle i zbytečně

dlouhém věznění. Potkával jsem téměř denně tajemníka petrohradského výboru Sergeje Zorina a věděl jsem, jak ho ty nepokoje trápí, jak pevně je rozhodnutý nepoužít v dělnických čtvrtích násilí a že za jedinou účinnou zbraň v této situaci považuje agitaci: aby ji posílil, zajistil vagony potravin. Se smíchem mi vyprávěl, jak se jednou sám ocitl ve čtvrti, kde pravcoví eseri s úspěchem vykřikovali heslo: „Ať žije Konstituanta!“ (což jasně znamenalo: „Pryč s bolševismem!“) „Oznámil jsem příjezd několika vagonů potravin,“ líčil mi nadšeně, „a v mžiku oka se celá situace obrátila.“ Vypovězení poslušnosti v Kronštadu v každém případě začalo jako projev solidarity s petrohradskými stávkujícími dělníky a kvůli pověstem, vesměs lživým, o jejich násilném potlačování.

POKUSY O ZPROSTŘEDKOVÁNÍ

Hlavními viníky, jejichž hrubá neomalenost vzpouru vyprovokovala, byli Kalinin a Kuzmin. Kalinin, předseda Všeruského ústředního výkonného výboru, který byl kronštadtskou posádkou přivítán s hudbou a zdravicemi, námořníky poté, co byl seznámen s jejich požadavky, označil za darebáky, egoisty a zrádce a vyhrožoval jim nemilosrdným potrestáním. Kuzmin křičel, že porušování disciplíny a zrada budou rozdraceny železnou rukou diktatury proletariátu. Oba byli vypískáni; roztržka byla zpečetěna. Byl to pravděpodobně Kalinin, který si cestou zpět do Petrohradu vymyslel „bílého generála Kozlovského“. Od prvního okamžiku, kdy bylo možné konflikt ještě snadno utišit, se tedy vůdcové bolševiků nesnažili o nic jiného než o použití síly. Později jsme zjistili, že všechny delegace, vyslané z Kronštadu k petrohradskému Sovětu i k obyčejným lidem, skončily ve věznicích Čeky.

Během rozhovorů, jež jsem každý večer vedl s americkými anarchisty, kteří právě dorazili, s Emmou Goldmanovou, Alexandrem Berkmanem a s mladým tajemníkem Svazu ruských dělníků v USA Perkusem, se zrodila myšlenka zprostředkování. Mluvil jsem o tom s několika soudruhy ze strany. Odpověděli mi: „To nebude k ničemu. Jsme vázání stranickou disciplínou, a ty ostatně také.“ Rozčilil jsem se: „Člověk může ze strany odejít!“ Chladně a uměřeně mi odpověděli: „Bolševik svou stranu neopouští. A navíc, kam bys šel? Jsme tu přece jediná strana.“ Anarchistická skupina pro zprostředkování se sešla u mého tchána Alexandra Rusakova. Neúčastnil jsem se tohoto setkání, protože bylo rozhodnuto, že na této iniciativě se budou podílet jen anarchisté kvůli vlivu, jaký měli v rámci Kronštadtského sovětu, a před sovětskou vládou za ni převezmou odpovědnost výhradně američtí anarchisté. Emma Goldmanová a Alexander Berkman byli u Zinověva vřele přijati, protože jejich vystupování mělo váhu, mluvili jménem stále ještě významné frakce světového proletariátu. Jejich zprostředkování ovšem naprosto zkrachovalo. Zinověv jim na oplátku nabídl všechny své prostředky, aby ve zvláštním vagonu procestovali celé Rusko: „Dívejte se a pochopíte.“ Většina ruských „prostředníků“, snad kromě mne, byla zatčena. Za tuto shovívavost vděčím sympatiím Zinověva, Zorina a několika dalších, a také své pověsti bojovníka francouzského dělnického hnutí.

Po dlouhém váhání a s pocitem nevýslovné úzkosti jsme se nakonec, moji přátelé a já, přihlásili ke stanovisku strany. Vysvětlím proč. Kronštadt byl v právu. Kronštadt měl být začátkem nové, osvobozující revoluce, která by přinesla lidovou demokracii: „Třetí revoluce!“ volali někteří anarchisté s hlavou plnou dětinských iluzí. Ale země byla naprosto vyčerpaná, výroba se téměř zastavila, neexistovaly už žádné rezervy, dokonce ani psychické rezervy v náladě lidových mas. Proletářská elita, utvářená v boji se starým režimem, byla doslova zdecimována. Strana, která se rozrostla přívalem těch, co prahli po moci, vzbuzovala jen málo důvěry. Z ostatních stran zbyly jen mizivé zbytky aktivistů, jejichž akceschopnost byla navíc značně pochybná. Během několika týdnů by se tyto strany jistě mohly dát znovu dohromady, ale jen tak, že by do sebe začlenily tisíce zatrpklých, nespokojených a rozhněvaných, kteří již rozhodně nebyli, na rozdíl od roku 1917, nadšenými stoupenci čerstvé revoluce. Sovětská demokracie postrádala elán, vedení i organizaci a za sebou měla jen masy hlodavých a zoufalých lidí.

BOLŠEVICKÉ MOCI SE NESMÍ ODPOROVAT

Lidová kontrarevoluce si přeložila požadavek svobodně volených sovětů do hesla „sověty bez komunistů“. Kdyby padla bolševická diktatura, nastal by v krátké době chaos a v důsledku chaosu by došlo

ke vzbouření rolníků, masakru komunistů a návratu emigrantů, což by nakonec vyústilo v jinou, tentokrát nevyhnutelně antiproletářskou diktaturu. Depeše ze Stockholmu a Talínu potvrzovaly, že emigrace uvažovala stejným způsobem. Mimořádně, tyto depeše jen utvrdily bolševické vedení ve snaze potlačit Kronštadt co nejrychleji a za jakoukoli cenu. Nebyly to žádné abstraktní úvahy. Věděli jsme, že jen v evropské části Ruska existuje přinejmenším padesát ohnisek rolnických povstání. Na jih od Moskvy vyhlásil Antonov, místní učitel a pravcový eser, zrušení sovětského režimu a obnovení Ústavodárného shromáždění, a v Tambovské oblasti měl k dispozici dobře organizovanou armádu několika desítek tisíc rolníků. Vyjednával s bílými. (Tuchačevskij potlačil toto *Vendée* v polovině roku 1921.) Za těchto okolností musela strana ustoupit, uznat, že ekonomický režim byl nesnesitelný, ale nemohla se vzdát moci. „I přes své chyby a zneužívání moci,“ napsal jsem, „je bolševická strana v této chvíli největší organizovanou, rozumnou a spolehlivou silou, které je nutno, navzdory všemu, projevit důvěru. Revoluce nemá jiný základ a není již schopna úplné obnovy.“

Politbyro se rozhodlo s Kronštadtem vyjednávat, později mu předložilo ultimátum a jako poslední možnost vydalo rozkaz k útoku na pevnost a na křižníky uvězněné v ledu. Po pravdě řečeno, k žádnému vyjednávání nedošlo. Ultimátum, podepsané Leninem a Trockým, bylo vyvěšeno na plakátech a bylo koncipováno odporným slovníkem: „Vzdejte se, nebo vás postřílíme jako králíky.“ Trockij do Petrohradu nedorazil a jednal pouze v rámci Politbyra.

Současně s tím, jak byli krátce po společné revoluci postaveni mimo zákon anarchisté, prohlásila Čeka někdy koncem podzimu nebo začátkem zimy za nezákonné i menševické sociální demokraty – obvinila je v opravdu děsivém oficiálním komuniké ze „spolčování s nepřitelem, organizování sabotáží na železnici“ a dalších nehorázností, formulovaných v tomto odporném stylu. Vůdcové bolševiků se z toho sami červenali; krčili rameny a říkali: „Čeka šílí!“, ale pro nápravu neudělali nic a omezili se na sliby menševikům, že nebudou zatčeni a že vše se nějak samo urovná. Vůdcové menševiků Theodor [Fjodor] Dan a Abramovič v Petrohradě zatčeni byli. Čeka, kterou v té době řídil, pokud mne paměť neklame, Semjonov, zrzavý drobný dělník, příkrý a nevzdělaný, je chtěla zastřelit, neboť v nich viděla organizátory prakticky generální stávky. S největší pravděpodobností to byla lež, protože stávka byla tak ze tří čtvrtin spontánní. Měl jsem právě za sebou konflikt se Semjonovem ohledně dvou studentů, s nimiž bylo špatně nakládáno a byli drženi v ledových celách. Apeloval jsem na Gorkého, který okamžitě intervenoval u Lenina, aby menševické vůdce zachránil. Jakmile byl upozorněn Lenin, byli zcela jistě v bezpečí. Ale několik nocí jsme se o ně tráslí strachy.

Počátkem března začala Rudá armáda svůj útok po ledu na Kronštadt. Dělostřelectvo z křižníků a z pevnosti zahájilo na útočníky, maskované v bílých kombinézách, palbu. Ohromné ledové kry se převracely a unášely s sebou do temných hlubin svůj lidský náklad. Začal ten nejhorší bratrovražedný boj.

LENINŮV TERMIDOR

Desátý sjezd strany, který se mezitím sešel v Moskvě, zrušil na Leninův návrh systém rekvizic, to znamená „válečný komunismus“, a vyhlásil Novou ekonomickou politiku, NEP; všechny ekonomické požadavky Kronštadu byly splněny! Spolu s tím ovšem Sjezd šikanoval opozici. Dělnická opozice byla označena za „anarchisticko-syndikalistickou úchytku, neslučitelnou se směřováním strany“, ačkoli s anarchismem neměla vůbec nic společného. Sjezd mobilizoval všechny přítomné – mezi nimi i mnoho představitelů opozice – do boje proti Kronštadu! Bývalý kronštadtský námořník a člen krajně levicového komunistického křídla Dybenko a vůdce skupiny „demokratického centralismu“ spisovatel a voják Bubnov se vydali bojovat na led proti povstalcům, jimž v hloubi svého srdce dávali za pravdu. Tuchačevskij připravoval závěrečný útok. V těchto temných dnech řekl Lenin jednomu mému příteli doslova: „Je to termidor. Ale gilotinovat se nenecháme. Provedeme termidor sami!“

Událost v Oranienbaumu, o které, pokud vím, nikdo nemluvil, přivedla mámek Kronštadt na dosah vítězství, které by si kronštadtský námořník asi nepřáli. Byl jsem toho očitým svědkem. Tajemník petrohradského výboru, velký blondatý Viking Sergej Zorin pozoroval, že pozice zaujímané jedním z velitelů pěchoty nemají žádné logické opodstatnění. Po dvou dnech bylo jisté, že jde o spiknutí. Celý jeden regiment, odhodlaný být solidární s Kronštadtem, se točil kolem dokola a vyzýval armádu ke vzpouře. Zorin jej ihned doplnil spolehlivými muži, zdvojnásobil palbu a počet stráží, a ne-

chal zatknout velitele regimentu. Ten, bývalý důstojník carské armády, se vyznačoval nemilosrdnou upřímností: „Čekal jsem na tuto chvíli celé roky. Vy vrazi Ruska, nenávidím vás! Prohrál jsem všechno a můj život už pro mne nic neznamená.“ Byl zastřelen jako nemálo dalších. Jeho regiment byl ke Kronštadtu převelen z polské fronty.

Bylo nutné celou věc ukončit, než roztaje led. Rozhodující útok po ledu, který Tuchačevskij zahájil 17. března, skončil odvážným vítězstvím. Kronštadtští námořníci, kteří neměli příliš schopné důstojnictvo, nedokázali využít své dělostřelectvo (je pravda, že se mezi nimi nacházel bývalý důstojník Kozlovski, ale do dění příliš nezasahoval a neměl téměř žádnou autoritu). Části povstalců se podařilo uniknout a dosáhnout finského pobřeží. Další se urputně bránili, od opevnění k opevnění, od ulice k ulici. Padli pod výstřely rudoarmějců se zvoláním: „Ať žije světová revoluce!“ „Ať žije komunistická internacionála!“ Stovky zatčených byly převezeny do Petrohradu a byli předáni do rukou Čeky, která je ještě o několik měsíců později po malých skupinkách stupidně a zločinně popravovala zastřelením. Tito poražení námořníci patřili tělem i duší k revoluci, vyjádřili utrpení a vůli ruského lidu, a NEP ukázal, že měli pravdu. Dzeržinskij nechal tomuto zdlouhavému masakru volný průchod.

Vůdcové kronštadtského povstání byli do té doby neznámí, vzešli z řadových námořníků. Jeden z nich, Petričenko, uprchl do Finska.

Vešle machnovského hnutí bylo Kronštadtské povstání v březnu 1921 jedním z nejznámějších lidových vystoupení proti bolševické diktatuře na konci občanské války pod heslem demokratizace sovětského politického systému a překonání sociální nerovnosti a vlády bolševické stranické byrokracie. Dodnes přitahuje pozornost historiků a publicistů svou rozporuplností, ale i obrovským vlivem na vzájemné vztahy různých socialistických proudů. Po porážce povstání byli mezi těmi, kteří se pokusili porozumět tomuto vystoupení a informovat o něm mezinárodní socialistické a dělnické hnutí, anarchosyndikalisté a anarchokomunisté – stoupenci idejí Petra Kropotkina.

Pro publikace anarchistů na toto téma je samozřejmě charakteristický polemický tón. Když analyzovali toto povstání, snažili se na jeho příkladu dokázat správnost svých ideových principů, konkrétně ideu o historicky potvrzené represivní roli státu.¹ Práce anarchistů o Kronštadtu jsou faktograficky spolehlivé a obsahují zajímavá hodnocení, jež se potvrdila v historických pramenech. Anarchisté ve snaze seznámit veřejnost s úmysly povstalců a vyvrátit mýty o kontrarevolučnosti „kronštadtského puče“, šířené probolševickými autory, publikovali velké množství dokumentů povstalců. Například Alexandr Berkman a Vsevolod Volin umístili do svých knih desítky dokumentů ilustrujících názory znepřátelených stran.² Knihy Berkmana, Goldmanové, Jarčuka, Gorelika a Volina obsahují i osobní zjištění autorů o chování bolševické moci a o situaci v Petrohradě a Moskvě v únoru a březnu 1921.³

Jedním z nejzajímavějších problémů, na který se anarchisté zaměřili, byly politické názory kronštadtských povstalců, které charakterizovaly jejich roli v revoluci. Anarchisté je označili jako „třetí sílu“, která byla nejen proti bolševické diktatuře, ale i „kontrarevolucionářským“ silám (bílým, pravým eserům, separatistům). Podle Volina byly Kronštadt i machnovština „revoluční hnutí... která bojovala proti bolševické moci ve jménu skutečné svobody a skutečných principů sociální revoluce, odvržených a pošlapaných bolševiky“.⁴ Marie Goldsmithová, Jefim Jarčuk a po nich další anarchističtí publicisté viděli historii povstání v kontextu revolučních tradic Kronštadtu – vzpour během revoluce z let 1905–1907 a v roce 1910.⁵ Zvláštní místo pak zaujímá analýza revolučních aktivit Kronštadtských v letech 1917–1918. Právě v tomto období kronštadtský sovět, dělnické masy a námořnictvo ve městě, vedené anarchosyndikalisty, bolše-

Jiný, Perepelkin, se ocitl ve vězení spolu s mými přáteli, které jsem jel navštívit do staré věznice ve Špalerné ulici, již prošlo v minulosti tolik ruských revolucionářů, včetně Lenina a Trockého. Než zmizel nadobro, vyprávěl nám Perepelkin z hlubin své cely příběh celé této události.

Chmurný 18. březen! Deníky ráno vyšly s palcovými titulky oslavujícími výročí dělnického svátku, pařížské Komuny. A hřmící dělo od Kronštadtu zatím způsobovalo tlumené drnčení okenních tabulek. V kancelářích Smolného paláce zavládl mizerný pocit tísně. Lidé se vyhýbali tomu s kýmkoli promluvit, vyjma blízkých přátel, a každé vyřčené slovo bylo prosáklé hořkostí. Široké nábřeží Něvy se mi nikdy nezdálo tak zasmušilé a pusté. Je pozoruhodnou souhrou historických náhod, že ve stejný den, 18. března, ztroskotalo i komunistické povstání v Berlíně.

Ukázka z knihy Victora Serge *Paměti revolucionáře*. Francouzský originál *Mémoires d'un révolutionnaire* vyšel poprvé v nakladatelství Éditions du Seuil v Paříži v roce 1951. Překlad je pořízen z kritického vydání, které pro nakladatelství Robert Laffont připravil Jean Rièrre a které vyšlo pod titulem *Mémoires d'un révolutionnaire et autre écrits politiques. 1880–1947* v Paříži v roce 2011. Ukázka je ze čtvrté kapitoly, nazvané „Nebezpečí je v nás samých (1920–1921)“, ve francouzském vydání na s. 599–609. Překlad -ČP-. Mezititulky redakce.

ANARCHISTICKÁ REFLEXE KRONŠTADTSKÉHO POVSTÁNÍ

viky a maximalisty, představovaly osobitou avantgardu revoluce,⁶ požadující předání veškeré moci místním sovětům, socializaci půdy, závodů a továren a zastavení imperialistické války.⁷ Jarčuk ukazuje, že „hesla Října 1917“ jsou hesly Kronštadtských už z jara 1917. Od této doby propojují anarchisté levicovou socialistickou alternativu obhajovanou Kronštadtskými s principy anarchismu: „Heslo ‚Všechnu moc místním sovětům‘ chápou v tom smyslu, že už žádné centrum nesmí nic přikazovat nebo předepisovat žádnému sovětu ani organizaci, že má naopak každý sovět, každá místní dělnická a rolnická organizace usilovat o dobrovolný svazek se spřízněnými organizacemi. Federace svobodných sovětů a Federace továrních a závodních výborů pak vytvoří mocnou organizovanou sílu jak pro úspěšnou obranu revoluce, tak pro úspěšné organizování výroby a distribuce.“⁸ Široké rozvíjení samosprávy sovětů a domovních výborů v Kronštadtu, vytvoření milicí všelidovým vyzbrojením, socializace života, založení družstevních podniků a zahradnické komuny – na základě toho všeho mohli Goldsmithová, Jarčuk a poté i Volin brát Kronštadt od roku 1917 do začátku roku 1918 jako buňku rozvíjejících se anarchokomunistických vztahů.⁹ Poukazovali i na roli úderného oddílu, již sehrály kronštadtští námořníci a pracující v kritických okamžicích pro levicové socialistické síly. K těm patřily události 3.–6. července 1917 v Petrohradě, zmaření kornilovského puče, svržení Prozatímní vlády a boj za nastolení sovětské vlády od konce října 1917 do počátku roku 1918, boj proti Judeničově armádě.¹⁰ Březnové povstání 1921 tak vidí anarchističtí autoři jako poslední východisko pro svobodomyšlnou revoluční atmosféru Kronštadtu.

Povstání bylo pokusem o návrat k uskutečnění „hesel Října“,¹¹ protože se zde neobjevila žádná hesla „buržoazně demokratického“

charakteru (svolání Ústavodárného shromáždění, volný trh).¹² Berkman a Jarčuk popsali, jak se delegáti vyslaní Kronštadtskými do petrohradských závodů vyslovovali proti podpoře podobných požadavků vznesených částí stávkujících.¹³

TŘETÍ REVOLUCE

Texty anarchistů prostupuje snaha najít v politické praxi kronštadtských povstalců styčné body s anarchistickou a revolučně syndikalistickou doktrínou. Originální pohled předložil Volin, který zdůraznil, že toto hnutí bylo „nepolitické“ a „sociální“.¹⁴ Pominul ovšem okolnost, že požadavky Kronštadtských měly ve velké míře spíše politický než sociálně-ekonomický charakter. Obecně se anarchističtí autoři zaměřovali na to, že povstalci vyznávali myšlenku demokratických svobod. S poukazem na deklarace a propagační literaturu povstalců poukazovali na kronštadtské heslo „třetí revoluce“ pocházející od anarchistů.¹⁵ Poprvé se totiž idea tří postupných etap revoluce („tří revolucí“) objevila v březnu 1917 na stránkách anarchistických novin. Jedním z jejich autorů byl Volin.¹⁶ Z pohledu stoupců této teorie vedla první etapa revoluce uskutečněná v únoru a březnu 1917 ke svržení samodržaví a převzetí moci buržoazií. Druhá etapa spojená s bojem za nastolení demokratické republiky se musela odehrát převzetím moci socialistickými stranami, které provedou agrární reformu v duchu programu eserů a znárodní průmysl. Následně dělníci, rolníci a vojáci pod vedením anarchistů zahájí třetí etapu revoluce, která odstraní státní aparát a předá řízení různých oblastí života společnosti do rukou federace samosprávných orgánů dělníků a rolníků. Volin charakterizuje aktivitu kronštadtských námořníků v březnu 1921 právě jako počátek „třetí revoluce“.¹⁷ Proto anarchisty zajímaly právě principy samosprávy, jež byly základem sebeorganizování povstalců. Jejich postupným rozvíjením by Kronštadtští mohli dříve či později přejít k anarchistické organizaci společnosti: „Hnutí řídili sami pracující, kteří vyjadřovali vlastní myšlenky a snahy bez jakéhokoli nátlaku... Nebylo až tak podstatné, že za stávajících okolností mluvili o vládě (sovětů) místo toho, aby se navždy zbavili samotné ideje ‚vlády‘ a vyměnili ji za koordinaci, organizaci správy. Byla to jejich poslední daň minulosti. Lidové masy by se nutně nakonec důsledně drželi vybojované úplné svobody diskutovat, organizovat a jednat a pravé cesty nezávislého jednání, po níž vykoučili,“ napsal Volin,¹⁸ zdůrazňující dočasný charakter vlády revolučního výboru, zapříčiněný okolnostmi boje proti komunistické diktatuře.¹⁹ Jeho názor plně sdílel i teoretik anarcho-syndikalismu G. P. Maximov: „Komuna Kronštadu nestihla svůj program rozvinout. Šestnáctidenní existence je na to příliš krátká, ale stihla předvést, že svobodný sovět má být politickou formou i té nejmenší vesnice a továrně-závodní výbor ekonomickou formou volné tovární komuny.“²⁰ Jiní autoři otevřeně hodnotili povstání v Kronštadu jako anarchistické. A. Gorelik tvrdil, že Kronštadt „měl anarchistického ducha, a dokonce tak i jednal.“²¹ Marie Goldsmithová označila tyto události jako „pokus o sovětskou libertariánskou revoluci“.²²

SROVNÁVÁNÍ

Historická aluze na jiný, stoupcům anarchismu dobře známý pokus – Pařížskou komunu – je v jejich pracích přítomna poměrně často.²³ Kronštadt je pro ně novou Pařížskou komunou, zářným příkladem vzpoury pracujících pod hesly anarchismu. Vyzývali k tomu, aby se z tohoto příkladu vyvozovaly úkoly pro politický boj. Například Berkman viděl analogii mezi chybami komunardů a neúspěšnou strategií povstalců Kronštadu: ignorování sovětů vojenských odborníků, absence snahy rozšířit povstání na sousední města, „sklon k pasivní obranné taktice“.²⁴

Tato analogie měla i důležitou konceptuální odezvu jak ve spojení s hodnocením perspektiv vývoje revoluce v Rusku, tak se všeobecnou atmosférou poklesu revoluční vlny v Evropě ve dvacátých letech. Porážka Pařížské komuny v roce 1871 je v pracích historiků socialistů tradičně nahlížena jako začátek epochy reakce v evropských zemích. Stejně tak je Nová ekonomická politika (NEP), spojená s porážkou Kronštadtského povstání, vnímána anarchisty v kontextu „reakce světové buržoazie“ na počátku dvacátých let. Jsou tu zohledňovány kapitalistické prvky bolševické politiky v tomto období (povzbuzování soukromého obchodu, soukromého vlastnictví, zahraničních koncesí), provázené likvidací zbytků politických svobod, zavedením policejní kontroly nad společností, represemi

vůči opozičním socialistickým silám, transformací odborových svazů a družstev v pouhé přívěsky státu.²⁵ Anarchisté brali změnu ekonomické politiky bolševiků jako svéráznou reakci na povstání v Kronštadu a masové rolnické vzpoury.²⁶ Jenže vzbouřenci byli proti zavádění kapitalismu, které připravovala Komunistická strana Ruska (bolševiků).²⁷ Podle anarchistů by bolševici bez porážky nej-revolučnějších sil pracujících, reprezentovaných kronštadtskými povstalci a machnovci, nemohli svoji politiku ústupků maloburžoazii uskutečnit. „Jedině díky vítězství nad revolučním Kronštadtem dostali Bucharinové možnost bez zábran vykřikovat na kulaky: ‚Obohaťte se!‘“ psala I. M. Lazarevičová.²⁸ „Tak byl naprosto překroucen smysl ‚svobody‘, za kterou Kronštadtští bojovali. Namísto svobodného tvořivého a činorodého jednání pracujících mas, které by uspišilo cestu k jejich plnému osvobození (jak Kronštadt požadoval), dostali ‚svobodu‘ obchodovat a obohacovat se jednotlivci. Tehdy vznikl nový typ sovětského zbohatlíka – ‚nepman‘... NEP byl skutečně jen ‚přestávkou‘ – ne kvůli tomu, aby se pak pokračovalo kupředu, ale naopak kvůli návratu k výchozímu stavu, ke stejné surové diktatuře strany, úplnému zestátnění, vykořisťování pracujících mas novým státním kapitalismem. Ustoupili, aby co nejkratší cestou dosáhli totalitního kapitalistického státu a zajistili si, že se ‚Kronštadt‘ nebude opakovat,“ napsal Volin.²⁹ Pro anarchisty byl nepřímým potvrzením charakteru bolševického režimu ve vztahu k obnově kapitalismu fakt, že nacionalisté, v souladu s ideologií emigrantských smenověhoveců, uznali KSR(b) jako „stranu pořádku a tvrdé vlády“.³⁰ V této souvislosti se na stránkách anarchistického tisku objevuje charakteristika politického systému SSSR jako fašistické diktatury.³¹ Pro texty anarchistů byly paralely mezi Mussoliniho režimem a Stalinovou diktaturou příznačné.³²

SPONTÁNNÍ ODPOR

Připomeňme i ojedinělé, ale o to zajímavější pokusy anarchistů o přímé ovlivnění průběhu povstání. Volin například popisuje, jak měli delegáti povstalců vyslaní do Petrohradu za úkol dostat přes frontovou linii samotného Volina a Jarčuka, který byl v Kronštadu populární už v roce 1917.³³ Oba už ale tehdy seděli ve vězení, a tak se tento pokus nezdařil. Dále byla zdůrazňována smířící role petrohradských anarchistů Berkmana, Goldmanové, Perkuse a Petrovského v konfliktu, když se pokoušeli rozmluvit petrohradským stranickým vůdčům potlačení povstání silou a navrhli, že budou prostředníky při jednáních.³⁴

Anarchisté také odmítali názor, že by bylo povstání vedeno nějakými organizovanými politickými silami. Trvali na jeho spontánním charakteru.³⁵ Svědčilo o tom aktuálně nepřiznivé počasí – kdyby námořníci počkali, až roztaje led, odolali by obležení bez nebezpečí, že k nim proniknou pěší oddíly armády.³⁶ Kategoricky odmítali verzi šířenou probolševicky orientovanými autory o „bělogvardějském spiknutí“ skupiny důstojníků.³⁷ Odvolávali se v této otázce na dementi zveřejněné členy kronštadtského Prozatímního revolučního výboru. Volin se této otázce podrobně věnoval a upozorňoval, že o službě generála Kozlovského a dalších důstojníků v carské armádě dobře věděli komunisté zavírající před tím oči, a nyní tento fakt zneužívající k propagandistickým cílům.³⁸ Pokrytecký byl v této souvislosti i fakt, že velení akce proti povstalcům bylo svěřeno bývalému carskému důstojníkovi M. N. Tučačevskému.³⁹ V pracích anarchistů o Kronštadu se neustále odkazuje na to, že Kronštadtští odmítli pomoc bělogvardějců i eserů.⁴⁰ Pouze s blížící se porážkou byli podle Volina povstalci nuceni přijmout léky a potraviny.

Anarchističtí publicisté se nevyhýbali ani otázce, co k povstání vedlo. Měli za to, že ho vyvolal diktátorský charakter bolševického režimu, který potlačoval možnost samosprávného fungování obyvatelstva v jakékoli oblasti.⁴¹ Navíc jeho povstání, stejně jako předcházející stávky petrohradských dělníků, důsledkem marných nadějí na zmírnění politiky KSR(b) po skončení občanské války.⁴² Důležitým faktorem, který námořníky aktivizoval, byla podle anarchistů i solidarita s protestujícími petrohradskými dělníky v únoru 1921.⁴³ A svou roli sehrál i fakt, že komisař Baltské flotily Kuzmin na jednání delegátů 2. března 1921 vyhrožoval námořníkům ozbrojeným zásahem.⁴⁴

CO BY KDYBY

Anarchisté se zaměřovali i na analýzu perspektiv vývoje povstání a názorově se do jisté míry rozcházel. Berkman trochu zveličoval

váhavost a zděšení vedení RSFSR v prvních dnech povstání a domníval se, že v případě rozhodných kroků mohli povstalci nejen převzít Petrohrad, ale i zvítězit v celé zemi: „Kronštadt mohl snadno obrátit zbraně proti Petrohradu a vyhnat z něj bolševické vládcy, kteří byli vyděšení a chystali se město opustit. Jeden rozhodný úder námořníků, a Petrohrad by byl jejich. A potom Moskva. Celá země byla připravena takovou akcí podpořit. Nikdy předtím nebyli bolševici takto blízko pádu.“ Základním důvodem porážky povstalců byla podle anarchistů jejich mírumilovnost, jejich snaha o politický kompromis s vládou, o pokojné vyřešení konfliktu. Z toho pramenila jejich čistě obranná taktika.⁴⁵ Dokonce i vytvoření Prozatímního revolučního výboru bylo podle Jarčuka dáno snahou zajistit svobodné volby do Sovětu a ochránit ho před ozbrojeným náporom bolševiků.⁴⁶ Anarchisté charakterizují jednání povstaleckých vůdců jako politicky naivní a poukazují na jejich víru ve spravedlnost komunistické vlády, kterou si udrželi až do posledních hodin před vojenským střetem: „Kronštadtské hnutí bylo spontánní, nepřipravené a pokojné. Vínou za to, že skončilo ozbrojeným konfliktem, který přerostl v krvavou tragédii, má výhradně ďábelský despotismus ‚komunistické‘ diktatury.“⁴⁷ „Nechtěli ozbrojený boj. Snažili se vyřešit konflikt s komunisty, jít cestou přesvědčování, osvobodit pracující masy. Bratrovražedná válka jim byla vnucena,“ hodnotil situaci Volin.⁴⁸

Petr Aršinov byl ve svých závěrech ještě optimističtější než Berkman. V duchu idey „platformistického“ hnutí anarchokomunistů se domníval, že k rozšíření Kronštadtského povstání na celé Rusko a k jeho vítězství by došlo pod centralizovaným anarchistickým vedením: „Kdyby bylo v Kronštadu organizované anarchistické jádro, povstání by se rozrostlo po celém Rusku a možná by změnilo celý následující průběh revoluce.“⁴⁹ Jiní anarchističtí autoři hodnotili možnosti povstalců realističtěji. Podle nich Kronštadt nemohl počítat se skutečnou pomocí dalších lidových protibolševických hnutí, i když se jejich požadavky navzájem podobaly. Vzpouře už byly v podstatě potlačeny vládou a zbytek zeslábl v důsledku mocenských ústupků. Toto hodnocení je zajímavé, protože jeho autorem je velitel protibolševických povstaleckých sil Nestor Machno.⁵⁰ V souvislosti s tím Volin a Maximov připomínají komunistickou vládou zavedenou informační izolaci Kronštadu, efektivně fungující v kombinaci s diskreditující kampaní proti povstalcům.⁵¹

KRUTOST BOLŠEVIKŮ

Povstalcům jsou také přiznávány vysoké morální kvality – neobyčejné hrdinství v nerovném boji s bolševickými silami, boj bez ohledu na hlad, únavu a početní převahu nepřítelů.⁵² Nejednou psali anarchisté také o roli kronštadtských žen, které při přestřelkách dobrovolně sbíraly nejen své, ale i nepřátelské raněné na ledu zálivu.⁵³ Volin dává tento entuziasmus do souvislosti se změnami, které přišly spolu s osvobozením města od moci bolševiků.⁵⁴ Poukazuje na duch sociální spravedlnosti a rovnosti, typický pro jednání vůdců povstání. Ve městě bylo zavedeno rovné rozdělování potravin a privilegia zůstávala jen pro nemocné a děti. Jako sebeobětování se chápe jednání námořníků, kteří za bolševické vlády dostávali velké přiděly, ale během blokády je přenechávali pracujícím.⁵⁵ Anarchisté ukazují také mírumilovnost povstalců, humánnost jejich jednání vůči zajatcům a politickým protivníkům.⁵⁶

Opačně je hodnoceno chování vládních sil. Všichni anarchisté, písaři o povstání, dávají vlnu za rozpoutání vojenských akcí proti Kronštadu bolševickému vedení. Řadoví vojáci Rudé armády jsou v nejlepších tradicích revoluční publicistiky popisováni jako podvedení. Anarchisté jednoznačně pojímají střety mezi kronštadtskými povstalci a rudoarméjci jako „bratrovražedný“ boj: „všichni, kteří zahynuli, byli vlastně dělníci a rolníci, ti, díky nimž se bolševická strana prodrala k moci, když jim naslibovala zárné zítřky.“⁵⁷ Přiznávají jsou vzpomínky Emmy Goldman na besedu s kursantem, jenž se účastnil kronštadtského útoku: „Jeho muka, říkal, nebyla nic ve srovnání s jeho duševní agonii. Příliš pozdě poznal, že byl oklamán výkřiky o ‚kontrarevoluci‘. Nebyli to carští generálové v Kronštadu ani bělogvardějci – našel jen své vlastní soudruhy, námořníky a vojáky, kteří hrdinsky bojovali za revoluci.“⁵⁸ Byl to výsledek kampaně vedené v komunistickém tisku proti Kronštadu. Jarčuk například srovnával jednání Kerenského, který obviňoval bolševiky ze spolupráce s německou rozvědkou, a jednáním komunistů, kteří povstalce obviňovali ze spolupráce s bílými.⁵⁹ Při analýze potlačení povstání se anarchisté zaměřovali na krutost Rudé armády vůči povstalcům a obyvatelům města.⁶⁰ Připomínalo se bombardování

nemocnice letadlem Rudé armády,⁶¹ a nikoli náhodou je ve všech pracích anarchistů srovnáváno masové zatýkání a trestání kronštadtských povstalců bolševiky s masovou odplatou „Versaillských“ vůči komunistům po pádu Pařížské komuny. Lenin, Trockij, Zinovjev a Dybenko byli v tomto ohledu srovnáváni s generálem Galliffetem a premiérem Francie Thiersem.⁶² Na rozdíl od čekistů se povstalci chovali nanejvýš humánně, odmítli například zastřelit zatčené komunisty a zajatce.⁶³ Jarčuk v tom vidí pokračování atmosféry roku 1917, kdy byl na plénech v Kronštadu často vznášen požadavek likvidace věznic a požadavek práva na volný pohyb politických vězňů ve městě.⁶⁴ Anarchisté vnímali jako nevděk chování kronštadtských komunistů, které povstalci nejen amnestovali, ale dovolili jim i legální politickou práci. Ti je pak během rozhodujícího útoku napadli z týla.⁶⁵ Po porážce pak navíc přišlo zatýkání, uvěznění v lágrech a popravy těch povstalců, kteří uvěřili bolševiky ohlášené amnestii a vrátili se domů z emigrace. „Tato podlá léčka patří k jedněm z nejodpornějších stránek historie bolševismu,“ napsal Volin.⁶⁶

PROTI AUTORITÁŘSTVÍ

Pro anarchisty se Kronštadtské povstání stalo osobitým „okamžikem pravdy“ bolševismu, který světu ukázal jeho pravou politickou povahu. Jejimi charakteristickými rysy jsou: udržení moci za každou cenu, tendence k tvrdým represím proti odlišným názorům, bezzávadnost volby prostředků politického boje, opovrhování požadavky obyčejných dělníků a rolníků.⁶⁷ Morální prohru bolševiků dokládá podle anarchistů i to, že šéfové KSR(b) v praxi realizovali všechny záměry, ze kterých sami obviňovali kronštadtské povstalce.⁶⁸ Přitom odmítli dialog s vlastním lidem, dokonce i s tou jeho částí, která byla pro vládu sovětů.⁶⁹ Konkrétně tyto okolnosti podle Berkmana ukázaly světu „skutečný charakter ‚komunistické‘ diktatury“ – tyranství, antisociální a protilidový: 10. sjezd komunistické strany probíhal v Moskvě v době Kronštadtského povstání. Na tomto sjezdu byla vzhledem v událostem v Kronštadu a vlivu, jaký mohly mít v jiných částech Ruska a na Sibiři, zcela změněna bolševická ekonomická politika. Bolševici raději odmítli své politické principy, rozhodli se pro volný trh, udělování koncesí kapitalistům, odmítnutí komunismu, za který bojovala Říjnová revoluce, za který bylo prolito tolik krve a země podstoupila zničení a zoufalství – hlavně, aby nedošlo ke svobodným volbám sovětů.⁷⁰ Podle anarchistů bylo výsledkem Kronštadu úsilí o přehodnocení teorie a praxe „státního socialismu“.⁷¹ Do jisté míry lze tento závěr považovat za správný, bere-li v úvahu negativní reakci na potlačení povstání v Kronštadu u značné části levých socialistů, anarchistů, syndikalistů a levých komunistů.

Kritická analýza revolučních procesů a kritika autoritářství, kterou provedli anarchisté, může sloužit jako prevence obhajoby diktatury coby možného prostředku řešení politických a sociálně-ekonomických problémů. Kronštadt poprvé postavil levice do situace, kdy musela volit mezi „pokrokovým“ režimem, deklarujícím oddanost socialistickým principům, a masami, jež vstoupily do boje s tímto režimem dělníků a rolníků pod heslem obrany revolučních výdobytků před byrokratickou diktaturou. Takovou volbu zažila pak levice ve 20. a 21. století víckrát.

Zpracováno podle textu Dmitrije Rubljova *Кронштадтское восстание – взгляд российской анархистской эмиграции, Сборник материалов IV Международных Кропоткинских чтений. К 170-летию со дня рождения П. А. Кропоткина (Материалы и исследования)*, Дмитров, 2012, s. 120–129.

Poznámky:

¹ Berkman A., *Der Kronstadt Rebellion*, Berlin: Verlag Der Syndikalist, 1923, s. 29.

² Volin V. M., *Неизвестная революция 1917–1921*, Москва, НПЦ Праксис, 2005.

³ Berkman A., *The Anticlimax. The concluding chapter of my russian diary „The bolshevik myth“*, New York: Boni and Liveright Publishers, 1925; Goldman E., *My Disillusionment in Russia*, St. Petersburg: Red and Black Publishers, Florida, 2009; Volin V. M., *Неизвестная революция*; Горелик А., *Анархисты в российской революции*, Буэнос-Айрес: Рабочая издательская группа в Республике Аргентине, 1922; Ярчук Е. З., *Кронштадт в русской революции*, Нью-Йорк: Исполнительный комитет профессиональных союзов, 1923.

⁴ Volin V. M., *Неизвестная революция*, s. 300.

⁵ Isidine M., *La vérité sur Kronstadt*, in Skirda A., *Les anarchistes russes, les soviets et la révolution de 1917*, Paris: Max Chaleil, 2000, s. 241–247.

- ⁶ Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 303.
- ⁷ Tamtéž, s. 305; Ярчук Е. З., c. d., s. 8.
- ⁸ Ярчук Е. З., c. d., s. 37, 54–55; Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 313.
- ⁹ Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 310–314.
- ¹⁰ Ярчук Е. З., c. d., s. 10–16, 19–20, 22, 24, 29–34, 37–45, 47; Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 307–310.
- ¹¹ Berkman A., *Der Kronstadt Rebellion*, s. 31; Berkman A., *The Anticlimax*, s. 14; Максимов Г. П., Месяц революционных бурь, *Рабочий путь*, č. 1, březen 1923, s. 6; Метт И. [Лазаревич И. М.], К 7-ой годовщине Кронштадта, *Дело труда*, č. 33–34, únor–březen 1928, s. 4–5.
- ¹² Berkman A., *Der Kronstadt Rebellion*, s. 31; Махно Н. И., Памяти Кронштадтского восстания, in Махно Н. И., *На чужбине. Записки и статьи 1923–1934 гг.*, Париж: Громада, 2004, s. 61–62; Метт И. [Лазаревич И. М.], К 7-ой годовщине Кронштадта, s. 5; Ярчук Е. З., c. d., s. 53–54.
- ¹³ Berkman A., *Der Kronstadt Rebellion*, s. 5; Ярчук Е. З., c. d., s. 52.
- ¹⁴ Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 301.
- ¹⁵ Tamtéž, s. 322; Ярчук Е. З., c. d., s. 52.
- ¹⁶ [Волин В. М.], Неизбежное началось, *Голос труда*, č. 133, 13. dubna, 1917, s. 1.
- ¹⁷ Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 384.
- ¹⁸ Tamtéž, s. 326, 385.
- ¹⁹ Tamtéž, s. 330.
- ²⁰ Максимов Г. П., *Месяц революционных бурь*, s. 6.
- ²¹ Горелик А., c. d.
- ²² Isidine M., *La vérité sur Kronstadt*, s. 241.
- ²³ Горелик А., c. d.; Максимов Г. П., c. d., s. 5.
- ²⁴ Berkman A., *Der Kronstadt Rebellion*, s. 29–30.
- ²⁵ Мрачный М. [Клаванский М.], Первое мая, *Рабочий путь*, č. 2–3, duben–květen 1923, s. 1–2.
- ²⁶ Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 382.
- ²⁷ Большевики о Кронштадте, *Дело труда*, č. 11, duben 1926, s. 12; Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 382.
- ²⁸ Метт И. [Лазаревич И. М.], c. d., s. 5.
- ²⁹ Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 383.
- ³⁰ Современное положение в России, *Анархический вестник*, č. 7, květen 1924, s. 31.
- ³¹ Вести из СССР. Положение в России, *Анархический вестник*, č. 2, srpen 1923, s. 52.
- ³² Борги А., Фашистско-большевистское родство, *Рабочий путь*, č. 2–3, duben–květen 1923, s. 7; Максимов Г. П., Война – почему и во имя чего?, *Дело труда-Пробуждение*, č. 1, leden–únor 1940, s. 7; Рюле О., *Борьба против фашизма начинается с борьбы против большевизма*, Будапешт: Barríkada, 2005; Voline V. M., *Le Fascisme rouge, Itinéraire*, č. 13, 1996, s. 46–50.
- ³³ Viz např. Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 353, 355.
- ³⁴ Tamtéž, s. 373.
- ³⁵ Tamtéž, s. 338.
- ³⁶ Tamtéž.
- ³⁷ Berkman A., *Der Kronstadt Rebellion*, s. 29; Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 338; Ярчук Е. З., c. d., s. 62.
- ³⁸ Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 337.
- ³⁹ Tamtéž.
- ⁴⁰ Горелик А., c. d.
- ⁴¹ Berkman A., *The Anticlimax*, s. 14; Ярчук Е. З., c. d., s. 62.
- ⁴² Berkman A., *Der Kronstadt Rebellion*, s. 3.
- ⁴³ Tamtéž, s. 5–6; Goldman E., *My Disillusionment in Russia*, s. 191; Ярчук Е. З., c. d., s. 52.
- ⁴⁴ Berkman A., *Der Kronstadt Rebellion*, s. 12–13.
- ⁴⁵ Berkman A., *The Anticlimax*, s. 14–15.
- ⁴⁶ Ярчук Е. З., c. d., s. 55.
- ⁴⁷ Berkman A., *Der Kronstadt Rebellion*, s. 29.
- ⁴⁸ Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 353.
- ⁴⁹ И. М. [Лазаревич И. М.], Собеседование-диспут по организационному вопросу, *Дело труда*, č. 17, 1926, s. 13.
- ⁵⁰ Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 345, 352, 377; Махно Н. И., c. d., s. 62; Ярчук Е. З., c. d., s. 63.
- ⁵¹ Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 371; Максимов Г. П., *За что и как большевики изгнали анархистов из России?*, Штеттин: Анархо-коммунистическая группа, 1922.
- ⁵² Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 375, 377–380; Ярчук Е. З., c. d., s. 55, 60.
- ⁵³ Ярчук Е. З., c. d., s. 61; Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 379.
- ⁵⁴ Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 346–347.
- ⁵⁵ Tamtéž, s. 347.
- ⁵⁶ Berkman A., *Der Kronstadt Rebellion*, s. 29.
- ⁵⁷ Махно Н. И., c. d., s. 62.
- ⁵⁸ Goldman E., *My Disillusionment in Russia*, s. 197–198.
- ⁵⁹ Ярчук Е. З., c. d., s. 56–57.
- ⁶⁰ Tamtéž, s. 56.
- ⁶¹ Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 380–381; Ярчук Е. З., c. d., s. 61.
- ⁶² Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 380–381; Максимов Г. П., *Месяц революционных бурь*, s. 6; Ярчук Е. З., c. d., s. 61; Berkman A., *Der Kronstadt Rebellion*, s. 29–30; Goldman E., *My Disillusionment in Russia*, s. 197.
- ⁶³ Berkman A., *Der Kronstadt Rebellion*, s. 31; Ярчук Е. З., c. d., s. 55.
- ⁶⁴ Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 325; Ярчук Е. З., c. d., s. 54.
- ⁶⁵ Ярчук Е. З., c. d., s. 62; Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 380.
- ⁶⁶ Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 381.
- ⁶⁷ Berkman A., *The Anticlimax*, s. 15.
- ⁶⁸ Berkman A., *Der Kronstadt Rebellion*, s. 30; Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 384.
- ⁶⁹ Волин В. М., *Неизвестная революция*, s. 382–384.
- ⁷⁰ Berkman A., *Der Kronstadt Rebellion*, s. 31.
- ⁷¹ Tamtéž.

RODÍ SE NOVÁ FORMA SPOLEČNOSTI STŘÍDAJÍCÍ STAROU: SPOLEČNOSTI NAVZÁJEM SI ROVNÝCH. PŘÍSLUŠNÍCI TÉTO SPOLEČNOSTI NEBUDOU VÍCE NUCENI PRODÁVAT SVOJI PRÁCI A SVÉ IDEJE TĚM, KTEŘÍ JE NYNÍ NAJÍMAJÍ PODLE SVÉ LIBOSTI. MOHOU VYNAKLÁDAT SVÉ VĚDOMOSTI A SCHOPNOSTI K UŽITKU VŠECH, A K TOMU SE BUDOU SDRUŽOVAT DO ORGANIZACÍ USPOŘÁDANÝCH TAK, ABY SPOJOVALY SÍLY K PRODUKCI NEJVĚTŠÍHO MOŽNÉHO BLAHOBYTU PRO VŠECHNY. SOUČASNĚ BUDE POSKYTNUT MAXIMÁLNÍ PROSTOR OSOBNÍ INICIATIVĚ.

P. A. KROPOTKIN

TŘETÍ REVOLUCE

VADIM DAMIER

Krácený úryvek z knihy Vadima Damiera Ocelové století, kterou v českém překladu vydalo v květnu 2018 Nakladatelství Anarchistické federace, představuje programovou podobu kronštažského povstání.

Dne 1. března 1921 proběhlo na Jakorném náměstí v Kronštadu celoměstské plénum za účasti šestnácti tisíc lidí. Byla na něm přijata rezoluce obsahující následující požadavky: uspořádat svobodné volby do sovětu; umožnit „svobodu slova a tisku dělníkům a rolníkům, anarchistům, levým socialistickým stranám“, svobodu shromažďování, odborů a rolnických sdružení; osvobodit „všechny politické vězně socialistických stran a také všechny dělníky a rolníky, rudoarmějce a námořníky zatčené v souvislosti s dělnickými a rolnickými hnutími“; svolat nestranickou konferenci dělníků, vojáků a námořníků Petrohradu, Kronštadu a gubernií. Řada bodů rezoluce se týkala zastavení teroristické a diktátorské politiky bolševické strany. Účastníci pléna požadovali zrušení stranických politických kanceláří a stranických oddílů v podnicích a ve vojenských posádkách. Ekonomické body zahrnovaly likvidaci ochranných oddílů, zavedení rovného zásobování potravinami, uznání svobody rolnického hospodaření a řemeslné činnosti, které nebudou využívat námezdní práci: „Dát plné právo rolníkům v nakládání s veškerou půdou podle jejich představ a také jim umožnit chov skotu, který musí být obstaráván vlastními silami, tedy bez námezdní práce.“ Svou podstatou to byl program pokračování sociální revoluce v Rusku směřující ke společenské samosprávě a rovnosti.

Na dobu před volbami nového sovětu byla 2. března správa Kronštadu předána Mimořádnému revolučnímu výboru (VRK), zvolenému delegáty bitevních lodí, vojenských posádek, dílen a odborů. Mezi členy VRK nebyli známí členové politických stran, ale někteří sympatizovali s anarchisty a maximalisty. V rozhlasovém projevu Kronštadu zaznělo: „Svrhli jsme tu komunistický sověť a Mimořádný revoluční výbor v těchto dnech zahájí volby do nového sovětu, který bude jako svobodně zvolený odrážet vůli pracujícího obyvatelstva a posádky... Jsme pro vládu sovětů, ne stran, pro svobodně zvolené zastupitelstvo pracujících... V Kronštadu je moc plně v rukou revolučních námořníků, rudoarmějců a dělníků... Ať žije revoluční proletariát a rolnictvo! Ať žije vláda svobodně zvolených sovětů!“

Dne 3. března začaly vycházet noviny *Izvestija VRK*. Na jejich stránkách byl zformulován program protibolševické třetí revoluce, která měla vést k socialistickému uspořádání lidové samosprávy pracujících. „Když jsme dělali říjnovou revoluci, dělnická třída věřila, že dosáhne svého osvobození,“ zdůrazňovalo se v článku *Za co bojujeme*, uveřejněném ve vydání z 8. března. „Výsledkem je ještě větší poroba člověka... Pracující Rusko, které první pozdvihlo rudý prapor osvobození práce, je celé zalito krví umučených pro slávu panství komunistů. V tomto moři topí komunisté všechny veliké a světlé cíle a hesla revoluce práce.“ Bolševická strana „není ochránkyní pracujících, jak se tvářila, jsou jí cizí zájmy pracujícího lidu, a když se dostala k moci, bojí se jen o to, že ji ztratí. A proto jsou přípuště jakékoli prostředky...“

Obyvatelé Kronštadu obvinili „novou byrokracii, komunistické komisaře a úředníky“ z teroru „opričníků z Čeky“, z potlačování pracujících a nucení „aby mysleli jen podle nich“. „Dělníky za pomoci státních profesních odborů připoutali ke strojům a z práce namísto radosti udělali nové otroctví. Na protesty rolníků, vyjadřované v živelných povstáních, a dělníků, nucených životní situací ke stávkám, odpovídají masovými popravami a krvelačností, za jakou by se nestyděli ani carští generálové.“

„V Kronštadu,“ pokračoval článek, „byl položen základní kámen třetí revoluce, shazující poslední okovy pracujících mas a otevírající novou širokou cestu k socialistickému dílu... Dělníci a rolníci jdou nezadržitelně vpřed a za sebou nechávají parlament s jeho buržoazním zřízením i diktaturu komunistů s jejími mimořádkami a státním

kapitalismem... Nynější převrat umožní pracujícím mít konečně své svobodně zvolené sověty, fungující bez všeho toho násilného stranického tlaku, přetvořit státní profesní odborové svazy ve volná sdružení dělníků, rolníků a pracující inteligence.“

V Kronštadu doufali, že třetí revoluce v Rusku dodá nový podnět světovému revolučnímu hnutí. „Tato nová revoluce probudí k životu i pracující masy Východu a Západu, protože bude příkladem nového socialistického uspořádání, které stojí proti státnímu komunistickému „výtvoru“, a přesvědčí na vlastní oči zahraniční pracující masy, že vše, co u nás dosud vzniklo... socialismem nebylo,“ uvádělo se v článku *Za co bojujeme*. Rozhlasový projev VRK k dělnicím celého světa u příležitosti 8. března končil výzvou: „Ať žije celosvětová sociální revoluce!“

V osvobozeném městě-pevnosti se začal organizovat nový život. Revoluční uspořádání se těšilo velké podpoře, všechny podniky i služby fungovaly s nadšením. Potravinu se rozdělovaly všem stejně, námořníci se shodli, že i jejich příděly budou stejné jako mají ostatní obyvatelé. Kvalitnější stravu dostávali jen nemocní a děti, oficiální představitelé neměli žádná privilegia. Námořníci měli dosud na paměti události roku 1917, a tak delegaci vyslané do Petrohradu nařídili, aby do Kronštadu přivedla anarchosyndikalisty Jarčuka a Volina, kteří by VRK pomohli v jeho práci (povstalci nevěděli, že tou dobou už byli oba aktivisté uvězněni bolševickým režimem). Bylo rozhodnuto znovu zvolit vedení všech odborových svazů a odborový sověť, který se měl změnit ve „vedoucí orgán dělníků“ a fungovat „v neustálém kontaktu“ s VRK. Odborům byla do budoucna určena nejdůležitější správní role. „Sovětská socialistická republika bude silná jen tehdy, bude-li správa náležet pracující třídě reprezentované obnovenými odbory,“ říkalo se v diskusním článku otištěném v *Izvestijích VRK* 9. března.

Objektivně je třeba přiznat, že kronštažské povstání nebylo prosto politických iluzí. Povstalci považovali za hlavní nepřátele ty činitele režimu, s nimiž se přímo střetli a kteří měli potlačení jejich aktivit na starosti – lidového komisaře pro vojenské a námořní záležitosti Lva Trockého, který vyhrožoval, že obyvatele Kronštadu „postřelí“, a předsedu Petrohradského sovětu G. J. Zinovjeva. Hlavu bolševické vlády Lenina brali až téměř do konce ve své agitaci na milost. *Izvestija VRK* psaly 14. března, že dělníci a rolníci „nevěřili jedinému slovu Zinovjeva a Trockého, ale důvěra k Leninovi ještě ztracena nebyla“. Situace se změnila po vystoupení bolševického lídra na X. sjezdu strany 8. března. Tehdy se v Kronštadu začalo mluvit o nutnosti svrhnout „cara Lenina“. Podobné vytrvalé iluze nesporně svědčí o tom, jak dalece v obecném povědomí přetrvávají nejrůznější autoritářské mýty.

Zpočátku povstalci spoléhali na dohodu s vládou. Dopustili se chyby, když se okamžitě nevydali na Petrohrad. Propásli správnou chvíli. Naděje na mírumilovnost bolševických komisařů se ukázaly jako nepodložené. Delegace vyslané z Kronštadu do Petrohradu byly uvězněny, námořníci, kteří se nacházeli v bývalém hlavním městě, byli vzati jako rukojmí. Dne 7. března začaly vojenské oddíly Kronštadt ostřelovat a následovalo několik pokusů o útok. Řada vojáků nechtěla proti povstalcům bojovat a musely je „usměrňovat“ čekistické ochranné oddíly a zvláštní tribunály. Dne 16. března zahájily bolševické oddíly rozhodující útok. Po mnohahodinovém ostřelování se po ledě dostaly do Kronštadu ze tří stran. Poslední bašta ruské revoluce byla poražena 18. března, v den padesátého výročí vyhlášení Pařížské komuny. Z více než 6,5 tisíce uvězněných povstalců jich do května 1921 bolševická vláda popravila téměř 2,2 tisíce. Mnoho jich také poslala na Solovky nebo na Sibiř...

ZEMŘEL ALEXANDRE SKIRDA (1942–2020)

Po dlouhé a těžké nemoci nás ve středu 23. prosince 2020 ve věku 78 let opustil historik anarchistického hnutí, překladatel a editor Alexandre Skirda.

Narodil se roku 1942 v Paříži jako syn ruských emigrantů. Jeho otec (žil v letech 1896–1967) pocházel z Charkova a považoval se za ruského patriota. Dobrovolně se v roce 1915 přihlásil do armády a absolvoval v Moskvě důstojnickou školu. V roce 1917 byl povýšen do vyšší důstojnické hodnosti. Po bolševickém převratu bojoval v armádě generála Kornilova a po jeho smrti byl spolu se zbytky donské armády evakuován. V bojích byl sedmkrát raněn a mimoto prodělal tyfus. Usadil se v Paříži, kde poté pracoval čtyřicet let jako taxikář a nevstoupil do žádné emigrantské organizace. Skirdova matka se narodila roku 1912 v Pskově. Její otec byl jako „buržoa“ odsouzen čekisty k smrti, ale jí se podařilo v roce 1919 z Ruska uprchnout, nejprve do Estonska a v roce 1931 nakonec do Francie.

Alexandre Skirda pracoval jako prodavač v knihkupectví a ve volném čase se věnoval historickému výzkumu. Pohyboval se mimo univerzitní a akademické kruhy, ale již v devatenácti letech založil spolu s přítelem, anarchistickým historikem Rolandem Biardem v roce 1961 skupinu Groupe d'Études et Action Anarchiste (Skupina anarchistických studií a anarchistické akce), která se aktivně spolupodílela například na vlně demonstrací proti francouzské válce v Alžírsku. Po roce 1968 patřil spolu s D. Guerinem a R. Biardem k zakladatelům skupiny Kronstadt, spadající pod Mouvement communiste libertaire (MCL; Anarcho-komunistické hnutí). Kvůli nesouhlasu s převládajícími tendencemi v MCL skupina v roce 1971 z hnutí vystoupila a připojila se k Organisation révolutionnaire anarchiste (ORA; Revoluční anarchistická organizace).

Po velkou část svého života věnoval Skirda značnou energii překládání a publikování textů ruských revolučních anarchistů (jako byli Gorelik, Jarčuk či Machno). Jeho asi nejznámějším dílem jsou dějiny machnovského hnutí na Ukrajině v letech 1917–1921, vystavěné na životopisném příběhu jeho vůdce, Nestora Machna. Zájem o Ukrajinu, rodnou zemi jeho rodičů, a znalost jazyků Skirdovi umožnily důkladně poznat rolnické revoluční hnutí na jižní Ukrajině, jež bylo dědictvím několika staletí praxe přímé demokracie. V tomto díle Skirda ukazuje pokus, jak vytvářením svobodných komun vybudovat společnost bez státu, a také způsob, jakým pozdější bolševický stát tyto komuny zničil, když nejprve eliminoval ukrajinskou revoluční povstaleckou armádu, která předtím dokázala porazit armády bílých. Kniha vyšla postupně ve třech vydáních, nejprve v roce 1982 pod názvem *Nestor Makhno, le cosaque de l'anarchie, la lutte pour les soviets libres en Ukraine 1917–1921* (Nestor Machno, kozák anarchie, boj za svobodné sověty na Ukrajině v letech 1917–1921); druhé vydání z roku 1985 mělo titul *Les Cosaques de la liberté, Nestor Makhno et la guerre civile russe* (Kozáci svobody, Nestor Machno a ruská občanská válka); a konečně třetí a poslední rozšířené a přehlédnuté vydání vyšlo v roce 1999 (reedice 2003 a 2020) s názvem *Nestor Makhno, le cosaque libertaire (1888–1934), La guerre civile en Ukraine, 1917–1921* (Nestor Machno, anarchistický kozák 1888–1934, Občanská válka na Ukrajině, 1917–1921; anglický překlad z roku 2004 zachovává název prvního vydání, ovšem jedná se o text posledního, třetího rozšířeného vydání). Kromě toho Skirda přeložil a vydal v roce 1984 výbor z Machnových textů (N. Makhno, *La Lutte contre l'État et autres récits: 1925–1932* [Boj proti státu a jiné texty z let 1925–1932]) a v roce 2010 rozsáhlé Machnovy paměti: N. Makhno, *Mémoires et écrits, 1917–1932*.

Asi nejznámější Skirdovou knihou je ale jeho dílo o dějinách anarchismu, vyložených na historii usilování o organizaci anarchistických skupin a neustálém vyvažování individualistických a kolektivistických tendencí v hnutí. Kniha vyšla v roce 1987 pod názvem *Autonomie individuelle et force collective: les anarchistes et l'organi-*

sation de Proudhon à nos jours (Individuální autonomie a kolektivní síla: anarchisté a organizace od Proudhona po naše dny). Proslulost si ovšem získala hlavně díky anglickému překladu, který pořídil v roce 2002 pro AK Press Paul Sharkey. Anglicky kniha vyšla pod názvem *Facing the Enemy. A History of Anarchist Organization from Proudhon to May 1968*.

Svůj zájem však Skirda neomezoval jen na striktně anarchistická témata. Mnozí trockisté se například ještě dnes ošívají, když slyší vyslovit jeho jméno. Nemohou mu odpustit, že před očima všech odhalil způsob, jak Rudá armáda, vyslaná Trockým, zničila pevnost Kronštadt, kde se námořníci pokusili zavést přímou federalistickou demokracii. Byla to první velká kniha Alexandra Skirdy *Kronstadt 1921: prolétariat contre bolchévisme* (Kronštadt 1921: proletariát proti bolševismu), vydaná v roce 1971. Kniha se postupně dočkala dvou dalších, doplněných vydání, opět s pozměněnými názvy: v roce 2012 s titulem *Kronstadt 1921: prolétariat contre dictature communiste* (Kronštadt 1921: proletariát proti komunistické diktatuře) a konečně v roce 2017 v nakladatelství Spartacus s titulem *Kronstadt 1921: soviets libres contre dictature de parti* (Kronštadt 1921: svobodné sověty proti diktatuře strany). Vydáním této knihy nepochybně naplnil poslední přání Stěpana Petričenko, předsedy kronštadtského prozatímního revolučního sovětu, který prohlásil: „Mohou zastřelit Kronštadtské, ale pravdu o Kronštadu nikdy nezastřelí.“ Posledním výrazným příspěvkem Alexandra Skirdy k poznání historie kronštadtského povstání byl jeho překlad textu Jefima Jarčuka *Kronštadt v Ruské revoluci* (Efim Yartchouk, *Kronštadt dans la révolution russe*, 2018), vybavený rozsáhlým úvodem.

V posledním desetiletí publikoval Alexandre Skirda ještě tři pozoruhodná díla, která sice již značně přesahují obzor anarchistického hnutí, ale jejich vazbu na klíčové myšlenky anarchismu nelze popřít. První knihou, vydanou poprvé v roce 2010 a v druhém, rozšířeném a přehlédnutém vydání v roce 2016, je *La traité des Slaves: l'esclavage des Blancs du VIIIe au XVIIIe siècle* (Zacházení se Slovany: bělošské otroctví od 8. do 18. století). Skirda zde nejprve podává stručné dějiny otrokářství počínaje starým Egyptem až po dobu antického Řecka a Říma. Popisuje teoretické pozice raného křesťanství a islámu, díky nimž se tato náboženství vyhýbala formálnímu zákazu otroctví. Zejména požadavek zoldněrského vojska byl po celou dobu středověku vyplňován obchodem s otroky. Skirda zde představuje fakt, známý historikům středověku, ale nepřijemný pro současné politické vyjadřování: základy západní křesťanské civilizace byly ve středověku vybudovány na obchodu se slovanskými otroky, jejichž prodej muslimské civilizaci naplnil zlatem truhlice křesťanských králů. Jako organizátoři a obratní znalci obřizky a kastrace se na tomto obchodu podíleli také rabíni a mohelové. Touto cestou byly od 8. do 18. století prodány miliony ukrajinských, polských a ruských otroků především do zemí arabského Maghrebu. Na závěr Skirda ukazuje, že otroctví plodí nutně také vzpuru. A byli to podle všeho především záporožští kozáci, kteří nejpevněji vystoupili proti svému zotročení a kteří ve svém centru, městě Sič, založili rovnostářskou a sociálně spravedlivou komunu, podporovanou rovněž společenstvím svobodných pirátů. Jako doklad vytrvalosti kozácké odbojné tradice cituje Skirda Machnovy vzpomínky, podle nichž mu matka často vyprávěla o záporožských kozácích a jejich starodávném svobodném společenství.

Druhým pozoruhodným dílem jsou Skirdovy rozsáhlé neortodoxní dějiny jiného Ruska *Les Russies inconnues, Rouss, Moscovie, Bielorussie, Ukraine et Empire russe: des origines 862 à l'abolition du servage, 1861* (Neznámá Ruska: stará Rus, Moskevský stát, Bělorusko, Ukraj-

na a ruská říše: od počátků roku 862 do zrušení poddanství v roce 1861). Neznámé dějiny evropského východu sahají ve Skirdově podání k založení Kyjevské Rusi koncem 9. století, státu sjednocujícího homogenní slovanské osídlení v oblasti dnešního Běloruska, Ukrajiny a Ruska a složeného z nezávislých měst, spravovaných institucemi přímé demokracie, lidovými parlamenty nazývanými věče, především kvůli obraně před skandinávskými dobyvateli, Varjagy, přes různém rozmišky, období Moskevského státu ve 13. století, mongolské nájezdy, pád Cařihradu a přesunutí východního křesťanství do Moskvy až po impérium Petra Velikého a vybudování nového hlavního města na dalekém severu za cenu nesmírných lidských obětí. Jsou to především ohromné dějiny ruského lidu, který se postupně odcizil sám sobě.

Třetí a poslední Skirdovo dílo, které rozhodně stojí za připomenutí, je kniha z roku 2019, jež vyšla pod titulem *Un plagiat „scientifique“: le copié-collé de Marx. Victor Considerant, Le Manifeste de la démocratie (1843); Karl Marx, Le Manifeste communiste (1848)* („Vědecký“ plagiát: Marxovo copy-and-paste. Victor Considerant, Manifest demokracie (1843); Karel Marx, Komunistický manifest (1848)). Skirda zde na základě podrobného srovnání ukazuje, do jaké míry lze *Komunistický manifest*, anonymně vydaný text z roku 1848, k jehož autorství se v roce 1872 přihlásili Marx s Engelsem, považovat za plagiát staršího textu Victora Consideranta *Manifest demokracie* roku 1843. Marxův podíl na autorství Manifestu byl zpochybněn již v roce 1899 gruzínským anarchistou Varlamem Čerkesovem a později také v roce 1901 francouzským germanistou Charlesem Andlerem v jeho historickém komentáři k tomuto spisu. Od té doby zůstávala otázka otevřenou. Skirdova studie přináší detailní komparaci obou textů. V neposlední řadě je třeba připomenout autora původního *Manifestu demokracie*, Victora Consideranta. Tento pilný zastánce fourierismu vynalezl mimo jiné v červnu 1848 princip poměrného zastoupení a jako jediný hlasoval pro volební právo žen.

Kromě původních Skirdových historických prací musíme na závěr připomenout ještě několik plodů jeho překladatelské činnosti. Jde především o jeho výběr, překlad a uvedení rozsáhlého výboru textů Jana Waclawa Machajského *Le socialisme des intellectuels* (Socialismus intelektuálů, první vydání 1979, nové rozšířené a přehlédnuté vydání 2001 a 2014). Jak píše ve vzpomínce na Skirdu jeho přítel Frank Mintz: „Machajski, ruský Polák, již v roce 1905 odhalil komplot revolučních intelektuálů a buržoazních synků (a to od anarchistů po marxisty a esery) na hřbetech dělníků, které měli emancipovat. A svou analýzu Machajski zopakoval na základě pozorování reality ruské revoluce v Moskvě v květnu a červnu 1918.“ Kromě již výše uvedených textů a pamětí Nestora Machna či Jarčukova vylíčení kronštatdtských událostí publikoval Alexandre Skirda také například francouzské překlady Majakovského dramatu (mimo jiné *Mysteria Buffa*).

Alexandre Skirda zůstane navždy v naší paměti nejen díky svému rozsáhlému historickému a překladatelskému dílu. Byl to důkladný, objektivní a vytrvalý analytik, a také přesvědčivý syntetik, což dokládá jeho ohromné dílo o dějinách ruské revoluce a ruského anarchistického hnutí. Byl to ale také odvážný anarchistický aktivista, který od počátku 60. let výrazně určoval směřování Skupiny anarchistických studií a anarchistické akce a do konce svých dnů zůstal odhodlaným revolucionářem.

Zpracoval -ČP-

Zdroje:

- <https://freedomnews.org.uk/obituary-alexandre-skirda-1942-2020/>
- <https://monde-libertaire.net/index.php?articlen=5339>
- <http://afed.org.uk/death-of-alexandre-skirda-historian-and-anarchist-militant/>
- <http://www.fondation-besnard.org/spip.php?article3618>
- <https://coollib.net/a/176909-aleksandr-skirda/v>

VZPOMÍNKA NA LORENZA

Dne 18. března jsme si připomněli druhé výročí smrti internacionalisty Lorenza Orsettiho, jenž padl při obraně rojavské samosprávy. V italském Livornu se na jeho počest konalo vzpomínkové shromáždění.

Ve čtvrtek 18. března připomněl na sociálních sítích Výbor na obranu revoluce v Rojavě jedno smutné výročí. Bylo to přesně dva roky, co byl v boji proti tzv. Islámskému státu v jeho poslední baště v syrském Baghúzu zabit třiatřicetiletý italský internacionalista, anarchista a antifašista Lorenzo „Orso“ Orsetti. Lorenzo pocházel z Florencie a v řadách kurdských milic YPG bojoval od září 2017. Po prodělání výcviku se účastnil obranných bojů proti tureckým okupantům a Tureckem placeným džihádistským milicím v kantonu Afrín. Později se se svojí jednotkou přesunul na jihovýchod Sýrie, aby bojoval proti ISIS.

Na webu Anarchistické federace jsme před dvěma lety zveřejnili Lorenzův vzkaz, který zanechal, jelikož věděl, že ve svém boji může snadno přijít o život. Mimo jiné v něm napsal:

„Jenom bojem proti individualismu a egoismu v každém z nás můžeme dosáhnout změny. Jsou to těžké časy, já vím, ale nezdávejte se naděje, nikdy! Ani na vteřinu. I když se zdá, že je všechno ztraceno, když se zlo, které trápí Zemi a lidstvo, jeví jako nepřekonatelné, musíte najít sílu a povzbuzovat sílu u svých kamarádů.“

Jeho pohřbu, který se konal 23. června 2019 v jeho rodné Florencii, se zúčastnily stovky lidí z různých měst a zemí, včetně jeho spolubojovníků z Rojavu.

Ani letos se na Lorenza nezapomnělo, jak ve virtuálním světě, tak v ulicích. Například Anarchistická federace v Livornu společně s Collettivo Anarchico Libertario uspořádaly vzpomínkový akt nazvaný „Za Lorenza, za Rojavu, za svobodu“. V pozvánce z 13. března stálo:

„Před dvěma lety byl v Baghúzu na severovýchodě Sýrie zabit Lorenzo Orsetti, když bojoval za svobodu a internacionalismus. V souladu s ideály spravedlnosti, svobody a rovnosti se v roce 2017 rozhodl připojit k boji obyvatel Rojavu a YPG/YPJ, bojovat proti islámskému státu po boku Tikko a v posledních měsících ve formaci Tekošina anaršist (Anarchistický boj) pod jménem, které přijal v Rojavě – Tekoşer Piling.

Během posledních dvou let turecký stát pokračoval v bombardování a pozemních útocích při své válce proti kurdskému obyvatelstvu a kurdskému osvobozeneckému hnutí v Rojavě a severním Iráku. Tato válka má za cíl zmařit vyhlídky na mír a radikální změny ve společnosti, za kterou Lorenzo bojoval a obětoval svůj život.

Tuto válku proti svobodě nevede pouze Turecko, ale všechny státy. Protože alternativní zkušenost jako Rojava je sama o sobě hrozbou pro hegemonickou a válečnou podstatu států. Ale také proto, že takový příklad pravděpodobně oživí naději na sociální revoluci v jiných částech světa. Proto i v Itálii, stejně jako v Německu, Francii

a dalších zemích, byli a jsou kamarádi, kteří přímo podporovali boj obyvatel Rojavy, předmětem pronásledování ze strany státu.“

Na demonstraci v Livornu, která se konala v den výročí, tedy ve čtvrtek 18. března, se sešlo asi šest desítek lidí před pamětní deskou padlých partyzánů. V projevech byl připomenut Lorenzův internationalistický odkaz, byla vyjádřena solidarita Eddimu Marcuccimu a všem kamarádům, kteří jsou v Itálii a dalších zemích stále pronásledováni za to, že se přidali k boji za samosprávu v Rojavě. Zmíněna byla také dramatická situace všech, kteří jsou uvězněni v žalářích po celém světě, zejména politických vězňů v Turecku. Mimo jiné bylo konstatováno, že 18. březen je také symbolickým datem pro meziná-

rodní revoluční hnutí. Je to 150 let od povstání Pařížské komuny a 100 let od pádu Kronštadtů. „Sociální revoluce je dnes jedinou možnou vyhlídkou tváří v tvář realitě státu, kapitálu a patriarchátu, které na globální úrovni utužují autoritářské sevření miliard lidí za účelem zachování moci, privilegií a zisků.“

Připomeňme ještě další smutné výročí. Před třemi roky, 15. března 2018, byla v Afrínu při tureckém bombardování zabita britská dobrovolnice bojující v řadách ženských milic YPJ (nejprve proti tzv. Islámskému státu, později proti turecké invazi), anarchistka a feministka Ann Campbell (kurdským jménem Hêlîn Qaraçox).

MURRAY BOOKCHIN STOLETÝ

Před sto lety, 14. ledna 1921, se narodil Murray Bookchin, aktivista a sociální teoretik, který na počátku 60. let uvedl do radikální politiky pojem ekologie. Sám se považoval za utopistu a věnoval se hledání decentralizované, skutečně demokratické formy společnosti a místa ekologie v kontextu humanitních a společenských věd. Napsal přes dvacet knih o ekologii, historii, politice, filozofii a urbanistice. Po celou dobu se zastával především zdravého rozumu a snažil se přenést do budoucnosti živou revoluční minulost.

Narodil se v New Yorku jako jediný syn ruských židovských imigrantů, Nathana Bookchina a Rosy, rozené Kalužské. V devíti letech vstoupil do organizace komunistické mládeže, ale byl rozčarován autoritativním charakterem mezinárodního komunistického hnutí a v roce 1937 z řad komunistů vystoupil. Rozhodl se nepokračovat ve studiu na univerzitě, začal pracovat jako slévač v New Jersey a zapojil se jako odborový předák do práce CIO. Za druhé světové války sloužil v americké armádě a po návratu do civilního života se živil jako automechanik. Stal se členem anarchisticky orientované odborové organizace United Auto Workers (UAW) a podílel se také na velké stávce v General Motors v roce 1946, ale kompromisy uzavřené mezi vůdci stávky a managementem korporace způsobily, že opustil svou víru v revoluční potenciál průmyslového proletariátu.

V padesátých letech spolupracoval s newyorskou skupinou disidentních německých marxistů, se kterou sdílel mnohé postoje – sám se označoval za libertariánského socialistu. První články publikoval v jejich německojazyčném časopise *Dinge der Zeit* či v jeho anglickém souputníku *Contemporary Issues* (oba tituly by se daly do češtiny přeložit zhruba jako *Současné otázky*) pod pseudonymy M. S. Shiloh, Lewis Herber, Robert Keller a Harry Ludd. Také jeho první kniha vyšla německy v roce 1955 v Západním Německu pod titulem *Lebensgefährliche Lebensmittel* (Životu nebezpečné jídlo). Napsal ji ve spolupráci s Gotzem Ohlym a jednalo se vlastně o rozšíření jeho článku „The Problem of Chemicals in Food“ (Problém chemikálií v potravinách), publikovaného roku 1952 v *Contemporary Issues*. Byla to jedna z prvních prací, která zkoumala negativní dopady pesticidů, používaných při pěstování potravin, a konzervačních prostředků, používaných při jejich zpracování, na zdraví člověka.

V šedesátých letech Bookchin publikoval pod pseudonymem Lewis Herber dvě populárněji zaměřené knihy, které se věnovaly nastupujícímu fenoménu civilizačních chorob. První z nich, *Our Synthetic Environment* (Naše syntetické prostředí), vyšla v roce 1962 (téměř o půl roku dříve než slavné *Tiché jaro* Rachel Carsonové, považované za počátek ekologické literatury) a věnuje se otázce vlivu pesticidů, konzervačních přísad a radiace na šíření současných nemocí, zvláště rakoviny. Druhá, *Crisis in Our Cities* (Krise v našich městech, 1965), se věnuje problémům životního prostředí, které souvisejí s urbanismem moderních amerických aglomerací. Již v těchto knihách je cítit vliv Bookchinova příklonu k anarchistickému uvažování, například důraz na decentralizaci společnosti, která je podmínkou řešení civilizačních problémů.

Od svých prvních prací Bookchin soustavně rozvíjel koncepci sociální ekologie, podle níž lze ekologické problémy napravit pouze vybudováním svobodné a demokratické společnosti. V době, kdy bylo

slovo „ekologie“ pro většinu lidí něčím zcela neznámým, pořádal neúnavně přednášky na toto téma pro kontrakulturní skupiny po celých Spojených státech. Rozvíjel také pojem *post-scarcity* (zhruba doby „ponedostatkové“), jímž vysvětloval, že pokrok ve výrobních technologiích umožní redukovat pracovní dobu a poskytnout tak lidem volný čas, nezbytný pro jejich zapojení do občanské samosprávy a přímé demokracie. V šedesátých letech měly jeho eseje na toto téma velký vliv jak v kontrakultuře, tak v hnutí Nové levice a v roce 1971 vyšly souhrnně v antologii *Post-scarcity anarchism* (Ponedostatkový anarchismus).

V sedmdesátých letech přispěly Bookchinovy texty i přednášky ke zformování hnutí Zelených jak v USA, tak po celém světě. V roce 1971 se přestěhoval do Burlingtonu a o tři roky později, 1974, založil spolu s několika přáteli v Plainfieldu ve Vermontu Institut sociální ekologie. Škola postupně získala mezinárodní věhlas zejména v oborech sociální teorie, ekofilozofie a alternativních technologií. Ve stejném roce začal Bookchin učit také na Ramapo College v New Jersey, kde v roce 1977 získal titul profesora.

K tomuto období se vztahuje jedna pozoruhodná historika: v roce 1980 probíhal soud se dvěma úředníky FBI, kteří při pronásledování podezřelých členů bývalé skupiny Weather Underground nejednou překročili své zákonné pravomoci. U soudu svědčil i Murray Bookchin, kterému se FBI v roce 1973 vloupala z nepochopitelných důvodů do bytu v East Village na Manhattanu. „Weathermany jsem nesnášel,“ prohlásil Bookchin před porotou. Na této historice je však nejpozoruhodnější skutečnost, že jedním ze dvou obviněných úředníků FBI byl Mark Felt, který v roce 2005, rok před smrtí Murraye Bookchina a tři roky před svou vlastní odhalil veřejnosti, že jako muž č. 2 v FBI poskytoval pod krycím jménem Deep Throat (Hluboké hrdlo) informace Bobu Woodwardovi pro články k aféře Watergate ve *Washington Post*. (Nebýt Marka Felta a *Washington Post*, neskončila by tato aféra rezignací prezidenta Nixona.)

V roce 1982 publikoval Bookchin svou asi nejslavnější práci *The Ecology of Freedom* (Ekologie svobody). Bookchin zde přesvědčivě dokládá přímou souvislost mezi organizací společnosti a interakcí člověka s přírodou. Způsob, jakým společnosti nakládaly se svým přírodním okolím, byl odvozen od způsobu, jímž byly strukturovány v dané formě společnosti vzájemné mezilidské vztahy. V důsledku toho vedou státní moc a kapitalismus ke zrodu bezohledného a plýtvajícího typu člověka, který přírodu nejen ovládá, ale bez jakýchkoli zábran nevratně devastuje. Jako východisko z této neodvratné ekologické krize viděl Bookchin právě anarchistické uspořádání společnosti, neboť změna sociální struktury je podle něj nutnou podmínkou pro nápravu vztahu člověka k přírodě.

Jeho další díla *The Rise of Urbanization* (Vzestup urbanizace) a *Decline of Citizenship* (Úpadek občanství), obě z roku 1986, představují jeho program politiky přímé demokracie ve městech a v sousedstvích jednotlivých čtvrtí. V Burlingtonu se Bookchin pokoušel uvádět tyto ideje do praxe, když působil v organizaci hnutí Zelených v severním Vermontu, ve Vermontské radě pro demokracii a v lokální organizaci Zelených v Burlingtonu.

V devadesátých letech začal pracovat na svém posledním monumentálním díle, čtyřsvazkovém opusu *The Third Revolution. Popular movements in the Revolutionary Era* (Třetí revoluce. Lidová hnutí v revoluční éře; jednotlivé díly vyšly postupně 1996, 1998, 2002 a 2005). Snažil se v něm popsat skrytou či zapomenutou tvář revolucí posledních dvou staletí – obraz lidových hnutí a samosprávných aktivit, které často potlačovali nejen představitelé kontrarevoluce, ale i samotní „revoluční vůdci“.

V této době ale začal Bookchin vážně pochybovat o svém příklonu k anarchismu jako převažujícímu politickému postoji, pro něž se rozhodl koncem 50. let. Podezíral anarchismus, že byl ve svém základu nakažen doktrínou individualismu, který se mu protivil. Distancoval se od mnoha proudů anarchistického hnutí, počínaje článkem „The Ghost of Anarcho-Syndicalism“ (Přízrak anarchosyndikalismu, 1992). V roce 1995 publikoval knihu *Social Anarchism or Lifestyle Anarchism: An Unbridgeable Chasm* (Sociální anarchismus nebo anarchismus jako životní styl: nepřeklenutelná propast), kde vyzývá anarchisty, aby opustili narcisistní, individualistický „anarchismus jako životní styl“ a zapojili se do komunálního anarchismu jako součásti sociálních hnutí a konkrétní životní praxe. Výzva však

podle jeho názoru nebyla naplněna, a tak v roce 2002 v esejí „The Communalist Project“ (Komunalistický projekt) anarchismus zcela odmítl a přihlásil se ke komunalismu, doktríně odmítající státní uspořádání společnosti podobně jako anarchismus, ale podle Bookchinova mínění mnohem zřetelněji orientované ke společenské emancipaci.

Bookchinově myšlení se na sklonku jeho života dostalo ohromného zadostiučinění. Jeho myšlenky se začaly realizovat v praxi. V roce 2005 publikovala kurdská PKK v čele s Abdullahem Öcalanem manifest *Deklarace demokratického konfederalismu*, ve které se přihlašuje k mnoha prvkům Bookchinova myšlenkového dědictví. Rozvíjí koncepty duální moci (tedy problému, kvůli němuž se nemálo anarchistů s Bookchinem rozešlo), čili postupného zdvojení a náhrady státní struktury lidovými shromážděními a sousedskými výbory, konfederalismu jako organizační struktury lokálních shromáždění a výborů do vyššího celku při zachování jejich nezávislosti a autonomie (výrazem toho je projekt Demokratické autonomie Severního Kurdistanu) a sociální ekologie, tedy organizace společenských vztahů s ohledem na požadavky okolního přírodního prostředí. Nic nemůže být lepším oceněním Bookchinovy celoživotní práce než ustavení konfederace samosprávných municipalit, přesahující národní, etnické i náboženské hranice, byť se odehrává v tak nepřehledném prostředí, jakým je pomezí Sýrie, Turecka a Iráku.

Murray Bookchin zemřel 30. července 2006 ve věku 85 let ve svém domově v Burlingtonu na selhání srdce.

Zpracoval -ČP-

H. WILLEMSEOVÁ (1949–2021)

Ve svých dvaasešmdesáti letech zemřela u nás takřka neznámá holandská anarchosyndikalistická historička.

V pátek 26. března ve čtvrt na deset zavřela naposledy oči holandská anarchosyndikalistická historička Hanneke Willemseová.

Narodila se v Amsterdamu v roce 1949. Získala titul v oboru historie a doktorát ze soudobých dějin na Amsterodamské univerzitě, a to s prací o sociální revoluci a Španělské občanské válce. Výsledkem této práce byla její kniha *Pasado Compartido. Memoires van anarcho-syndicalisten uit Albalate de Cinca 1928–1938* (Sdílená minulost. Monografie anarchosyndikalistů z Albalate de Cinca, 1928–1938).

Dlouhé období svého života strávila ve Španělsku, konkrétně v Albalate de Cinca, aragonské obci na severu Španělska. Tam prováděla v 80. letech většinu svého výzkumu. Zajímala se o orální historii a shromáždila mnohá svědectví o španělské sociální revoluci, jelikož nemálo protagonistů, kteří byli tehdy aktivní, stále ještě žilo. Z této zkušenosti vzešel dokument *Ni peones, ni patrones!* (Žádní sluhové, žádní páni!, 1986). Zprostředkovala v něm vzpomínky a ideály mužů a žen z regionu Cinca. Je v něm zachycen Felix Carrasquer (1905–1993), pekař z Albalate, jak přednáší v budovách CNT v Monzónu. Film mj. vypráví, jak se ve velkých oblastech republikánského Španělska formovala společnost, ve které si byli všichni rovni a nikdo nikoho nevykořisťoval. Jedním z regionů, kde tato revoluce dosáhla největšího rozvoje, byl Aragon. Obyvatelé oblasti Cinca také kolektivizovali ekonomiku na principu každý podle svých schopností a každému podle jeho potřeb. Lidé ve filmu mluví o svých zkušenostech ve 30. letech a vysvětlují, co pro ně znamenají revoluční ideály. Ukazují také důležitost anarchismu pro uskutečnění sociální revoluce a pro schopnost udržet si své ideály během čtyřiceti let Francovy diktatury.

Anarchistickými weby obletěl nekrolog od její přítelkyně Almudeny Rubiové, která vzpomíná na společné setkání v Amsterdamu v létě roku 2012, kde se obě ženy potkaly díky Octaviu Alberolovi. Hanneke, které se také někdy říkalo Ana, byla v té době stále smutná ze ztráty svého partnera Jana Groena (1945–2011), s nímž sdílela radosti i trápení. Život, cestování karavany, filmování a výzkum. Společně se zapojili do amsterodamského squaterského hnutí a natáčeli ho. Výsledkem byl mimo jiné dokument *In een tank kan je niet wonen* (Nemůžete žít v tanku, 1981).

Almudena vzpomíná, jak jí Hanneke vyprávěla o svém výzkumu v Albalate de Cinca, jak jí uvnitř domů s pevně zavřenými okny svěřovaly ženy své vzpomínky, včetně těch nejbolestivějších z represí. Jak jim byly oholeny vlasy, o týráni... Strach je stále nutil šeptat.

„Hanneke byla sice Nizozemka, ale se spontánností a temperamentem, který byl spíše španělský,“ popisuje Almudena Hannekinu naturu.

Vzpomínku na ni přidali i anarchisté z místní skupiny CNT – Fraga. „S Hanneke jsme se setkali v roce 1985 při natáčení dokumentu, který spolu se svým partnerem Janem natáčeli hlavně v Albalate de Cinca, ale také na dalších místech na březích řeky Cinca. Ana byla velmi pyšná na *Ni peones, ni patrones!* a není divu. Je to dílo nesmírné hodnoty z hlediska historického, ale také pedagogického, a je i svého druhu průkopnické. Nezapomeňme na dobový kontext osmdesátých let, vzestup moci socialistické strany a její naprogramovanou historickou amnézii, kdy téměř nikdo nechtěl nic vědět o občanské válce. Bylo jen velmi málo lidí, kteří věděli o sociální revoluci, a pojem historická paměť ještě nebyl součástí naší slovní zásoby.“

JAK ANARCHISTÉ POMÁHALI BOJOVAT S CHOLEROU – NEAPOL 1884

GRIMETHINC.

NEAPOL V PŘEDVEČER EPIDEMIE

V roce 1884 měla Neapol více než půl milionu obyvatel, což z ní dělalo nejlidnatější italské město. Velkou část populace tvořili bývalí rolníci vykořenění z venkova a pracující jako řemeslníci nebo prodejci, popřípadě byli prostě nezaměstnaní. Italské mzdy patřily v Evropě k těm nejnižším a v Neapoli byly dokonce ještě nižší než v kterémkoliv jiném italském městě. Moc a bohatství byly soustředěny v rukou elitní vrstvy. Veřejné zdravotnictví trpělo nedostatkem zdrojů. Nemocnice byly nehygienické, přeplněné a špatně vybavené a jejich reputace byla zcela zaslouženě špatná.

Anarchisté neviděli žádnou možnost, jak tento systém smysluplně reformovat. Místo toho se soustředili na budování sítí obyčejných lidí, jejichž prostřednictvím mohli dělníci, rolníci a chudí sdílet zdroje, aby tak zajistili své kolektivní přežití, dále se jejich pomocí vzájemně bránili proti příkořím a šířili vizi světa, ve kterém by moc, zdroje a svoboda patřily všem.

CHOLERA PŘICHÁZÍ DO FRANCIE

Cholera byla nerozlučně spojena s imperiálními válkami. V roce 1883 přinesli indiští vojáci sloužící v britských jednotkách okupujících Egypt cholera na severní pobřeží Afriky, kde zabila 60 000 lidí. V roce 1884 se zase francouzské jednotky angažovaly v koloniální kampani usilující o ovládnutí Indočíny, během níž se epidemie přehnalala válkou zmítaným regionem. Cholera se pak prostřednictvím vojenského zásobovacího řetězce přenesla do Středomoří, konkrétně do francouzského přístavu Toulon, odkud se rozšířila do Marseilles.

Veřejnost si uvědomovala, že zdrojem nákazy byla vojenská intervence. Demonstrace a graffiti odsuzovaly kolonialistickou politiku vlády. Anarchisté ve Francii i v Itálii si byli vědomi, že koloniální nadvláda přinášela zisk pouze vládnoucí třídě v kolonizátorské zemi, ale ohrožovala obyčejné lidi na obou stranách.

V roce 1884 žilo ve Francii více než 200 000 Italů. Většinou se jednalo o bývalé drobné vlastníky půdy věnující se zemědělství, než expanze světového trhu zničila jejich živobytí a vypudila je hledat práci za hranicemi (stejně jako Severoamerická dohoda o volném obchodu vyhnala z domovů nesčetné mexické rolníky a přinutila je překročit hranici do USA o 110 let později). Nejvíce Italů žilo právě v Toulonu a Marseilles (10 000 a 60 000 italských obyvatel). Tato francouzská města byla cholera zasazena nejvíce a právě na chudé komunity imigrantů dopadla epidemie nejtvrději.

„Velmi velký podíl obětí v Toulonu a Marseilles tvořili Italové,“ psaly tehdy *New York Times*. Míra úmrtí mezi italskými imigranty se blížila k jednomu z deseti. Historik Frank M. Snowden ve své knize *Neapol v čase cholery* popisuje apokalyptickou atmosféru:

Ulice byly kropeny kyselinou karbolovou ve snaze „utopit“ bakterie cholery; na každém rohu hořel dehet a síra, aby se očistil vzduch; veřejná shromáždění všeho druhu byla zakázána; pasažéři ve vlacích

V roce 1884 se Itálii prohnala epidemie cholery a vyžádala si tisíce obětí. Navzdory hrozbě tříletého uvěznění se Errico Malatesta připojil k dalším revolučním anarchistům a jejich odvážné cestě do Neapole – srdce epidemie –, aby ošetřoval ty, kdo onemocněním trpěli. On i jeho soudruzi tak ukázali alternativu k donucovací politice státu, která zůstává relevantní i dnes v době covid-19. Přinášíme stručný výtah z rozsáhlého textu, který publikovala skupina CrimethInc.

a jejich zavazadla byli vykuřováni a stoky byly vyplachovány. Vzhled města se náhle změnil k nepoznání ohněm, palčivým kouřem, zápachem karbolu a téměř opuštěnými ulicemi. V tomto hrozivém prostředí se zastavila veškerá ekonomická aktivita, když se zavřely továrny a obchody. Začalo být téměř nemožné sehnat nějaké zásoby a ti, kdo zůstali, se úzkostlivě dívali po prvních varovných symptomech, přesvědčení, že s každým nádechem vdechují jeď.

V červenci 1884, když se ještě státem sponzorovaní experti z Francouzské akademie věd snažili popřít propuknutí cholery, byli mnozí Italové internováni v nemocnici Pharo v Marseilles. Doktorů ze střední třídy tam neustále kouřili doutníky, aby vytvořili (jak si alespoň představovali) ochrannou clonu z kouře mezi sebou a svými pacienty z nejhudších vrstev. Doktorů experimentovali s řadou pokusných způsobů léčby včetně elektrošoků. V prvních týdnech epidemie byla míra úmrtnosti v nemocnici Pharo příšerných 95 %.

K dovršení všeho tato krize ještě vystupňovala předsudky vůči italským imigrantům. Francouzské vládnoucí třídě se tak naskytla příležitost zbavit se toho, co někteří z nich vnímali jako vzpurnou část nadbytečné populace. Hnány hrozbou smrti ze strany epidemie i xenofobními útoky a agresivní vládní politikou, utíkaly desetitisíce Italů zpět přes hranice a nákazu přitom nesly s sebou. Ze všech těchto důvodů se italská anarchistická skupina začala epidemií, která se v červenci 1884 šířila po francouzském pobřeží, vážně zabývat.

V té době byl Malatesta ve Florencii, kde vydával anarchistický časopis *La Questione Sociale*. Do Itálie se vrátil v roce 1883. Předtím žil ve Francii, v Anglii a v Egyptě, do zahraničí odešel kvůli nátlaku policie po neúspěšném povstání v roce 1877. V Egyptě se dle Fabbriho snažil připojit k protikoloniálnímu povstání, právě tomu povstání, k jehož potlačení přivezli Britové své infikované jednotky z Indie. Po návratu do Itálie byl Malatesta odsouzen k šesti měsícům vězení na základě vykonstruovaného obvinění z „podvrtného spolčování“ – toto mlhavé obvinění z tajného spiknutí používá italský stát k ochromení anarchistických organizací už století a půl. V lednu 1884 byl Malatesta (aniž by vůbec stanul před porotou) odsouzen k tříletému žaláři, ale byl propuštěn na svobodu na dobu, než bude projednáno jeho odvolání.

V červencovém čísle *La Questione Sociale* vyšel článek, kde se k epidemii mimo jiné uvádělo:

Civilizovaná Francie se vydává dobýt barbarskou Asii a její loď, víceméně vítězná, s sebou přivázejí zpět tuto příšernou pohromu. My, civilizovaní lidé, pácháme masakry a dopouštíme se pustošení na barbarech pomocí bajonetů a děl a barbari posílají zpět masakry a pustošení prostřednictvím cholery. Ó lidská rodino! Jenže masakr, který provádíme my, je úmyslný, páchaný za účelem loupeže, zatímco odplata barbarů je neúmyslná a nevědomá. Takže kdo je větší barbar?

A cožpak nejsou tady v Evropě nehygienické domy, není tu špatné a nedostatečné jídlo, vyčerpávající práce, není to chudoba (dcera individualizovaného vlastnictví), co umožňuje, aby se ta asijská nákaza šířila? Zatímco čelíme nebezpečí, komise pro hygienu se zabývají schvalováním opatření, která by byla k smíchu pro svou neúčinnost, pokud by ovšem nebyla spíše k pláči, nebo návrhy, které leda tak

úspěšně projevují zatracený smysl pro ironii. Slyšíme tyto hlavouny z univerzit nebo zdravotních výborů kázat, že máme jíst zdravé jídlo a vyhýbat se přepracování. A když rolníci, kteří vydělávají v průměru 27 centů denně a přežívají na zkažené polentě a ne vždy právě čisté vodě, žádají zlepšení životních podmínek, vláda, která platí univerzitní studenty a zdravotní poradce (samozřejmě z peněz lidí) tyto rolníky uvězní a dá vlastníkům k dispozici vojáky. A doktoři, kteří by měli hnát vládu a vlastníky k zodpovědnosti za jejich vražedné aktivity, pokračují v diktování doporučení.

Cholera se zatím pomalu šíří a možná brzy vypukne s hrůzostrašnou energií. A způsobí víc úmrtí a víc bolesti než deset revolucí, z nichž by jen jediná stačila k odstranění cholery a tisíce dalších neuhů. Jednou provždy. A přeče se v tuto chvíli jemná srdce stále bojí revolučních excesů!

Protože se tenkrát věřilo, že příčinou nálezů jsou znečištěné delty velkých řek, vyzýval článek k sanaci delty Gangy. Asi by to stálo hodně práce a ohromné výdaje, ale co by to bylo v porovnání s tím, co vláda utratí za nic nepřinášející, nebo dokonce škodlivé věci? Jaké by byly nesnáze nebo náklady kampaně evropských národů proti choleře v porovnání s morální a materiální újmou způsobenou jednou z těch válek mezi národy, které se tak často opakují?

Po policejní šikaně bylo vydávání *La Questione Sociale* ukončeno, došlo k tomu počátkem srpna 1884, právě když se cholera začala šířit ve Středomoří.

SRPEN 1884: CHOLERA SE DOSTÁVÁ DO ITÁLIE

Zatímco katolická církev prezentovala epidemii jako boží trest za šíření socialismu a ateismu a vyzývala spíše k pokání než k dodržování hygienických opatření, stát znovu vzkřísil dávné karanténní postupy z časů dýmějového moru a mobilizoval armádu k vytvoření kordonu podél hranic s Francií. Postup armády působil nestálým a nahodilým dojmem, nejprve byli cestující zadržováni 3 dny, pak 5 a pak 7. Po propuštění z karantény byli pasažéři a jejich majetek vykuřováni sírou a chlorem nebo dezinfikováni kyselinou karbolovou nebo chloridem rtuťnatým. Z medicínského hlediska to nemělo žádný efekt, kromě podráždění plic. Hlavním účelem bylo vytvořit podívanou, aby to vypadalo, že stát něco proti epidemii dělá.

Pro moderní ekvivalent se stačí podívat na to, jak vlády vyhazovaly peníze za fumigaci celých měst v reakci na covid-19, i když se v naprosté většině případů nákaza šíří osobním kontaktem.

Uprchlíci vracející se do Itálie zrovna netoužili být uvězněni v táborech, mnozí se snažili vyhnout vojenským kordonům a přejít nelegálně přes hory. Jak se ale nákaza začala objevovat v jednom italském regionu za druhým, byly po celé zemi rozmístovány i další kordony. Tyto kordony uvnitř země přerušily ekonomiku, způsobily hladomor, vyvolávaly strach a šířily xenofobii a paranoiu. Někteří pověřiví lidé považovali putující cizí lidi za zločince, kteří se snaží šířit nákazu, stejně jako dnes ignorantští konzervativci považují covid-19 za čínský komplot, pokud o něm ovšem nemluví jako o hoaxu Demokratů. Každopádně snaha zastavit cholera vojenskou blokádou naprosto selhala. Stát byl vždy o krok pozadu za epidemií a přehnaně tvrdá opatření vedla jenom k tomu, že lidé začali propuknutí nemoci tajit. Navíc se samo přesouvání velkého množství vojáků z jednoho místa na druhé stalo skvělým způsobem šíření epidemie. „Velká část historie cholery je historií přesunů mladých mužů v uniformách,“ píše Snowden. I tento fenomén zní dnes povědomě. Policie New York City a Detroitu hrála hlavní roli v šíření covidu-19 z jedné čtvrti do druhé a proměnila vězení v tábory smrti.

Prvním italským městem, ve kterém epidemie vypukla ve velkém, byla la Spezia. Úmrtí se nejdříve před úřady tajila, ale když cholera kontaminovala zásoby vody a počty obětí se strmě zvyšovaly, armáda město neprodyšně uzavřela a vyvolala tak hlad a paniku. V půlce září obyvatelé po dva dny zoufale bojovali ve snaze probít se ven z obklíčení.

Aby zvládly velké množství uprchlíků, začaly úřady zřizovat tzv. lazaretos – karanténní tábory – včetně jednoho na ostrůvku hned u Neapole. V těchto zadržovacích centrech strážce nutily uprchlíky směřovat majetek za jídlo a prostřednictvím těchto nečestné nabytých věcí se pak nemoc dostala do Neapole. Tyto karanténní tábory nám mohou připomínat novodobé koncentrační tábory, jako je například ten na ostrově Lesbos, kde evropské vlády vězni uprchlíky dnes. V některých případech zůstává oficiální vládní politikou zabavení majetku uprchlíků na oplátku za jejich uvěznění. I v těchto novodobých lágrech čas od času vypukají vzpoury, když uprchlíci bojují za svou lidskost.

Koncem srpna 1884 umírali lidé v Neapoli v takových počtech, že se přítomnost cholery nedala dále tajit. Vojenská karanténa nejenže nezabránila vypuknutí cholery, ona ji do největšího italského města zavlekla.

ZÁŘÍ 1884: EPIDEMIE V NEAPOLI

Když armáda selhala, přišla řada na zdravotnické úřady, aby se pokusily epidemii zvládnout. Kdykoliv se úřady dověděly o někom, u koho se objevilo podezření na cholera, vyslaly strážce doprovázené doktorem, aby jeho nebo ji dopravily do nemocnice, a pak se objevil dezinfekční oddíl, aby zničil nebo vydezinfikoval majetek nemocného. Nemocnice přitom ani neměla dost postelí pro všechny, kteří tam byli dopraveni.

Úřady navíc spustily kampaň na „očištění“ města a každou noc na každém rohu ulice a na každém náměstí planuly velké sítě ohně. To už tak znečištěný vzduch učinilo téměř nedýchatelným. Po celém městě byla také vylepena oznámení (psaná severoitalským způsobem značně odlišným od místního dialektu), která vysvětlovala, že se lidé můžou před nemocí chránit tím, že budou bydlet v čistých a vzdušných místnostech, budou jíst zdravou stravu a kvalitní potraviny, pít vyčištěnou vodu a budou se vyhýbat veřejným toaletám a stresu... zkrátka tím, že budou součástí vládnoucí třídy.

Když se cholera dostala do městské pitné vody, míra úmrtnosti výrazně překročila hranici jednoho úmrtí na sto obyvatel. Začalo být nemožné pálit všechna těla, některá byla naházena do masových hrobů, některá byla ponechána rozkladu tam, kde právě ležela. Střední třída a aristokracie prchla z města, tentokrát se je armáda, která si uvědomovala třídní hierarchii, nijak nesnažila zastavit. Vláda sice zakázala veřejná shromáždění, ale zoufalí lidé se stejně shlukovali v kostelech nebo na ulicích v náboženských procesích.

Věda tenkrát neznala efektivní léčbu cholery a doktoři v Neapoli experimentovali s řadou přístupů od proplachování střev kyselinou přes elektrické šoky a podávání strychninu až po injekce solných roztoků. Mnohé z těchto kroků jen uspíšily smrt pacientů. Ti, kdo přežili, pak vyprávěli hrůzné příběhy o experimentech, které doktoři na pacientech prováděli. Výsledkem bylo, že se lidové mínění obrátilo proti doktorům. K tomu se přidalo i jejich spojení se strážemi, které doktory doprovázely, a s agresivní politikou státu. Lidem připadalo podezřelé i to, že tito zámožní gentlemani (kteří si mohli dovolit zdravé životní podmínky) byli sami tak málo nákazou postiženi. Často tak docházelo k útokům na doktory, kteří vstupovali do chudých čtvrtí, a k bouřlivým srážkám s armádou.

V září se městem začal šířit strach z otravy. Lidé se báli, že představitelé města jsou součástí děbského komplotu, který má za účel zlikvidovat nadbytečnou populaci, že cholera je doslova zbraní třídní války. Doktoři i představitelé úřadů byli pokládáni za agenty tohoto spiknutí, kteří se snaží pomoci jedu zabít chudé. Toto přesvědčení bylo důsledkem dlouhodobé a hluboce zakořeněné nedůvěry vůči autoritám. Tuto nedůvěru si autority v silně nerovnováhařské společnosti vysloužily už dávno. Obyvatelé Neapole se cítili zrazeni mocenskou strukturou, která jim vládla ze severní Itálie, a chudí lidé se stejně tak cítili zrazeni neapolskou vládnoucí třídou. V září vypukly masivní střety mezi vojáky a obyvateli města, které přerostly v otevřený přestřelky. Ve dvou městských věznicích vypukly nepokoje. Stejně jako armáda i státní zdravotní úřady situaci naprosto nezvládly.

ODPOVĚĚ ZDOLA

Státní instituce naštěstí nebyly jedinou organizací, která se pustila do boje s epidemií. První reakce zdola přišla od obyčejných dělníků. Dne 29. srpna vyhlásila Società Operaia (Dělnická společnost – radikální organizace vzájemné pomoci založená v roce 1861) novou iniciativu, která měla poskytovat pomoc komukoliv, jehož rodina byla zasažena cholerou. Tato „sanitární společnost“ zahrnovala i pár důvěryhodných lékařů, které doprovázeli obyčejní pracující v roli zdravotních asistentů. Díky skromným fondům Società Operaia nabízeli léky, čisté přikrývky, jídlo a finanční pomoc nemocným i pozůstalým. Protože nechtěli mít nic do činění s nemocnicemi a vedením města, ošetřovali nemocné v jejich vlastních domovech a chodili jen tam, kam byli pozváni. Protože byli ve spojení s dělníky ze všech chudých čtvrtí Neapole, byli schopni šířit informace o svých službách septandou od úst k ústům.

O týden později 4. září svolal novinový redaktor Rocco de Zerbi setkání zahrnující lidi ze Società Operaia, z fakulty medicíny neapolské univerzity, představitele tisku a nejrůznější významné osobnosti. Cílem bylo vytvořit organizaci, která by posunula dělnickou „sanitární společnost“ na vyšší úroveň. Jak se často stává, počáteční úsilí radikálních organizátorů z řad obyčejných lidí přilákalo aktivisty ze střední třídy, kteří měli k dispozici více zdrojů a byli přesvědčeni, že mohou dělat lépe to, co obyčejní lidé sami začali. Organizace vzešla z tohoto setkání se oficiálně jmenovala Výbor pro pomoc obětem cholery, ale známá byla spíše pod hovorovým názvem Bílý kříž.

Dělnická sdružení pokračovala v koordinaci zdola vzešlých programů po celém městě, ale veškeré uznání mezinárodních médií a později i historiků shrábl Bílý kříž vzhledem k zdrojům a renomé jeho sponzorů. Nemí to překvapivé, uvážíme-li, že rozpočet Bílého kříže byl asi 200x vyšší než fondy Società Operaia. Nicméně Bílý kříž závisel na kontaktech dělníků a na důvěře, kterou si radikální dělnické organizace vysloužily mezi chudými a naštvanými.

Vliv dělnických sdružení a ostrážitost dělníků přinutily Bílý kříž držet se v podstatě antiautoritářského přístupu. Aby nikdo nemohl zpochybnit jejich dobré úmysly, tvořili Bílý kříž výhradně neplacení dobrovolníci. Místo zkoušení nějaké experimentální léčby poskytovali péči tisíci bolest, distribuovali čisté deky, prostěradla, matrace, dezinfekci a jídlo. Nikdy s sebou nenosili zbraně a netrvali na povinném vykuřování nebo likvidaci majetku nemocných. Distancovali se od státu, odmítali mít cokoli společného se strážemi doprovázejícími státem řízené doktory a nabízeli pomoc jenom tam, kde o to byli požádáni.

Jak později napsal sám de Zerbi: „Nikdy jsem nedovolil spojení naší lékařské služby a té městské. Každé takové spojení by z nás udělalo úřední osoby a zničilo by tak naši práci... protože veřejnost by se nás bála a vyhýbala by se nám.“

Zatímco aktivisté ze střední třídy přebírali model představený lidovými organizacemi, našly se i dost nechtivé charaktery, snažící se prezentovat sami sebe jako zachránce Neapole. Dne 9. září přijel do Neapole král Umberto. Umberto byl reakcionářský konzervativce nenáviděný pro svou politiku dělníky a radikály celé Itálie. Když se v roce 1878 chopil vlády, pokusil se jej zabít anarchista Giovanni Passannante. Několik let po epidemii, v roce 1900, jej nakonec zabil anarchista Gaetano Bresci. Atentát byl odplatou za masakr více než 300 demonstrantů v roce 1898 (mimořádně krátce před atentátem Bresci také riskoval život, když odzbrojil útočníka, který střelil na Malatestu). Umberto rozhodně nebyl přítel chudých.

Umbertův režim se znesvářil s katolickou církví a jeho návštěva Neapole měla napravit pošramocený vztah a upevnit konzervativismus v Itálii. I jiné instituce vládnoucí třídy, jako třeba Neapolská banka, hledaly cesty, jak znovu stabilizovat ekonomiku prostřednictvím dobročinnosti. Kdyby monarchie, církev a horní vrstva finančního kapitálu uspěly ve své snaze prezentovat se jako ti, kdo pečují o obyvatele Neapole, legitimizovalo by to jejich moc a bylo by pak těžší mobilizovat lidi, aby vzdorovali nejrůznějším formám útlatu, který udržoval jejich privilegia.

A po celou dobu umíraly v Neapoli tisíce lidí.

ANARCHISTÉ V NEAPOLI

Taková tedy byla situace, když se Malatesta a další anarchisté z celé Itálie chystali k odjezdu do Neapole. Už od počátku srpna organizovali solidární programy pro ty, kdo byli nemocí postiženi. Dychtili také po tom, přidat se k lidovým podpůrným snahám přímo v oblasti. Malatesta navíc v Neapoli vyrůstal a v mládí studoval medicínu. Hrozba vězení, která se nad ním vznášela, ho neodradila. Ale až do začátku září nedokázali Malatesta a jeho soudruzi z Florencie vybrat dost peněz k zaplacení cesty. Jejich cestu nakonec pomohl zaplatit anarchista Galileo Palla.

Palla jel také do Neapole, a protože měl víc peněz, než sám potřeboval na jízdenku na vlak, zastavil se ve Florencii, aby nabídl pomoc dalším, kteří by také chtěli jet, ale chyběly jim peníze. Malatesta později v článku pro týdeník *La Rivendicazione* (publikovaném 23. května 1891) vzpomínal na své první setkání s Pallou: *Palla vyprázdnil kapsy na stůl, a tak jsme s jeho penězi a tím, co se nám povedlo schrastit ve Florencii, byli schopni vyrazit – Gigia Pezzi, Arturo Feroci, Vinci, Delvecchio, já a další soudruzi.*

Malatesta také ocenil Pallovo neúnavné úsilí, které předvedl po příjezdu do Neapole: *Palla si v Neapoli počínal naprosto skvěle. Odvážný, nezdojný, noc nebo den, on pořád pracoval. Všichni jsme byli bez*

peněz, někdy jsme i hladověli a téměř jsme záviděli rekonvalescentům polévku, kterou jsme jim podávali. Palla dostal nějaké peníze z domova, které do značné míry odpovídaly jeho potřebám, ale jak by to udělal každý z nás, dal je do společného užívání, abychom všichni nějak přežili do konce epidemie.

Malatesta Pallu dále popisuje takto:

Vysoký, hubený, poněkud nevrle vypadající mladík, který se v momentech, kdy se očekávalo rozdělování povinností, potloukal v zadní části místnosti Výboru Bílého kříže, tiše, v zádu za všemi, ale při první žádosti o dobrovolníka vyskočil dříve než kdokoli jiný a vystoupil dopředu s výkřikem: „Já! Já půjdu!“

„Ale ty máš už po směně,“ upozorňovali ho někdy.

„To nevaď,“ odpovídal, „můžu se vrátit.“ A šel zpátky a všechny ohromoval svou skutečně výjimečnou fyzickou výdrží, získával si obdiv svým srdcem, svou oddaností, jemností, s kterou se staral o nemocné.

Tato vzpomínka ukazuje, jak blízce Malatesta, Palla a další spolupracovali v Neapoli s Bílým křížem, a také naznačuje, jaký měl jejich vztah charakter.

Do 13. září se do pomoci zapojilo přes tisíc dobrovolníků. Přicházeli z celé Itálie, ale i ze Švýcarska, Francie, Anglie a Švédska. Ve srovnání se snahami státu představovala tato mobilizace ohromný úspěch. Přibližně dvě třetiny pacientů v péči dobrovolníků Bílého kříže přežily; to zřetelně kontrastuje s mírou úmrtí v neapolských nemocnicích, ve kterých většina pacientů s cholerou umírala.

Anarchisté stáli v čele tohoto úsilí. Jak tvrdí Nunzio Dell'Erba, k Malatestovi a Pallovi se v Neapoli přidali další soudruzi z Florencie, jako byli Luigia Minguzzi, Francesco Pezzi, Arturo Feroci, Giuseppe Cioci a Pietro Vinci, nemluvě o jiných anarchistech z celého poloostrova. Nevíme, kolik z nich se během práce nakazilo cholerou, ale víme, že na ni dva anarchisté zemřeli – Antonio Valdrè a Rocco Lombardo – a stejně tak socialista Massimiliano Boschi.

Bílý kříž rozdělil Neapol na dvanáct oblastí. Luigi Fabbri píše, že Malatesta a jeho soudruzi převzali zodpovědnost za organizování jedné z těchto oblastí. Fabbri tvrdí, že ta měla nejvyšší míru úspěšného uzdravení pacientů s cholerou v celé Neapoli, protože Malatesta, který v Neapoli vyrůstal a měl dobré vztahy s těmi nejmilitantnějšími živly z místního dělnického hnutí, tak byl obzvláště dobře vybaven k tomu, aby donutil vedení města vydat potraviny a léky, které pak anarchisté distribuovali potřebným.

O aktivitách anarchistů v Neapoli opakovaně referoval švýcarský anarchistický časopis *Le Révolté*. Přinesl například zprávu o úmrtí Rocca Lombarda:

Okouzující mladík, bylo mu sotva 27, odvážný a velkorysý, byl jedním z nejoždanějších a nejinteligentnějších z janovských revolučních anarchistů. Všechnu svou energii a všechny své myšlenky věnoval naší věci... Jakmile dorazil do Neapole, hned se zařadil mezi ty nejproslulejší díky své odvaze a obětavosti, se kterou pomáhal obětem strašlivé epidemie. Sám zasažen nemocí tento skromný hrđina obětavosti 18. září zemřel.

V jiném čísle (ze 7. prosince) se zase uvádí:

Jak víte, v Neapoli napáchala cholera spoušť mezi dělníky. Těžko bychom našli jasnější důkaz o nespravedlnosti dnešní společnosti. Naši přátelé, kteří během epidemie vyrazili pečovat o nemocné, právě publikovali manifest, ve kterém odhalili pravou příčinu cholery – chudobu; a poukázali na jediný možný lék – sociální revoluci.

Noviny tady u nás byly samozřejmě pobouřeny a klerikální noviny se neopomněly dovolávat policejního potrestání těch nesmiřitelných anarchistů, kteří odmítají nechat lidi v klidu umřít.

VÍTĚZSTVÍ NAD EPIDEMIÍ?

Bílý kříž se oficiálně rozpustil 26. září, když oznámil, že krize pomínila do té míry, že ji mohly městské autority vládnout samy. Dělnická sdružení podle všeho dále udržovala své programy vzájemné pomoci, tak jako je provozovala už před vznikem Bílého kříže. Částečně i jejich zásluhou v říjnu výrazně ubylo úmrtí a začátkem listopadu byla epidemie oficiálně překonána. Mobilizace zdola neporazila cholera sama bez pomoci, ale dosáhla něčeho, co stát nedokázal: pomohla tisícům chudých lidí přežít tuto katastrofu. Především ukázala, že nejlepší programy pomoci jsou ty, které iniciují sami potřební a které jim umožní, aby si sami určili, jaké jsou jejich potřeby a priority.

Malatestovi bylo nabídnuto oficiální vyznamenání jako ocenění jeho zásluh. Odmítl ho. Ten samý stát, který ho chtěl vyznamenat za to, co udělal v Neapoli, ho také chtěl uvěznit za něco, čeho se nedopustil ve Florencii. Navíc nechtěl být žádným vůdcem, jen soudruhem mezi soudruhy.

Jestli je pravdivé Fabbriho tvrzení, že chudí obyvatelé Neapole v oblasti, kterou pomáhal organizovat Malatesta, měli nejvyšší míru přežití, a to ne kvůli Malatestovým lékařským dovednostem, ale díky tomu, že anarchisté dokázali použít své páky, aby donutili úřady vydat nahromaděné zdroje, pak to potvrzuje, že „opravdovou příčinou cholery byla chudoba“. Jak píše historik Frank Snowden v knize *Neapol v čase cholery*: „Choleře se daří v bídě, protože chudí jsou kvůli podvýživě a střevním potížím náchylnější tuto nemoc chytit.“

Nejlépeším způsobem, jak cholery vyřešit, je, jak dnes víme, zajistit zásobování čistou vodou pro všechny. Instalatéri, a ne lékaři jsou hrdiny tohoto příběhu. Ale jak ukazují opakovaná propuknutí cholery v Neapoli i jinde během 20., a dokonce 21. století, králové, kapitalisti i prezidenti, ti všichni nechají určitou část populace strádat v nebezpečných podmínkách, pokud je kolektivní solidarita a nekompromisní rebelie nedonutí sdílet zdroje, které se snaží hromadit pro sebe. Abychom citovali výše zmíněný manifest, opravdovým lékem, který by zabránil návratu cholery, nemůže být nic menšího než sociální revoluce.

A CO BYLO DÁL?

Malatestovi se po návratu do Florencie povedlo vyhnout vězení tak, že utekl z Itálie ukrytý v bedně se šicími stroji. Další půlstoletí pak pokračoval v organizování a psaní, svou stopu zanechal v anarchistickém hnutí na třech kontinentech.

Ve svých textech opakovaně čerpal ze zkušenosti s cholerou, pomocí které názorně ukazoval, jak jsou osudy lidských bytostí na opačných stranách zeměkoule nerozlučně spjaty – tuto věc nám dnes znovu ukazuje pandemie covidu-19 –, a zdůrazňoval, že stát sám o sobě nemůže pečovat o zdraví, ale pouze překážet lékařům v jeho ochraně.

Plné znění v angličtině je dostupné na <https://crimethinc.com/2020/05/26/the-anarchists-versus-the-plague-malatesta-and-the-cholera-epidemic-of-1884>

ZDRAVÍ NENÍ ZBOŽÍ

FAI

Prohlášení Iberské anarchistické federace (FAI), členské sekce Internacionály anarchistických federací (IFA), za zespoledenštění farmaceutického průmyslu.

Zmatek a bordel kapitalismu a jemu sloužících států vede lidstvo, zejména ty nejchudší (tedy většinu), ke katastrofě. Zdravotní krize vyvolaná pandemií, která má navíc původ v drancování a plenění přírody velkými těžebními korporacemi, a tím pádem v ničení biologické rozmanitosti, je neudržitelná, protože peníze a trhy stojí stále nade vším, včetně zdraví a lidských životů. Tato krize, stejně jako všechny krize v rámci kapitalistického systému, dopadla, jak jsme již zmínili, na nejchudší vrstvy společnosti, nejen z hlediska zdraví, ale také ekonomicky, což vytváří ještě více chudoby a zoufalství a vede k obrovskému utrpení velké části společnosti, zatímco velcí vlastníci jsou ještě bohatší, a to o více než 24 % oproti loňskému roku.

Léta slýcháme propagandu, která tvrdí, jak skvěle funguje kapitalistický a státní model. Univerzitní kariéristé, kteří se zaměřují na řízení tohoto dokonalého systému, šíří své školní poučky, které upřednostňují konkurenci, nerovnost, individualismus a efektivitu na úkor solidarity, rovnosti a vzájemné pomoci... Pseudovědci, ekonomové, novináři, právníci a politici mluví o zázračném systému. Ale pokaždé, když ho prověrají krize, jako jsou ty způsobené covidem-19 nebo klimatickými změnami, volají: zachraň se, kdo můžeš, protože všechno půjde do hajzlu.

Je obscénností a zločinem, že technologie a věda postavené na znalostech společnosti, které byly nashromážděny v průběhu lidské historie, jsou monopolizovány chamtivými společnostmi, které jdou se svými aktovkami plnými provizí a úplatků pro vlády a státní úředníky za jediným cílem – obohacením svých vlastníků a manažerů.

Máme zde ukázkový případ – farmaceutický průmysl, který odsuzuje chudou část lidstva, obrovské množství žen, mužů a dětí, k smrti a nemocem, protože si s podporou států přivlastnil společenské dědictví, jímž jsou znalosti a jejich deriváty, jako je tomu v případě vakcín.

Farmaceutický průmysl všechny podvedl, uzavírá smlouvy, které neplní, opustil obchody, k nimž se zavázal, zásobuje pouze státy s nejvyšší nabídkou, uměle nafukuje ceny, vydírá celou společnost tím, že drží patenty, obohacuje své investory a manažery za cenu smrti tisíců lidí, a to vše za spoluúčasti vlády.

Přibližně 75 % distribuovaných vakcín proti koronaviru míří pouze do deseti zemí na světě. Nejméně do roku 2023 nebude mít k vakcíně přístup 85 států s omezenými zdroji.

Evropská komise bije na poplach kvůli neschopnosti společnosti Pfizer a AstraZeneca dodávat vakcíny. A co jako čekají?! Už léta vydávají zákony ve prospěch velkého kapitálu, podkuřují mu a povzbuzují tak nejhorší gang zločinců, kteří bohatnou na bolesti druhých, zatímco jejich akcie na burze zaznamenávají raketový růst.

Ředitel Světové zdravotnické organizace (WHO) Tedros Adhanom Gebreyesus říká, že svět je na pokraji „katastrofálního morálního selhání, pokud jde o spravedlivou distribuci vakcín proti covidu-19“. Pokud to tito světoví mluvčí ještě nezjistili: katastrofa se nazývá kapitalismus! WHO kritizuje „egoismus“ bohatých zemí a farmaceutických společností. Ale sobectví je nezbytnou součástí modelu prosazovaného národními i globálními institucemi, které nás neustále staví před eufemismy, jako je individuální iniciativa, svoboda podnikání a trhu, sebeřízení...

WHO je šokována smlouvami, které nejsou splněny, svévolným zvyšováním cen, distribucí vakcín mezi nejbohatší... Není k tomu žádný důvod, dokud je bráněn kapitalismus a jeho politické vyjádření – buržoazní demokracie a zastupitelské systémy. Model, který podporují a legitimizují, v sobě nese gangrénu lži a zločinu.

Nám je však příčina tohoto zla jasná: soukromé vlastnictví výrobních prostředků. Řešení proto může být pouze jedno: vyvlastnit tato průmyslová odvětví. Musí být zespoledenštny a řízeny samotnými lidmi tak, aby byla lidská a sociální kritéria kladena nad komerční a individuální zájmy. Neexistuje jiné řešení, jak se vyhnout kataklyzmatu tohoto systému, který se vždy tvářil jako základní pilíř pokroku, ale který ve skutečnosti jen zvyšuje nerovnost a s každou krizí prohlubuje propasti. Taková řešení nebudou samozřejmě podporována ani tolerována státy, ochránci posvátnosti soukromého majetku a vděčnými služebníky vlastníků kapitálu, svých skutečných pánů, protože by to znamenalo sociální revoluci a konec jejich třídních privilegií a sociálního parazitismu.

*Iberská anarchistická federace (FAI)
6. února 2021*

V průběhu letošního března jsme intenzivně sledovali, co se píše ve světě na anarchistických webech a blozích v souvislosti s pandemií nemoci covid-19. Jednotlivé texty jsme pak představili ve třech pokračováních na webu Anarchistické federace a v následujícím textu se pokoušíme o jejich shrnutí.

Začátkem března se hojně objevovaly texty s feministickým zaměřením v souvislosti s Mezinárodním dnem žen. Španělské anarchistky upozorňují na to, že důsledky covidu trpí nejvíce ženy v různých oblastech: sociální, ekonomické, pracovní a zdravotní. Jsou více vystaveny viru (představují velkou část sociálních a zdravotnických pracovníků), jsou častěji v prekarizovaných pozicích, jsou hlavními poskytovateli péče v soukromém životě a jsou ve zvýšené míře vystavovány projevům domácího násilí. Anarchistky v Německu požadují zlepšení pracovních podmínek v sektorech péče a zdravotnictví, lepší ochranu před patriarchálním násilím, více ubytovacích prostor pro lidi bez domova a přerozdělení domácích a pečovatelských prací. Ženy z kolumbijské Libertarian Group Via Libre upozorňují na smutný rekord 630 zavražděných žen v roce 2020. Brazílské anarchistky dodávají: „Realita pro nás jako lidi barevné, chudé a na periferii nikdy nebyla příznivá, ale kontext pandemie přišel jako katalyzátor útoků a genocid.“ Zároveň upozorňují na spontánní rozvoj mnoha samosprávných iniciativ, které hrály zásadní roli pro přežití. Popisují, jak vláda zmrazila investice do zdraví, vzdělávání a základních služeb, pracovní reforma přenesla práva do rukou šéfů. Nárůst cen potravin, vody a energií ovlivňuje lidi v obtížné době pandemie a způsobuje utrpení, hlad a další nemoci.

Napříč světem anarchisté píšou, jak státy hrají ve prospěch kapitálu na úkor lidí. Iberská anarchistická federace: „Vláda se nejvíce zajímá o ekonomiku, ale o ekonomickou ziskovost velkých podnikatelů, a nikoli o seriózní ekonomické nástroje na podporu populace, která pandemií skutečně trpí.“ Sicílská anarchistická federace odsuzuje třídní charakter pandemické krize, kdy jsou rodiny ponechány bez pomoci, zatímco vlády jsou odhodlané chránit stávající pořádek, kterým by mohla eskalace krize otřást. Řešení vidí v posílení zdravotní a domácí péče, v bezplatném zpřístupnění ochranných prostředků, vyšetření a ošetření, v teritoriální reorganizaci zdravotního systému s autonomií řízení na komunální úrovni, ve svěřeni správy potravin komunitám a místním orgánům, v podpoře konkrétních forem solidarity a v reorganizaci místní ekonomiky ve smyslu vzájemnosti. „Covid je řízen třídně – bohatí bohatnou, chudí umírají,“ říkají řečtí anarchisté. Chilští anarchisté se pozastavují nad opatřeními omezit veřejnou dopravu o víkendech, když v týdně jsou lidé stejně nuceni jezdit společně do práce. Argentínští Cuadernos de Negación mluví o útoku na příjmy pracujících, že lidem je umožněno obíhat pouze jako komodita (pracovní síla) a že ulice jsou otevřené demonstracím, jen pokud podporují vládu. Němečtí anarchosyndikalisté zas poukazují na nekalé praktiky zaměstnavatelů a důsledky omezování městských rozpočtů v sociální oblasti.

Bolivijská anarchofeministka María Galind: „Pandemie je politickou skutečností, protože mění všechny sociální vztahy v celosvětovém měřítku, a proto je legitimní a naléhavé o ní přemýšlet a diskutovat politicky. Pandemie představuje důsledek globálního kapitalistického modelu, který od své ekocidní verze pokračuje k té sebevražedné.“ Zamýšlí se i nad mocenskými vztahy spojenými s očkováním, které vlastně organizuje soukromý sektor a vlády vyžadují od lidí závazek vděčnosti. Quebečtí anarchisté poukazují na nerovnosti mezi státy v přístupu k vakcínám, na „vaccínový nacionalismus“ či „vaccínovou diplomacii“ umožňující získávat strategický vliv. Několik farmaceutických korporací, navíc dotovaných ze státní pokladny, získalo neuvěřitelnou moc vůči vládám, nemluvě o nárůstu zisků. „Patenty na vakcíny jsou pokračováním privatizace světa.“ Francouzští Union communiste libertaire podpořili výzvu sociálních a odborových organizací za zrušení patentů na vakcíny a konstatují, že Macron nadále upřednostňuje akcionáře a zaměstnavatele na

úkor zdraví pracujících. „Spíše než masivní očkování a testování stát zavádí donucovací opatření pro život – kromě práce.“

Všude je patrný nárůst násilí ze strany policie. Po policejním řádku na athénském předměstí vycházejí řečtí anarchisté protestovat a poznamenávají: „Stát zvládá zdravotní krizi svým oblíbeným způsobem: ukládáním zákazů, normalizací dohledu, represe, útlaku a vykořisťování. Zhoršení systému zdravotnictví je doprovázeno modernizací represivních sil coby manažerů pandemie.“ Soluňská skupina Anarchistické federace: „Je zřejmé, že zažíváme postupný odklon politického režimu směrem k totalitě a formování policejního státu, kde je veřejný život přísně vymezen a kontrolován.“ Demonstrace v Řecku jsou zároveň podporou zdravotnickému personálu. Anarchistické skupiny tu jsou velmi aktivní v samosprávných lékařských klinikách, iniciativách pro sběr a přerozdělování potravin, v bezplatných sociálních kuchyních a dalších konkrétních solidárních aktivitách.

Britští anarchisté upozorňují na důsledky nedostatečného financování a privatizace veřejných zdravotnických služeb, na rozšiřování policejních pravomocí, na upřednostňování zájmů byznysu či na korupci. Více než 3000 smluv bylo uzavřeno bez výběrového řízení, miliony liber šly do společností, které nemají žádné zaměstnance ani historii, kontrakty za miliardy liber byly zadány přátelům konzervativní strany a 40 milionů ochranných prostředků dodaných těmito dodavateli je vadných nebo nepoužitelných. „Vláda Spojeného království již skutečně není schopna uspokojovat základní sociální potřeby, a to ani v době krize – stát se už outsourcoval až do stavu nekompetentnosti.“ Tisíce lidí se tedy spojily, aby podpořily zranitelné sousedy, vyráběly ochranné pomůcky, dodávaly jídlo a léky a mnoho dalšího. Charakteristikou těchto skupin vzájemné pomoci je jejich autonomní organizace, zcela oddělená od zavedených charit, politických stran či státu. Vláda se je pokusila kooptovat v rámci státem řízeného dobrovolnického programu. Energie a touha lidí navzájem si pomáhat tak byly promarněny. Časopis *Freedom* komentuje zas pokus proměnit dočasná koronavirová omezení v Británii v něco trvalejšího, zatímco lidé zůstávají omezeni lockdownem.

Naprostá většina příspěvků odráží zodpovědný přístup a vážnost situace, poukazuje na neschopnost vlád ji řešit, jelikož ty jsou ve vleku kapitálu a chrání jeho zisky na úkor lidí. Na webu Montreal Counter-Info se ale objevily příspěvky, které napadají „některé anarchisty“, že se prý přiklání k vládním omezením a nadšeně podporují ztrátu vlastní autonomie. Vědu spojují s technokracií a sociální manipulací a relativizují její dosavadní poznání ohledně covidu. Omezení průmyslu považují za neproveditelné, zpochybňují přehlčení nemocnic i účinnost pobytu doma. Mluví o podněcování strachu před epidemií, která prý není zas tak smrtící, ze strany médií, za čímž vidí zájmy farmaceutického průmyslu a společnosti, jako je Amazon. Podobná vyjádření jsme nikde nezaznamenali snad s výjimkou ruské anarchosyndikalistické skupiny KRAS. Rázná odpověď se objevila na webu libcom.org. Říká, že hrozba covid-19 ani samotná nemoc nejsou žádným spiknutím, ani výsledkem mediálního humbuku, „je to přímý důsledek těžké ekologické destrukce a toxických životních podmínek kapitalismu“. Stejně jako fašismus představuje i covid-19 existenční ohrožení života určitých proletářských menšin – zvláště se zdravotním postižením a starších osob. Uznání pandemie jako existenční hrozby je bod, kde by měla začít diskuse v rámci hnutí. Podle libcomu nesmíme přebírat rétoriku krajní pravice, která přehnaně mluví o drakonickém nařízení nosit roušky či zákazu vycházení, a měli bychom rozlišovat, která nařízení mají smysl a která je třeba bojkotovat a stavět se proti nim. (-KL-)

DŮLEŽITÉ JE, ABY POZORNOST VŮČI BĚLORUSKU NEPOLEVOVALA

Během předchozích šesti měsíců represe hodně poznamenaly běloruské anarchistické hnutí, dotkly se skupin i jednotlivců. Proč se moc tolik bojí anarchistů?

Žádný stát nemá rád anarchisty, protože vždy budeme v opozici ke každé moci. Ani Česko není výjimkou, četla jsem o operaci Fénix – a to se jedná o evropskou zemi, kde není diktatura jako v Bělorusku.

Anarchisté se aktivně účastní běloruského politického života od 90. let. V Homelu působily anarchistické odbory, v Minsku vycházely anarchistické noviny, anarchističtí ekologové až do roku 2009 vzdorovali plánům na výstavbu jaderné elektrárny. V roce 2006 ve stanovém městečku na Řijnovém náměstí v Minsku anarchisté spolu s ostatními protestovali proti výsledkům prezidentských voleb. Přátelé v Česku si určitě vzpomenu na kauzu běloruských anarchistů z roku 2010: to byly tvrdé represe a vysoké tresty. Nicméně hnutí se dokázalo oklepat, anarchisté se zapojili do nových projektů, dělali pouliční agitaci. Například v roce 2017 se stali jednou z hybných sil protestů proti takzvanému „dekretu o příživnictví“.

Stejně tak se i v roce 2020 anarchisté účastnili protestů: někdo v black blocku, někdo jen tak v davu. Právě anarchisté byli snad jediná organizovaná síla – politické strany své bloky na demonstracích neměly. Anarchisté mají s takovými akcemi zkušenost, mohou poradit ostatním, jak zformovat takzvaný řetěz, jak se bránit vodním dělům a tak dále. Je třeba říct, že protesty v Bělorusku se do značné míry řídí anarchistickými zásadami: nejsou žádní vůdci, iniciativa přichází zdola, lidé se organizují spolu se svými sousedy z vnitrobloku („dvora“), o všem se rozhoduje kolektivně. To všechno běloruskou státní moc hodně štválo.

A nelze podceňovat skutečnost, že fízlové si na anarchistických kauzách budují kariéru. Například anarchisté Akihiro Hajevský-Hanada, Andrej Čepjuk, Alexandr Franckevič a řada dalších jsou obviněni z účasti na zločinném spolčení. Hrozí jim léta vězení, a odměny pro fízly budou odpovídat důležitosti té kauzy.

Represe jsou také bojem proti influencerům. Například Mikola Dziadok měl v Telegramu kanál s jedenácti tisíci odběrateli, to byl největší anarchistický Telegram-kanál v ruštině vůbec. Kromě toho měl svůj kanál na youtube, Radix, kde se snažil přístupnou formou šířit anarchistické myšlenky. To všechno je pro Lukašenkův režim nepřijatelné.

Mikolu zatkl obzvláště brutálně, pak ho mučili. Co podle tebe vyprovokovalo tuto brutalitu? Máš o něm nějaké zprávy z vězení?

Je to pro mě velice bolestivé téma. Nikdy by mě nenapadlo, že si jednou přečtu o tom, jak se mého kamaráda snaží udusit jedovatým plynem, pouštějí do něj proud, škrtí ho, ponižují, že se budu dívat na odporná videa, v nichž bude můj kamarád s kamennou tváří mluvit naprosto cizími slovy... Podobným způsobem v Bělorusku jednali jen nacisté za války, když týrali rolníky, natáčeli to na film a pak to ukazovali v Německu, prý že partyzáni litují svých činů... Mikola se nehledě na mučení choval velice důstojně. Z mého hlediska je zajatcem tohoto pekelného režimu a jsem na něj moc hrdá.

Proč jsou jeho mučitelé tak brutální? Je jasné, že Mikola je veřejně aktivní anarchista, populární bloger, důvodů k jeho zatčení mají fízlové hodně. Ale v jeho případě byla brutalita naprosto bezprecedentní. Myslím si, že důvodem brutality byla osobní nenávisť vysoce

Jak se vyvíjejí protesty v Bělorusku a jak anarchisté vzdorují zesilujícím státním represím? O tom jsme si povídali na začátku března s běloruskou anarchistkou Marií.

postavených fízlů vůči němu. Mikola hodně psal o činnosti takzvaného Útvary pro boj s organizovaným zločinem (rus. Gubopik) dávno předtím, než všichni Bělorusové uviděli jejich brutalitu na vlastní oči, když tihle hajzlové mlátili lidi na ulici, rozbíjeli skla v obchodech aj. Mikola odhaloval jejich zkorumpovanost, jmenoval konkrétní lidi, zveřejňoval jejich údaje. Právě fízlové z Gubopiku už dříve dělali Mikolovi naschvály, například ho obviňovali z „propagandy nacistů“ a podobných absurdit. Jeden z těch, koho Mikola zmiňoval ve svých příspěvcích, nějaký Tarasik, se podílel na jeho mučení. Je to prostě odporná msta, nic jiného.

Před několika měsíci se z vězení dostala ven informace (hned z několika zdrojů), že Mikolu chtějí zlikvidovat. Podle slov jeho otce ho fízlové chtějí vyprovokovat s využitím špiček podsvětí: jakože Mikola má někoho z nich urazit a pak za to být potrestán. Nemám sto procentní důkaz, že se něco takového plánuje. Ale podle mého názoru ty fámy asi mají nějaký základ. Političtí vězňové to nemají ve vězení lehké: fízlové je nenechají na pokoji, organizují provokace, rozdmýchávají konflikty mezi vězni, posílají je na samotku, nutí jiné vězně, aby je sledovali. Fízlové jsou mstiví, ale právě pozornost lidí zvenku dává Mikolovi šanci, že z toho vyvázne živý a zdravý.

V tuto chvíli je relativně v pořádku, na zdraví si nestěžuje, i když má dlouhodobé potíže s žaludkem, ještě z předchozího pětiletého věznění. Nedávno ho převezli z Minsku do vězení v Žodíně, ale pak ho vrátili zase do vazby ve Volodarského ulici v Minsku. Proč to udělali, nechápu, zřejmě aby ho psychicky rozhodili. Jeho korespondenční adresa teď je: СИЗО-1, г. Минск, ул. Володарского 2, 220 030, Дедок Николай Александрович. Dopisy se k vězňům dostávají obtížně, ale je třeba se stejně snažit tam psát. Pro vězně je každý dopis nebo pohlednice slunečním paprskem ve tmě.

Co je známo o případu takzvané Oliněvičovy skupiny? Byla zadržena na hranici s Ukrajinou, se zbraněmi, budou tedy obviněni z terorismu? Igora Oliněviče v Česku také znají jako politického vězně, autora knihy *Jeđu do Magadanu...*

Dmitrij Dubovskij, Igor Oliněvič, Sergej Romanov a Dmitrij Rezanovič jsou vyšetřováni na základě paragrafů 289.2 (terorismus) a 295.3 (nezákonný převoz zbraní). Jsou podezřelí z převedení objektů se zvýšenou ostrahou v Soligorsk a Mozyru. Obvinění nepopírají, že svou přímou akcí poškodili majetek, ale nechtěli ublížit lidem. Zatím to vypadá, že budou oficiálně obviněni z terorismu. Momentálně se nacházejí ve vazbě KGB v Minsku (takzvané Amerikance), cítí se normálně. Rezanovič se zotavil z koronaviru, dopisy jim nedoručují příliš často.

A jakého „teroristického činu“ se dopustili přátelé z minského kolektivu Food Not Bombs? Kvůli čemu je zatklí?

Především, FNB je v hledáčku běloruské policie od úplného začátku svého fungování, to znamená od roku 2005. Fízlům se nikdy nelíbilo, že se v centru hlavního města „vzkvétajícího Běloruska“ scházejí lidé bez přístřeší a potřební. Běloruský režim se tento problém vždy snažil schovat – například během svátků a různých oficiálních událostí fízlové normálně zatýkají bezdomovce a odvezou je mimo město, vyloží je někde u silnice. Také se stalo, že lidé, kteří bydlí nedaleko míst výdeje jídla, zavolali na FNB policajty, protože se jim nelíbilo, že se v blízkosti jejich bydliště zdržují bezdomovci.

Zadruhé, FNB se vždy distancovala od charity. I když účastníci FNB nepoužívali bannery ani megafony, vždy vyprávěli kolemjdou-

cím o smyslu této iniciativy, o tom, že je založená na sebeorganizaci a vzájemné pomoci. A to byl důvod, proč se od roku 2009 policajti pokoušeli tyto akce narušit: zatýkali lidi, kteří přišli pro jídlo, legítimovali a zatýkali organizátory, psali stížnosti na jejich pracoviště a do škol. V roce 2012 se konal koncert na podporu FNB, a tam fyzické zatčení úplně všechny návštěvníky, legítimovali je, vzali jim otisky prstů, některé poslali do vězení, jednoho aktivistu brutálně zmlátili. Také během mistrovství světa v roce 2014 byla FNB hodně perzekvovaná.

To všechno vyprávím, aby čtenáři pochopili, že FNB v Bělorusku stále funguje pod obrovským tlakem, ačkoli mohl občas povolít. Bezprostřední příčinou nejnovějších represí se stal rozhovor kolektivu FNB pro anarchistický web Pramen. Ten rozhovor fyzicky hodně naštvál. Podle nich by FNB mělo být „vděčné“, že si na ně zatím nedošláplí a nechávají je jakžtakž fungovat – místo toho se účastníci kolektivu v rozhovoru hlásili k anarchistickým principům, kritizovali režim a podpořili protesty.

Následkem toho bylo, že v poslední době během rozdávání jídla zatýkali policajti úplně všechny, včetně náhodných kolemjdoucích. Také zatkli členy iniciativy Pouliční medicína, kteří využívají akcí FNB, aby poskytli potřebným lékařskou pomoc. U soudu pak fyzické tvrdili, že aktivisté mávali vlajkami (ty neměli vůbec), vykřikovali heslo Živě Bělarus, zkrátka, samé výmysly. Jindy tvrdili, že rozdávání jídla jako takové je protivládni protest. Většinu zatčených tedy odsoudili k 15 dnům vězení. Podmínky v minském vězení Akrescina byly otrěsné, což je v Bělorusku zvykem, bylo zakázáno posílat vězňům oblečení, obuv, jídlo, povolili jen léky. Cely ve vězení nebyly vytápěné, spát se muselo na železných kavalcích bez matrací, toaletní papír se musel doslova vybojovat, o hrozném jídle nemluvě. V žodinském vězení už to bylo lepší. I když na jednu celu se čtyřmi vězni bachaři poskytli jeden zubní kartáček pro všechny! A to v době koronaviru! Žádné dopisy ani v Minsku, ani v Žodinu aktivistům nepředali, ačkoli dopisů bylo hodně. Naštěstí jsou teď už všichni na svobodě a jsou jakžtakž v pořádku.

Nevím, jak to všechno v Bělorusku dopadne. Ale chci říct, že běloruští anarchisté a členové FNB jsou nadšení z vlny solidarity od českých přátel. Je to něco neskutečného.

Také byl zatčen frontman kapely Mister X...

Igor Bancier z Mister X byl zatčen loni v říjnu kvůli podezření z výtržnictví – což je důvod, proč není zatím uznán lidskoprávními organizacemi jako vězeň svědomí, prý je to „nepolitické“ obvinění... Nedávno ho poslali na psychiatrickou expertizu do Minsku. Nechává všechny české fanoušky pozdravovat z vězení. Kromě něj jsou trestně stíháni antifašisté Tamaz a Timur Pipija, Vladislav Zinevič, Denis Boltuť, Denis Žuk, Vitalij Šišlov, Andrej Kazimirov. O zadržích anarchistů kvůli takzvaným „administrativním přestupkům“ nemá cenu ani mluvit, jsou jich stovky.

Logická otázka na závěr: jak ještě můžou čeští kamarádi pomoci běloruským anarchistům?

Důležité je, aby ta pozornost vůči Bělorusku nepolevovala. Chápu, že se ta situace vleče už dlouho, a ještě dlouho potrvá. Víím, že je složité neustále mít na paměti Bělorusko, když se ve světě děje tolik hrůz. Ale ty akce solidarity, zvláště když reagují na konkrétní události, jsou jako závan čerstvého vzduchu. Tlačít na Lukašenkův režim musíme, i když výsledek to skoro nemá: tihle lidožrouti na tlak nereagují. Zato aktivistům to zahřeje srdíčko!

Hmotná a finanční pomoc je vždy aktuální. Právníci, balíčky, léky, pokuty – to všechno jsou obrovské částky a bez pomoci to aktivisté nezvládnou. Zvláště zmíním Mikolu Dziadoka: jeho rodině se dostává hodně solidární pomoci, ale ty výdaje jsou přesto obrovské, navíc má Mikola vážné problémy s žaludkem a trpí migrénami.

Pomáhat lze přes ABC-Bělorusko, zde jsou údaje:

Paypal: <https://www.paypal.me/abcbelarus> или belarus_abc@ri-seup.net

Bitcoin: 1CcxWEswKjXZgXQCds5KcHfemzrAASVbuv

Poslat peníze kartou lze přes: <https://www.buymeacoffee.com/abcbelarus>

Kdybyste chtěli pomoci konkrétně Mikolovi, napište do poznámky "ДЕДОК" nebo napište zvláště na mailovou adresu belarus_abc@ri-seup.net, že ten a ten dar je pro něj.

A na závěr mám jednu poznámku, která vám může přijít divná, ale je to důležité. Velkým přínosem pro anarchistické hnutí bude, když se budeme starat o sebe. Když se budeme mít rádi a starat se o sebe, najdeme v sobě sílu k aktivismu a budeme jí mít dost na to, abychom pomáhali anarchistům v Bělorusku, Česku, Sýrii a kdekoli ve světě.

BLACK SEEDS

JSME KOLEKTIV LIDÍ Z NĚKOLIKA KOUTŮ REPUBLIKY, KTEŘÍ SE ROZHODLI DOVÁŽET, PRAŽIT A PRODÁVAT KÁVU VYPĚSTOVANOU MEXICKÝMI ZAPATISTY. KONCEM ROKU 2018 JSME ZALOŽILI DRUŽSTVO BLACK SEEDS A V ČESKÉ REPUBLICĚ PRO VÁS PRAŽÍME 100% ARABICU.

PŘÍMO Z MEXICKÉ LAKANDONSKÉ DŽUNGLE DOVÁŽÍME KÁVU, KTEROU PRAŽÍME V SOCIÁLNÍ DRUŽSTEVNÍ PRAŽÍRNĚ. NAŠE KÁVA JE VYPĚSTOVANÁ VE VÝŠCE 1000–1300 M N. M. ČLENY ZAPATISTICKÉHO DRUŽSTVA YACHIL XOJOBAL CHULCHAN V JIHMEXICKÉM STÁTĚ CHIAPAS.

ANARCHISTICKÁ FEDERACE

DĚLÁME, CO MŮŽEME

Anarchistická federace (AF) byla založena v roce 1995 a od té doby má stále stejný cíl – organizovat anarchisty a anarchistky toužící po překonání stávajících vztahů nadvlády a podřízení, které by vedlo k vytvoření svobodné, samosprávné a zdola organizované společnosti. Cíle máme dalekosáhlé, ale v praktické rovině můžeme realizovat své vize částečně už teď a tady.

Někteří z nás studují, většina pak chodí do práce nebo se pachtí za různými zakázkami, aby bylo co do huby, kde bydlet, a když se zadáří, tak také něco zbylo na pokrytí nákladů spojených s různými politickými i nepolitickými aktivitami. Jsme proti kapitalismu, ale cítíme se v jeho vleku, zaklesnutí do ekonomicko-sociálních vztahů, na něž máme ve skutečnosti pramalý vliv. Víme, že naše životy jsou ze značné části utvářené potřebami kapitálu, který nás považuje jen za lidské zdroje, které jsou nuceny se mu podbízet z důvodu holého přežití.

Přesto se nevzdáváme anarchistické vize, společnosti, kde bychom byli na základě volných dohod pány svých vlastních životů, kde bychom dávali dle svých možností a brali dle svých potřeb. A tak se snažíme, co to jde, vytvářet alespoň malé svobodné prostory, které stojí mimo kapitalismus, a pokud možno i proti němu. Děláme, co můžeme. Nechceme ale zbytky svých životů obětovat politickému aktivismu, chceme především žít. Proto je náš aktivismus jistým způsobem spojen s volností a životem. Promítá se do toho, jak utváříme naše komunity, jak se k sobě chováme, s kým navazujeme spolupráci, v jakých oblastech se angažujeme. Každý dle svých schopností, možností a konkrétního zájmu.

Víme, že svět trápí stovky a tisíce problémů, které mají většinou stejné jmenovatele – touhu po moci, ať už politické či ekonomické. Kapitalismus a autoritářství se snaží získávat nová území a udržovat moc a zisky na těch již dobytých. To pak s sebou nese sociální nerovnosti, vykořisťování, války, utrpení lidí i zvířat, drancování přírody, ničení klimatu, vymírání druhů, pošlapávání pracovních práv, rasismus, nacionalismus apod.

Rádi bychom byli na všech frontách, kde se neprivilegovaní perou za svá práva a vzpouzejí se moci. Rádi bychom podporovali všechny komunity, které bojují za svou autonomii. Rádi bychom vstupovali do všech zápasů, které považujeme za důležité. A že jich je. Rádi bychom o tom všem informovali. Rádi bychom všem bojujícím lidem tam dole ve všech koutech světa vyjádřili svou solidaritu, sounáležitost a lásku. Rádi bychom pomohli všem trpícím a nakrmili všechny hladové.

Nejsou nás tisíce, ale děláme, co můžeme. Nehodláme se nikomu zpovídat z toho, že se nevěnujeme zrovna tomu a tomu, že neinformujeme o tom či onom problému. Děláme, co můžeme. A nebudeme obětovat vlastní životy v naivní snaze spasit svět. My nechceme nikoho spasit. Nechceme za nikoho řešit jeho problémy. Nechceme nikomu říkat, co a jak má dělat. Nechceme si přivlastňovat cizí boje. Nechceme prosazovat sami sebe. Nechceme nikoho vést, stejně jako se nechceme nechat vést. Necháváme se inspirovat a sami chceme být inspirací, jak žít svobodnější život.

Máme své osobní i kolektivní touhy. Máme své životy. Váže nás přátelství, cítíme se být sobě navzájem soudruhy a soudružkami navzdory tomu, jak byl tento pojem předchozím režimem zdiskreditován, a tomu, že ho ve svých veřejných projevech zpravidla nepoužíváme. Jsou věci, které chceme dělat s druhými. Uvědomujeme si, že jako jednotlivci nejsme tak silní, jako když jednáme společně.

Anarchistická federace, která přímo navazuje na Československou anarchistickou federaci (ČSAF), sdružuje od roku 1995 některé lokální anarchistické skupiny a jednotlivce coby organizační platforma pro vzájemnou komunikaci a koordinaci různorodých aktivit a je součástí Internacionály anarchistických federací.

Organizace nám dává možnosti, které jako osamocená individua nemáme. Kapitalismus nás chce mít atomizované. Naší odpovědí je kolektivita, která respektuje svobodné individuum. Organizace je pro nás nástrojem rozvoje sebe samých, našich místních skupin a projektů, které jdou napříč regiony i kolektivy. Organizace pro nás není uzavření se do bubliny a hraní si na vlastním písečku, je pro nás příležitostí být otevření, podílet se na aktivitách jdoucích napříč různými skupinami a jednotlivci.

Děláme, co můžeme, a při svém konání máme vždy na mysli základní anarchistické principy, jimiž jsou rovnost, volnost a vzájemná pomoc. Je nám lhostejné, jestli pro někoho nejsme dostatečnými anarchisty či pro jiné představujeme nebezpečné extremisty. Rádi si vyslechneme kritiku a připomínky, svou politiku a konkrétní aktivity a spojenectví si ale budeme vždy tvořit podle svého, pokud možno na základě konsenzu uvnitř jednotlivých našich skupin, popřípadě federace jako celku.

Bylo by moc fajn být součástí masové revoluční organizace. Kdyby byly podmínky pro její vznik a existenci, bezesporu by již existovala. Neutápíme se v revolučních představách a skepsi nenaplněných přání. Boj je cesta. Nyní po ní jdeme v počtu několika desítek lidí. Někdo se přidá, někdo se odpojí a jde svou cestou. Možná nás ta cesta jednou spojí s miliony dalších neprivilegovaných. Možná ne. Hroutit se z téhle možnosti nebudeme. Dál půjdeme cestou anarchie a budeme dělat, co můžeme.

Pokud chcete jít na této cestě s námi, organizujte se, třeba právě v rámci Anarchistické federace.

Pokud se chcete dozvědět více o anarchismu, přečtěte si třeba brožuru *Anarchismus pro začátečníky*, kterou právě vydalo naše nakladatelství. (AF)

ANARCHISMUS PRO ZAČÁTEČNÍKY

Nakladatelství AF vydalo stručný úvod do myšlenek anarchismu a praxe současného anarchistického hnutí.

Dlouho plánovaná, ale až letos realizovaná brožura seznamuje se základními principy anarchismu, anarchistickým pohledem na svět, ale také na sebe sama. Vedle toho ukazuje šíři zájmů a aktivit anarchistického hnutí, které se týkají široké škály aspektů života člověka, společnosti i samotného hnutí.

Nečekejte žádné dlouhé citáty klasiků, přemíru cizích slov, nesrozumitelné filozofické rozborů ani historický exkurz plný jmen a dat. Publikace je velmi názorným úvodem do myšlenek anarchismu z pohledu, jenž odpovídá aktuální době. Je vhodná jak pro anarchisty a anarchistky, tak pro lidi, kteří se s myšlenkami anarchismu nikdy v životě neseťkali.

Návrh textu této přehledné knižky byl dán k připomínkám členům a členkám Anarchistické federace (AF), takže její finální podoba může být považována za jakési kolektivní dílo AF. Naše nakladatelství věří, že *Anarchismus pro začátečníky* přitáhne k anarchistickým myšlenkám nové čtenáře a podnítky k jejich dalšímu studiu, a především k praktické aktivitě.

„Anarchismus?“

„Ano, anarchismus!“

„A proč vlastně?“

„Protože... hmm... Kde začít? Protože nás štvě ekonomický a politický útlak. Protože nedokážeme být natolik slepí, abychom uvěřili pohádce parlamentní demokracie. Protože odmítáme nepřirozené autority, které nám diktují, co můžeme a nemůžeme, a vnucují nám způsob, jakým

prežít své životy. Protože nedokážeme snášet sociální nespravedlnost a diskriminaci jen proto, že se někdo narodil v určité sociální skupině, s určitou barvou kůže nebo pohlavím. Protože...“

„Kritizovat ale umí každý.“

„Naneštěstí neumí.“

„Ale tak to už na světě chodí.“

„Blbost. To odmítáme. Jiný svět je možný. Je jen třeba odmítnout ten starý.“

„A co místo něj?“

„Přece společnost, která bude svobodná, kde bude mít každý možnost mluvit do toho, jak bude vypadat jeho život. Kde se bude žít namísto přežívání v kruhu pracujících a konzumujících. Kde bude mít každý rovný hlas a život společnosti budou určovat její potřeby a ne finanční zájmy nejbohatšího a nejmocnějšího promile světové populace.“

„To zní dobře. A je možnost se někde o anarchismu dozvědět víc?“

„Rozhodně. Co začít třeba touhle brožurou?“

Anarchismus pro začátečníky, vydalo Nakladatelství Anarchistické federace, 84 stran A6, doporučený příspěvek na pokrytí nákladů 55 Kč. Doporučujeme objednávat v e-shopu Roleta39. (NAKLADATELSTVÍ AF)

STATĚ O REVOLUCI

Nakladatelství AF vydalo brožuru o událostech v Bělorusku.

Co se odehrálo v Bělorusku během horkého léta 2020? Proč zprávy z poměrně klidné postsovětské země najednou přitáhly pozornost celého světa? „Spontánní sebeorganizace společnosti, revoluční situace, ilegality voleb, to jsou všechno mýty, které snadno vrací hloubkovou analýzu,“ cynicky prohlásil běloruský diktátor Alexandr Lukašenko v září 2020.

Tato brožura je právě pokusem o takovou analýzu: popisuje příčiny skutečné revoluční situace v Bělorusku a důvody, které vedly k sebeorganizaci běloruské společnosti, aby se konečně postavila tamnímu brutálnímu režimu – jak jinak než za aktivní účasti běloruských anarchistů.

Zde publikované texty našeho kamaráda Maxe Ščura vznikly v červnu až září 2020 v bezprostřední reakci na vývoj v Bělorusku a jsou poznamenány emoční stopou tamních událostí.

Max Ščur: *Statě o revoluci (česky o událostech v Bělorusku)*, vydalo Nakladatelství Anarchistické federace, 64 stran A6, doporučený příspěvek na pokrytí nákladů 40 Kč. Doporučujeme objednávat v e-shopu Roleta39.

(NAKLADATELSTVÍ AF)

STARÝ ANTONIO V NOVÉM HÁVU

Prvního ledna 2021, tedy u příležitosti 26. výročí vyhlášení zapatistického povstání v jihomexickém Chiapasu, se Anarchistická federace připojila ke společnému prohlášení EZLN a (především) evropských skupin podporujících zapatistické povstání. Tato deklarace předjímá letošní návštěvu zapatistů v Evropě. V červenci, srpnu, září a říjnu roku 2021 se v Evropě zúčastní široké škály setkání mexické delegace CNI-CIG (Kongresu domorodých národů – Domorodé vládní rady), el Frente de Pueblos en Defensa del Agua y de la Tierra de Morelos, Puebla y Tlaxcala (Lidové fronty na obranu vody a země Morelos, Puebla a Tlaxcala) a EZLN (Zapatovy armády národního osvobození).

Pevně věříme, že se podaří zorganizovat nějaké z dílčích setkání také u nás. Rádi bychom toho využili jako příležitosti pro další seznamování se zapatistickým hnutím a tamní domorodou povstaleckou kulturou.

V tomto směru doporučujeme k přečtení zejména český překlad knihy od asi nejvýraznější postavy zapatistického povstání, Subcommandanta Marceose, který v květnu 2017 vydalo Nakladatelství AF. Nyní si můžete knihu *Příběhy Starého Antonia* zakoupit s novým přebalem od Jany Anny, grafičky z kolektivu Černá ruka. Publikaci oděnou do nového hávu seženete na pražském Žižkově v obchodě Roleta39 (Řehořova 33/39) nebo prostřednictvím jeho e-shopu.

Dále je stále k dispozici číslo anarchistické revue *Existence*, které je speciálně věnované zapatistickému povstání a vyšlo u příležitosti jeho pětadvacátého výročí. I to můžete sehnat v e-shopu Roleta39.

A jestli vás téma zapatismu a mexické revoluční tradice zaujalo, doporučujeme na e-shopu Roleta39 *Šestou deklaraci z Lakamdonské džungle* a v angličtině například knihy *The Zapatistas Dignified Rage*, *Zapantera Negra: An Artistic Encounter Between Black Panthers and Zapatistas*, *Zapata of Mexico* nebo *Beyond Resistance: Everything. An Interview with Subcommandante Insurgente Marcos*.

No a pokud chcete podpořit zapatistické komunity přímo, můžete tak učinit například nákupem zapatistické kávy. Její distribuci u nás zajišťuje družstevní kolektiv Black Seeds. (NAKLADATELSTVÍ AF)

MEZINÁRODNÍ SOLIDARITOU PROTI GLOBÁLNÍMU AUTORITÁŘSTVÍ!

Celosvětová pandemie a její důsledky představují zátěž pro pracující třídu, vykořisťované a utlačované. Je to ta část světové populace, která je pandemií nejvíce postižena, a zároveň ta, která je nejvíce odhodlána chránit zdraví všech.

Nyní nám státní a kapitalistický systém mnohem jasněji odhaluje své slabiny a rozpory. Cílem akcelerace autoritářských procesů, k níž dochází na globální úrovni, je obrana moci, privilegií a zisků vládnoucích tříd.

V různých částech světa jsme svědky dramatického zhoršení životních a pracovních podmínek stovek milionů lidí. Pokračuje privatizace přírodních zdrojů a základní statky, jako jsou půda a voda, se stále více soustřeďují do rukou velkých vlastníků. Během pandemie prosperovalo jen několik velkých společností v různých odvětvích, jako je energetika, technologie, média, farmaceutický průmysl, korporátní maloobchod či automobilový průmysl, a vydělalo tak stovky miliard dolarů.

V mnoha zemích světa se navyšují válečné výdaje, roste vojenské napětí mezi státy doprovázené rasistickou, nacionalistickou a fašistickou propagandou. Mnoho vlád posiluje svůj bezpečnostní aparát jak větší kontrolou a represemi vůči obyvatelstvu, tak rozšiřováním pravomocí policie. Mezitím segregované obyvatelstvo v pásmu Gazy, v ghettech metropolí, na Lesbosu a v zadržovacích táborech pro migranty či ve věznicích po celém světě zažívá tuto krizi v podmínkách naprosté deprivace.

Opatření k zabránění šíření koronaviru vlády často zneužívají k útokům na hnutí odporu. Ve všech koutech světa však existují formy odporu, sociální hnutí, která se v některých případech nejen brání probíhající autoritářským procesům, ale snaží se vytvořit alternativu. Jsme na straně těch, kdo se bouří proti rasismu a policii ve Spojených státech, proti speciálním policejním jednotkám v Nigérii, proti novému policejnímu státu ve Francii, proti neoliberalnímu vojenskému státu v Chile nebo proti genocidnímu násilí užívanému k utlačování Mapučů. Jsme s těmi, kdo bojují proti diktatuře v Turecku a Bělorusku, stejně jako proti autoritářským režimům v Thajsku a Indonésii.

V mnoha případech je anarchistické hnutí aktivní součástí těchto bojů. V různých částech světa se anarchisté a anarchistky denně angažují, brání prostor svobody, podporují stávající dělníky, budují sítě solidarity a vzájemné pomoci, aby se vypořádali s chudobou, násilím na základě pohlaví, s nedostupností ochranných prostředků a lékařské péče.

Nyní je naléhavější než kdy jindy posílit internacionalistický rozměr anarchismu, konfrontovat probíhající autoritářské procesy a obnovit revoluční perspektivu ve světě, která by vedla ke zhroucení státu a kapitalismu.

(KOMISE PRO VZTAHY INTERNACIONÁLY ANARCHISTICKÝCH FEDERACÍ [CRIFA], 16. LEDNA 2021)

MEZINÁRODNÍ DEN ŽEN 2021

Nakladatelství Neklid vydalo nedávno manifest *Feminismus pro 99 %*. Jeho autorky se zabývají mimo jiné sociální reprodukcí a poznávají, že boje za sociální reprodukci zahrnují mnohem více – „patří k nim komunitní hnutí zdola za dostupné bydlení, zdravotní péči, potravinovou bezpečnost a nepodmíněný základní příjem, boje za práva migrantů, pracujících v domácnostech a ve veřejném sektoru, kampaně za vznik odborů pracujících v sektoru sociálních služeb v soukromých pečovatelských zařízeních, nemocnicích a školách a boje za veřejné služby jako denní stacionáře a péče o seniorky a seniory, za kratší pracovní týden a štedře placenou mateřskou a rodičovskou dovolenou“. A dále píšou, že „pokud se tyto požadavky sečtou, stávají se voláním po zásadní reorganizaci vztahu mezi produkcí a reprodukcí: za společenské uspořádání, které upřednostňuje životy lidí a sociální vazby před produkcí pro zisk. Za svět, v němž lidé jakéhokoliv genderu, národnosti, sexuality a barvy pleti kombinují sociálněreproduktivní činnosti s prací, která je bezpečná, slušně zaplacená a bez obtěžování.“

V současné koronavirové krizi se ukazuje více než kdy jindy, jak jsou kapitálu lhostejné lidské životy. Stále musíme poslouchat z úst mluvčích hájících jeho zájmy, že ochrana lidských životů a zdraví nesmí stát v cestě ekonomice. Nejsou to ale vlastníci a šéfové, kdo by krizí trpěli. Jsou to především obyčejní pracující nucení chodit neustále do práce, i když jim tam hrozí nebezpečí nákazy. Jsou to samoživitelky, které po roce pandemie sotva vyjdou s penězi. Je to zdravotnický personál, tvořený z velké části ženami, který doslova nasazuje vlastní životy a zdraví v první linii boje s pandemií. Jsou to vyučující (opět převážně ženy), nucení vzdělávat děti a mládež na dálku a předstírat, že nejde o paskvil připomínající ze všeho nejvíc manažerskou schůzi sociopatů. A jsou to opět ženy, které čelí zvýšené zátěži v domácnostech, při péči o děti, rodiče a prarodiče.

Jsme stále ve vleku patriarchálního myšlení starých technokratů, kteří vyzbrojeni několika ekonomizujícími poučkami vzhlížejí jen k nesmyslným číslicím, zcela opomíjejícím životy a zdraví lidí, kvalitu jejich života, důstojnost podmínek, v nichž žijí, a stejně jako jsou pro ně lidé jen zdrojem zisku, i na přírodu nahlížejí jako na cosi, co je nutné vyplnit.

Mimoto neustávají zpátečnické tendence černoprdelníků, kteří chtějí diktovat (a třeba v Polsku bezohledně diktují) ženám, jak směřjí nakládat se svými těly.

Odmítáme jejich svět plný vykořisťování, nerovnosti a sociální nepravdy.

Odmítáme kapitalismus, patriarchát a náboženské tmářství.

Chceme svět, kde je na prvním místě lidský život, zdraví a důstojnost.

Chceme svět svobodných a sobě rovných žen a mužů. (AF)

VYCHÁZÍ ANARCHISTICKÁ ETIKA

U příležitosti 100. výročí úmrtí Petra Kropotkina se Nakladatelství Anarchistické federace rozhodlo pro nové vydání českého překladu jeho textů, které před 21 lety pořídilo legendární nakladatelství Votobia (v devadesátkách soudně popotahované za vydání knihy *Vaříme s konopím*). Vypravili jsme se tedy za překladatelem – a že to byl neobvyklý výlet a nezapomenutelné dobrodružství, je asi jasně už z informace, kterou o něm lze najít na Wikipedii: „V současné době žije v Hostýnských horách... jako poustevník.“ Dobrodružství mělo šťastný konec – letošní zatím první knižní publikaci Nakladatelství AF s názvem *Anarchistická etika*. A co v ní najdete?

Vydání Kropotkinových textů v knize *Anarchistická etika* přináší čtyři jeho práce, které vyjadřují hlavní oblasti Kropotkinova zájmu při jeho uvažování o morálce. První text, „Spravedlnost a mravnost“, je reakcí na zúžené pojetí darwinismu v jeho dobovém výkladu, které přeceňuje soupeřivou stránku lidské povahy a musí potom mravnost definovat nějakým umělým, vnějším způsobem. Kropotkin důsledně demonstruje přirozenou genezi mravnosti ze základních rysů lidského společenství, jimiž jsou podle něj pojetí pospolitosti, principy spravedlnosti a schopnost sebezapření, sebeovládání, či dokonce sebeobětování ve prospěch druhých. Všechny tyto stavební prvky lidské morálky se utvářejí postupným vývojem a mají své prameny již v přirozených společenstvích a modelech chování starších vývojových druhů. Práce představuje v podstatě teoretický základ Kropotkinova pozdějšího díla, zaměřeného téměř výhradně na kritiku takzvaného sociálního darwinismu, jímž je jeho kniha *Vzájemná pomoc*.

Druhý text, nazvaný „Etické principy anarchismu“, je přepracovaným vydáním Kropotkinovy asi nejslavnější práce o etice, která vyšla již dříve pod názvem *Anarchistická morálka*. Témata jsou společná s předchozím textem, jedná se ale o soustavnější výklad, zasazený do širšího kontextu a zaměřený převážně na kritiku metafyzických koncepcí vzniku a založení lidské morálky, především samozřejmě koncepce náboženské. Kropotkin přesvědčivě vyvrací všechny křesťanské pověry o vnějším původu a jakémsi „vnuknutí“ mravního uvažování člověku a pečlivě kritizuje postupy klerikální argumentace, na nichž jsou tyto pověry založené.

Následující dva texty ukazují určité praktické aplikace Kropotkinova uvažování o lidské mravnosti. První s názvem „Morální volba L. N. Tolstého“ je výkladem životní krize proslulého spisovatele, která se odrazila v jeho kritice křesťanství, a tento výklad je zarámován širším rozbořením Tolstého pojetí morálky, zejména jeho slavné teze neodporování zlu. Kropotkin citlivě ukazuje především meze tohoto imperativu a upozorňuje na jeho časté nepřesné chápání. Druhým příkladem je text nazvaný „O smyslu odplaty“, který na úryvku z rozsáhlejší práce ukazuje Kropotkinovu přesnou a přesvědčivou kritiku

vězení jako nejvýraznějšího symbolu trestu, jež společnost uděluje svým členům za spáchání přečinu. Na základě mnoha vlastních zkušeností s vězněním zde autor nastoluje témata, která jsou dodnes základem každé seriózní práce o vězeňství a trestních institucích obecně. (NAKLADATELSTVÍ AF)

ZEMŘEL PAUL POLANSKY

Paul Polansky se narodil 17. února 1942 v americké Iowě do rodiny německo-českých přistěhovalců. Vystudoval žurnalistiku, historii a rétoriku na univerzitě v Milwaukee. Věnoval se genealogii, což ho zavedlo mimo jiné do Státního oblastního archivu v Třeboni, kde v roce 1992 narazil na rozsáhlou dokumentaci, která se týkala koncentračního tábora v Letech. Věc ho natolik zaujala, že se věnoval jejímu studiu a zároveň, pobouřen tím, že na místě tábora stojí prasečák a představitelům státu je to úplně jedno, ji medializoval, tábor označil za koncentrační a rozpoutal celospolečenskou diskusi. Později vydal k tomuto tématu dvě knihy – *Tiživé mlčení* (1998) a *Bouře* (1999). Od roku 1999 se pro OSN věnoval problémům Romů v Kosovu, kde mj. odhalil případy otravy olovem v tamních utečeneckých táborech spravovaných právě OSN. V roce 2004 získal prestižní ocenění The Weimar Human Rights Award za boj za svobodu, rovnost a právo na svobodu slova a respektování práva menšin. Vydal více než padesát knih a básnických sbírek. Zemřel po těžké nemoci v pátek 26. března 2021.

Prvně jsme Paula potkali na přednášce „Holokaust Romů počesku“, kterou organizovala Antifašistická akce (AFA) v rámci Prvomájových akčních dnů 2013. Jako strhující vypravěč tady představil své zkušenosti z Kosova, kde se po odjezdu z Prahy věnoval pomoci tamním Romům, jejichž situaci neváhal označit za genocidu a také jasně vysvětlil proč. Při té příležitosti se Polansky jel podívat, jak vypadá památník v Letech. Rozčarován z toho, co viděl, napsal článek, jenž pak vyšel na webu antifa.cz.

Na zmíněné prvomájové akci v Praze jsme Paula oslovili, zda by souhlasil s novým vydáním jeho románu *Bouře*. Ten byl v té době absolutně nedostupný, a navíc by se jedna z postav, inspirovaná hrdým árijcem Karlem VI. Schwarzenbergem, který využíval otrockou práci vězňů z koncentráku v Letech, ocitla zase v jiném čtenářském kontextu – přece jen jsme za sebou měli čerstvou maškarádu prezidentských voleb, kde kandidoval Karel Schwarzenberg, pyšně se hlásící jak k odkazu svého tatíka, tak k fašistickým příbuzným z matčiny strany. Namísto dalšího vydání *Bouře* měl ale Paul Polansky v plánu jiný text. Rozhodl se publikovat své vzpomínky z let 1992–1995 o tom, jak objevil archivní prameny k českému koncentráku pro Romy v Letech a jaké tabu tím tehdy ohrozil. Nakladatelství Anarchistické federace s velkým potěšením přijalo nabídku společně s AFA a Institutem kritických studií tyto paměti vydat. V prosinci 2014 tak vyšly pod názvem *Tábor smrti Lety*. V deníkových zápisech sledujeme pátrání po historii, o níž se neučilo. O historii, která byla po desetiletí aktivně umlčována. Nejenže scházely důkazy, ale byla nepohodlná i politicky, protože nabourávala představu o Češích jako pouhých válečných obětech. Kniha tak mj. výstižně vypovídá pohledem člověka zvenku o našich novodobých, porevolučních dějinách a vztahu české společnosti k Romům. Při přípravě vydání knihy byla samozřejmě diskutována jistá Polanského kontroverznost, když se jako vášnivý vypravěč nechal občas unést pointou a zveličoval některá fakta, ale jak bylo uvedeno v rozhovoru s AFA na našem webu: „Po pečlivém rozmyšlení jsme došli k závěru, že ať si o Polanském může někdo myslet cokoliv, jeho přínos v objasnění toho, co se dělo v Letech, a v otevření tématu široké veřejnosti je nezpochybnitelný. Ve své knize také předložil řadu zásadních informací, které prostě potřebovaly být zveřejněny, a nám bylo jasné, že knihu nikdo jiný nevydá.“ Jelikož je kniha beznadějně zobrazená, mají zájemci možnost si ji stáhnout v pdf formátu na adrese acab.link/s/lety.

Naposledy jsme se s Paulem viděli u příležitosti křtu knihy, který se konal 15. prosince 2014 v pražské Galerii NTK a kam tehdy dorazilo asi 130 lidí. Křest se odehrál v „13. komnatě Čecha poslušného“, kterou návštěvníkům otevřela Antifašistická akce v rámci výstavy Xenofilia. Velký zájem o knihu a téma jako takové naznačil nejen počet návštěvníků, ale i veřejná diskuse, která se rozpoutala po úvodních slovech panelistů, mezi nimiž byli také bývalý politik a autor předmluvy Petr Pithart a Čeněk Růžička, předseda Výboru pro odškodnění romských obětí holokaustu.

Je pro nás velkou ctí, že jsme se mohli s Paulem setkat a spolupracovat, stejně jako přidat své polínko do ohně boje za zrušení prasečáku na místě bývalého koncentráku v Letech. (NAKLADATELSTVÍ AF)

JARNÍ SJEZD AF

Okolnosti i nás donutily jít s dobou. Jarní sjezd Anarchistické federace (AF) v situaci, kdy se prakticky nedá cestovat, se konal ve virtuálním prostoru formou on-line konference, která byla realizována prostřednictvím bezpečné služby.

Jelikož to pro mnohé z nás byla první zkušenost s takovým způsobem komunikace, bylo víkendové setkání rozděleno do dvou částí. Páteční večer byl věnován zkoušce spojení a odladění problémů na straně jednotlivých přihlášených členů a členek. Během toho se zároveň ladil program na následující den, mluvilo se předběžně o některých jeho bodech a nebyla nouze ani o probírání osobních věcí. Přece jen jsme kolektiv navzájem si blízkých lidí, mezi nimiž panují často dlouholeté přátelské vazby. Úkol večera byl splněn – spojení ověřeno, konkrétní program a harmonogram připraveny, to aby jednání plynulo bez nějakých záseků a nedorozumění.

V sobotu v deset dopoledne už byli všichni u svých kompů a mohlo se obratem začít. Na prvním místě se stanovila pravidla pro komunikaci během videokonference, následně se přihlásili ti, kdo jsou ochotní v průběhu dne sjezd moderovat nebo dělat zápis. Do jedné hodiny byly na programu referáty místních a pracovních skupin. Místní skupiny jsou autonomní, takže jejich delegáti vždy jen představí činnost skupiny od předešlého setkání a plány do budoucna a každý se následně může zeptat na to, co ho zajímá. Nemluví se ale jen o aktivitách čistě pod hlavičkou AF, protože značná část členů a členek je zaangažována ještě v dalších antiautoritářských kolektivech. Je ale pravda, že koronavirová krize znemožnila některé formy aktivit, zejména těch veřejných, různých kulturních benefičních akcí či možností distribuce anarchistických publikací.

Hovořilo se také o anarchistických organizačních tendencích na Slovensku, kdy se v prvním čísle časopisu *Burič* objevila jednáka výzva k založení Slovenské anarchistické federace a v dalším zmínka o chystané anarchistické knihovně a archivu spojených s info-shopem. Padla shoda, že AF bude velmi ráda nápomocná svými zkušenostmi či podporou formou poskytnutí anarchistických publikací do archivu a pro další distribuci.

V případě pracovních skupin došlo k potvrzení delegování těch, kdož se na nich podílí. Diskutovalo se o návrhu přesmérovat tentokrát členské příspěvky, tak jak si kdo zvolí, na podporu prostorů, případně dalších projektů, které jsou existenčně ohrožené současnou situací. Do konce května bychom rádi podali zprávu, jak byl tento návrh realizován a kdo od nás obdržel finanční podporu. I když je předem jasné, že vzhledem k našim možnostem nepůjde o žádné extra částky, jsme si vědomi potřeby podporovat prostory, které více či méně tvoří jisté zázemí pro různé antiautoritářské kolektivy a jejich akce.

Jelikož si letos připomínáme sté výročí smrti Petra Kropotkina, bylo potvrzeno, že po celý rok budou na našem webu vycházet texty věnované tomuto anarchistickému mysliteli či jím přímo napsané v rámci seriálu „Kropotkin 2021“. Při projednávání edičního plánu Nakladatelství AF byly prezentovány kroky související s vydáním Kropotkinovy *Anarchistické etiky* a také bylo oznámeno, že se pomalu dokončuje (opět Kropotkinovi věnované) nové číslo anarchistické revue *Existence*. Navíc probíhají závěrečné práce na přípravě díáře pro rok 2022, jenž je věnován španělské sociální revoluci. Do budoucna je také v plánu převést brožuru *Anarchismus pro začátečníky* do webové podoby. Došlo i na kritiku jednoho textu, co se objevil na webu AF, coby projevu lookismu. To, že je někdo šmejd, ještě neznamená, že by se mu měli lidé posmívat kvůli jeho velkým uším. Podobné věci by se tedy v budoucnu neměly opakovat.

AF oficiálně potvrdila, že se zapojuje do iniciativy, jejímž cílem je přidat se k pozvánce zapatistů, kteří míří letos v létě do Evropy, a připravit s nimi nějaký program také v Česku. Dále byla odsouhlasena podpora AF iniciativy „Zastavme covid společně a spravedlivě“ a schváleno prohlášení, proč AF právě tuto iniciativu podporuje. Jedna z vícero dalších debat byla věnována rubrice „odkazy“ na na-

šem webu – koho přidávat a koho ne. Nakonec padla shoda na tom, že každá změna musí vycházet z konsenzu v rámci federace.

Na závěr jsme si udělali „kolečko“ a každý se vyjádřil, jak mu vyhovoval formát videokonference. Je pravdou, že díky dobré přípravě, dodržování pravidel a absenci zbytečného natahování jednotlivých debat jsme naplánovaný harmonogram stihli dříve, než jsme očekávali. Zpravidla tedy byla konstatována spokojenost s průběhem sjezdu a videokonference byly doporučeny i pro potřeby regionálních a pracovních skupin, pokud se zrovna nemohou setkat osobně. Zároveň ale bylo potvrzeno, že nám chybí osobní kontakt, nezávazné klábošení o přestávkách, společné jídlo i posjezdové posezení u piva.

Doufejme, že další federační sjezd už bude naživo, a to se všim, co k němu patří. (AF)

ZA TLAK ZDOLA

Iniciativa Zastavme covid společně a spravedlivě představila svých pět požadavků:

1. Úplně uzavřít ekonomiku na čtyři týdny s výjimkou životně důležitých provozů.
2. Skutečně podpořit zdravotníky a zaměstnance v sociálních službách.
3. Zohledňovat sociální spravedlnost opatření.
4. Brát vážně význam škol.
5. Zásadně zrychlit očkování populace a pozastavit patentovou ochranu vakcín.

Iniciativa v Praze uspořádala dvě veřejné akce, které svou účastí podpořili také členové a členky pražské skupiny Anarchistické federace tím, že na místě zapálili svíčky jako uctění památky lidí, kteří podlehlí nemoci covid-19 z důvodu chaotických kroků a nesystematičnosti české vlády. Iniciativa je jedním z mála hlasů, jenž akcentuje sociální hledisko epidemie a nebojí se vznášet oprávněné požadavky, které jsou proti zájmům kapitálu.

Coby anarchistům a anarchistkám nám není dvakrát blízká politika požadavku. V otázce pandemie a jejího řešení je však třeba vyjít z toho, že jde o akutní věc a nelze čekat s řešením na nějakou zásadní sociální změnu. V takovém případě se tedy přidáváme k tlaku na ty, kteří mají v rukou nástroje pro rozhodování, aby se podnikly kroky, jež pandemii zastaví – např. požadavek na zastavení průmyslu na několik týdnů.

Klademe důraz na iniciativu a tlak zdola, proto také podporujeme iniciativu Zastavme covid společně a spravedlivě, která má antiautoritářský organizační charakter, ačkoli se v ní angažují lidé s různými, zpravidla sociálně laděnými postoji. Na rozdíl od některých etatistů ale nepokládáme stát za jediného hybatele schopného něco řešit (na koronavirové krizi se jasně ukazuje stará známá skutečnost, že stát funguje ve vleku kapitálu).

Pro anarchistky a anarchisty byla vždy důležitá solidarita a vzájemná pomoc na té nejzákladnější úrovni, tzn. apel na ohleduplnost vůči sobě i ostatním coby samozřejmou, nikoli nadiktovanou věc, podpora všemožných iniciativ, které se věnují pomoci bezdomovcům, seniorům a dalším lidem jakkoli existenčně zasaženým (nejen) pandemií. Odmítáme tím zároveň tendence vlastní sobeckému individualismu, jenž je v kapitalistické společnosti tak dlouho hýčká a dnes nám říká, že jsme v tom každý sám za sebe.

Pro anarchistky a anarchisty je také důležitý třídní rozměr současného zápasu o podobu boje s pandemií, kde na jedné straně stojí kapitál se svými zájmy a na straně druhé obyčejní lidé ohrožení na životech a zdraví. Koronavirová krize jasně ukázala, jaké jsou skutečné postoje představitelů průmyslu. Jsou to zisky a zas jen zisky. Životy a zdraví lidí jsou pro ně až na posledním místě.

Za životy a zdraví lidí, nikoli za zisky ekonomických elit! Kapitalismus proti lidem. Lidé proti kapitalismu! Solidaritou a vzájemnou pomocí proti epidemii navzdory neschopnosti státu a sobeckému individualismu! (AF)

A3 je projekt nástěnných novin, které každý měsíc vydává Anarchistická federace a vylepují je její členové a členky. Přidat se však může každý, kdo má zájem a rád by šířil A3 ve svém okolí. Každé nové číslo je ihned k dispozici ke stažení v tiskové podobě na webu federace.

LISTOPAD 2020

ŽENY PROTI TMÁŘSTVÍ

V říjnu podepsalo 32 států „Ženevskou deklaraci o konsenzu na podporu zdraví žen a posílení rodiny“. Na první pohled to zní jako chválihodná starost o ženy. Ve skutečnosti jde ale o alianci prosazující úplné omezení práva na interrupce. A kdože se pod takovou zhůvěřilost podepsal? Nepřekvapí, že jde o vlády často autokratické, konzervativní, nábožensky založené nebo takové, co mají ve svém čele narcistní pošuky.

Seznamu tedy vévodí administrativa Donalda Trumpa. O jeho vztahu k ženám jsme se mohli přesvědčit mockrát. Nejznámější je asi jeho citát z roku 2005: „A pokud jsi hvězda, nechaj tě. Můžeš si dovolit cokoli. (...) Chytit je za kundu. Cokoli.“ Zdárně mu sekunduje brazilská vláda nábožensky založeného fašisty Bolsonaro a z evropských zemí tři s nejvíce autoritářskými vládami, jako jsou orbánovské Maďarsko, Polsko či Bělorusko tamního diktátora Lukašenka. K tomu se přidaly některé vlády islámského světa, jako třeba Saúdská Arábie, Irák, Libye a další země, které se podle Indexu Univerzity v Georgetownu nacházejí na nejspodnějších příčkách žebříčku zemí světa, pokud jde o bezpečí žen.

Skoro ve stejnou dobu se rozhodovalo o podstatném omezení práva na potrat na Slovensku. Tady přes opakované pokusy takový návrh neprošel, ale bitva není ještě ani zdaleka vyhraná, jelikož podobné pokusy se jistě budou opakovat. Mnohem horší zpráva však přišla pro ženy v Polsku, které kvůli vládě konzervativní a na církev napojené strany Právo a spravedlnost (PiS) již tak mají skoro úplně omezenou možnost potratu. Nyní však ještě tamní ústavní soud, do nějž dosadila PiS své lidi, prohlásil článek ústavy, který hovořil o umělém přerušení těhotenství v případech, kdy má plod vážné a nezvratné vrozené vady, za neústavní. Naplnil tak středověk připomínající snahy předsedy PiS Jaroslawa Kaczyňského, aby i velmi komplikovaná těhotenství skončila porodem, a to včetně případů, kdy je jisté, že nenarozené dítě zemře, plod je poškozený nebo by těhotenství mělo skončit narozením mrtvého dítěte. Argumentem pro tento ženy ohrožující nesmysl je, že by každé nenarozené dítě mělo být řádně pokřtěné a pohřbené.

Takový náboženský fanatismus, absence respektu k ženám a patriarchální vidění světa jsou jednotlivými prvky všech nebezpečných tmářů – od Islámského státu po Právo a spravedlnost. Stejně tak ale existuje spousta křesťanů a křesťanek, muslimů a muslimek, kteří tak zpátečníci nejsou a s podobnými rozhodnutími nesouhlasí. I když všemožní ortodoxní věřící a ultrapravičáci nabádají k nenávisti k lidem odlišné víry, kultury či barvy pleti, jsou si ve svém tmářství skoro navlas podobní napříč různými místy naší planety.

My ale nechceme návrat do myšlenkového středověku, kde ženy mohou akorát tak držet hubu a krok a kde jejich životy určuje nějaký černoprdelník (bez ohledu na náboženství, které zastupuje). Není divu, že velká část konzervativců odmítá např. Istanbulskou úmluvu, která se staví proti násilí páchanému na ženách. Podle nich je rodina základ státu. A jelikož stát má monopol na násilí, je zjevně třeba udržovat tento model i v rodině.

Můžeme se zatím utěšovat tím, že nám polský scénář nehrozí. Ale mějme se na pozoru, když v čele s představiteli kléru mašuruje Prahou Pochod pro život. Když klerofašista Duka prohlašuje odboře za lůzu nebo velebí Churchilla, když si někdo dovolí přijít s kritikou jeho rasistické politiky. Vždyť nám teď pod nosem postavili na

Staromáku mariánský sloup, který v roce 1918 Pražané strhli coby nenáviděný symbol katolické poroby.

Nadějí, že stahující se mračna konzervativního útlaku budou rozehnána a na zem se dostane světlo humanismu a racionality, je heslo „Wypierdalać“ – Jděte už do prdele – polských žen. Ty vyrazily do ulic říct své „Už dost“ pokusům o kontrolu jejich těl a životů. Protesty se nesou celou společností – městy i vesnicemi. Kaczyňski nechal obehnat své sídlo stovkami policistů a vyzval své stoupence k obraně kostelů. Jeho slova vyslyšely bojůvky nacionalistů a neonacistů napadajících protestující ženy. Klerofašismus v přímém přenosu. Stávku žen ale nezastrašili, stejně jako výhrůžky mnohaletými tresty pro organizátory protestů kvůli shromažďování v době koronavirové krize.

My anarchisté a anarchistky stojíme na straně (nejen) polských žen za jejich právo rozhodovat o svých tělech a životech. Stojíme na straně světla proti silám, které se nás snaží stáhnout do patriarchální temnoty boha, rodiny a národa.

PROSINEC 2020

LIDÉ JSOU VÍC NEŽ BYZNYS

Byznys nade vše – zhruba tak argumentuje státní akciovka Letiště Praha, která už tři roky bez skrupulí prosazuje svůj plán na rozšíření letiště v Ruzyni. Chce ho zvětšit tak, aby letecký provoz zasahoval ještě víc do města, a používá k tomu připitomnělou metaforu o „důležité vstupní bráně do země“. S drzostí kšeftářů vlastní chrlí do médií žvásty o rekonfiguraci, která prý zlepší kvalitu života obyvatel v okolí letiště. Požaduje na svoje vizionářské zvyšování zisků 55 miliard z veřejných peněz, má podporu Babišových ministrů – a to vše v době, kdy zdejší mocipáni nejsou schopni postarat se o lidi a resorty ohrožené a zasažené koronavirem. Hezky to ostatně zapadá do řádění zdejší vlády, která umí s přehledem leda tak dokola vyhlášovat nouzový stav, aby protlačila totalitářské zákony o šmírování lidí a rozšiřování pravomoci policajtů. Ty ostatní, budící zdání ochrany obyvatel před nákazou, představují čím dál větší bordel na kolečkách...

Plán rozšíření ruzyňského letiště je i bez ohledu na epidemii covid-19 natolik zastaralý a absurdní, že jsou proti němu kromě obyvatel okolních čtvrtí i někteří senátoři a radní pražského magistrátu. Dokonce i oni si všimli, že v době klimatické krize je nárůst letecké dopravy sebevražedný krok, a iniciovali proti němu petici. Na zdejší poměry je nebývalé také soudní rozhodnutí proti stavbě, zdůvodňované právě ohrožením životního prostředí.

Od začátku jsou proti rozšiřování letiště ekologičtí aktivisté, kteří letos navíc povzbudil londýnský precedent – soudní zákaz rozšíření letiště Heathrow.

Další ukázkou toho, jak stát dává přednost zájmům byznysu před zájmy všech ostatních, je doporučení vládní „uhelné komise“ ukončit těžbu a spalování uhlí v České republice až v roce 2038. Klimatická krize se rozjíždí v plné síle mnohem rychleji a razantněji, než se v uplynulých desetiletích předpokládalo. Komise, v níž převládají lidé napojení na průmysl, jenž se už dávno měl stát minulostí, aby byl v budoucnu život na planetě aspoň trochu podobný tomu dosavadnímu, samozřejmě rozhodla v zájmu uhlobaronů a zneužila tématu k prosazení předražené jaderné energie.

Abý mohlo několik zbohatlíků dál rýžovat další a další zisky, je obětována budoucnost mladých lidí a dalších generací. Na příkladu

rozhodnutí o rozšiřování letiště a tragicky pozdního ukončení těžby uhlí lze krásně demonstrovat bezohlednost kapitalismu, režimu, jenž na cestě za ziskem půjde klidně přes mrtvolu. A dalších příkladů by se dalo najít bezpočet. Jasně ilustrují provázanost státu se zájmy velké byznysu a neudržitelnost pohádky o demokracii, v níž rozhodují o budoucnosti sami lidé.

Nazvějme věci pravými jmény. Současnou politickou podobou kapitalismu coby ekonomické doktríny vykořisťování námezdně pracujících je demokracie buržoazní. Tedy způsob vládnutí, kdy je sice lidem umožněno volit, ale jen za podmínek zachování zájmů ekonomických elit. Pokud by tyto zájmy měly být ohroženy, je nasazena síla korporátních médií, proces odvedení pozornosti a marginalizace nespokojených a velmi často se ke slovu dostane i policejní obušek.

Nehledě na tato úskalí, zrodilo se a je aktivní hnutí za klimatickou spravedlnost, reprezentované u nás hned několika různými skupinami, například iniciativou Limity jsme my. Síla byznysu, pokud jde o vliv na různá hlasování a komise, je obrovská. Nemělo by to ale být něco, co by nás mělo odradit. Naopak to berme jako výzvu. Je přitom ovšem velice důležité nesoupeřit s byznyssem, jenž ničí lidské životy, planetu a budoucnost, na jeho hřišti. To znamená nepřístupovat na pravidla buržoazní demokracie, která nemáme šanci ovlivnit, jelikož je narýsovali, udržují a dle svých potřeb upravují či porušují ti, v jejichž zájmu existují. Namísto toho musíme vedle volání po okamžitém ukončení škodlivých průmyslových odvětví zároveň volat po skutečné demokracii, kde mohou lidé prosazovat své skutečné zájmy. Po skutečné demokracii, kde lidé a příroda jsou víc než zisky několika vyvolených.

LEDEN 2021

POŽEHNÁNÍ STAROKATOLICKÉHO RASISTY

Máme za sebou křesťanské svátky, co tedy připomenout i nějaké to požehnutí? Jedno je tak katolické a tak upřímné, že by jednomu vehnalo do očí slzy dojetí. Pan farář a starosta Roland Solloch, sponzor a protežé hnutí ANO na svém bohulibém postu ve Varnsdorfu, vzkázal obyvatelům jeho města, že se mají z města vystěhovat, anebo se zapojit do byznysu s chudobou. Bezdomovectví jim nedoporučil – dle dotačních pravidel v jeho městě by jim tento statut neuznal. Své ovečky totiž pečlivě třídí.

Představa, že přijdete o bydlení a nebudete mít kam jít, je na hovno v každé době. Co teprve, když je zima, venku je pod nulou a sníh výjimečně vydrží i víc než den? Když navíc panuje tvrdý lockdown a vy se nemáte ani kde ohrát, a máme tu zavedenou policejní večeřku? A když nejste příslušník majority, máte třeba tmavší kůži a navíc vaše předchozí bydliště bylo ve vyhlášené vyloučené lokalitě? To už na sobě máte nabaleno tolik smůly, že se z ní jen tak nedostanete a alespoň trochu normální nebo dostupné bydlení je pro vás tabu. Systémový rasismus totiž nepřekryje ani krize okolo koronaviru. A pan starosta je jeho přirozenou součástí.

Do téhle situace se dostalo několik rodin ze severočeského Varnsdorfu. Na konci loňského roku je nový majitel bytů, které měly v pronájmu, vystěhoval a oni teď nemají kam jít. Do tohohle srabu se dostali mimo jiné kvůli několika dlouhodobým systémovým průserům, se kterými se tu musí (nejen) chudší a především romští obyvatelé potýkat.

„Tak ať makaj, jako normální slušní lidi!“ I tak zní jeden z argumentů bílých „slušných Čechů“, kteří se k tomuto tématu tak rádi vyjadřují. Nechme stranou fakt, že ani práci neseženou Romové tak snadno jako bílí – začarovaný kruh předsudků (Romáci nechtěj makat – tihle chtějí, dáte jim práci? – nedám, protože nemakaj), ze kterého se jen tak nevymotáme... Ti, kteří náhodou měli to štěstí a práci mají, se totiž potýkají s diskriminací úplně stejnou. V jedné z rodin, která se nyní ocitla bez střechy nad hlavou, rodině Balážových, pracují oba rodiče, a oba dokonce pro město, jemuž velí doktor teologie Solloch. Jsou známí jako dobří pracovníci, dluhy na nájemném také nemají.

Iniciativa Za dostupné bydlení apeluje na město, aby rodinám pomohlo. To se ohrazuje tím, že rodinám náhradní bydlení nabídlo. Ano, nabídlo jim, aby vypadly z města, anebo šly bydlet na ubytovnu TGM. Ta je vyhlášená jako jedna z nejhorších ubytoven v republice. Není tam žádné soukromí (kuchyně a sociální zařízení společné pro celé patro, totální kapacitní přetížení atd.). Děti tu nemají podmínky, aby se mohly v klidu učit (i kdyby snad vláda otevřela školy a přestala si ze školáků dělat rukojmí epidemie).

Ubytovny se staly sprostým bílým byznysem s černou chudobou. Jsou tu neuvěřitelně vysoké ceny za pronájem, protože majitelé jejich prostřednictvím dojí stát o dávky. Ceny za bydlení se tam zpravidla nestanovují podle metrů čtverečních, ale podle toho, kolik lidí v jednotce bydlí. Jak do válečných dobytčáků tady narvou co nejvíce lidí a vybírají od nich dávky, které jim i pomůžou vyřídít. Nejinak tomu je v ubytovně TGM ve Varnsdorfu. Úhrada městské ubytovny TGM činí pro dospělé osobu 121 korun a pro dítě 60 korun za den! Do toho by snad nešel ani Čunek, a to sociální dávky pobíral. Ubytovna se nachází v dezolátním stavu, a přesto by tu bydlení pro Balážovy vyšlo na 15 600 Kč za měsíc. To je částka, za kterou si v podobné lokalitě můžete pronajmout luxusní byt „pro náročnou klientelu“. Pokud nejste Romák.

Škoda, že Varnsdorf nemá sociální bydlení. Aha, má. Zhruba dvacítku bytů totiž město koupilo od obchodníků s chudobou a za peníze z evropských fondů je rekonstruovalo právě na sociální bydlení. Je to ale bydlení jen pro bílé, míní pan starosta.

V současné době je situace s bydlením obtížná pro hodně lidí. Pokud jste ale Romák a navíc z vyloučené lokality, není to pro vás nic nového. I když se budete snažit sebevíce, ponížovat se dokazováním, že řádně žijete, pracujete a budete mít našetřeno na kauci, na normální nebo alespoň trošičku důstojné bydlení nedosáhnete, epidemie neepidemie. A pana starosty domovská církev starokatolická nám k tomu vysvětlí, že od Ježíše „dostáváme, co a kolik potřebujeme“. Tak my mu teda pěkně děkujeme a ať jdou všichni rasisti do prdele.

Amen.

ÚNOR 2021

NA POLICEJNÍM TRAKTORU DO POLITIKY

S tím, jak to vypadá, když se stát řídí jako firma, máme mnoho bohatých zkušeností. A jestli někdo myslel, že tenhle asociální nesmysl už nic netrumpne, je na omylu. Ke korýtku se nyní dere jeden takový, co by chtěl stát řídit jako fízlárnu.

Robert Šlachta, zhrzený bývalý kápo Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ) na konci ledna oznámil, že chce do politiky. Za tím účelem zakládá „hnutí“ s příznačně debilním názvem Přířaha. Stejně jako Babiš vůbec nechápe, co slovo hnutí znamená. Namísto širšího lidového tlaku na společný zájem, jenž následně formuluje nějaké požadavky, přichází samozvanec, aby cosi takového založil. Ale na to, že se tu staví věci na hlavu, jsme už tak nějak zvyklí. Na skutečné významy slov se kašle, hlavně když bude nějaká prebenda.

Šlachta chce podle svých slov sloužit státu, a když nemůže jako policejní vašnost, tak aspoň jako politik. Přivádí s sebou lidi, co působili u policie, a tvrdí, že vždycky „dělal maximum pro to, aby ze svého pohledu a z pohledu zákona udělal pro Česko to nejlepší“. O tom, jak svůj pohled zaměňuje za ten zákonný, nás v minulosti velmi nemile přesvědčil.

Jako šéf ÚOOZ pro nás, anarchisty a anarchistky, díky kauze Fénix už navždy zůstane onou pomyslnou hlavou, která velí konstruování politických kauz, nasazování agentů provokatérů a sepisování lživých a manipulativních kádrových posudků. Anarchistické hnutí (tady jde opravdu o hnutí na rozdíl od ego-Přířahy) bylo u nás v roce 2015 zasaženo rozsáhlou represí organizovanou jeho útvarem. Cílem bylo infiltrovat hnutí, rozkrýt ho, diskreditovat v očích veřejnosti a paralyzovat různými obviněními. Policie provedla rozsáhlé razie a zadržela jedenáct lidí. Tuto megalomanskou akci nezapomněla náležitě pod označením Fénix medializovat a strašit veřejnost hrozbou terorismu. Pět lidí bylo obviněno za něco, co se nestalo, za údajnou přípravu útoku na vlak s vojenským materiálem. Záhy se ukázalo, že se jedná o předem vykonstruovanou kauzu za přispění nasazených agentů provokatérů. Následně šlachtovcí vzali do vazby dalšího anarchistu, kterého obvinili z hození zápalných lahví na zahradu ministra obrany, i když se v uvedenou dobu prokazatelně nacházel na jiném místě.

Celý Fénix se sesypal u soudu jako domeček z karet. Několik lidí si ale muselo odsedět dlouhé měsíce ve vazbě. Sám Šlachta se postaral, aby jeden ze stíhaných nemohl z vazby ven, když pro soud vystavil kádrový posudek na sestru stíhaného, kde ji popsal jako anarchistickou organizátorku, ačkoli s tímto hnutím neměla nic společného. Málokterému fízlovi se povedlo, aby kvůli němu politický aktivista zahájil ve vězení hladovku. V tomto směru hraje Šlachta prim.

V knize, kde formou rozhovoru odpovídá na nekonfliktní otázky, Šlachta odkrývá jak svou zaujatost, tak i naprostou neznalost, když říká: „Ona totiž ta jakási nová anarchistická generace je plná rozmazlených, líných, a chcete-li, vychytralých a úskočných postav. Nenajdete mezi nimi žádného pořádného chlapa ani ženskou, co teprve čestného vlastence, natož sokola!“ Jak z povídky od Jaroslava Haška. Člověk by se smál, až by se za břicho popadal, kdyby tato zášť neměla za následek věznění lidí, kteří se ničeho nedopustili. Není divu, že soud obviněné osvobodil. Podle Šlachty „soudní senát postrádal statečnost“ a „nechal se oblbnout obhajobou“. Jak se z jeho knihy dozvíme, přál by si, aby obhájci spolupracovali s obžalobou proti zájmu svých klientů, jelikož o vině a nevině přece rozhodl jeho útvar.

V roce 2007 byl vyhlášen velitelem roku, mj. kvůli „zkvalitnění operativně pátrací činnosti, využívání informací z prostředí a zlepšení kvality trestního řízení“. Jeho nové metody ale zas tak nové nejsou, navázal jen tam, kde skončila StB – odposlechy, razie, agenti provokatéři, vyhrožování, vykonstruovaná obvinění, manipulace trestního řízení (policejním žargonem: zlepšení jeho kvality)...

V politice chce klást důraz na protikorupční rétoriku. Takových už tady bylo, včetně Zemana, Babiše, Barty a dalších, jejichž odpor ke korupci je upřímný možná jen tehdy, když nejde o jejich zájmy či zájmy jim blízkých osob z podnikatelských a politických kruhů.

Při komerčně-propagačních cestách s knihou prý Šlachta z lidí cítil velkou frustraci, chaos a pocit nespravedlnosti. Ano, přesně tyto pocity při pohledu na jeho osobu cítíme také. A nepomůžou mu ani nové uši, které si nechal upravit, protože se mu neonacisti posmívali, že je ušaté torpédo. V uražené ješitnosti může bohatě konkurovat Babišovi a dalším, vždyť kvůli označení „ušatý traktorista“ vystavil jeho podřízený nepřítelem pokutu ekologickému aktivistovi, který byl fyzly šikanován v rámci fénixové razie. Šlachta zřejmě neunesl, že dotyčný nespocoval, navíc si nenechal nic líbit a poslal na jeho útvar exekutora. Soud pokutu následně zrušil.

Robert Šlachta se narodil ve špatné době. Nejlépe by se mu zřejmě žilo v 50. letech. Vedl by nějaký útvar, který by konstruoval procesy s politickými nepřáteli režimu, psal by kádrové posudky na jejich příbuzné, soudy by statečně akceptovaly jeho rozhodnutí o vině, obhájci by spolupracovali s obžalobou a on by ve volných chvílích na traktor rozorával meze.

BŘEZEN 2021

KAPITALISMUS PROTI LIDEM

Současný kapitalistický režim se nám krásně odkopal. Společensky zhoubné normalizační pořádky byly před třiceti lety nahrazeny neméně zhoubnými. Vláda stranických aparátčků a prospěchářů byla nahrazena bandou bezohledných vykořisťovatelů, kteří se ke svým majetkům dostali závratnou rychlostí, avšak nikoli poctivou prací, kterou tak rádi mažou kolem huby spodně jako vykročení do světa osobního úspěchu a bohatství. Asi ani nepřekvapí, kolik papalášů spojených s minulým režimem se dnes bije za zájmy kapitalistického řádu, počínaje premiérem Babišem.

Stačí si jen poslechnout, co všem těm věrozvěstům sociální ne rovnosti a útlaku leze z huby v souvislosti se současnou koronavirovou krizí, když hájí zájmy průmyslu na úkor lidských životů a zdraví. Bývalý člen KSČ a nynější prezident Svazu průmyslu a dopravy Jaroslav Hanák například prohlásil: „Je to strašně špatný krok, protože jestli má někdo 100 procent platu a může zůstat doma a nemusí chodit do práce, tak to je ideální ráj, to je komunismus, to není demokratická společnost. Nezodpovědné.“ Arogantní vyjádření

člověka, který vůbec netuší, jaké je to vyjít z platu, který vám sotva pokrývá ty nejzákladnější náklady, nutící de facto chodit do práce i nemocné zaměstnance, kteří si prostě nemohou dovolit 60% náhradu platu za dobu pracovní neschopnosti. Hovado, které nevidí za dělníkem či dělnicí člověka, ale pouhý lidský zdroj, jak jsou živé bytosti v jejich kořistnickém žargonu nazývány. Není divu, že se nedávno vyjádřil na adresu těch, kteří proti zájmům průmyslu chrání přírodu a klima před devastací, že by měli dostat přes držku. Prostě nátura společná jak bolševikovi, tak reprezentantu světa kapitálu.

Dalším šmejdem bez trochy respektu k životům a zdraví pracujících je Vladimír Dlouhý, bývalý kariéerní komunista, jenž následně společně s Klausem a dalšími „experty“ režíroval tzv. ekonomickou transformaci směrem k tomu, kdy má pár lidí skoro všechno a naprostá většina skoro nic, a dnes působí jako šéf Hospodářské komory hájící taktó nastavené pořádky. Ten se nejprve vyjádřil, že home office je vlastně taková placená dovolená, a ukázal tak, že ví naprostý prdlajs o práci z domova, kde vám nikdo nic nepromine a navíc máte jistotu, že vám ani neproplátí žádné přescasy. Jeho výrok: „Dost bylo lockdownu. I když se situace nezlepší, měli bychom zvážít rozvolnění. I za cenu většího počtu nemocných.“ Mrtví? Nemocní? Nezájímá! A co teda pana Dlouhého zájímá? Zisky! Zisky! Zisky!

A do třetice ziskuchtivý asociál Pavel Juříček, poslanec za politickou divizi Agrofertu (ANO) a majitel firmy Brano Group. Ten se zas nechal v otázce omezení průmyslu slyšet: „Mně píší podnikatelé, že to je vlastizrada a genocida vlastního národa. Je to úplná katastrofa. Lidé nebudou chodit do práce.“ Jestliže je vlast definována kapitálem, který ji ovládá, pak by požadavek na omezení zbytného průmyslu mohl být vlastizradou. S tím se rádi srovnáme. Genocidou ale zavání postoj babišovce Juříčka, který je ochoten obětovat lidi v zájmu zachování zisků pro velkopodnikatelskou elitu.

Od odborníků, zdravotníků, odborových svazů a skupin, jako je například iniciativa Zastavme covid společně a spravedlivě, se ozvaly hlasy na několikátýdenní zastavení průmyslu. Jenže průmyslová lobby, před níž velká část politiků srazí paty a stojí v pozoru, se semkla a řekla jasně ne omezení svých zájmů a zisků. A tak zatímco jsou omezeny styky přátel a rodin či volnočasové aktivity (elity si je zas tak omezovat nenechají, jak můžeme každou chvíli vidět), průmyslové provozy jedou vesele dál. Protiepidemická opatření jsou nasazována tam, kde to neohrožuje velký kapitál, v případech, že by se to mělo dotknout jeho zájmů a zisků, jde vše stranou a nemoc se dál šíří na pracovištích. Pěkně do toho ostatně zapadá i uplatňování sankcí – obyčejné ženské, co si šla s covidem nakoupit, hrozí osm let v lochu, zatímco starej Klaus se nechá fotit do médií s covidem a rouškou na půl žerdi a pokutu ze své doživotní prezidentské renty opravdu, opravdu nezaplátí!

A tak můžeme v přímém přenosu počítat mrtvé po tisících, sledovat zahlcení zdravotnictví a neudržitelný fyzický a psychický nápor na zdravotnický personál. Můžeme vidět, jak ti nejbohatší profitují v době krize, zatímco malým podnikatelům a obyčejným lidem nikdo nájem či splátky neodpustí. Můžeme sledovat zhoršující se životní podmínky samoživitelek, rostoucí odloučení seniorů, stejně jako pokračující byznys s chudobou a exekucemi.

Představitelé průmyslu nepokrytě vyhlašují pracujícím třídní válku, kterou proti nim ale vedou už mnoho let. Jasně nám říkají: „Vaše životy a aktuální ani dlouhodobé zdraví nás v nejmenším nezájímá, potřebujeme mít denně k dispozici vaše ruce a mozky – to nás zájímá. Naše zisky si nenecháme omezovat nějakými ohledy na ukončení epidemie.“

Kapitalismus jasně ukazuje, že je proti lidem. Je třeba konečně ukázat, že lidé jsou proti kapitalismu!

BOJ ZA CHLĚB A RŮŽE

Zdálo by se, že se nám tu objevilo nové nakladatelství – Svobodná knihovna, z. s. Ale nenechte se mýlit, jde o starý dobrý Neklid, který ve velmi krátkém sledu vydal hned několik nových titulů. Mezi ně patří i knížka nazvaná celkem jasně *Feminismus pro 99 %*. *Manifest*. Jde o společné dílo tří autorek. Cinzia Arruzza, Tithi Bhattacharya a Nancy Fraser nejsou klasické zástupkyně 99 %, jde o vysokoškolské profesorky. Ale neděste se, jejich manifest není dalším procvičováním cizích slov v textu pro hrstku intelektuálů. A také nejde o autorky, které píšou o těch dole z tepla svých kabinetů, aniž by zároveň prožívaly jejich boje. Jedná se naopak o aktivistky, které kupříkladu spoluorganizovaly Mezinárodní stávku žen.

Svůj manifest z roku 2019 začínají odmítnutím takového způsobu feminizmu, jehož cílem je zejména větší zastoupení žen ve vedení firem, správních radách, vládách a parlamentech. Takový přístup dělá z feminizmu pouhou služku kapitalismu, která má umožnit ženám z vládnoucí třídy větší podíl na rozhodování a vykořisťování. Jenže to je jen pokračování cesty ke „spálené planetě“ namísto ke „spravedlivému světu“. Je to buď anebo. A tak se o slovo hlásí feminizmus pro 99 %, feminizmus s naprosto jinou třídní orientací, jenž už ze své podstaty nemůže stát sám o sobě, ale musí se sjednotit s jinými hnutími – antikapitalistickými, environmentálními a antirasistickými –, s boji za bezplatné kvalitní vzdělání, štedré veřejné služby, dostupné bydlení, pracovní práva či za svět bez válek.

Autorky pak staví na konkrétních projevech nové vlny feminizmu, která se prohání různými kouty světa a znovuobjevuje stávku coby nástroj k zviditelnění a prosazení svých zájmů. Ve skutečnosti radikální feminizmus není ničím novým, jak se může podle manifestu zdát. Při svém odmítnutí liberálního feminizmu, který je svým způsobem součástí našich problémů, jasně říkají: „Nechceme oslavovat generální ředitelky v luxusních kancelářích – chceme se naopak generálních ředitelů a ředitelky i jejich luxusních kancelářů jednou provždy zbavit.“

Manifest má jasný záměr „identifikovat a přímo konfrontovat skutečný zdroj krize a bídy – a tím je kapitalismus“. Základem genderového útlaku je tak „podřízení sociální reprodukce produkci orientované na zisk“. A jak říká název jedné kapitoly: „genderové podmíněné násilí má mnoho forem a všechny jsou propojené s kapitalistickými společenskými vztahy“. Zde už na nás přímo číší ekonomizující pohled na život jedince a společnosti, jak ho známe z marxismu. Vždyť i autorky za předchůdce svého manifestu považují ten od Marxe a Engelse z roku 1848. A i když opravdu velká část genderového násilí vychází ze vztahů určovaných kapitalismem, jak je mimochodem v manifestu skvěle popsáno, svět je přece jen vícevrstevnatý, a anarchistky a anarchisté se svým zkoumáním nepřirozených autorit by k tomu jistě měli námitku.

I přes ní je ale tento manifest velmi povedeným konstatováním, že feminizmus těch dole se diametrálně liší od toho liberálního, že je nutné chápat všechny zdola vedené boje za součásti jednoho společného a že „naši zbraní je víze, která je současně feministická, antirasistická a antikapitalistická“.

Cinzia Arruzza, Tithi Bhattacharya, Nancy Fraser: *Feminismus pro 99 procent. Manifest*. Svobodná knihovna, z. s. 2020 (edice Neklid), 92 stran, cena 99 Kč. K dostání v e-shopu Roleta39. (-JK-)

KAPITALISMUS SMRDÍ. UŽ DLOUHO

Přijdete si moc v klidu a potřebujete se zdravě nasrat? Co si přečíst něco o historii kapitalismu? Začít můžete třeba likvidací ekosystému Madeiry, financováním válečných tažení janovskými bankéři, řádním Kryštofa Kolumba a dalších kolonizátorů, otrokářstvím a jeho posvěcením církví, upalováním čarodějnic, pogromy, ohrožováním obecní půdy, potlačováním rolnických a dělnických vzpour, institucionálním rasismem a dalšími projevy, s nimiž je neodmyslitelně spjat vznik ekonomického režimu, jenž díky své přizpůsobivosti a schopnosti (a zároveň naléhavé potřebě) dobývat nová území pro vykořisťování vládní hegemónicky dodnes. Člověk se až stydí, že je součástí „civilizace“ postavené na takových základech, i když ji utvářeli nemnozí k velké škodě většiny.

Takový exkurz do historie ziskuchtivosti a drancování na jedné straně a utrpení a odporu na straně druhé vám může skvěle zprostředkovat kniha vydaná v říjnu 2020 nakladatelstvím Neklid. Jmenuje se „stručně“ *Dějiny světa na příkladu sedmi laciných věcí. Průvodce kapitalismem, přírodou a budoucností naší planety* a je-

jími autory jsou akademici Jason W. Moore a Raj Patel, který sám sebe označuje jako „někoho, kdo má velmi silné anarchistické citění“.

Než jsem knihu otevřel, domníval jsem se, že oněch sedm věcí bude nějak konkrétních, hmatatelných produktů se svou vlastní historií. Náznak něčeho takového v podobě kuřecích kostí či třtinového cukru by se v knize našel, ale jinak jde o úplně jiné „věci“, tedy spíše aspekty, záležitosti, problematiky. Nejde o nic menšího, než je příroda, peníze, práce, péče, potraviny, energie a životy. A aby se mohl kapitál akumulovat, je třeba všechny tyto položky udržovat co nejlacněji. Stará poučka říká, že když je něco levné, znamená to, že to člověk drazí zaplatí jinde. Laciný zde neznamená jen to samé co levný, nízkonákladový. „Zlaciňování ve smyslu znehodnocování znamená soubor strategií, které mají za cíl podrobit své moci širší předivo života. (...) Laciná je strategie, praktika a násilí, které mobilizují všechny druhy práce – lidskou i zvířecí, botanickou i geologickou – za co možná minimální náhradu.“

Autoři neberou kapitalismus jen jako ekonomický systém, ale jako „celý způsob organizace vztahů mezi člověkem a ostatní přírodou“. Kapitalismus, jak vysvětlují, „existuje jedině jako proces dobývání, protože expanduje z jednoho místa na druhé, přetváří socioekologické vztahy, produkuje víc a víc druhů zboží a služeb, které obíhají prostřednictvím stále se rozšiřující řady směn“. Popisují, jak byla od sebe oddělena Společnost a Příroda, jak byla většinou žen, původním obyvatelům, otrokům a kolonizovaným národům upřena jejich lidskost. Věnují se také tomu, že kapitalismus „je neoddelitelný od moderního státu a státní nadvlády, jakož i od procesů přeměny přírody, člověka a dalších“. Vysvětlují, že pro zajištění co nejlacnější péče se v rámci „kapitalistické ekologie“ (pojem vyjadřující všeprostupující vztahy světa pod jhem kapitálu) vytváří moderní kategorie genderových rozdílů a že „žádat po kapitalismu, aby platil za péči, znamená žádat konec kapitalismu“. A narazíte zde na další a další zajímavé souvislosti a postřehy.

Patel a Moor nejsou ohledně budoucnosti moc optimističtí, rozhodně považují za nutné snít, a to „snít mnohem radikálněji, než co nabízí současná politika“. Přichází s vizí „ekologie nápravy“, kdy by „redistribuce péče, půdy a práce tak, aby každý měl příležitost přispět ke zlepšení života a ekologie kolem sebe, mohla odčinit násilí páchané ve jménu abstrakcí, k nimž nás kapitalismus tlačí dnes a denně“. Co to pro nás znamená? „Jsme-li produktem kapitalistické ekologie, pak se můžeme změnit jedině tím, že naopak uvedeme v praxi nové způsoby produkce a péče jeden o druhého, praxi obnovy, nového promyšlení a nového prožívání našich nezákladnějších vztahů.“

Je dobré se čas od času zastavit a přemýšlet o věcech (i těch zcela konkrétních), které nás obklopují, a o vztazích, které za nimi stojí. Třeba tato kniha. Úvodní poděkování čítající nepřebornou spoustu jmen i 44 stran použité literatury je mimo jiné důkazem, že za jejím vznikem stojí obrovské množství lidí (a to není započítána její přeměna do materiální podoby v různých částech světa) a nashromážděných vědomostí a zkušeností jdoucích napříč světem a staletími. Raj Patel, Jason W. Moore: *Dějiny světa na příkladu sedmi laciných věcí. Průvodce kapitalismem, přírodou a budoucností naší planety*. Neklid 2020, 360 stran, cena 360 Kč. K dostání u Roleta39. (-JK-)

A2: KROPOTKIN

Sto let od smrti Petra Kropotkina není připomínáno jen v čistě anarchistických médiích. Svědčí o tom kropotkinužel jen jeden jediný příklad (žádnou jinou zmínku o výročí jsem mimo naše kruhy opravdu nenalezl), a to třetí letošní číslo (z 3. února 2021) kulturního čtrnáctideníku A2. Ten bral vždy anarchismus jako inspirativní směr na rozdíl od většiny médií, jimž je v této otázce společná buď naprostá ignorace, nebo bulvární tendence senzacechtivosti a demonzace.

Na obálce se Kropotkin vznášá ve hvězdách a mírumilovně objímá celý svět. I to je jeden z pohledů na anarchistického myslitele. Podle názvu eseje Ondřeje Slačálka uvádějící kropotkinovské téma se ale na něj dá pohlížet i jako na problém („Problém Kropotkin“). Je on ten problém? Nebo s ním má někdo problém? To se sice nedozvíme, ale zato si dáme stručný exkurz do světa jeho myšlenek s tím, že je třeba „znovu pochopit jeho dílo a najít v něm zdroj vlastního tázání“. Ondřej zmiňuje Leninovo opovržení starým anarchistou či Malatestovu kritiku Kropotkinova optimismu, jež projektoval do svých vědeckých prací. Větší ránu podle autora ale Kropotkinovým teoriím přinesl intelektuální vývoj 20. století, na jedné straně Sigmund Freud s determinismem psychiky a na straně druhé Michel Foucault

sebestředností „moderního“. Zmínka o úvodu Davida Graebera ke knize *Pospolitost* nic věcného neříká, je zde jen odrazovým můstkem k přemítání o nadčasovosti myšlenek nacisty Carla Schmitta. Prokropotkina proč? Stejně jako jsem nepobral můstek k vyzdvížení Bruna Latoura, „autora nejsilnějších diagnóz současnosti“. Četl jsem od něj jen *Zpátky na zem* a moc objevené a silné mi to nepřišlo. Závěry eseje jinak mohu podepsat: „potřebujeme hledat různé zdroje solidarity, vzájemnosti a sounáležitosti... znovu promyslet povahu státu... a... iniciativy zdola v rámci státu, mimo stát i proti státu... zpochybnout tyranii dělby práce... promýšlet morálku svobody... porozumět naší společnosti a kultuře jako součásti a pokračování přírody...“

Pod názvem „Revolucionář přirozenosti“ se skrývá recenze Lukáše Rychetského na knihu Grahama Purchase o Kropotkinově životě a díle. V závěru přichází s kritikou, kterou již v minulosti formuloval Malatesta a která Kropotkinovi vyčítá fatalismus smyslu dějin, které „uhánějí předem načrtnutým směrem, tedy přímo k anarchokomunismu a projevují se ve formě přírodních zákonů“. Zatím jsem ale nenarazil na místo, kde by se Kropotkin takto explicitně vyjádřil. Tedy důvod k pečlivějšímu studiu. V recenzi jsem však narazil na souloví, které mě málem vystřelilo z bot, a podruhé, když se opakovalo v dalším článku: „černorudý [potažmo anarchistický] kníže“. Před více než sto lety (to se ještě černo-rudá diagonální vlajka neužívala) o Kropotkinovi jako anarchistickém knížeti psali posměšně měšťácké deníky. Žel i dnes to použije některý ruský anarchista. Proč?! Vždyť Kropotkin by sám sebe aristokratickým titulem neoznačil. Není lepší přenechat senzační paradoxy bulváru?

Takto jsme si nakročili do dalšího článku „Vědec, nebo revolucionář?“ od Olgy Pavlovy, která se obrací za dobou, kdy sovětský režim využil Kropotkinova jména jednou jako vědce, podruhé jako revolucionáře, avšak s důkladným ideovým vyprázdněním. A tak bylo podle Kropotkina pojmenováno třeba město v Krasnodarském kraji nebo stanice moskevského metra. Ano, je to přesně ta stanice, kde byli 19. ledna 2009 zavražděni Stanislav Markelov a Anastázie Baburová neonacistou Nikitou Tichonovem.

Předposledním textem k „problému“ je „Vzájemná pomoc státu navzdory“, komentář Arnošta Nováka k chystanému vydání Kropotkinova slavného díla. Odpusťte mu, že výročí jeho úmrtí posouvá o den, a kvitujeme, že zamyšlení nad ideou vzájemné pomoci promítá do dnešních dnů a hezky ho uzavírá: „... být solidární znamená často jednat proti státu.“

Posledního příspěvku se ujal Max Ščur, kterého můžete znát jako autora nedávno vydané publikace o dění v Bělorusku *Statě o revoluci* nebo čítanky *Radikální buddhismus*. A právě buddhistickou etiku na příkladu Kropotkinova učení srovnává s tou anarchistickou v textu „Bódhisattva se zakalenou myslí“. A jak rozvádí: „Oběma je vlastní spatřovat smysl existence v obětavém žití pro druhé, ale zatímco buddhismus usiluje o zkrocení a překonání lidských vášní, Kropotkinův anarchismus oslavuje jejich bezvýhradné následování.“

Zbývá už jen bez krocení vášní poděkovat redakci A2, že důstojně vzpomenu na Kropotkina. Díky! (-JK-)

BURIČ 1/2021

Když nám kamarád v rámci Anarchistické federace (AF) poslal odkaz na nový časopis *Burič*, zaplesal jsem radostí. Je to opravdu dlouho, co na Slovensku vycházel nějaký anarchistický časopis. Rád vzpomínám na doby, kdy o ně nebyla nouze. Jde sice jen o 20 stránek formátu A5, ale to je určitě jen začátek... Na Slovensku sice působí skupina Priama akcia zapojená do Mezinárodní asociace pracujících, ale trocha rozmanitosti a dalších iniciativ rozhodně není na škodu.

Jak se uvádí již na titulní straně, časopis vydává „anarchistická informační skupina AlterNativE, juhozápadné Slovensko“, a v úvodníku se zas dozvíme, že svým způsobem navazuje na dvě čísla, která vyšla pod titulem *Alternative. Burič* je pak zakončen výzvou k zapojení se do iniciativy, která by mohla vést k založení Slovenskej anarchistické federácie. Pokud k něčemu takovému dojde, a držím palce, aby ano, pak jistě bude AF ráda nápomocna s předáním organizačních zkušeností.

Burič by podle svých slov rád zprostředkoval inspirace sociálních bojů a seznamoval s historií a osobnostmi anarchistického hnutí. První číslo reflektuje sté výročí úmrtí anarchistického teoretika Petra Kropotkina a přináší text o jeho životě a díle. Inspiraci i pro dnešek pak přináší článek o venkovských anarchistických kolektivech v době španělské sociální revoluce. Nechybí ani rozhovor, konkrétně s členem historického spolku Zadržu, z něhož je cítit entuziasmus pro radikální historii, ale vyjadřuje se i ke stavu současného anarchistického hnutí a vysvětluje své politické postoje. Překlad řeckého plakátu jasně říká, že stávající systém je evidentní formou terorismu a alternativou k němu je jediné svobodná a samosprávná společnost. Na závěr je zveřejněna úvaha o možnostech antiautoritářských tendencí, které mohou nejlépe stavět na různých autonomních prostorech a samosprávných projektech, a především na organizování se a vzájemné komunikaci.

Doufám, že se brzy dočkáme dalšího čísla a snad i nějaké nové organizační platformy mezi slovenskými anarchisty a anarchistkami. *Burič* č. 1/2021. 161% informačný občasník. 20 stran A5. Ke stažení na <https://acab.link/s/buric-1-2021>. (-JK-)

BURIČ 2/2021

V recenzi na první číslo anarchistického časopisu z juhozápadního Slovenska *Burič* jsem vyslovil naději, že se brzy objeví nové číslo, a nyní s překvapením koukám, že už je tu. Podle úvodníku bylo sice plánované na květen, ale vychází již v březnu – zpravidla to u podobných tiskovin bývá naopak a vyznačují se spíš zpožděním.

Sice se tu již nepíše o plánu na založení Slovenskej anarchistické federácie, zato se můžeme dočíst o konkrétních plánech na lokální úrovni. Možná, že takový postup je nejlepší – nejprve vybudovat nějaký projekt, který vytváří pro hnutí jisté zázemí, inspirovat a až následně na základě ohlasů začít tvořit nějakou federativní strukturu. Pěkně zdola nahoru. A o co že jde? Autonomní skupina vydávající *Buriče* plánuje rozjet projekt infoshopu Malatesta, tedy knihovny, archivu a distribuce radikální literatury. Už nyní je v časopise nabídka několika starších publikací.

Časopis obsahuje texty z historie a praxe anarchistického hnutí. Jsou tu představeny známé postavy, jako byli anarchosyndikalista Rudolf Rocker (1873–1958) nebo anarchista a pedagog Francisco Ferrer (1859–1909). Od anarchistického klasika Michaila Bakunina (1814–1876) si přečtete, jak je to s přirozenou a nepřirozenou autoritou. V článku, jenž je slovenským překladem textu, který původně vyšel na našem webu, se čtenáři mohou dozvědět něco o praxi partyzánského zahradničení, jeho různých podobách a jeho historických předchůdcích. Závěrem se můžete ponořit do úryvku z eseje „Proti sebevražednému kapitalismu“ nedávno zesnulého anarchisty a antropologa Davida Graebera (1961–2020), který někteří mohli již číst v češtině coby součást knihy *Revoluce naopak*, vydané v roce 2014 olomouckým nakladatelstvím Broken Books.

Jen houšť!
Burič č. 2/2021. 161% informačný občasník. 26 stran A5. Ke stažení na <https://acab.link/s/GIYViC>. Kontakt: buric@riseup.net. (-JK-)

SEN O DÉLNICKÉM STÁTU, OVLÁDANÉM VOLENÝM SHROMÁŽDĚNÍM, JE NEJNEZDRAVĚJŠÍM ZE VŠECH, KTERÝMI NÁS INSPIRUJE AUTORITÁŘSKÁ VÝCHOVA.

P. A. KROPOTKIN

**NAKLADATELSTVÍ ANARCHISTICKÉ FEDERACE
ANARCHISTICKÁ REVUE EXISTENCE**

1/20 KLIMATICKÉ HNUTÍ

Solidaritou proti logice peněz • Limity jsme my • Hlas středoškolské mládeže • Univerzity za klima • Rebelie před vyhynutím • Odpovědnost za klimatickou změnu • Kořeny tureckého fašismu • Interbrigáda Anarchistický boj • Lukašismus über alles • Hora na otevřeném moři • Unáhlený myslitel • Vilém Körber (1845–1899) • Cesta z otroctví • S rouškou na Střeleckém ostrově...

2/19 HAUSPROJEKTY

Mezi knihami / Mezi ziny • Solidarita s Rojavou • To je náš dům • Zabíjí gentrifikace vše, co máme rádi? • Sdílené domy • S právem proti trhu • Na vlastním • Nová cesta: hausprojekt v lese • Jeden rok Žlutých vest • Mikola Dziadok: Poučení z vládních represí • Black Seeds: Země a svoboda! • Fantom Machno • Stas a Nasta • Tolstojovské komuny • Noah Levine: Ze vzpomínek dharmošlapa • Jak se promítala Síť • Jarní setkání Internacionály anarchistických federací • O knize Saši Uhlové *Hrdinové kapitalistické práce...*

1/19 ZAPATISTICKÉ POVSTÁNÍ

Poslední dny Kliniky • L. Oikonomakis: Proč pořád ještě milujeme zapatisty • Black Seeds: revoluce v šálku kávy • Významné ženy v řadách EZLN • K. Lukeš: Chiapas v české kotlině • P. Gelderloos: Za hranice Individuální spravedlnosti • Cribs – pomoc prchajícím matkám • Vadim Damier: Anarchisté a Maďarská republika rad • Jak jsem se šel nechat odkřít • BIMB • Rodinné album punku

KOMIKSOVÁ EDICE

SV. 3 CLASS WAR COMIX
SV. 4 KDYŽ ZAČALA NOC
SV. 5 LIKVIDÁTOR

**SABATÉ — MĚSTSKÁ GUERILLA VE ŠPANĚLSKU
MARIKANSKÝ MASAKR**

JEDU DO MAGADANU
ANARCHISTICKÁ PUBLICISTIKA 1990—2013

TÁBOR SMRTI LETY

BŮH A STÁT

DĚJINY ANARCHOSYNDIKALISMU

VLASTENECTVÍ JAKO DIAGNÓZA

NEVIDITELNÉ VRAŽDY

HISTORIE ANARCHISMU NA KAVKAZE

UKRAJINA 2013—14: POHLED ANARCHISTŮ

ŽIDOVŠTÍ ANARCHISTÉ V NEW YORK CITY

ZÁPISKY ANTIGLOBALISTY

ŠPANĚLSKÁ IDEA SVOBODY

PO STOPÁCH ADAMITŮ

ANARCHISMUS V PALESTINĚ A IZRAELI

DENÍK KONFIDENTA

PŘÍBĚHY STARÉHO ANTONIA

KÁCHA IN MEMORIAM

MALATESTA (ŽIVOTOPISNÉ POZNÁMKY)

PÁSKOVÉ A CHULIGÁNI

PARALELNÍ SVĚT V BARVĚ

OCELOVÉ STOLETÍ

NAŠE LUZA, JEZUITÉ A DIPLOMATÉ

STATĚ O REVOLUCI

(ČESKY O UDÁLOSTECH V BĚLORUSKU)

ANARCHISMUS PRO ZAČÁTEČNÍKY

ANARCHISTICKÁ ETIKA

**AKTUÁLNÍ PŘEHLED O VŠECH VYDANÝCH PUBLIKACÍCH
A DALŠÍCH MATERIÁLECH, STEJNĚ JAKO SEZNAM
DISTRIBUČNÍCH MÍST NALEZNETE NA WEBOVÉ STRÁNCE
NAKLADATELSTVI.AFED.CZ**